

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Δ'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1948

ΑΡΙΘΜΟΣ 3

Ο πολιτισμός μας δοκιμάζεται	Kath. Arnold J. Toynbee	265
Εραnisματα: Απομνημονεύματα του Άγωνος		
E. Ξάνθος, Παλαιών Πατρών Γερμανός, Φωτιάκος,		
Νεόφυτος Βάμβας, I. Μακρυγιάννης		273
Μπέ-Νε-Λουξ	«World Review», Λονδίνο	278
Σόχο, ή διεθνής συνοικία του Λονδίνου		
	«Neue Zürcher Zeitung», Ζυρίχη	285
Νάυλον 1947	«Monde Illustré», Παρίσι	290
Τò έργον της Διεθνούς Τραπέζης	John J. McCloy	295
Τò Ρωσικό μυθιστόρημα μετά τò 1917		
	«L'Age Nouveau», Παρίσι	299
«Χωρίς φρενιζέ»		
	Selma Ekrem	304
Τά προβλήματα των μεσαίων τάξεων	Από τόν διεθνή τύπο	308
Τò πείραμα του Μπίλστον	«Discovery», Αγγλία	316
Τά μυστηριώδη ίχνη των Νάτσκα		
	«Natural History», Ν. Υόρκη	323
Η παντοδυναμία των αδυνάτων	Αντίτοχος Δ. Γ. Φωκάς	328
Εθνη και έθνικός χαρακτήρας	B.C.C.	337
«Τò είδα... ήμουν εκεί»	«Science News», Λονδίνο	342
Ένα γεράκι στόν πόλεμο	Gerald Summers	344
Ανεφοδιασμός έν πτήσει		
	«The Financial Times» και «The Times», Λονδίνο	345
Τò πλέον επικίνδυνον επάγγελμα είναι τού τηλεγρα-		
φητού;	«El Nacional», Βενεζουέλα	353
Δέ Κορμπυζιέ (1938-1946)	Clive Entwistle	356
Μακάριοι οί αναλφάβητοι... Dr. Ananda K. Coomaraswamy		365
Τò πρώτο ταξιδιωτικό πρακτορείο της Αγγλίας		
	Gerard Fay Fraser Rae	370
Βιβλία από όλο τόν κόσμο		375
Μία χώρα χωρίς σημασία	Par Lagerkvist	379

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

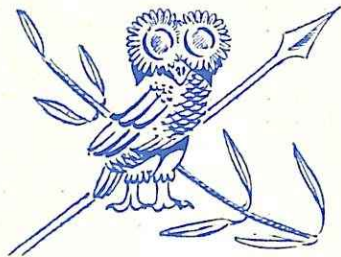
Στήν σκιάν ἑνὸς δένδρου, ὕπνον, κειμένος,
ἀνέπνεον βαθύν, μὰ μὲ καρδίαν
περίλυπον, γιατί τὴν εὐτυχίαν
τῆς Ἑλλάδος στὸν νοῦν μου εἶχα καὶ σθένος.

Ὅταν μίαν φωνήν, ἔτ' ὕπνωμένος,
«Σήκω, ξύπνα!» γροικῶ· «τί ἄθυμία,
τί ὕπνος εἶν' αὐτός; Ποιὰν δυστυχίαν
ἔχεις καὶ κοίτεσ' ἔτι τεθλιμμένος;»

Ξυπνῶ καὶ βλέπω εὐθύς ἄνω νὰ μένη
ἡ ἴδια Ἀθηνᾶ μὲ παρρησίαν,
κι' ἔτι ἀπὸ ψηλὰ μὲ συντυχαίνει:

— «Τῆς Ἑλλάδος τῆς πρὶν τὴν εὐδοξίαν
χρόνος τινὰς ποτὲ δὲν τὴν μαραίνει,
γιατὶ ἀμάραντος εἶναι ἡ σοφία.»

«*Ἀνθὴ Εὐλαβίας*» (1708)

Η «ΕΚΛΟΓΗ»

ἐκδίδεται σὲ συνεργασία
μὲ τὰ παρακάτω περιοδικά:

ÉCHO — Revue Internationale (Γαλλικόν).
INTERNATIONAL ÉCHO (Ὀλλανδία, Βέλγιο).
PARHAAT (Φινλανδία).

NEUE AUSLESE (Γερμανία, Αυστρία).
ECO DEL MONDO (Ἰταλία).

WEN CHIEN: Καθρέπτης (Κίνα). — WITYA: Γνώση (Σιάμ).

ΤΟΜΟΣ Δ'

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ 3

M A P T I O 9 4 8

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΔΩΡΕΑ 1. Τμήμα 2

ΗΜΕΡΟΜ. 16.8.85

ΑΡΙΘ. 36005

Ὁ ποδηλιτισμὸς μὰς δοκιμάζεται

Τοῦ ARNOLD J. TOYNBEE

(Ἀπὸ τὸ «The Atlantic Monthly», Βοστώνη)

Ὁ Ἄγγλος ἱστορικός, (ἀντιπρόεδρος τοῦ οἰκονομολόγου στὴ μνήμη τοῦ ὁποίου ιδρύθηκε τὸ Toynbee Hall), γεννήθηκε στὰ 1889. Τὴν ἐποχὴν ποὺ μελετοῦσε ἀρχαιολογία στὴν Ἀθήνα, ἐνδιαφέρθηκε πολὺ γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία καὶ τὰ πολιτικὰ ζητήματα καὶ εἰδικεύθηκε πρῶτα στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Μέση Ἀνατολή. Κατὰ τὴν διάρκεια καὶ τῶν δύο Παγκοσμίων Πολέμων ὑπηρέτησε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπὸ τὸ 1925 εἶναι διευθυντὴς τοῦ Τμήματος Μελετῶν τοῦ Βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων (Chatham House) καὶ καθηγητὴς τῆς Διεθνούς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου. Τελευταῖα δημοσίευσε μίαν ἐπιτομὴν τῶν πρώτων ἑξή τόνων τοῦ μεγάλου ἔργου του «Μελέτη τῆς Ἱστορίας» (A Study of History) γιὰ τὸ ὁποῖο ἀκόμη ἐργάζεται, καὶ εἶσι ἔδωκε σὲ εὐρύτερο κοινὸ τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσῃ τίς θεωρίες του γιὰ τὴν ἀνοδοκαὶ τὴν πτώση τῶν πολιτισμῶν ποὺ ἐμφανίστηκαν διαδοχικὰ στὸν κόσμον.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο βλέπουμε σήμερα τὴν Ἱστορία εἶναι ἕνας τρόπος πολὺ ἀντιφατικός. Ἐνῶ ὁ ἱστορικός μας ὀρίζοντας ἔχει πάρα πολὺ εὐρυνθῇ κατὰ τόπον καὶ χρόνον, ἡ ἱστορικὴ μὰς ἀντίληψη — αὐτὸ δηλ. ποὺ βλέπουμε σὲ ἀντίθεση μὲ κείνον ποὺ θὰ μπορούσαμε σήμερα νὰ βλέπαμε ἂν θέλαμε νὰ δοῦμε — περιορίζεται βίαια στὸ στενὸ ὀπτικὸ πεδίο ποὺ ἀφήνουν στὸ ἄλογο οἱ παροπίδες τοῦ ἡ τὸ περισκόπιο στὸν διοικητὴ ἑνὸς ὑποβρυχίου.

Αὐτὸ εἶναι ἀσφαλὲς κατὰ ἐντελὴς ἐξαιρετικόν. Εἶναι ἀκόμη μίαν ἀπὸ τίς πολλὰς ἀντιθέσεις τοῦ εἶδους αὐτοῦ ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν ἐποχὴ μὰς. Ὑπάρχουν ἄλλα παραδείγματα ποὺ ἴσως νὰ γυρίζουν στὸ νοῦ τῶν περισσώτερων ἀπὸ μὰς. Π. χ. ὁ κόσμος μὰς ἔφτασε σὲ πρωτοφανὴ βαθμὴ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐχουν ἀναγνωρίσῃ τὰ δικαιώμα-

τα του λαού όλων των τάξεων, των εθνών και των φυλών. Έχουμε όμως βυθιστή και σε ανήκουστα, ίσως, βάση ταξικού πολέμου, εθνικισμού και φυλετισμού. Τα άσκημα αυτά πάθη βρίσκουν διέξοδο σε ψυχρές, έπιστημονικά σχεδιασμένες ωμότητες. Και τις δύο αυτές ασυμβίβαστες πνευματικές καταστάσεις και τις ασυμβίβαστες αρχές, τις βλέπουμε σήμερα τη μία δίπλα στην άλλη, όχι μόνο μέσα στον ίδιο κόσμο, μα κάποτε και μέσα στην ίδια χώρα, ακόμη και στην ίδια ψυχή.

Έχουμε ακόμη σήμερα μία δύναμη παραγωγής χωρίς προηγούμενο, που συμβαδίζει με μία, χωρίς προηγούμενο κι' αυτήν, έλλειψη. Έχουμε βρή μηχανές που εργάζονται για μας, έχουμε όμως λιγότερα ανθρώπινα εργατικά χέρια από ποτέ — ακόμη και για μία τόσο βασική και στοιχειώδη υπηρεσία όπως π.χ. να βοηθάμε τις μητέρες στη φροντίδα των παιδιών τους. Έχουμε συνεχώς έναλλαγές άνεργίας και έλλειψως εργατικών χεριών. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η αντίθεση ανάμεσα στον άνεπτυγμένο μας Ιστορικό όρίζοντα και την περιορισμένη Ιστορική μας αντίληψη είναι ένα χαρακτηριστικό του αιώνα μας. Και όμως, όταν τη δούμε αυτή την αντίθεση στο βάθος της, είναι μια τόσο καταπληκτική αντίθεση!

Ας θυμίσουμε στον έαυτό μας πρώτα τη διεύρυνση του πνευματικού μας όρίζοντα. Από άποψη τόπου, η Δυτική αντίληψη πλάτυνε τόσο, ώστε να συμπεριλάβει όλους τους ανθρώπους που ζουν σ' αυτόν τον πλανήτη και όλο τον ουράνιο κόσμο μέσα στον οποίο ο πλανήτης αυτός δεν είναι παρά μία άπειροελάχιστη σταγόνα. Αργότερα απλώθηκε ακόμη ώστε έφτασε να αγκαλιάσει όλους τους πολιτι-

σμούς που άκμασαν και έσβυσαν μέσα στα 6000 χρόνια που πέρασαν. Όλη την Ιστορία του ανθρώπινου γένους από τότε που φανερώθηκε, 600.000 και 1.000.000 χρόνια πριν την Ιστορία της ζωής αυτού του πλανήτη, από 800.000.000 χρόνια πριν. Τι θαυμάσιο πλάτεμα του Ιστορικού μας όρίζοντα! Ωστόσο, σ' αυτό το διάστημα, η Ιστορική μας αντίληψη συναιρέθηκε. Απέκτησε την τάση να περιορίζεται στα στενά τοπικά και χρονικά όρια της δημοκρατίας ή του βασιλείου στο οποίο τυχαίνει ο καθένας από μας να είναι πολίτης. Τα παλιότερα Δυτικά κράτη που ζουν ακόμη — η Γαλλία ή η Αγγλία, ως πούμε — δεν έχουν από σήμερα περισσότερο από 1.000 χρόνια αδιάσπαστη πολιτική ζωή. Τα μεγαλύτερα από τα Δυτικά κράτη που ζουν σήμερα, — η Βραζιλία ή οι Ηνωμένες Πολιτείες — περικλείουν ένα πολύ μικρό μόνο μέρος από όλη την κατοικημένη επιφάνεια της γής.

Προτού αρχίσει να πλατύνει ο όρίζοντάς μας, — προτού οι θαλασσοί της Δύσεως κάνουν το γύρο της σφαίρας και προτού οι κοσμολόγοι της και οι γεωλόγοι εύρουν τα όρια του κόσμου μας κατά τόπο και χρόνο — οι πρόγονοί μας του μεσαίωνα είχαν πλατύτερη και σωστότερη Ιστορική αντίληψη απ' ό,τι έχουμε εμείς σήμερα. Γι' αυτούς η εξέλιξη Ιστορία δεν έσήμαινε την Ιστορία της κοινότητας του καθενός, έσήμαινε την Ιστορία των Ιουδαίων, της Ελλάδας, της Ρώμης. Ακόμη, και αν έκαναν λάθος πιστεύοντας ότι ο κόσμος, δημιουργήθηκε στα 4004 π.Χ., είναι όπωσδήποτε καλύτερο να κοιτάζεις 4004 χρόνια πίσω, παρά να μην προχωρήεις περισσότερο από την εποχή που έγινε η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας ή

τά ταξίδια του «Μαίηφλαουερ»¹ ή του Κολόμβου. (Ωστόσο είναι αλήθεια πως το 4004 π.Χ., όσο κι αν οι πρόγονοί μας δεν το ήξεραν, είναι μία πολύ σημαντική χρονολογία: Τότε μπορούμε να πούμε ότι εμφανίζονται τα πρώτα δείγματα της ανθρώπινης κοινωνίας που ονομάζουμε πολιτισμούς.)

Ακόμη, για τους πρόγονους μας η Ρώμη και η Ιερουσαλήμ σήμαιναν κάτι πολύ περισσότερο από ότι οι πόλεις της πατρίδας τους. Όταν οι Αγγλοι δέχτηκαν τον Χριστιανισμό προς το τέλος του 6ου μ.Χ. αιώνα, έμαθαν λατινικά, μελέτησαν τους θησαυρούς της θρησκευτικής και λαϊκής φιλολογίας και πήγαν προσκυνητές στη Ρώμη και την Ιερουσαλήμ — κι αυτό σε έναν αιώνα όπου οι δυσκολίες και οι κίνδυνοι των ταξιδιών ήταν τέτοιοι που οι κίνδυνοι των ταξιδιών στο διάστημα ενός σημεινολογικού πολέμου φαίνονται μπροστά τους παιχνίδια.

Για να εξηγήσουμε τα μεγαλύτερα γεγονότα της Ιστορίας οποιασδήποτε Δυτικής χώρας, ή μικρότερη μονάδα που θα λογαριάσουμε θα είναι ολόκληρος ο Δυτικός Χριστιανικός Κόσμος. Λέγοντας Δυτικός Χριστιανικός Κόσμος, έννοω τον Ρωμαϊκό Καθολικό και Διαμαρτυρόμενο Κόσμο — τους κληρονόμους δηλ. του Πατριαρχείου της Ρώμης που διακήρυξαν την εξάρτησή τους από τον Πάπα καθώς και τους κληρονόμους που έσπασαν αυτήν την εξάρτηση.

Η Ιστορία όμως του Δυτικού Χριστιανικού Κόσμου δεν μπορεί να έννοηθι μέσα στα δικά

του χρονικά και τοπικά όρια. Ένώ ο Δυτικός Χριστιανισμός είναι μία έννοια πολύ καλύτερη από τα Ηνωμένα Έθνη ή το Ηνωμένο Βασίλειο ή τη Γαλλία προκειμένου να ασχοληθι μ' αυτήν ένας Ιστορικός, όταν είναι να τη δούμε σαν σύνολο, βλέπουμε ότι κι αυτή δεν άρκει. Χρονικά φτάνει πίσω μόνο ως το τέλος των Σκοτεινών Αιώνων που ακολούθησαν την κατάρρευση του δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Πηγαίνει δηλ. λιγότερο από 1300 χρόνια πίσω και 1300 χρόνια είναι λιγότερο από το 1/4 των 6000 έτών, μέσα στα οποία υπήρχαν ήδη οι κοινωνικές μορφές που αντιπροσωπεύει ο Δυτικός Χριστιανικός Κόσμος. Ο Δυτικός Χριστιανικός Κόσμος είναι ένας πολιτισμός που ανήκει στην τρίτη από τις τρεις πολιτιστικές περιόδους που φάνηκαν ως τώρα.

Από άποψη χρονική, η στενότητα των ορίων του Δυτικού Χριστιανικού Κόσμου μας κάνει ακόμη μεγαλύτερη έντύπωση. Αν κοιτάζουμε το φυσικό χάρτη του κόσμου, θα δούμε ότι ένα μικρό του μέρος, ή ξηρά, αποτελεί μία και μόνη ήπειρο — την Ασία — με πολλές χερσονήσους και νησιά. Ποιά είναι τώρα τα πιο απομακρυσμένα όρια στα οποία προσπάθησε να επέκταθι ο Δυτικός Χριστιανικός Κόσμος;

Θα τα βρούμε στην Αλάσκα και τη Χιλή στη Δύση, στη Φιλιππίνες και τη Δαλματία στην Ανατολή. Και αν ακόμη προσθέσουμε τη Νότιο Αφρική, την Αυστραλία και τη Ν. Ζηλανδία, η κατοικημένη σήμερα περιοχή είναι ένα μικρό μόνο μέρος της κατοικίσιμης περιοχής της επιφανείας αυτού του πλανήτη. Και την Ιστορία του Δυτικού Χριστιανικού Κόσμου δεν μπορούμε να

1. Το καράβι που έφερε τους Pilgrims Fathers, τους πρώτους Αγγλους αποίκους, στην Αμερική.

την καταλάβωμε μέσα στα δικά του γεωγραφικά όρια.

Ο Δυτικός Χριστιανικός Κόσμος είναι γέννημα του Χριστιανισμού· ο Χριστιανισμός όμως δεν ἐγεννήθηκε στον Δυτικό Κόσμο· φανερώθηκε έξω από τὰ όρια του Δυτικού Χριστιανικού Κόσμου, σὲ μία περιοχή πού σήμερα ἀνήκει στο βασίλειο ἐνός διαφορετικού πολιτισμοῦ, τοῦ Ἰσλαμικοῦ. Ἡ Δυτική Χριστιανοσύνη προσπάθησε κάποτε νὰ καταλάβῃ τὸ λίκνο τῆς θρησκείας μας στὴν Παλαιστίνη. Ἄν οἱ Σταυροφορίες πετύχαιναν, ὁ Δυτικός Χριστιανισμός θὰ ἀπλωνόταν στὴν ἐνδοχώρα τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ οἱ Σταυροφορίες ἀπέτυχαν.

Ο Δυτικός Χριστιανισμός είναι ἀπλῶς ἕνας ἀπὸ τοὺς πέντε πολιτισμοὺς πού σώζονται ὡς σήμερα στὸν κόσμο· καὶ οἱ πολιτισμοὶ αὗτοί εἶναι μόνο πέντε, μέσα ἀπὸ 19· ἄλλους πού ἔζησαν ἀπὸ τότε πού πρωτοφανερώθηκαν αὐτὰ τὰ εἶδη τῆς κοινωνίας, πρὶν ἀπὸ 6000 χρόνια περίπου.

Γιὰ νὰ πάρωμε πρῶτα τοὺς τέσσερις ἄλλους ζωντανούς πολιτισμούς: ἂν ἡ σταθερότητα τῆς ἐπικρατήσεως ἐνός πολιτισμοῦ πᾶνω σὲ μία ἡπειρο — καὶ ἐννοῶ τὴν Ἡπειρωτική Ἀσία — μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνδειξη, ὅτι ὁ πολιτισμός αὐτός ἔχει μεγάλη ζωὴ μπροστά του, τότε οἱ ἄλλοι τέσσερις πολιτισμοί, ἔχουν νὰ ζήσουν ἀκόμη περισσότερα χρόνια ἀπὸ τὸν Δυτικὸ Χριστιανικόν. Ο ἄδελφός πολιτισμός, ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικός διασκέλζει τὴν ἡπειρο ἀπὸ τὴ Βαλτική ὡς τὸν Εἰρηνικό καὶ ἀπὸ τὴ Μεσόγειο ὡς τὸν Ἀρκτικό. Κατέχει τὸ νότιο ἡμισυ τῆς Ἀσίας καὶ τὸ ἀνατολικὸ ἡμισυ τῆς Εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου. Ἡ Ρω-

σία δεσπόζει στὶς ὀπίσθιες πόλεις ὅλων τῶν ἄλλων πολιτισμῶν. Ἀπὸ τὴ Λευκὴ Ρωσία καὶ τὴ Νοτιοανατολικὴ Σιβηρία ἐπιτηρεῖ μὲ τὴν Πολωνία καὶ τὴν Ἀλάσκα τὸ Δυτικὸ Κόσμο. Ἀπὸ τὸν Καύκασο καὶ τὴν Κεντρικὴ Ἀσία, τὸν Ἰσλαμικὸ καὶ τὸν Ἰνδικὸ κόσμο. Ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Σιβηρία, τὸν Ἀπὸ-Ἀνατολικὸν κόσμον.

Ο ἑτεροθαλὴς ἀδελφός μας ὁ Ἰσλαμικὸς πολιτισμός εἶναι κι αὐτός καλὰ στερεωμένος στὴν ἡπειρο. Ἡ ἐπικράτεια τοῦ Ἰσλάμ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς Ἀσίας στὴν Νοτιοδυτικὴ Κίνα, ὡς τὴ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Ἀφρικανικῆς χερσονήσου τῆς Ἀσίας.

Ὅσο γιὰ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Ἀπὸ-Ἀσιάτες δὲν χρειάζεται καμὶ ἀπόδειξη γιὰ νὰ φανῇ ὅτι τὰ 400.000.000 τῶν Ἰνδῶν, τὰ 400.000.000 ἢ 500.000.000 τῶν Κινέζων εἶναι καλὰ ἐδραιωμένα στὴν ἡπειρο.

Μέσα στὰ τελευταῖα 400 χρόνια ὅλοι οἱ ζωντανοὶ πολιτισμοὶ ἦρθαν σὲ ἐπαφὴ μεταξύ τους, καὶ οἱ αἰτίες εἶναι δύο: ἡ ἐπέκταση τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανικοῦ Κόσμου ἀπὸ τὴν ἄκρῃ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Χερσονήσου τῆς Ἀσίας ὡς τὸν ὠκεανὸ καὶ ἡ ἐπέκταση τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Κόσμου σὲ ὅλο τὸ πλάτος τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου. Ἡ ἐπέκταση τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανικοῦ Κόσμου ἔχει νὰ μᾶς δείξῃ δύο ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικά: μὲ τὸ νὰ διαδοθῇ πέρα ἀπὸ τὸν ὠκεανόν, εἶναι ὡς σήμερα ὁ μόνος πολιτισμός πού πήρε πραγματικὰ παγκόσμια ἐπέκταση, σὲ ὅλο τὸ κατοικίσιμον τμήμα τῆς γῆς ἐπιφάνειας. Ὑστερα μὲ τὴν κατάρκτηση τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου χάρη στὰ μηχανικὰ μέσα, ἡ ἐξάπλωση τοῦ δικτύου τοῦ Δυτικοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ ἔφερε τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου σὲ

πολὺ στενότερη ἐπαφὴ ἀπὸ καθε ἄλλη φορά. Καὶ σ' αὐτὰ ὅμως τὰ σημεῖα, ἡ ἐπέκταση τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ διαφέρει μόνο στο βαθμὸ καὶ ὄχι στο εἶδος ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἐπέκταση τοῦ Ρωμικοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Κόσμου καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς παρόμοιες ἐπεκτάσεις ἄλλων πολιτισμῶν σὲ παλαιότερες ἐποχές.

Υπάρχουν παλαιότερες ἐπεκτάσεις πού συνετέλεσαν πολὺ στὴ σημερινὴ ἐνοποίηση τῆς ἀνθρωπότητας — μὲ ἀποτελέσματα τὴν ἐνοποίηση τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ο Σουριακὸς πολιτισμός — νεκρὸς σήμερα — διαδόθηκε πρὸς τὴ δύση στὶς ἀκτὲς τοῦ Ἀτλαντικοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀφρικανικῆς χερσονήσου τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τοὺς Φοίνικες· στὴν ἄκρῃ τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου τῆς Ἀσίας πρὸς νότον ἀπὸ τοὺς Χιμαρίτες καὶ τοὺς Νεστοριανούς καὶ στὸν Εἰρηνικὸ πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τοὺς Μανιχαίους καὶ τοὺς Νεστοριανούς. Διαδόθηκε πρὸς δύο κατευθύνσεις πρὸς τὴ θάλασσα καὶ πρὸς μία τρίτη στὴν ξηρὰ. Ὁ ποῖος πῆγε στὸ Πεκίνο, θὰ ἔχῃ δὴ ἕνα ἐντυπωσιακὸ μνημεῖο τῶν κατὰ ξηρὰ κατακτήσεων τοῦ Σουριακοῦ πολιτισμοῦ. Στὶς τρίγλωσσες ἐπιγραφὰς τῆς δύναστεως τῶν Μαντζού τῆς Κίνας στὸ Πεκίνο, τὰ κείμενα τῶν Μαντζού καθὼς καὶ τὰ Μογγολικά, εἶναι γραμμένα στὸ Σουριακὸ ἀλφάβητο καὶ ὄχι μὲ τὰ Σινικά στοιχεῖα.

Ἄλλο παράδειγμα ἐπεκτάσεως νεκροῦ σήμερα πολιτισμοῦ εἶναι ἡ διάδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ, κατὰ θάλασσα ὡς τὴ Μασσαλία ἀπὸ τοὺς Ἰδιούς τοὺς Ἑλληνες, κατὰ ξηρὰ ὡς τὸ Ρῆνον καὶ τὸν Δούναβη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ ὡς τὶς Ἰνδίες καὶ τὴν Κίνα ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες· ἔχουμε ἀκόμη ἐπέκταση τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Σουμεριῶν κατὰ

ξηρὰ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις ἀπὸ τὸ λίκνο του, τὸ Ἰράκ.

Ἀποτελέσμα τῆς διαδοχικῆς ἐπεκτάσεως ὀρισμένων πολιτισμῶν, ἦταν ὅτι ὁλόκληρος ὁ κατοικίσιμος κόσμος ἐνοποιήθηκε σὲ μία καὶ μόνη Μεγάλῃ Κοινωνία. Ἡ κίνησις μὲ τὴν ὁποία τελικὰ πραγματοποιήθηκε ἡ ἐνοποίηση αὐτὴ εἶναι ἡ σύγχρονη ἐπέκταση τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανικοῦ Κόσμου. Πρέπει ὅμως νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας, πρῶτα ὅτι: ἡ ἐπέκταση τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανικοῦ Κόσμου συμπλήρωσε ἀπλῶς τὴν ἐνότητα αὐτή, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δώσῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ ὅτι ἔδωσε ἡ τελευταία φάσις τῆς πορείας αὐτῆς. Δεύτερον ὅτι: μὲ τὴν ἐνοποίηση τοῦ κόσμου πού κατορθώθηκε τελικὰ μέσα σὲ ἕνα Δυτικὸ πλαίσιο, ἡ σημερινὴ ἐνδοχὸς τῆς Δύσεως στὸν κόσμο εἶναι βέβαιο πὼς δὲν θὰ κρατήσῃ.

Μέσα σὲ ἕνα ἐνοποιημένο Κόσμο, οἱ 18 μὴ Δυτικοὶ πολιτισμοὶ — τέσσερις ζωντανοί, δεκατέσσερις νεκροί — θὰ ἀσκήσουν ἀσφαλῶς τὴν ἐπιρροή τους. Καὶ καθὼς ὅσο θὰ περνοῦν οἱ γενεές καὶ οἱ αἰῶνες ἕνας ἐνοποιημένος κόσμος θὰ ἐτοιμάζῃ σιγὰ-σιγὰ τὸ δρόμο του γιὰ νὰ βρῇ μία ἰσορροπία ἀνάμεσα στοὺς διαφορετικούς ἀντιπάλους πολιτισμούς, ὁ ἀντίπαλος τῆς Δύσεως θὰ ξεπέσῃ σιγὰ-σιγὰ στὴ μετριώτερη θέση καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ὅλο πού ἔχει νὰ περιμένῃ νὰ κρατήσῃ σὺν ἀνταμιβῇ γιὰ τὴν πραγματικὴ ἀξία του σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἄλλους — ζωντανούς καὶ χαμένους — πολιτισμούς, πού ἡ Δυτικὴ κοινωνία μὲ τὴν ἐπέκτασή της στὴ σύγχρονη ἐποχὴ τοὺς ἔφερε σὲ ἐπαφὴ μετὰξὺ τους καὶ μαζὺ τῆς.

Ἡ ἱστορία, ὅταν τὴ δοῦμε ἔτσι, καλεῖ, νομίζω, τοὺς ἱστορί-

κούς της γενεάς μας καθώς και των γενεών που θα έρθουν ύστερα από μας να συγκεντρωθούν σε ένα έργο: "Αν πρόκειται να προσφέρουμε στους συνανθρώπους μας όλες τις υπηρεσίες που μας επιτρέπει η δύναμη που έχουμε — τη σπουδαία υπηρεσία να τους βοηθήσουμε να βρουν την προσφορά τους μέσα σ' ένα ένοποιημένο κόσμο — πρέπει να καταβάλουμε όλη την απαραίτητη προσπάθεια τόσο σε φαντασία όσο και σε θέληση για να βγούμε από τη φυλακή της τοπικής και λιγόχρονης Ιστορίας της χώρας μας και του πολιτισμού μας και να συνηθίσουμε τον έαυτό μας να βλέπει την Ιστορία συνολικά, σαν σύνολο.

Πρώτο μας χρέος είναι να καταλάβουμε καλά και να δειξουμε και στους άλλους την Ιστορία όλων των γνωστών πολιτισμών, ζωντανών και χαμένων, σαν μία ένότητα. Υπάρχουν, νομίζω, δύο τρόποι με τους οποίους μπορεί να γίνει αυτό.

Ο ένας είναι να μελετήσουμε τα σημεία στα οποία συμπίπτουν διάφοροι πολιτισμοί και ανέφερα τέσσερα χαρακτηριστικά παραδείγματα. Τα σημεία αυτά ανάμεσα στους πολιτισμούς είναι διαφωτιστικά από Ιστορική άποψη, όχι μόνο γιατί μας βοηθούν να αντικρύψουμε πολλούς πολιτισμούς από την ίδια σκοπιά, αλλά ακόμη γιατί από τα ίδια γεννήθηκαν όλες οι ανώτερες θρησκείες — ή λατρείες, ίσως Σουμεριακή στην αρχή, της Μεγάλης Μητρός και του Παιδιού που και πεθαίνει και ξαναγεννιέται πάλι: ο Ιουδαϊσμός και ο Ζωροαστρισμός που ξεπήδησαν από ένα κοινό σημείο ανάμεσα στο Συριακό και τον Βαβυλωνιακό πολιτισμό· ο Χριστιανισμός και ο Ζωροαστρισμός που ξεπήδησαν από το σημείο επαφής ανάμεσα στο Συριακό και τον Ελληνικό

πολιτισμό· ή Μαχαγιανή μορφή του Βουδδισμού και του Ίνδουισμού, που ξεπήδησαν από ένα σημείο επαφής ανάμεσα στον Ίνδικό και τον Ελληνικό πολιτισμό. Το μέλλον του ανθρώπινου γένους σ' αυτόν τον κόσμο — αν το γένος αυτό πρόκειται να έχει κάποιο μέλλον στον κόσμο — βρίσκεται, νομίζω, σ' αυτές τις ανώτερες θρησκείες που εμφανίστηκαν στα τελευταία 4000 χρόνια (και όλες εκτός από την τελευταία στα τελευταία 3000 χρόνια) και όχι στους πολιτισμούς που τα κοινά τους σημεία δημιούργησαν τις συνθήκες για τη γέννηση των θρησκειών αυτών.

Ο δεύτερος τρόπος για να μελετήσουμε την Ιστορία όλων των γνωστών πολιτισμών σαν μία ένότητα, είναι να μελετήσουμε συγκριτικά την ξεχωριστή τους Ιστορία, θεωρώντας τους πολιτισμούς αυτούς σαν έκπορεύσεις ενός είδους τού γένους που λέγεται "Ανθρώπινη Κοινωνία". Αν δειξουμε ανάγλυφα τις κύριες φάσεις της Ιστορίας των πολιτισμών — τη γέννησή τους, την ανάπτυξη, την καταστροφή και την παρακμή τους — μπορούμε να συγκρίνουμε τη ζωή τους φάση προς φάση και με τη μέθοδο αυτή θα μπορέσουμε ίσως να ξεχωρίσουμε την κοινή τους πείρα από την ατομική. Με τον τρόπο αυτό, θα μπορέσουμε να φτιάξουμε μία μορφολογία των κοινωνικών γενών που ονομάζουμε πολιτισμούς.

Αν, χρησιμοποιώντας τις δύο αυτές μεθόδους, μπορέσουμε να φθάσουμε σε μία κοθολική θεώρηση της Ιστορίας, θα δούμε άσφαλως δι εϊμαστε αναγκασμένοι να αντιμετωπίζουμε με μεγάλη χρονική ευρύτητα τον χώρο μέσα στον οποίο εμφανίζονται οι διάφοροι πολιτισμοί και οι λαοί όταν τους αντικρύζουμε

κάτω από το ιδιαίτερο δικό μας Δυτικό σημερινό πρίσμα.

Ξεκινώντας για να προσαρμόσουμε την προοπτική μας, λέω πως θα πρέπει να είμαστε συνετοί ώστε να προχωρούμε έχοντας εμπρός μας συγχρόνως δύο υποθέσεις. Η μία από τις υποθέσεις αυτές είναι ότι το μέλλον της ανθρωπότητας, μπορεί στο τέλος να μην είναι και η καταστροφή και ότι ακόμη και αν ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος δεν αποδεικνύει πως είναι και ο τελευταίος, θα επιζήσουμε και ύστερα απ' αυτό το κύμα των παγκοσμίων πολέμων, όπως έζησαμε και ύστερα από τους πρώτους δύο αγώνες, και θα βρεθούμε κάποτε σε ήσυχότερα νερά. Η άλλη δυνατότητα είναι ότι αυτοί οι δύο πόλεμοι θα άποτελέσουν άπλως το προίμιο μίας φοβερής καταστροφής την όποια θα προκαλέσουμε έναντιον μας.

Στη δεύτερη αυτή, και πιο δυσάρεστη υπόθεση, έδωσαν οι άνθρωποι πολλές δυνατότητες να πραγματοποιηθεί γιατί, δυστυχώς, ανέκαλυσαν πως να εξαπολύουν την ατομική ενέργεια προτού κατορθώσουμε να εξάλειψουμε το θεσμό του πολέμου. Οι αντιφάσεις αυτές και οι παραδοξότητες της ζωής των ανθρώπων της εποχής μας από τις οποίες αρχίζω, μοιάζουν κι αυτές με συμπτώματα σοβαρής κοινωνικής και πνευματικής εξασθενήσεως και ή υπαρέξή τους — από τα τρομερότερα στοιχεία μέσα στη σύγχρονη Ιστορία — είναι μία ακόμη ένδειξη ότι πρέπει να σκεφθούμε πως ή δυσάρεστη αυτή υπόθεση έχει σοβαρές δυνατότητες να πραγματοποιηθεί και δεν πρέπει να την πάρουμε σαν ένα κακό άστελο. Και στη μία και στην άλλη υπόθεση, νομίζω, έμεις οι Ιστορικοί πρέπει να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας —

και να κατευθύνουμε την προσοχή των άκροατών ή των άναγνωστών μας — στην Ιστορία των λαών και των πολιτισμών εκείνων, που σύμφωνα με τις περασμένες πράξεις τους είναι πιθανό ότι θα επιπεύσουν στο μέλλον, όποιαδήποτε και αν είναι ή τύχη που περιμένει την ανθρωπότητα.

Αν το μέλλον της ανθρωπότητας μέσα σε ένα ένοποιημένο κόσμο μέλλεται να είναι ευτυχισμένο, θα έκανα την προφητεία ότι, στον παλιό κόσμο, μέλλον έχουν οι Κινέζοι και στη Βόρειο Αμερική οι Καναδοί. Οποιοδήποτε κι αν είναι το μέλλον της ανθρωπότητας στη Β. Αμερική, έχω μεγάλη έμπιστοσύνη ότι οι Γαλλόφωνοι εκείνοι Καναδοί, θα είναι όπωσδήποτε εκεί ως το τέλος.

Αν υποθέσουμε πάλι πως το μέλλον της ανθρωπότητας θα είναι καταστρεπτικό, θα προφήτευα, και τώρα όπως και λίγα χρόνια πριν, ότι οποιοδήποτε και αν πρόκειται να είναι αυτό το μέλλον, βρίσκεται στους Θιβετανούς ή τους Έσκιμώους, γιατί και οι δύο αυτοί λαοί ως τώρα τελευταία κατείχαν μία θέση σπάνια προφυλαγμένη. Προφυλαγμένη έννοια βέβαια από τους κινδύνους που δημιουργεί ή τρέλλα και ή κακία των ανθρώπων, και όχι το φυσικό περιβάλλον. Οι άνθρωποι από την παλαιολιθική εποχή εξουσίασαν άρκετά το φυσικό περιβάλλον τους, για πρακτικούς σκοπούς. Από την εποχή αυτή και ύστερα οι μόνοι κινδυνοί του ανθρώπου — και οι κινδυνοί αυτοί είναι θανάσιμοι — προέρχονται από τον ίδιο τον άνθρωπο. Ο τόπος όμως των Έσκιμών δεν είναι πια προφυλαγμένος, γιατί έχουμε φτάσει στο σημείο να επιχειρούμε να πετάξουμε πάνω από το Βόρειο

Πόλο και τὰ ἱμαλάια καὶ ὁ Β. Καναδάς καὶ τὸ Θιβέτ, θὰ μποροῦσαν—νομίζω—νὰ ἦταν τὰ πιθανὰ θέατρα ἐνὸς μελλοντικοῦ Ἀμερικανο-Ρωσικοῦ πολέμου.

Ἄν ἡ ἀτομικὴ βόμβα γίνη ἡ ἔκμονη ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητας, ἐγὼ προσωπικά, βλέπω τοὺς Πυγμαίους τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς νὰ σώζουν ἓνα μέρος τῆς σημερινῆς κληρονομίας τῆς ἀνθρωπότητας. (Οἱ ἀνατολικοὶ συγγενεῖς τους στὶς Φιλιππίνες καὶ στὴ Χερσόνησο τῆς Μαλαίας θὰ χάθουν μαζί μὲ μᾶς, γιατί καὶ οἱ δύο ζοῦν σὲ ἐπικίνδυνα ἐκτεθειμένες θέσεις).

Οἱ Νέγροι τῆς Ἀφρικῆς, λένε οἱ ἀνθρωπολόγοι μας, ἔχουν μίαν καταπληκτικὰ καθαρὴ καὶ ὀλοκληρωμένη ἀντίληψη γιὰ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ τὴ σχέση τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπο. Ἰσως θὰμποροῦσαν νὰ δώσουν στὴν ἀνθρωπότητα ἓνα ξεκίνημα καὶ μ' ὅλο πού τότε θὰ ἔχουμε χάσει ὅ,τι κερδίσαμε στὰ τελευταῖα 6.000-10.000 χρόνια, τί εἶναι 10.000 χρόνια ἂν τὰ συγκρίνωμε μὲ νὰ 600.000 ἢ τὸ 1.000.000 χρόνια ἀπὸ τότε πού ἄρχισε νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἀνθρώπος;

Ἡ ἔσχατη δυνατότητα τῆς καταστροφῆς εἶναι ὅτι θὰ κατωρθώναμε νὰ ἐξοντώσωμε ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φυλὴ, καὶ τοὺς Νέγρους τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ὅλους.

Ἀπὸ ὅ,τι ξέρομε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς πάνω σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη, καὶ αὐτὸ ἀκόμη δὲν εἶναι ἐντελὲς ἀπὸ θάνατο. Στὸ τέλος, ἡ βασιλεία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ—ἂν σκεπτόμαστε σωστά—ὅταν λέμε ὅτι ἡ σημερινὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἄρχισε ἀπὸ τὴ Μέση Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ—εἶναι σήμερον 100.000 χρόνων. Καὶ τί εἶναι αὐτὸ τὸ διάστημα, ἂν τὸ συγκρίνωμε μὲ τὰ 500.000.000 ἢ 800.000.000

χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τότε πού πρωτοφανερώθηκε ἡ ζωὴ σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη; Παλαιότερα βασίλευσαν ἄλλες μορφὲς ζωῆς πού κράτησαν πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσο ὁ νοῦς μας μπορεῖ νὰ συλλάβῃ καὶ ὅμως καὶ αὐτὲς ἀκόμη χάθηκαν. Ὑπῆρξε ἡ ἐποχὴ τῶν γιγαντιαίων ἐρπετῶν πού κράτησε ἰσως κάπου 80.000.000, ἀπὸ τὸ 130.000.000, ὅς πούμε, ὡς τὸ 50.000.000 πρὶν ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐποχὴ. Ἡ ἐποχὴ ὅμως τῶν ἐρπετῶν ἐτελείωσε. Πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτὴν—ἰσως 300.000.000 πρὶν—ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν θαλασσίων μεγαθηρίων—στὰ ὁποῖα βρίσκομε ἤδη μίαν τρομακτικὴ πρόδο· ἔχει σχηματισθῇ ἡ κάτω σιαγών. Ἡ ἐποχὴ ὅμως τῶν θαλασσίων μεγαθηρίων ἐτελείωσε.

Τὰ περὶ τὰ ἔντομα πιστεύεται ὅτι ὑπάρχουν πρὶν ἀπὸ 250.000.000 χρόνια. Ἰσως τὰ ἀνώτερα περὶ τὰ ἔντομα—τὰ κοινωνικὰ ἔντομα πού προηγήθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους στὴ δημιουργία ὀργανωμένης ζωῆς—ἰσως αὐτὰ νὰ περιμένουν ἀκόμη νὰ ἔρθῃ ἡ δικὴ τους βασιλεία πάνω στὴ γῆ. Ἄν τὰ μυρμήγκια καὶ οἱ μέλισσες μποροῦσαν μὴ μὲρα νὰ ἀποκτήσουν ἔστω καὶ αὐτὸ τὸ λίγο φῶς τῆς πνευματικότητας πού κατέκτησε στὴν ἐποχὴ τῆς βασιλείας του ὁ ἀνθρώπος, καὶ νὰ κάνουν μίαν δική τους προσπάθεια γιὰ νὰ δοῦν τὴν ἱστορίαν στὸ σύνολό της, ἰσως θὰ ἔβλεπαν τὴν ἐμφάνισιν τῶν θηλαστικῶν καὶ τὴ λιγότερον βασιλείαν τῶν ἀνθρώπων θηλαστικῶν σὰν ἐπεισόδια σχεδὸν ἀσήμαντα, ὅλο φωνὴ καὶ κακὸ χωρὶς νὰ σημαίνουν τίποτε.

Τὸ χρέος πού ἔχει ἡ γενεὰ μας εἶναι νὰ κοιτάξῃ πῶς νὰ μὴν πραγματοποιηθῇ μὴ τέτοια ἐρμηνεία τῆς ἱστορίας.

ΑΠΟΜΝΗ- ΜΟΝΕΥ- ΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Τὰ «Ἐρανίσματα»

τοῦ τεύχους αὐτοῦ εἶναι ἀφιερωμένα στὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21, καὶ ἰδιαίτερα στὸ ξεκίνημά της. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πού δημιούργησαν τὸ θαῦμα τοῦ 21 εἶχαν ἀπόλυτη συνείδησιν τῆς σημασίας τῆς προσπάθειάς τους. Γι' αὐτὸ πολλοὶ τους μᾶς ᾤφθησαν Ἀπομνημονεύματα, ὅπου περιγράφουν τίς πράξεις καὶ μὲς ἀπ' αὐτὰς τὴν ψυχολογίαν τῶν Ἀγωνιστῶν. Τὰ Ἀπομνημονεύματα πού προσφέρουν τὴ συμβολὴν τους γιὰ νὰ ἀρτιωθῇ ἡ εἰκόνα τῆς μεγάλης ἐκείνης στιγμῆς, ἔχουν πολὺ ποικίλη προέλευσιν, ἀντιπροσωπεύουν, δηλαδή, τίς κύριες τά-

σεις καὶ τάξεις πού συνέβαλαν στὸν Ἀγῶνα. Πρῶτος ἔρχεται ὁ Σάνθος, ὁ ἀπλὸς Πάτριος ἔμπορος, μὲ τὴ μεγάλη ψυχὴ, ὁ ἐμπνευσμένος Φιλικός. Στὸ κομμάτι πού παραθέτουμε περιγράφει τὴν πρώτη του συνάντησιν μὲ τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντη, ὅταν πῆγε νὰ τὸν κατηχήσῃ καὶ νὰ τὸν προτρέψῃ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Ὁ Σάνθος, ὅπως συχνὰ ἔκαναν καὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, διηγεῖται τὰ περιστατικά του στὸ τρίτο πρόσωπο:

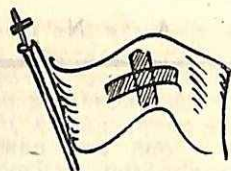
Ὁ Ὑψηλάντης...

...τὸν ὑπέδεχθη εὐμενῶς καὶ μὲ πολλὴν εὐγένειαν, τὸν ἠρώτησεν πόθεν εἶναι καὶ διὰ ποίας υποθέσεις ἦλθεν εἰς Πετροῦπολιν. Ὁ Σάνθος ἀπήντησε μὲ πολλὴν προσοχὴν εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἀπὸ μίαν Νῆσον τὴν Πάτριον, καὶ ὅτι δι' ἐμπορικὰς υποθέσεις ἦλθεν ἐκεῖ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὁ Πρίγκιψ τὸν ἠρώτησε πῶς ἀπερνοῦν οἱ ὁμογενεῖς εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ ἂν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπιβαρύνει τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἐκεῖ, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη, καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Σάνθου, ὅτι πανταχοῦ οἱ Τούρκοι τυραννοῦν τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας, καὶ ὅτι κατήντησεν ἡ τυραννία ἀνυπόφορος, ὁ Πρίγκιψ μὲ ἀθυμίαν ψυχικὴν εἶπε.

Διὰ τί καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν προσπαθοῦν νὰ ἐνεργήσουν ὥστε, ἂν νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τὸν ζυγὸν δὲν δύναται, τουλάχιστον νὰ τὸν ἐλαφρῶ-

σουν; Τότε ο Ξάνθος αποκρίθεις εἶπε μὲ πολλὴν παθητικότητα. Πρίγκιψ, μὲ ποῖα μέσα καὶ μὲ ποίους ὁδηγούς νὰ ἐνεργήσωσιν οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες τὴν βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς των καταστάσεως; αὐτοὶ ἔμειναν ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ ἐκείνων, οἵτινες ἐδύναντο νὰ τοὺς ὁδηγήσωσι διότι ὅλοι οἱ καλοὶ ὁμογενεῖς καταφεύγουν εἰς ξένους τόπους, καὶ ἀφήνουν τοὺς ὁμογενεῖς των ὀρφανούς. Ἴδου ὁ Κόμης Καποδίστριος ὑπηρετεῖ τὴν Ῥωσίαν, ὁ μακαρίτης Πατὴρ σας κατέφυγεν ἐδῶ, καὶ ὁ Καραϊσκάς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅμως ὁ ἴδιος ὑπηρετοῦντες τὴν Ῥωσίαν ἐχάσατε ὑπὲρ αὐτῆς τὴν δεξιὰν χεὶρά σας, καὶ ἄλλοι ἴσοι καλοὶ καταφεύγοντες εἰς τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην, μένουν ἐκεῖ χωρὶς ἰσως νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς των. Ὁ Πρίγκιψ εἰς ταῦτα ἀπαντῶν εἶπεν· Ἄν ἐγὼ ἐγγώριζον, ὅτι οἱ ὁμογενεῖς μου ἔχον ἀνάγκην ἀπὸ ἐμέ, καὶ ἐστοχάζοντο, ὅτι ἐδυνάμην νὰ συντελέσω εἰς τὴν εὐδαίμονίαν των, σὸν λέγω ἐντίμως, ὅτι ἤθελον μετὰ προθυμίας κάμω κάθε θυσίαν, ἀκόμη καὶ τὴν κατάστασίν μου, καὶ τὸν ἑαυτόν μου ὑπὲρ αὐτῶν.

Τότε ἐγερθεὶς ὁ Ξάνθος μὲ συγκίνησιν ψυχῆς εἶπε, Δός μοι Πρίγκιψ, τὴν χεὶρά σας εἰς βεβαίωσιν τῶν ὧσιν ἐκφράσθητε. Ὁ Πρίγκιψ μὲ κάποιον θαυμασμόν ἐμβλέψας εἰς τὸν Ξάνθον τῷ ἔδωκε τὴν χεῖρα· τότε αὐτὸς εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν Πετρούπολιν δὲν ἦλθε διὰ ὑποθέσεως ἐμπορικῆς, ἀλλὰ δι' ἄλλην σημαντικωτάτην αἰτίαν, καὶ ὅτι οὕριον θέλει τῷ τὴν ἀνακαλύψῃ. Ὁ Πρίγκιψ ἀνυπομότως ἐξήγησε τότε νὰ μάθῃ, ἀλλ' ὁ Ξάνθος τὸν παρεκάλεσε καὶ λίαν ὑπομονὴν μέχει τῆς αὐριον, καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη συνέντευξις. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ξάνθος ἐπῆγεν εἰς αὐτόν, τῷ ἐφανέρωσε τὰ πάντα, καὶ ἐκείνος μετὰ προθυμίας καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐδέχθη νὰ ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὁμογενῶν μὲ πᾶσαν θυσίαν του.

Ὁ θρυλικὸς Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἀφηγεῖται ἐδῶ τὴν ἀρχὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν στὴν Πελοπόννησο. Εἶναι ὁ αἰφνιδισμὸς τῶν Τούρκων στὰ Καλάβρυτα καὶ στὴν Πάτρα. Ὁ Γερμανὸς μιλεῖ κι αὐτὸς γιὰ τὸν ἑαυτό του σὲ τρίτο πρόσωπον. Ἀξίζει ἴσως νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος πού μνημονεύεται σὲ ἀπόσπασμα εἶναι ὁ παππὸς τοῦ συνωνόματου ποιητῆ πού δοξάσθηκε στὴ Γαλλία μὲ τὸ ὄνομα Ζὰν Μωρεάς.

Οἱ ἐν Καλιβρύτοις Τούρκοι, ἐκλείσθησαν ὅλοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς δύο πύργους, καὶ ἐκεῖ ἐστοχάζοντο νὰ διαφυλαχθοῦν, ἕως οὔτου νὰ τοὺς προφθάσῃ ἄλλοθεν βοήθεια. Εἰς δὲ τὴν Τριπολιτῖάν, γινωσκῶν γενομένων τῶν τοιούτων, εὐθὺς ἐφυλάκωσαν τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστώτας, καὶ ἐξηγορήθησαν οἱ Τούρκοι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἐπαπειλοῦντες γενικὸν ὄλεθρον. Ὡσαύτως καὶ οἱ ἐν Πάτραις Τούρκοι, μαθόντες τὰ τοιαῦτα, ἐμβασαν εὐθὺς τὰς φομιλίας των εἰς τὸ Κάστρον· εἰτα ἡ κα' Μορτίου ἐξῆλθον ἐνοπλοὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως, καὶ περιεκύκλωσαν πρῶτον τὸ ὁσπῆτιον τοῦ Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου, ὅπου ὑπώπτευον ὅτι εὕρισκονται ἐναποτεθειμένα ὅπλα· ἀλλὰ, μὲ τὸ νὰ εὗρον κεκλεισμένας τὰς πόρτας, ἄρχισαν τὸν πόλεμον ἐξωθεν, καὶ τοῦ ἐφόνευσαν εἰς τὸ παρὰ θυρον ἕνα ἀνθρώπον· ἔπειτα ἐβάλον πυρκαϊὰν εἰς τὰ περίξ ὁσπῆτια. Εἰς δὲ τὴν Μητροπόλιν δὲν ἐτόλμησαν νὰ πλησιάσουν, νομίζοντες, ὅτι εὕρισκονται μέσα Ἕλληνες κεκρυμ-

μένοι· ἐκτυποῦσαν ὁμως ἀπὸ τὸ Κάστρον μὲ τὰ κανόνια τόσον τὴν Μητροπόλιν, ὅσον καὶ ἄλλα ὁσπῆτια· ἡ δὲ πυρκαϊὰ ἐκτανθῆσα κατέκουσεν ἱκανὰ ὁσπῆτια· ὅτε τινὲς τῶν Ἑλλήνων ὀπλισθέντες ἐξῆλθον εἰς τοὺς δρόμους, οἱ δὲ Τούρκοι εὐθὺς ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον.

Βλέποντες δὲ οἱ Πατράιοι Ἕλληνες, ὅτι πλέον δὲν ἐπιδέχεται θεραπεία τὸ πρᾶγμα, τὰς μὲν φαρμιλίας των εὐγαλὸν ἔξω τῆς πόλεως, ἔγραψαν δὲ εἰς τὰ Νεξερὰ πρὸς τὸν Παλαιῶν Πατρῶν, ὅτε Νικόλαος Λόντος, ὁ Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος καὶ ἄλλοι τινὲς, νὰ προφθάσῃ εἰς βοήθειαν, ὅτι κινδυνεύει ὅλη ἡ πόλις. Ὅθεν ἀμέσως ὁ Παλαιῶν Πατρῶν καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης ἔγραψαν πρὸς τοὺς Καπιτανοὺς Κουμανιώτας νὰ τρέξουν, μὲ ὅσους ἀνθρώπους ἔχουν· τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐκίνησαν καὶ αὐτοί, ἔχοντες περίπου πεντακοσίους στρατιώτας, καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὰς Πάτρας· καὶ εὐθὺς ἔγινε στενοτάτῃ πολιορκία τῶν Τούρκων εἰς τὸ φρούριον. Κατὰ δὲ τὰς πρώτας προσβολὰς ἐφονεύθησαν τινὲς τῶν ἐχθρῶν, ὅτε ἠρίστευεν ὅτε Παναγιώτης Καραντζᾶς καὶ ὁ Σταμάτης Κουμανιώτης, ὅστις ἐφονεύθη, κακῇ τύχῃ, τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς εἰσόδου του.

Καί, ἐπειδὴ πλέον ἡ σκηνὴ ἠνεώχθη, ἔγραψαν εὐθὺς οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς τῶν Πατρῶν πολιορκίας ἀποστείλαντες καὶ ἀνθρώπους εἰς τὸν Πετρόμπεϊν, εἰς τοὺς Δελιγιανναίους, εἰς τὴν Γαστούνην καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου, δίδοντες τὴν εἰδησιν τῶν συμβεβηκότων, καὶ παρακινοῦντες τοὺς νὰ μὴ ἀναβάλουν τὸν καιρὸν, ὅτι πλέον ἄλλη θεραπεία δὲν εἶναι· ὅτε πρῶτοι οἱ Μανιάται μετὰ τοῦ Πετρόμπεϊ ἐμβῆκαν εἰς τὴν Καλαμάταν, καὶ ἡμικάλωσαν ἐκεῖ Βοεβόδαν Ἀρναούτογλου καὶ ἄλλους τινὰς Τούρκους εὐρεθέντας ἐκεῖ. Εἰς δὲ τὰ Καλάβρυτα ἐπολιόρκησαν εἰς τοὺς πύργους τοὺς ἐκεῖ Τούρκους, οἵτινες μετὰ ὀλίγων ἡμερῶν ἀντίστασιν παρεδόθησαν μὲ

συνθήκας. Εἰς δὲ τὴν Καρύταιναν μετέβη ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης ἐκ τῆς Μάνης, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Δελιγιανναίων ἔλαβον τὰ ὅπλα. Ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Γαστούνην καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας διεδόθη τὸ πνεῦμα τῆς Ἐπανάστασεως, καὶ ὠπλίζοντο οἱ Ἕλληνες.

Τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ τὸ ἐκκίνημα ἀφηγεῖται καὶ ὁ Φωτᾶκος πού ἐστάθηκε ὑπασιτιστὴς του. Ὑποβλητικὴ εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ πού μετέχει στὴν πολεμικὴ ἐξόρμηση καὶ προπέμπει τοὺς πολεμιστὰς.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐψάλῃ δοξολογία ἀπὸ τοὺς Καλαματιανούς ἱερεῖς εἰς τὸν ποταμὸν καὶ τότε οἱ ἄλλοι μὲν ἐπῆγαν νὰ πολιορκήσουν τὰ φρούρια τῆς Μεσσηνίας· ὁ δὲ Κολοκοτρῶνης μὲ 300 Μανιάτας, τοὺς ὁποίους ἐπῆγεν ἀπὸ τὸν Μούρτσινον καὶ ἀπὸ τὸν Π. Μαυρομυχάλην, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Ἀρχιμ. Φλέσας* καὶ ὁ Π. Κεφάλας ἐξεστράτευσαν τὴν 24 Μαρτίου διὰ τὰ μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου διὰ νὰ γενικεύσουν τὴν ἐπανάστασιν, καὶ κατὰ τὸ χωρίον Σκάλα εἰς τὸν δρόμον ἐμαθάν ὅτι οἱ Τούρκοι τοῦ Φαναρίου Ζαχατοῖ, Μουτρίζανοι, Ζβουρτσάνοι ὑπὲρ τὰς 4000 ψυχὰς προετοιμάζοντο νὰ πᾶν εἰς τὴν Τριπολιτῖαν. Ἐχωρίσθη τότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Φλέσαν καὶ ἀπὸ τοὺς λοιπούς, οἱ ὁποῖοι ἐεράβηξαν διὰ τὴν Ἀρκαδίαν διὰ νὰ γενικεύσουν καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη τὴν

* Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Φλέσας εἶναι ὁ γνωστὸς Παπαφλάς.

ἐπανάστασιν, καὶ ἐκεῖνος ἐτράβηξε κατὰ τὸ Λεοντάρι καὶ τὴν Καρύταιναν.

Καθὼς ἔβλεπαν οἱ Ἕλληνες τὰς σημαίας καὶ τοὺς στρατιώτας ἐσήμαιναν τῶν ἐκκλησιῶν τὰ σήμαντρα, καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς ἐβγαίνουν ἐνδυμένοι τὰ ἱερά ἄμφια καὶ μὲ τὸ ὑψαγγέλιον εἰς τὰς χεῖρας, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, ἐπαρακαλοῦσαν τὸν θεὸν νὰ τοὺς ἐνδυναμώῃ. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης μάλιστα ἐφοροῦσε μίαν περικεφαλαίαν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐκύτταζαν μὲ πολλὴν περιέργειαν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸν ἐδέχοντο μὲ μεγάλην ὑποδοχὴν. Εἶχε δὲ καὶ σημαιοφόρον ἕνα καλόγηρον θεώρατον, ὁ ὁποῖος ἐκράτει ἕνα μεγάλον σταυρὸν ψηλὰ εἰς τὰ χεῖρα καὶ ἐπήγεινε πάντοτε προστὰ εἰς τὸ στρατεύμα. Ὁ κόσμος ἐγίνετο τοῖχος καὶ ἐκαμναν τὸν σταυρὸν τοὺς καθὼς ἐπέραν ὁ καλόγηρος μὲ τὸν σταυρὸν.

Εἰς τὰς 25 Μαρτίου ἐκατέβηκαν ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Καρύταινας ὁ Θεοδόσιος Καρδαρᾶς μὲ τοὺς Ζυγοβιστινοὺς, ὁ Κωνσταντῆς Ἀλεξανδρόπουλος μὲ τοὺς Στεμνιτσιώτας καὶ Δημητσανίτας καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀπὸ τὸν κάμπον, μὲ τὸν καπεταναίου καὶ τὰς σημαίας των κάθε χωρίον, καὶ ἠθέλησαν νὰ πιάσουν τοὺς Τούρκους τῆς Καρύταινας· ἀλλ' αὐτοὶ τὸ ἔμαθαν πρωτίτερα καὶ ἐπιάσαν τὸ Παλαιόκαστρο τῆς Καρύταινας, ἐπῆραν ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ ὀλίγας τροφὰς καὶ τὰς ἔμβασαν εἰς τὸ φρούριον.

Ὁ Νεόφυτος

Βάμβας εἶναι «λογιότατος». Φεύγοντας ἀπὸ τὴν Χίο ὅπου ἐδίδασκε, φθάνει στὴν Ὑδρα· ἐκεῖ ἡ κατάσταση δὲν εἶχε ἀκόμη ξεκαθαρίσει· οἱ πρόκριτοι ἐδέσποζαν, ἡ διχόνοια

ἀπὸ τότε ἔσπερνε τὰ ψυχοφθόρα ζιζάνια ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες. Ὅμως ὁ διαταγμὸς δὲν ἐκράτησε καὶ ἐδῶ, ὅπως δὲν ἐκράτησε στὸν Μωριά. Καὶ ξέριε μὲ ἀπὸ καὶ ἡ ἐμπρὸς πόσο βαριεῖς θυσίαι προσέφερε τὸ ἡρωϊκὸ ναυτικὸ νησί στὸν Ἀγῶνα.

«Οἱ ἀδελφοὶ Κουντουριῶται, Λάζαρος καὶ Ἰεώργιος, καὶ πάντες οἱ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας, μὲ ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγάλης φιλοφροσύνης. Τὰ πράγματα τῆς Ὑδρας ἦσαν ἔτι μετέωρα, καὶ διὰ τὴν πρὸ ὀλίγου γενομένην στάσιν τεταραγμένα. Οἱ πρόκριτοι συνήρχοντο καθ' ἡμέραν εἰς τὴν Μοῆν συσχεπόμενοι περὶ τοῦ πρακτέου. Συλλογιζόμενος δ' ἐγὼ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, καὶ θεωρῶν τὴν ἀναβολὴν τῆς Ὑδρας ζημίαν μεγίστην τῆς Ἑλλάδος, τολμήσας εἶπον πρὸς τὸν φρονιμώτατον Λάζαρον, ὅτι ἡ Ὑδρα, ὡς ὑπερέχουσα πάντων καὶ τῇ δυνάμει καὶ τῷ πλούτῳ, συμφέρει ἀνυπερθέτως νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν ἐν δνόματι Θεοῦ, ὅποια καὶ ἂν μέλλῃ νὰ ᾖ καὶ ἡ ἐκβασίς τοῦ ἀγῶνος, ὥστε ἡ νὰ συναποθάνωσι τὸν ὑπὲρ πίστewος καὶ πατριδος ἐνδοξον θάνατον, ἢ σώσαντες τὴν Ἑλλάδα, νὰ σωθῶσιν ἐνδόξως. Ἀπεκρίθη δὲ ὅτι ἡ αἰτία τῆς ἀναβολῆς εἶναι αἱ διχόνοια καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ ὁμιλήσω περὶ ὁμονοίας τῇ ἐπαύριον, ἥτις ἦτο Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ· ἐνθ' ὃ ἐγὼ μείνας μόνος ἐσχεπτόμενον περὶ ὁμιλίας, ἐπανελθὼν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς συνδριάσεως, ἥτις ἐγίνετο ἐν τῇ Μοῇ, Βάμβας, εἶπεν, αὐριον ὑψόνεται ἡ σημαία κατὰ τὰς εὐχάς σου, καὶ ἔστω ὁ λόγος καὶ περὶ ἐλευθερίας. Ἀκούσας ταῦτα κατησπαζόμενην αὐτὸν δακρύων καὶ εὐχόμενος. Ἡ νύξ ἐκεῖνη ἦτον εἰς ἐμὲ δάκρυα καὶ στοχασμοί.»

«Ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, καὶ ἤχουν οἱ κάδωνες, ἦτο θέαμα κατανυκτικὸν νὰ βλέπῃ τις τὸν λαὸν ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς θεατρικῆς ἐκεῖνης πόλεως

καταβαίνοντα εἰς τὸ παράλιον. Ὅλη ἡ παράλιος πλατεῖα, τὰ καταστρώματα καὶ κατάρτια τῶν προσωρμισμένων πλοίων, ἡ ὁροπὴ τοῦ ναοῦ τῆς Μοῆς, πάντα ἦσαν πλήρη ἀπὸ τοῦ πλήθους. Τότε ἀνοβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ὡς ἐνθους ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιωπῆς, παρέστησα τὸ δίκαιον τοῦ ὑπὲρ πίστewος καὶ πατριδος ἀνοιχθέντος ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, τὰ δεινὰ τῆς πολυχρονίου τυραννίας, καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἀγωνισθῶμεν ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, πεποιθότες εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, καὶ εἰς τὴν εὐμένειαν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων. Κατέβην ἀπὸ τοῦ βήματος ἐν μέσῳ σοβαρᾶς σιωπῆς τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐκείνου λαοῦ· καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ὀπλίσθησαν καὶ ἡτοιμάσθησαν τριάκοντα τὰ καλῆτερα πλοῖα διὰ νὰ ἐνωθῶσι μετ' ἄλλων τοσούτων ἐκ τῶν Σπετσιῶν, καὶ νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς Ψυρά.»

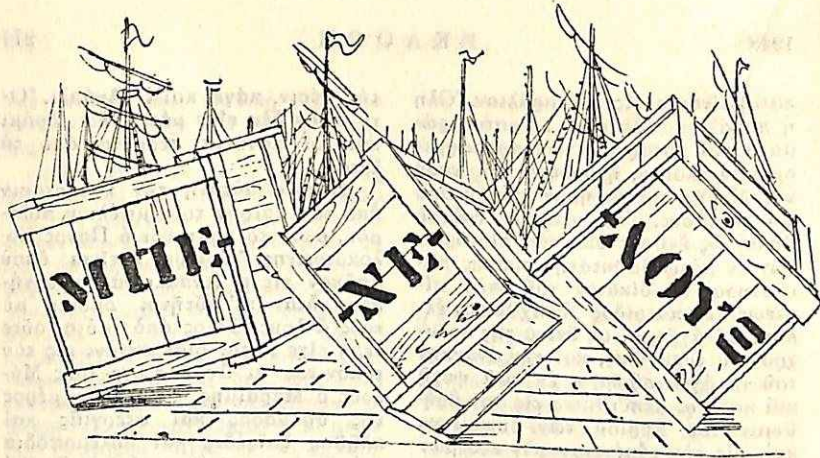
Μὰ τὴν ψυχὴ τῶν Ἀγониῶν, τὴν πίστη τους, τὴν ἔξαρχή τους, τὴν περιγράψει ἰδίως μὲ μιὰ ἀπαράμιλλη δωρικὴ λιτότητα ἕνας Ρουμελιώτης, ὁ Μακρυγιάννης. Ἀφηγείται ἕνα περιστατικὸ πὺρ συνέβη ἀργότερα, τὴν συνάντησή του μὲ τὸν Γάλλο ναύαρχο De Rigny, στὰ 1825. Τὸ ἀπόσπασμα εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν πρόδρατὴ ἐκδοσὴ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Μακρυγιάννη. (Ἐκδ. Ε. Γ. Βαγιονάκη, Ἀθῆναι, 1947).

Δυνάμωσα τὴν θέσιν τῶν Μύλων καλὰ νὰ πολεμήσουμε ἐκεῖ ὅσο νὰ λιώσουμε. Ὅτι ἂν μᾶς πάρῃ αὐτήν

τὴν θέσιν, πάγει καὶ τ' Ἀνάπλι. Ὅτι νερόν δὲν εἶχε μέσα οὔτε δρόμι καὶ τὰ κανόνια πεσμένα ἀπὸ τὰ λέτα.

Ἦταν σ' αὐτήν τὴν κατάστασιν ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅπου τὸ κρατοῦσε ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης. Ὑστερα ἐκεῖνοι ὅπου μπῆκαν εἰς τ' Ἀνάπλι νὰ κυβερνήσουν ἦταν κι' αὐτῆνοι ὅμοιοι μὲ τοὺς ἄλλους. Τέλος ἀπὸ αὐτὰ οὔτε νερὸ εἶχε μέσα, οὔτε κανόνι εἰς τὸν τόπον του· κι' ἂν ἐπαίρνε τοὺς Μύλους ὁ Μπραΐμης, κεντρικὸν μέρος τῆς θάλασσης καὶ στεργιάς καὶ πλήθος ζαϊρέδες καὶ πολεμοφόδια καὶ νερὸ ποταμός, μπλοκάριζε καὶ τ' Ἀνάπλι. Καὶ εἰς τὴν κατάστασιν ὅπου εἶχαν κάμετε τὴν κρίσιν ἂν βασιτοῦσε.

Ἀφοῦ τὸ δυνάμωσα, σὲ δυὸ ἡμέρες ἤρθε ὁ Χατζημιχάλης μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου, ὅπου μοῦ πῆρε, ἦρθε κι' ὁ Κωσταντήμπεγης Μαυρομιχάλης μ' ὀλίγους κι' ὁ Ὑψηλάντης μὲ τοὺς ἀνθρώπους του, ὅλους δεκαπέντε. Ἐκεῖ ὁποῦφικιανὰ τις θέσες εἰς τοὺς Μύλους ἦρθε ὁ Ντερνὺς νὰ μὲ ἰδῇ. Μοῦ λέγει· «Τί κάνεις αὐτοῦ; Αὐτὲς οἱ θέσες εἶναι ἀδύνατες· τί πόλεμον θὰ κάμετε μὲ τὸν Μπραΐμη αὐτοῦ; — Τοῦ λέγω, εἶναι ἀδύνατες οἱ θέσες κι' ἐμεῖς, ὅμως εἶναι δυνατός ὁ Θεὸς ὅπου μᾶς προστατεύει· καὶ θὰ δεῖξωμεν τὴν τύχη μας σ' αὐτὲς τίς θέσες τῆς ἀδύνατης. Κι' ἂν εἴμαστε ὀλίγοι εἰς τὸ πλῆθος τοῦ Μπραΐμη, παρηγοριόμαστε μ' ἕνα τρόπον, ὅτι ἡ τύχη μᾶς ἔχει τοὺς Ἕλληνες πάντοτε ὀλίγους. Ὅτι ἀρχὴ καὶ τέλος, παλαιόθεν καὶ ὡς τώρα, ὅλα τὰ θερία πολεμοῦν νὰ μᾶς γάνει καὶ δὲν μποροῦν· τρῶνε ἀπὸ μᾶς καὶ μένει καὶ μαγιά. Καὶ οἱ ὀλίγοι ἀποφασίζου· νὰ πεθάνουν· κι' ὅταν κάνουν αὐτήν τὴν ἀπόφασιν, λίγες φορές χάνουν καὶ πολλὰς κερδαίνουν. Ἡ θέση ὅπου εἴμαστε σήμερα ἐδῶ εἶναι τοιοῦτη· καὶ θὰ ἰδοῦμεν τὴν τύχη μας οἱ ἀδύνατοι μὲ τοὺς δυνατοὺς. — Τρὲ μπιέν», λέγει κι' ἀναχώρησε ὁ ναύαρχος.

ΕΝΑ ΠΕΙΡΑΜΑ ΠΡΟΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΝ ΕΝΩΣΙΝ

Του DAVID ROBERTS

(Από τὸ «World Review», Λονδίνον)

Αἱ ληφθεῖσαι εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῶν Παρισίων ἀποφάσεις κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον, περὶ συστάσεως εἰδικῶν ομάδων διὰ νὰ ἐρευνήσουν ἐν γένει τὸ ζήτημα τῆς συστάσεως μιᾶς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, ἠδῆσαν τὸ ἤδη ὑπάρχον μέγα ἐνδιαφέρον περὶ τῆς Μπὲ-Νὲ-Λουῆ*. Παράθετομεν κατωτέρω ἀνασκόπησιν τῆς μέχρι σήμερον συντελεσθείσης προόδου, ἐκ τῆς ὁποίας μπορεῖ νὰ ἀναμετρηθοῦν αἱ εὐκαιρίαι καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα εἰς τὸ τελωνειακὸν αὐτὸ σχέδιον προβλήματα, τὸ ὁποῖον θὰ περιλάβῃ ὄχι μόνον τρεῖς γειτονικὰς χώρας, ἀλλὰ ὅλας τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ παρόντος ἀρθροῦ, ἐν τούτοις, τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, κατόπιν τῶν γεγονότων τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Μπέρβιν, ἐξειλήχθη, καὶ ὠριμάζει τώρα ἡ ἰδέα νὰ ἀποτελέσῃ τὸν πυρῆνα τῆς Ἑνώσεως τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

* Μπὲ-Νὲ-Λουῆ εἶναι ἡ πρώτη συλλαβὴ τῶν ὀνομάτων τῶν τριῶν χωρῶν δηλ. Βελγίου, Ὁλλανδίας καὶ Λουξεμβούργου (Belgium, Netherlands, Luxembourg) εἰς τὰς ὁποίας ἐφαρμόζεται ἡ Τελων. Ἑνώσις.

Τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ὁλλανδία ἀπεφάσισαν ὅφ' ἑαυτοῦ τῶν νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ὁδὸν τῆς Οἰκονομικῆς Ἑνώσεως, πολλὰ πρὶν ὁμιλήσῃ σχετικῶς ὁ Μάρσαλ, τὸν παρελθόντα Ἰούνιον. Εἰς αὐτὴν τὴν προσέγγισιν συνετέλεσαν δύο πράγματα: ἡ πολιτικὴ καλὴ θέλησις ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν καὶ ἡ «ὕπαλληλική» συνεργασία ἡ ὁποία ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τῶν λειτουργῶν (δημοσίων ὑπαλλήλων) τῶν διοικούντων σήμερα τὰς χώρας αὐτάς—καὶ ὄχι ὑπὸ ξένης ἐπιτροπῆς. Οἱ Βέλγοι καὶ οἱ Ὁλλανδοὶ πιστεύουν ὅτι ἔχει σημασίαν δι' αὐτοὺς νὰ δοκιμάσουν τὸν οἰκονομικὸν συντονισμόν τῶν εἰς μικρὰν κλίμακα, ὄχι ὡς ἓνα μεγάλο πανευρωπαϊκὸν σχέδιον, καὶ ἐξετάσῃ λεπτομερῶς τὰς βάσεις τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς συνεργασίας τῶν. Θεωροῦν ὡς πυρῆνα τὴν σύστασιν τῆς Μπὲ-Νὲ-Λουῆ. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία παίζουν μεγάλον ρόλον εἰς τὸ ἐμπορικὸν τῶν συστημάτων: ἡ Δανία καὶ ἡ Ὁλλανδία ἔχουν μαζί τῶν ἓνα ἡμι-φιλικὸν ἀνταγωνισμόν: τὰ συμ-

φέροντα ὅλων τῶν Σκανδιναυικῶν χωρῶν συνδέονται στενῶς μετὰ τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ὁλλανδίαν.

Ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μεθόδου τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας εἶναι ὅτι εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ὁλλανδίαν ὁ κόσμος δὲν δείχνει μεγάλο ἐνδιαφέρον. Πραγματικῶς οἱ ξένοι δείχνουν περισσότερον. Τὸ συμπέρασμα ἑνὸς ξένου παρατηρητοῦ μελετῶντος τὸ ὅλο σχέδιον εἶναι ὅτι, ἐὰν δὲν καταρτισθῇ ἓνα σχέδιον συντονισμοῦ διὰ τὴν Γερμανίαν, ἡ Ἑνωσις τῶν Κάτω Χωρῶν δὲν θὰ ἔχη σταθερὰ οἰκονομικὰ θεμέλια. Θὰ εἶναι μόνον ἓνα ἀπεγνωσμένον σχέδιον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὸ Βέλγιον νὰ φθάσουν εἰς τὸ κατώτατον βιωτικὸν ἐπίπεδον τῆς σημερινῆς Γερμανίας. Βέλγοι καὶ Ὁλλανδοὶ εἰδικοί ἔχουν πλήρη ἀντίληψιν αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Ἀντελήφθησαν ὁμῶς μέχρι σήμερον, ὅτι ἡ Γερμανία εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ὅτι αὐτὴ δὲν ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην ἐπιρροὴν διὰ νὰ βελτιώσουν μίαν καταστροφικὴν κατάστασιν. Ἀλλὰ ἡ Μπὲ-Νὲ-Λουῆ ἀποκτὰ σήμερον μεγαλυτέραν σημασίαν. Ἡ Ὁλλανδία κυρίως ἐχειρίλημμενας ἀποφάσεις διὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ σχέδιον εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ οἱ Βέλγοι τὰς ὑποστηρίζουν. Ἐκφράζοντα τὰς ἀπόψεις τῶν διὰ τὴν Μπὲ-Νὲ-Λουῆ—τὸ πρῶτον ἐποικοδομητικὸν μεταπολεμικὸν οἰκονομικὸν πείραμα—καὶ τὰ δύο κράτη ἐλπίζουν ν' ἀναλάβουν περισσότερας εὐθύνas μαζί μετὰ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, τῶν ὁποίων τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Γερμανίας θεωροῦν ὡς ἔχουσιν ἐρασιτεχνικὸν καὶ μὴ πρακτικὸν χαρακτήρα, καὶ αὐτὸ λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ μακροῦ συνδέσμου τῶν Κάτω Χωρῶν μετὰ τὴν Γερμανικὴν βιομηχανίαν.

Προτοῦ ἀναλύσωμεν τὰς βάσεις καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ σχεδίου Μπὲ-Νὲ-Λουῆ, ἂς ἐκθέσωμεν ἐν

συντομίᾳ ὅτι ἔχει γίνεαι μέχρι σήμερον.

Πρῶτον αἱ τρεῖς ἐξόριστοι κυβερνήσεις εἰς τὸ Λονδίνον ἀπεφάσισαν θεωρητικῶς νὰ ἐπιδιώκουν Οἰκονομικὴν Ἑνωσιν. Οἱ Βέλγοι καὶ οἱ Ὁλλανδοὶ ὑπέγραψαν μίαν συνθήκην τὸ 1944, ἀλλὰ τὰ σχέδια τῶν ἀνετράπησαν ἐκ τῆς Συμμαχικῆς ἥττης εἰς τὸ Ἀρνχαϊμ, ἡ ὁποία ἐσήμαινε ὅτι τὸ Βέλγιον ἀπληθυνθερώθη ἀνέπαφον ἐνῶ ἡ Ὁλλανδία κατεστραμμένη, διότι ἐγίνε πεδὶον μαχῶν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ Οἰκονομικὴ Ἑνωσις παρεμείσθη προσωρινῶς καὶ αἱ δύο χώραι ὡς προκαταρκτικὴν ἐνέργειαν ἐφήρμοσαν μίαν Τελωνειακὴν Ἑνωσιν. Συνέστησαν εἰς τὰς Βρυξέλλας μίαν Γρομματεῖαν ἡ ὁποία ὑπεδιαιρέθη εἰς 6 εἰδικὰς ἐπιτροπὰς, μετὰ τὴν ἐντολήν νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν σχεδίων διὰ τὴν πλήρη οἰκονομικὴν ἑνωσιν καθὼς καὶ τὰ κοινὰ δασμολόγια τὰ ὁποῖα θὰ ἐδημιουργοῦν τὴν Τελωνειακὴν Ἑνωσιν. Τρία Μικτὰ Συμβούλια ἐξ Ὑπουργῶν συνεδριάζουν κάθε ἑξὶ ἑβδομάδας καὶ δέχονται ἐκθέσεις. Ἡ πολυπλοκὸς αὐτὴ ὁργάνωσις ἔχει ἐπιτελέσει ἐπιτυχῆ ἐργασίαν.

Εἰς τὴν προπαρασκευὴν μιᾶς Τελωνειακῆς Ἑνώσεως ὑπάρχουν δύο στάδια: τὸ πρῶτον εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τοῦ κοινοῦ δασμολογίου καὶ εἰς τὰς δύο χώρας: τὸ δεύτερον, ἡ κατάργησις τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν μεταξὺ τῶν 2 χωρῶν. Τὸ πρῶτον ἔχει ἤδη γίνεαι τὸ δεύτερον εἶναι δυσκολώτερον διότι ἐρχεται εἰς φανεράν σύγκρουσιν πρὸς ὅλα τὰ τοπικὰ συμφέροντα. Ἀλλὰ ὅλα τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης, οἱ σκοποὶ, καθὼς καὶ αἱ ἀνάγκαι τῶν δύο χωρῶν ἔχουν ἐξετασθῇ διὰ νὰ ἐταιρησθῇ τὸ κοινὸν δασμολόγιον. Οἱ αὐτοὶ ὑπολογισμοὶ ἀφοροῦν καὶ τὰ τελευταῖα στάδια τῆς Οἰκονομικῆς Ἑνώσεως. Τὸ πρόγραμμα ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν δασμολογικῶν περιορισμῶν μεταξὺ Βελγίου καὶ Ὁλλανδίας ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος ἔτους. Κα-

τόπιν θα προχωρήσουν εις την οικονομικήν ένωσιν. Αυτό σημαίνει αναλογίαν τιμών και μισθών λογικόν καταμερισμόν τών έλαφρών βιομηχανιών' συνεργασίαν μάλλον παρά συναγωνισμόν, κοινήν χρήσιν τών δύο μεγάλων βιομηχανικών λιμένων της 'Αμβέρσας και του Ρότερνταμ' όμοιόμορφον σύστημα άγοράς και έλέγχου εις τὸ πεδίου τῆς γεωργίας και συντονισμόν μακροπροθέσμων σχεδίων άνοιχοδομήσεως. Αι δυσκολίαι, έν τούτοις, ύπῆρξαν τεράστιαι. 'Ο άσφαής αυτός όρος <οικονομική όμοσπονδία> όταν φθάση εις την πράξιν, τείνει νά γίνη δια άτελείωτων σειρά δυσκόλων διαπραγματεύσεων εις κάθε ειδικόν σημείον. Πολλοί όμως από αὐτάς τὰς <δυσκόλους διαπραγματεύσεις> έχουν ήδη γίνει. Τὸ έργον τῆς συστάσεως ένός κοινού δασμολογίου διά τὰς βιομηχανίας τών δύο χωρῶν δέν ἦτο καθόλου εύκολον. 'Εξητάσθη ἡ σύνθεσις έκάστης βιομηχανίας διά νά καθορισθῇ ἡ ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἐπίδρασις ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν ἐπιβαλλομένων δασμῶν. 'Η λεπτομερής αὐτῇ εξέτασις θά πρέπει νά συνεχισθῇ ἀκόμη διά νά ἐπιτευχθῇ ἡ Οἰκονομική 'Ένωσις—τὸ βέβαιον όμως καὶ ἡ 'Ολλανδία έχουν ἤδη προχωρήσει πολύ.

'Η βασική δυσκολία εις αὐτάς τὰς περιπλόκους διαπραγματεύσεις είναι ὅτι καμμία ἐκ τῶν δύο χωρῶν δέν θέλει πολιτικήν συγχώνευσιν. Καὶ αἱ δύο χώραι ἀγαπούν ζηλοτύπως τοὺς ἐθνικοὺς τῶν θεσμοὺς' καμμία δέν θά θυσιάσῃ τὸ νόμισμά της διά νά δημιουργήσῃ ἕνα κοινὸν νόμισμα' κάθε πρότασις ὅτι θά ἔπρεπε νά ὑπάρχουν μικταὶ Κυβερνητικαὶ συνεδριάσεις διά νά αποφασίζον ἐπὶ κοινῆς πολιτικῆς, ἀπορρίπτεται μὲ ἀποφασιστικὴν ἀντίφασιν. 'Η ἀποφῆς αὐτῇ φαίνεται ἀντιφατικὴ εἰς τὸν ἔξον παρατηρητήν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει ὅτι τὸ Βέλγιον καὶ ἡ 'Ολλανδία, ἀπὸ ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας, έχουν τὸ μεγαλύτερον συμφέρον εἰς τὰ προσεχῆ σχέδια διά τὰς

'Ηνωμένας Πολιτείας τῆς Εὐρώπης, δηλαδή μίαν πολιτικὴν όμοσπονδίαν.

Οἱ Βέλγοι καὶ οἱ 'Ολλανδοὶ εἰς τὴν τελείως διαφορετικὴν ἰδιουσυγκρασίαν. 'Η στάσις τῶν εἰς τὰ δοκιμαστικά ἔργα τῆς ἀνασυγκροτήσεως εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ. Εἰς τὸ Βέλγιον σήμερα, λέγουσιν, ὅτι ἐπανερχεται ἡ εὐημερία. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐννοοῦν εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ τυχερός εἰς τὰς ἐργασίας του μπορεῖ νά τρώῃ, νά πίνῃ καλὰ καὶ νά αγοράζῃ, ὅτι θέλει—ὅλα ἀπὸ τὴν μαύρην ἀγορά τῆν ὅποια μὲ πολλὴ εὐγένεια ὀνομάζουν <γκρίζα ἀγορά>. Οἱ 'Ολλανδοί, ἀπ' ἑτέρου, δέν εἶναι τόσοσὺν βέλαιοι ὅτι ἀρχίζουν νά ἐπανακτοῦν τὴν εὐημερίαν τῶν. Τὰ μέτρα κοινωνικῆς ἀσφαλείας καὶ τὰ προγράμματα στεγασεως τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλας χώρας έχουν γίνει δεκτά, ἐκεῖνοι τὰ θεωροῦν ἀνεπαρκῆ.

'Η διαφορὰ τῆς ἰδιουσυγκροσίας ἀφήνει τὴν σφραγίδα της τόσοσὺν εἰς τὴν δημοσίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν τῶν ζωῶν. Εἰς τὸ Βέλγιον, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ κυβερνήσις δέν προσεπάθησε νά ἐμποδίσῃ τὴν εἰσαγωγὴν κομψῶν ἀμερικανικῶν αὐτοκινήτων, ἀκριβῶν μηχανημάτων, ὥραιων ἐνδύματων ἀπὸ τὸ Παρίσι ἢ δερματίνων εἰδῶν ἀπὸ τὴν 'Ελβετίαν. Διὰ τοὺς πολλοὺς οἱ ὁποῖοι δέν μποροῦν νά αγοράσουν αὐτὰ τὰ πράγματα ὑπάρχουν εὐθηνότερα μηχανήματα καὶ ἐλκυστικά ψεύτικα κοσμήματα. Τὸ Βέλγιον σήμερα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν μὲ κίνητρον <τὸ κέρδος> χώρα τῆς Εὐρώπης παρ' ὅλον ὅτι εἶχε ἀριστεράς κυβερνήσεις.

Εἰς τὴν 'Ολλανδίαν τὸ κοινωνικὸν κλίμα εἶναι τελείως διαφορετικόν. Αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἡ ἀνάγκη εἶναι κατὰ λογικὸν ὄχι ἀτομικόν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου ἡ 'Ολλανδικὴ ζωὴ ἔχει χάσει ὀλίγον ἀπὸ τὴν πρώην τῆς πουριτανικῆς εὐπρέπειαν. 'Εν τούτοις ἡ ζωὴ εἰς τὴν 'Ολλανδίαν ἐξακολουθεῖ νά εἶναι συντηρητικὴ, καὶ ὁ 'Ολλανδικὸς λαός, ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς μέχρι τὰ ἀνώτερα διανοητικὰ στελέχη τῆς Χά-

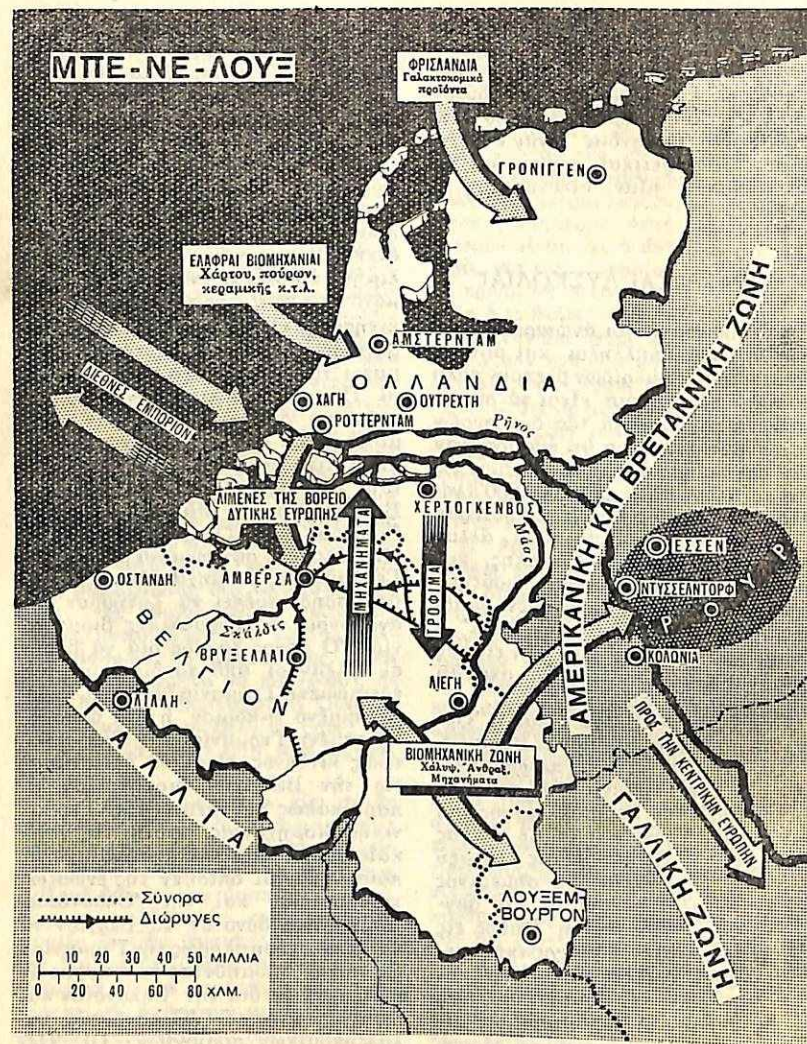
γης, ὁμιλοῦν μὲ καθαρὰν ἀποδοκιμασίαν διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς Βελγικῆς κυβερνήσεως—τὴν ὁποῖαν θεωροῦν ὡς ἕνα τρομερὰ ἐπικίνδυνον παίγνιον. Χωρὶς ἀμφιβολίαν τὸ Βέλγιον καὶ ἡ 'Ολλανδία εἶναι δύο ἐντελῶς διαφορετικαὶ χώραι διὰ νά ἀποτελέσουν μίαν οικονομικὴν ἔνωσιν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΙΑΙ

Οἱ οικονομολόγοι, ἀνώτεροι κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἀρθρογράφοι τῶν ἐφημερίδων βλέπουν πολλὴ καθαρὰ πόσο ὅμοια εἶναι τὰ συγκακριμένα προβλήματα τῶν δύο χωρῶν καὶ πόσον καλύτερα θά ἐπιτύγχανον ἐάν συνηλάσσοντο μὲ τὸν κόσμον ὡς ἕνα μεγάλον μπλόκ μὲ 18.000.000 πληθυσμοῦ, ὁ ὁποῖος ζῇ εἰς μικροτέραν ἐδαφικὴν ἑκτασίαν ἀπὸ κάθε ἄλλον λαὸν 18.000.000 τῆς Εὐρώπης, καὶ παράγει πολλὴ μεγαλύτεραν ποσότητα γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐμπορευμάτων πρὸς ἐξαγωγὴν. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ καφενεῖου καὶ εἰς τὰς δύο χώρας δέν δύναται νά σκεφθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Πῶς ἔξω τὸ Βέλγιον καὶ ἡ 'Ολλανδία πρὸ τοῦ πολέμου; Βασικῶς, ἡ 'Ολλανδία εἶναι ἕνας πελώριος λιμὴν διὰ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, περιβαλλόμενος ἀπὸ ἕνα πλούσιον ἀγρόκτημα μὲ ὀλίγας βιομηχανίας διεσπαρμένας μετὰ τῶν δού. 'Ο μεγαλύτερος σημερινός της λιμὴν, τὸ Ρότερνταμ, ἦτο συγχρόνως ἡ εἰσοδος καὶ ἡ ἐξοδος εἰς τὴν πλουσιωτέραν βιομηχανικὴν περιόχην τῆς Εὐρώπης—τὸ Ρούρ καὶ τὴν Ρηνανίαν. Πρὸ τοῦ πολέμου 42.900.000 τόννοι ἐμπορευμάτων διήρχοντο ἐκ τοῦ Ρότερνταμ. Μόνον 10.000.000 ἐξ αὐτῶν προήρχοντο καὶ ἔφευγον ἐξ αὐτῆς τῆς 'Ολλανδίας' 32.000.000 τόννοι διήρχοντο ἀπὸ ἐκεῖ ἢ ἔφευγον ἀπὸ ἐκεῖ ἐκ τῆς ὑπολοίπου Εὐρώπης. 'Επὶ αἰῶνας ἡ 'Ολλανδία ἔξῃ ἐξ αὐτοῦ τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Αἱ μεγάλαι τρά-

πεζαι καὶ οἱ ἐμπορικοὶ οἴκοι τοῦ Ἀμστερνταμ ἐδημιουργήθησαν ἐξ αὐτοῦ. Πρὸ τοῦ πολέμου ἡ 'Ολλανδία ἔκαμε μεγαλύτεραν εἰσαγωγὴν παρὰ ἐξαγωγὴν ἐμπορευμάτων καὶ ἐπλήρωνε τὴν διαφορὰν μὲ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν της—συνάλλαγμα, φορτωεφορτώσεις, λιμενικοὶ δασμοί, ἀσφάλιστρα. Αὐταὶ αἱ ὑπηρεσίαι εἰς τὴν πραγματικότητα ἔκινουν τὴν 'Ολλανδικὴν βιομηχανίαν. Σήμερα ὅμως ὁ λιμὴν εὐρίσκεται ἐν παρακμῇ. 'Εχει μόνον τὰ 28 % τῆς προπολεμικῆς του κινήσεως. Οἱ 'Ολλανδοὶ αἰσθάνονται μεγάλην πικρίαν δι' αὐτό. Οἱ σύμμαχοί των—ἡ Μεγάλη Βρεταννία καὶ αἱ 'Ηνωμένα Πολιτεῖαι—ποῦ κυβερνοῦν τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν, ἐδημιούργησαν ἀποτελεσματικότερα περιοριστικὰ μέτρα διὰ νά εὐνοήσουν τοὺς λιμένας τοῦ Ἀμβούργου καὶ τῆς Βρέμης ἀπὸ ὅσα θά μπορούσαν νά ἐφεύρουν οἱ Ναζί πρὸ τοῦ πολέμου. Οἱ 'Ολλανδοὶ σφηνωμένοι μετὰ τῶν Γερμανικῶν βιομηχανιῶν καὶ τῆς θαλάσσης, πρέπει νά ζητήσουν τὴν ἀναβίωσιν τῆς Γερμανικῆς βιομηχανίας. 'Ο μόνος τρόπος διὰ νά βγοῦν οἱ 'Ολλανδοὶ ἀπὸ τὸ δίλημμα—μία ἐρειπωμένη Γερμανία καὶ ἕνα κατεστραμμένον ἐμπόριον ἢ μία ἀνασυγκροτημένη Γερμανία καὶ ἕνας πολιτικός κίνδυνος εἶναι νά ἐπιτρέψουν εἰς τὴν Βελγικὴν βιομηχανίαν νά πάρῃ κάπως τὴν θέσιν τῆς Γερμανικῆς βιομηχανίας. Αὐτὴ, ἐν γενεαὶς γενομένοις εἶναι ἡ θεωρία ἡ ὁποία κρύβεται ὀπισθεν τῆς ἐνώσεως τοῦ Βελγίου καὶ τῆς 'Ολλανδίας. Ἀλλὰ εἶναι δυνατόν τὸ Βέλγιον νά ἀντικαταστήσῃ πλήρως τὴν Γερμανίαν ὡς πηγὴν προμηθείας τῶν κυριωτέρων ἀγαθῶν διὰ τὴν 'Ολλανδίαν καὶ ὡς ἀγοραστὴς τῶν 'Ολλανδικῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων; Οἱ 'Ολλανδοὶ δέν τὸ πιστεύουν. 'Η ἔκτασις τῶν Γερμαν. βιομηχανικῶν περιοχῶν ἦτο τόσοσὺν πολλὴ μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν 'Ολλανδίαν ὥστε οἱ 'Ολλανδοὶ ἐκέρδιζαν ἕνα μεγάλο μέρος τῶν πρὸς τὸ ζῆν χρημάτων μεταφέροντες ἀπλῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ ἐμπορεύματά

των και ζητούντες μόνον προμήθειαν. Αυτό δεν είναι δυνατόν να τὸ κάνουν διὰ τὸ Βέλγιον τὸ ὁποῖον σήμερα είναι μιὰ αὐτάρκης καὶ εὐημεροῦσα «ἐργοστασιακὴ χώρα», καὶ ἔχει τοὺς ἰδικούς της λιμένας διὰ νὰ

ἐξυπηρετῆται. Ἐὰν ἡ Ὁλλανδία εἴναι πρωταρχικῶς ἓνας λιμὴν, τὸ Βέλγιον εἰναι ἐνα ἐργοστάσιον. Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν αἱ βιομηχανίαι εἰναι ἐλαφραὶ. Ἐνα ἐργοστάσιον καφῆ καὶ τείου ἔξω ἀπὸ τὸ Ρόττερνταμ, κατασκευα-

σμένον ἐξ ὁλοκλήρου ἐξ ὑάλου εἶναι ἓνα καλὸ παράδειγμα· μεγάλη βιομηχανία ἐπίσης εἶναι ἡ τῆς κατασκευῆς πούρων. Εἰς τὸ Βέλγιον ὁμοῦ αἱ βιομηχανίαι μετάλλων καὶ κατασκευῆς μηχανημάτων ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἄνθρακα. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι πυκνοκατοικημένη καὶ αἱ βιομηχανικαὶ πόλεις πολυάνθρωποι. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις καὶ πλούσιαι ἀγροτικαὶ ἐκτάσεις. Αὐτὸ βεβαίως σημαίνει ὅτι τὸ Βέλγιον δὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἀναβιώσεως τῆς Γερμανικῆς βιομηχανίας, ὅπως ἡ Ὁλλανδία. Ἡ Ἀμβέρσα, ἀναμφιβόλως, δὲν θὰ συνεφάνει ἀπολύτως μετ' αὐτὴν τὴν γενίκευσιν, διότι καὶ ἡ Ἀμβέρσα ἔζη σημαντικῶς ἐκ τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μετ' τὴν Γερμανίαν. Ἐν τούτοις τὸ Βέλγιον τουλάχιστον δύναται νὰ ἀνταπεξέλθῃ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς Γερμανικῆς βιομηχανίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ;

Τὸ πείραμα τῶν Βρυξελλῶν ἔχει πολλὰ νὰ διδάξῃ τὴν Εὐρώπην. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ οἰκονομικὴ συνεργασία μετ' ὀλίγα λόγια γραπτὰ. Αὐτὸ εἶναι μία τόσο μεγάλη ἀλήθεια ὥστε πρέπει διαρκῶς νὰ τονίζεται. Ἐσχάτως, εἰς μιάν συγκέντρωσιν Βέλγων καὶ Ὁλλανδῶν εἰδικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρωθῇ διὰ νὰ συζητήσουν τὰς προσπάθειάς των, ὁ Ὁλλανδὸς γεωπόνος, Χ. Τζ. Φρήτεμα, ἐξέθεσε τὰς δυσκολίας αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθοῦν. Ἀεῖζει νὰ σημειώσωμεν τὰς δύο ἀντιρρήσεις — ἀπὸ τῆς Ὁλλανδικῆς ἀπόψεως — οὐχί τόσο διότι εἶναι ζωτικαὶ καθ' ἑαυτάς, ὅσον διότι τονίζουν τὰς δυσκολίας τῆς οἰκονομικῆς ἐνώσεως αἱ ὁποῖαι θὰ πρέπη νὰ λυθοῦν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Τὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα προέρχεται ἀπὸ τὰς σημειώσεις μου:

Οἱ Ὁλλανδικοὶ φόβοι διὰ τὴν γεωργίαν:

1) Ὑπάρχει φόβος μήπως ὁ μέγας μὴ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς τοῦ Βελγίου ἐπιδράσῃ πολιτικῶς καὶ σχηματίσῃ «οἰκονομικὴν ἐνωσιν» ἐπιφέροντων πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων. Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν κρατοῦνται εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον διότι αἱ ἀγροτικαὶ κοινότητες συγκεντρώνουν μεγάλο πολιτικὸν ἐνδιαφέρον.

2) Ἡ «ἐνωσις» θὰ εἴναι περισότερον αὐτάρκης — ἀπὸ ὅτι θὰ εἴναι ἡ Ὁλλανδία μόνη της — εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα. Θὰ εἰσάγωνται λοιπὸν ὀλιγώτερα μηχανήματα ἐκ τῆς Ἀγγλίας. Ἐφ' ὅσον ὁμοῦ θὰ εἰσάγωνται ὀλιγώτερα, δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἡ ἰδία μεγάλη ἀγορὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὰ Ὁλλανδικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα.

Κάθε πρόβλημα οἰκονομικῶν διαπραγματεύσεων αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν ἔχει δύο ἀπόψεις, ἀλλὰ πολλές. Ἀμερικανικαὶ προσωπικότητες παρήτησαν ἐσχάτως ὅτι Ἑλβετικὰ τυριά πωλοῦνται εἰς τὴν Ὁλλανδίαν — τὴν κατ' ἐξοχὴν χώραν τῆς τυροκομίας — καὶ Ὁλλανδικὰ σοκολάτα εἰσάγεται εἰς τὴν Ἑλβετίαν — τὴν πατρίδα τῆς σοκολάτας. Τὰ προϊόντα ταξιδεύουν ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην χώραν διὰ τῶν ὀλίγων σιδηροδρόμων οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ συναλλαγαὶ εἶναι ἐπικερδεῖς διὰ κάποιον, ἐντελῶς ὁμοῦ ἀσύμφοροι διὰ τὴν Εὐρώπην ὡς σύνολον. Ὁ μόνος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὰ εὐχάριστα αὐτὰ ἐμπορεύματα κυκλοφοροῦν τόσο παραλόγως εἶναι ὅτι κατὰ κάποιον εὐφυῶ τρόπον, ἡ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων συνεπάγεται τὴν μεταφορὰν χρημάτων καὶ ἀπὸ τὸ κενὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὸν ἑλεγχον συναλλάγματος, καὶ οἱ δύο ἐνδιαφερόμενοι κερδίζουν «δολάρια». Ὁ μόνος τρόπος νὰ σταματήσῃ αὕτη ἡ σπατάλη καὶ τὸ νόμιμον ἢ παράνομον αὐτὸ νομισματικὸν παιχνίδι, εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἐνωσις καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ συναλλάγματος. Ἡ Μπε-Νε-Λούξ εἶναι μία δύσκολος

καὶ περίπλοκος προσπάθεια πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω εἰς μίαν μικρὰν περιοχὴν εἶναι ἀγνοία τῶν γεγονότων νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ Βέλγοι καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ εὐρίσκουν τὸ ἔργον εὐκόλον.

Τὸ δεύτερον μάθημα τῆς Μπὲ-Νὲ-Λουῆς, ἀφορᾷ τὴν Γερμανίαν. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ὑπάρχει καταφρόνησις καὶ ἀηδία διὰ τοὺς Γερμανούς. Εἶναι πολὺ τολμηρὸς ὁποῖος εἰς τὸ Ἀμστερνταμ, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει Ὀλλανδικὰ, προσπαθεῖ νὰ συνεννοηθῇ Γερμανιστί. Ἀπὸ οικονομικῆς πλευρᾶς, ἡ Ὀλλανδία πρέπει νὰ ἐπιμελῇ διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Γερμανίας, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ Ρούρ.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι μία ἐκκλίσις πρὸς τοὺς πολιτικούς τῆς Εὐρώπης ἡ ὁποία τίθεται ὑπὸ αὐστηρὰν μορφήν.

Ὡς τελευταία, ἡ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος γνώμη τῆς Γαλλίας, ὅτι ἡ Γερμανικὴ βιομηχανία πρέπει νὰ διασπαρῇ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ὀλ-

λανδικὴν ἀποψιν ὅτι ὁ γερμανικὸς ἀνθραξ, χάλυψ καὶ τὰ μηχανήματα πρέπει νὰ ἀποτελέσουν τὸν πυρῆνα, ὃχι ὅμως πολὺ ἐκτεταμένον οὔτε πολὺ σκληρόν, τοῦ Δυτικοευρωπαϊκοῦ συστήματος δὲν ἐπετράπη νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς «προτάσεως Μάρσαλ» ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ πρέπει νὰ λυθῇ ἐὰν ἡ Εὐρώπη πρόκειται νὰ «μεταρρυθμισθῇ» οικονομικῶς καὶ νὰ γίνῃ ἓνα καλῶς λειτουργοῦν ὄργανον εἰς τὸ ὁποῖον τὰ δολλάρια θὰ μπορέσουν νὰ δώσουν εὐμερίαν.

Ἡ Μπὲ-Νὲ-Λουῆ δὲν εἶναι αὐτοσκοπός. Ὁ κ. Πῶλ Ἀνρὺ Σπάας, ἓνας ἐκ τῶν ἐνθερομότερων τῆς υποστηρικτῶν, δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι μεγάλο σχέδιο. Ἀπλῶς εἶναι ἓνα σύστημα. Οἱ οικονομολόγοι καὶ οἱ εἰδικοί ἐξετάζουν τὰ ὅλικά συστήματα τῶν δύο χωρῶν προτοῦ ἀρχίσουν οἱ πολιτικοὶ τὰς συνομιλίαις.

Ἡ ΑΥΤΟΒΟΗΘΕΙΑ τῆς Εὐρώπης μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας ὁρος πού θὰ συντελέσῃ στὴν ἐπιτυχία τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. θὰ εἶναι ὁ ὁρος γιὰ νὰ ἐπιζητήσῃ κανεὶς μέσα σ' ἓναν κόσμον χωρὶς δολλάρια. Κανεὶς δὲν θὰ πῇ ὅτι εἶναι εὐκολο νὰ δημιουργηθῇ σήμερον μὲ τίς τόσο δύσκολες καὶ περίπλοκες περιστάσεις ὁ βαθμὸς τῆς συνεργασίας πού κατορθώθηκε μόνον μὲ μεγάλη προσπάθεια ἀπὸ τίς ἐπιτακτικὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ οἱ ἐπιτακτικὲς ἀνάγκες πού ὑπάρχουν, τώρα τουλάχιστον στὴν Εὐρώπην, εἶναι ἀπλῶς ἡ στέρησις καὶ ἡ ὁμαδικὴ ἀνεργία καὶ ἂν τὰ ἔθνη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης δὲν μπορέσουν νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἐπιτυχία γιὰ νὰ τίς ἀντιμετωπίσουν, τότε εἶναι φανερό ὅτι δὲν ἔχουν μέσα τους τὰ μέσα τῆς ἐπιβιώσεώς τους.

Ἀπὸ τὸ «THE ECONOMIST»

Σόχο

ἡ διεθνὴς συνοικία τοῦ Λονδίνου

Τοῦ ALFRED JOACHIM FISCHER

(Ἀπὸ τὸ «Neue Zürcher Zeitung», Ζυρίχη)

Λάιλ Στρήτ.

Ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τὸ Ὄξφορντ Στρήτ, τὸ δρόμο τοῦ Λονδίνου μὲ τὴ μεγαλύτερη κίνησιν σὰ καταστήματα, βρίσκονται τὰ στενά δρομάκια καὶ τὰ μικρὰ τετράγωνα

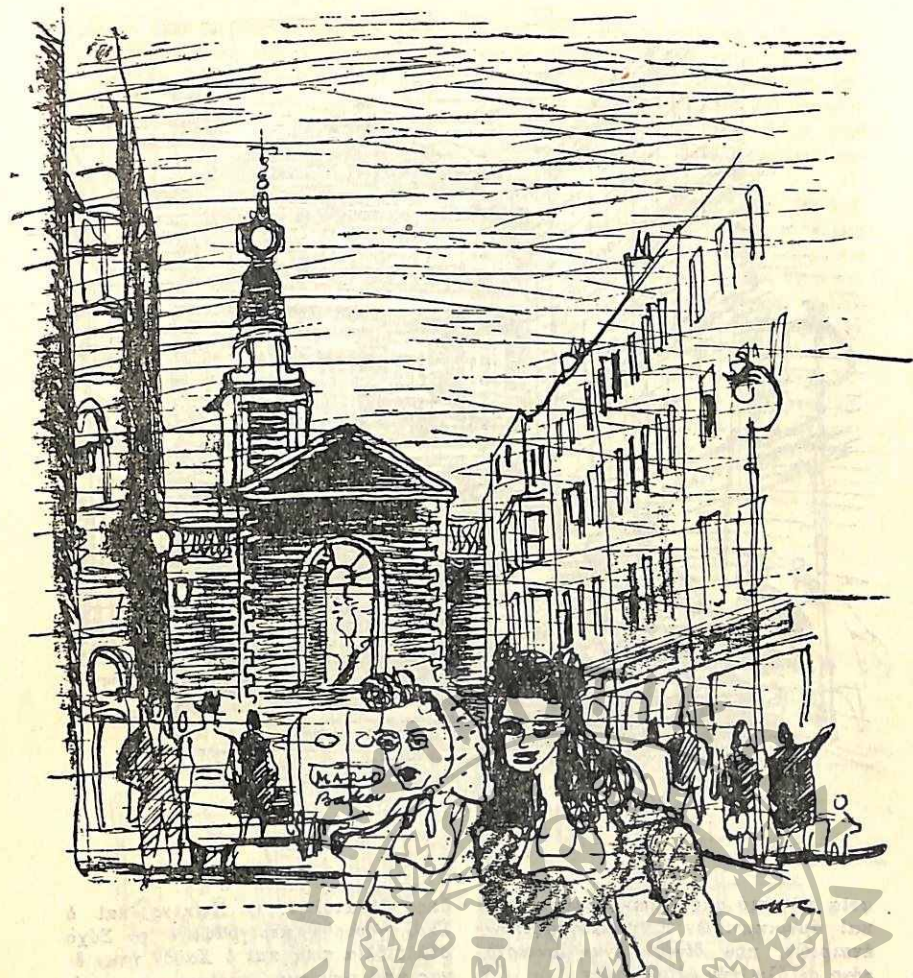
τοῦ Σόχο, ὅπου ἓνας διαφορετικὸς, σχεδὸν ἑνὸς κόσμος ζῇ μ' ἓνα γεμάτο πάθος, καθόλου Βρετανικὸ, ρυθμό. Ἐδῶ εἶναι μαγαζιά μὲ μυρωδικὰ ἀπὸ τὴ Μεσόγειο, ἐλῆες, μακαρόνια. Ἐδῶ

Καφέ - Μαδρίτη.

βρίσκεις βελγικούς φούρνους που πουλουν ωραιότατα ζεστά σταφιδόψωμα, μαγαζιά όπου φιγουράρουν παλιά γαλλικά ποτά και εστιατόρια κάθε εθνικότητας. Το Σόχο ει-

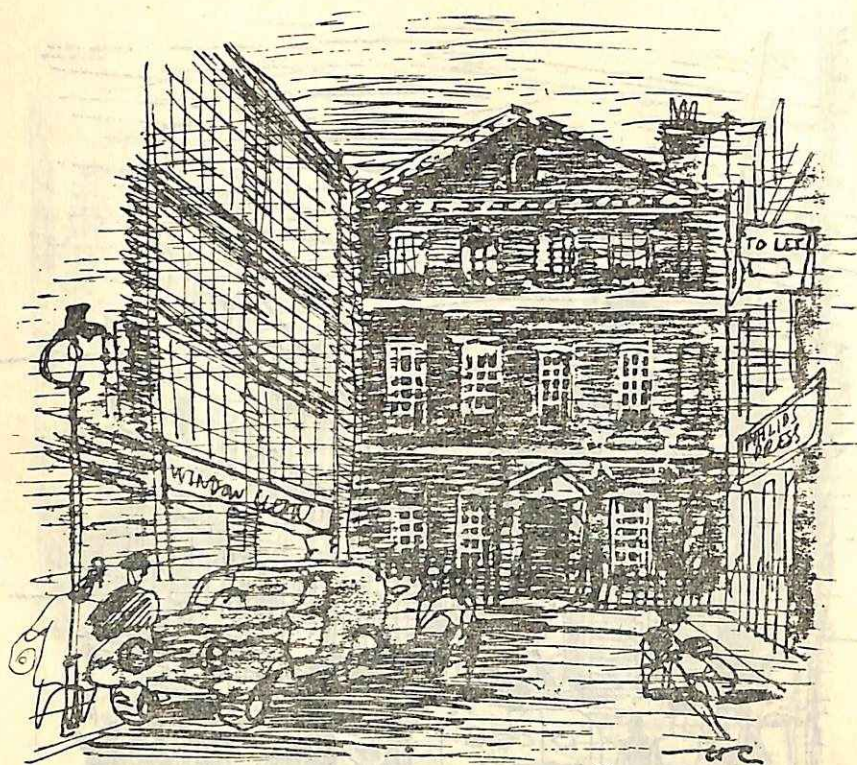
ναι πάντα ένας τόπος συναντήσεως ανθρώπων κάθε χώρας. 'Ανάμεσα τους είναι και πολλοί 'Αγγλοι καλοφαγάδες, που έμαθαν να εκτιμούν την ξένη κουζίνα στα ταξίδια τους.

'Η 'Αγία 'Αννα του Σόχο, 1686.

Στο Σόχο ακούει κανείς να μιλούν πολλές γλώσσες, πιο πολύ 'Ιταλικά, Γαλλικά και 'Ελληνικά και λιγότερο Γερμανικά, Ουγγαρικά, Σερβικά, Κινέζικα όπως και διάφορες 'Ινδικές και

'Αφρικανικές διαλέκτους. Οι 'Εβραίοι πελάτες υποστηρίζουν τα εστιατόρια με το 'Αστρο του Δαβίδ. Συχνά συναντά κανείς γνωστούς μουσικοσυνθέτες. Στη συνοικία αυτή είναι και τα γρα-

Μέγαρο Καρλάιλ, Πλατεία Σόχο, 1681.

φεία των πιό σπουδαίων βρεταννικών και αμερικανικών κινηματογραφικών εταιριών, που δίνουν ένα μοντέρνο τόνο σε όλη την ατμόσφαιρα.

Τό Σόχο συνδέεται με πολλά έθνη. Στο τέλος του 17ου αιώνα βρισκόταν στο ζενίθ της «μόδας» του και πάντε προσεβίτες ήταν εγκατεστημένες εκεί. Τό σπλίτ της κόρης του Κρόμγουελ ήταν εκεί. Στο διάστημα της τελευταίας διαμονής του στο Λονδίνο, ο Νέλσον εκεί παράγγειλε — ο' ένα μαγαζί της Μπριούερ Στρήτ — ένα φέρετρο από τό ξύλο της γαλλικής ναυαρχί-

δας «'Ανατολή». Ο Ντίκενς και ο Γκάλογουορθ περιγράφανε τό Σόχο στα βιβλία τους και ο Χάινδ ήταν ένας από τους πιό περίφημους κατοίκους του. Έκείνοι όμως που άφησαν τη σφραγίδα τους έντονώτερη ο' αυτή τη μικρή πολιτεία μέσα στην 'Αγγλική πρωτεύουσα, είναι οι Γάλλοι. Οι Οθγενότοι, οι Γάλλοι προτεστάντες, έδω βρήκαν καταφύγιο βότερα από τό διάταγμα της Νάντης. Η Έκκλησία της Παναγίας του Σόχο, με τίς κόκκινες και μαύρες διακοσμήσεις, βρίσκεται ακόμα στην Πλατεία Σόχο και ο πάστορ Φράνκ-

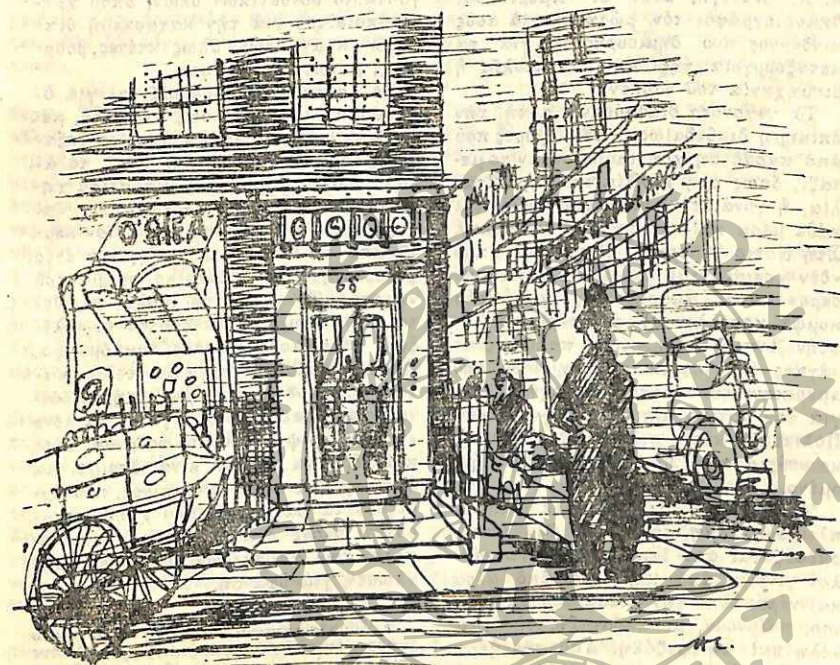
Κρίστολ έχει λειτουργεί για τους Γάλλους προτεστάντες του Λονδίνου.

Αργότερα πολλοί εξόριστοι της Γαλλικής Έπαναστάσεως ήρθαν να ένωθούν με τους Οθγενότους. Δίγοι όμως ξέρουν πως ο Μαρά έζησε στο Σόχο και εκεί εξέδωσε στα 1776 τό βιβλίο του «Έρсуна για τη φύση, τίς αρχές και τη θεραπεία μιās παράξενης ασθένειας των ματιών».

Ο μεγάλος Κορσικανός δεν είχε σχέσεις με τό Σόχο' μά ένας άλλος μικρότερος έζησε εκεί' ο βασιλιάς Θεόδωρος της Κορσικής έφθασε στα 1749 βότερα από λίγων μηνών βασιλεία και ζήτησε εκεί καταφύγιο για πολλά χρόνια. Μόνο ο οίκτος ενός καλόκαρδου έμπορου του Σόχο έσωσε τόν τέως βασιλιά (που είχε ήδη φυλακιστή για

χρέη) από την ταπείνωση μιās φτωχικής κηδείας. Η άναμνηστική πλάκα, με λίγες λέξεις για τη ζωή του, σώθηκε από τόν βομβαρδισμό στην έκκλησία της 'Αγ. Άννας του Σόχο που είναι ένα θαυμάσιο δείγμα αρχιτεκτονικής του 17ου αιώνα.

Πρίν από τόν πόλεμο στο Σόχο έβρισκε κανείς πρώτης τάξεως κινέζικη κουζίνα. Σήμερα όμως δεν υπάρχουν μπαμπού, ούτε ρίζι, ούτε τά ειδικά μυρωδικά της μακρινής χώρας. Άλλα έθνη είναι πιό τυχερά. Μπορούν να σερβίρουν είδη που θυμίζουν τόν παλιό καλό καιρό. Γαλλικά γλυκά, ελληνικό μουςακά, Ισπανικά κρασιά, ιταλικό σπαγγέτο' όλα αυτά είναι χαρακτηριστικές νοστιμιές του Σόχο.

Πόρτα Γεωργιανής εποχής, Ντήν Στρήτ.

Νέυβλον

1947

Του GEORGES DUFOUR

(Από το «Monde Illustré», Παρίσι)

Παρ' όλες τις πρακτικές ιδιότητες των συνθετικών υφασμάτων, οι γυναίκες, όπως τις ξέρω, θα προτιμούν πάντα το ζωϊκό μετάξι.

Αυτά τα λόγια είπε πέρου ο Υπουργός των Οικονομικών της Κίνας, κ. Χ. Κούνγκ, όταν οι Άμερικανοί δημοσιογράφοι τον ρώτησαν για τους κινδύνους που δημιουργούσε για τα μεταξουργεία της Άπω Ανατολής ή βιομηχανία του νάυλον.

Τα γεγονότα διαφύσανε αυτή την έπισημη διαβεβαίωση. Στις χώρες που από παράδοση χρησιμοποιούσαν το μετάξι, όπως στη Γαλλία και την Ιταλία, ή γυναικεία πελατεία συνηθίζει κάθε μέρα και περισσότερο το νάυλον. Στη Νότιο Αμερική, οι κάλτσες που «δεν χρειάζονται μαντάρισμα και σίδερο» είναι απαραίτητες για κάθε κομψή κοπέλλα. Οι εξαγωγές νάυλον στην Ιαπωνία ξεπερνούν πολύ τις ανάγκες των γυναικείων τμημάτων του αμερικανικού στρατού κατοχής. Όσο για τον άστικό πληθυσμό των Ήνωμ. Πολιτειών, αυτός πιά παραδέχθηκε την καινούρια αυτή ύλη σαν κάτι συνειθισμένο.

Αντίθετα με ότι λέει μία πολύ έπιλωμένη φήμη, το νάυλον δεν κατασκευάζεται από ίνες γυαλιού. Το νάυλον γίνεται από κάρβουνο, από άερα και νερό. Από την πίσσα του κάρβουνου, παίρνουν, με απόσταξη, τη φαινόλη και τη βενζόλη. Από τόν άερα βγάζουν το όξυγόνο και το άζωτο, και τόν νερό τόν δίνει τόν υδρογόνο. Τό συν-

ολο αυτών των χημικών ουσιών αποκτά ίσομέρεια* μέσα σε πελώρια χυτήρια. Τό προϊόν που παράγεται στή τέλος λέγεται «άλας τού νάυλον».

Τό άλάτι τής κατωτέρας ποιότητος μαζεύεται, σε μορφή νιφάδων, και μεταφέρεται μέσα σε δοχεία στό έργοστάσιο συνθετικών ύλων, όπου χρησιμοποιείται για τήν κατασκευή διαφόρων πραγμάτων, όπως κτένες, βούρτσες, μονωτικές πλάκες.

Τό λεπτό άλάτι προορίζεται για ύφασματα. Αφού διαλυθή στό νερό, μεταφέρεται από μεγάλα βαγόνια-δεξαμενές στή ύφαντουργεία. Έκει τό άλάτι νάυλον περνά από μία σειρά χημικές και φυσικές έπεξεργασίες και όταν αυτές τελειώσουν, τό προϊόν περνά από τά λεπτότατα άνοίγματα ενός φίλτρου για τά πάρη τό σχήμα τού νήματος. Τό νήμα τού νάυλον κλώθεται και έτοιμάζεται προτού τό τυλίξουν στίς κουβαρίστρες ομοιόμορφα. Η τελευταία έπεξεργασία τού νήματος, που γίνεται στή χυνοστήρια, κάνει τούς άμερικανούς έργάτες νά λένε «τό νάυλον πήγνεται στό φούρνο». Τότε πιά τό νήμα νάυλον είναι έτοιμο για ύφανση. Μία σειρά μπομπίνες, που θυμίζουν τά βαγονέτα που χρησιμοποιούνται στούς σταθμούς για τή μεταφορά των άποσκευών, μεταφέρει τήν κλωστή για ύφανση.

* Ίσομέρεια=φαινόμενο κατά τό οποίο ένώσεις έντελώς διαφορετικές μεταξύ τους στίς φυσικές και χημικές ιδιότητες έχουν τό ίδιο μοριακό βάρος και τήν ίδια έκατοστιαία σύνθεση.

Πολλοί που πήραν διπλώματα έρευνας στίς Ήνωμένες Πολιτείες πριν από τέσσερες μήνες, λένε ότι όλη αυτή ή διαδικασία θα υποστή ριζική μεταβολή. Από χρόνια οι Άμερικανοί χημικοί ζητούν νά κατασκευάσουν νάυλον με μία πρώτη ύλη λιγότερο άκριδη και πιο άφθονη από τό κάρβουνο. Πειράματα που κατέληξαν σε έπιτυχία στίς αρχές τού 1947 φανερώνουν πως τό νάυλον μπορεί νά παραχθή και από ύπολείμματα φυτών: από φυτίκι, βρώμη, ζαχαροκάλαμο, βαμβάκι, καλαμπόκι, ρύζι. Όλα αυτά τά ύπολείμματα μπορούν νά τά προμηθεύσουν σε μεγάλες ποσότητες τά Άμερικανικά γεωργικά κέντρα και με τιμές σχετικώς χαμηλές. Τά μηχανήματα όμως των έργοστασίων νάυλον, θα πρέπει νά ύποστούν μεγάλες μετατροπές. Αυτός, δίχως άλλο, είναι ό λόγος για τόν όποιο εκείνοι που πήραν τά νέα διπλώματα έρευνας στίς αρχές τού 1947 φέρνουν άμέσως πτώση των τιμών.

Οι τιμές τού νάυλον είναι πολύ σταθερές. Τό φαινόμενο αυτό είναι άποτέλεσμα τού μονοπωλίου τής παραγωγής που τό κρατεί ή εταιρεία Ντυπόν ντε Νεμούρ. Στά έργαστήρια αυτής τής εταιρείας άρχισαν στή 1928 οι έρευνες που καταλήξαν στήν κατασκευή τής νέας συνθετικής ύλης. Στή 1940, ό Ντυπόν ντε Νεμούρ που από δύο χρόνια έφοδίαζε τήν άγορά με όδοντόβουτσες φτιαγμένες από συνθετική ύλη Νάυλον, έβγαλε στήν άγορά τά πρώτα ζευγάρια κάλτσες νάυλον.

Κατά τή διάρκεια τού πολέμου, ή βιομηχανία νάυλον προώδεσε πολύ στίς Ήνωμένες Πολιτείες, γιατί ό στρατός είχε μεγάλες ανάγκες και γιατί σαμάντρες νά εισάγεται μετάξι από τήν Ιαπωνία. Έτσι από τό Πέρλ Χάρμπορ τά πρώτα άλεξιπτώτα τού στρατού άνανεώθηκαν από τις κάλτσες νάυλον που πρόσφεραν οι Άμερικανίδες.

Περισσότερα από 49 εκατ. ζευγάρια κάλτσες που ξεπερνούσαν στό σύνολό τους τό 1 εκατ. κιλά, άναανεώθηκαν μ' αυτό τόν τρόπο σ' ένα έραν

που δέν τελείωσε παρά τόν Σεπτέμβριο τού 1943.

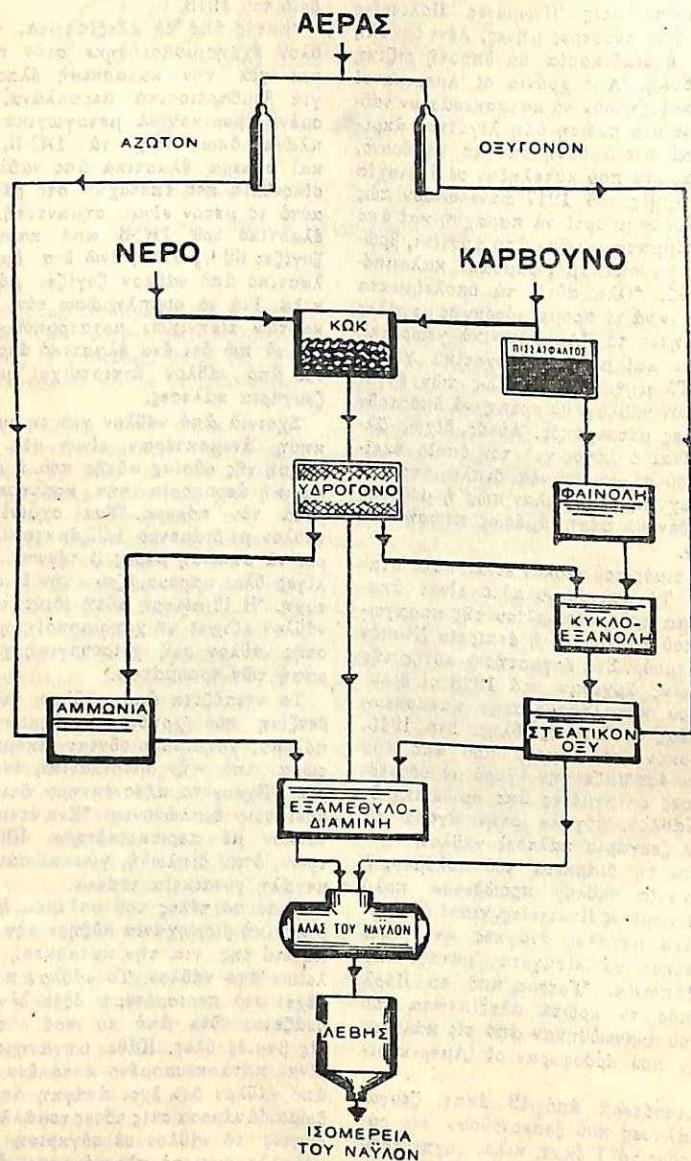
Έκτός από τά άλεξιπτώτα, τό νάυλον άχρησιμοποίηθηκε στόν πόλεμο και για τήν κατασκευή ελαστικών για βομβαρδιστικά άεροπλάνα. Ώρισμένα άμερικανικά μεταγωγικά άεροπλάνα, όπως π.χ. τά DC-3, έχουν και σήμερα ελαστικά από νάυλον. Η οικονομία που έπέτυχαν στό βάρος μ' αυτό τό μέσον είναι σημαντική. Ένα ελαστικό τού DC-3 από καουτσούκ ζυγίζει 62 1/2 κιλά, ένω ένα όμοιο ελαστικό από νάυλον ζυγίζει μόνο 50 κιλά. Για νά συμπληρώσω τόν «πίνακα των ειρηνικών μετατροπών» πρέπει νά πώ ότι ένα ελαστικό άεροπλάνου από νάυλον άντιστοιχεί με 260 ζευγάρια κάλτσες.

Σχοινιά από νάυλον για τή ρυμούλκηση άνεμοπτέρων είναι μία άλλη χρήση τής ύλης αυτής που ή άμερικανική άεροπορία τήν κράτησε και μετά τόν πόλεμο. Ένα σχοινί από νάυλον με διάμετρο 1,25 εκατοστ. μπορεί νά σηκώσει βάρος 3 τόννων. Πολύ λίγες ύλες παρουσιάζουν τήν ίδια άντοχή. Η ιδιαίτερη αυτή ιδιότητα τού νάυλον έξηγει τή χρησιμοποίηση κλωστής νάυλον στή χειρουργική για τή ραφή των τραυμάτων.

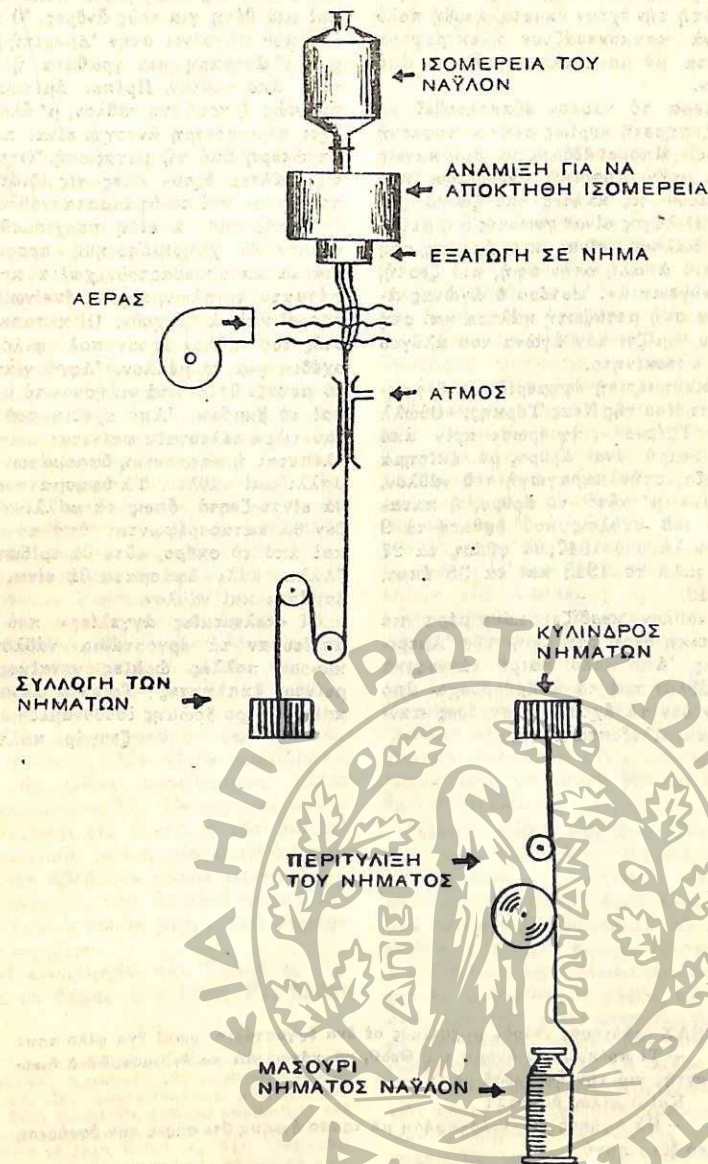
Τά ντεπόζιτα από νάυλον για τή βενζίνη που χρησιμοποιήθηκαν στόν πόλεμο, χρησιμοποιούνται ακόμη και τώρα από τήν άμερικανική άεροπορία. Έχουν τό πλεονέκτημα ότι αφού άδειάσουν διπλώνονται. Ένα ντεπόζιτο νάυλον με περιεκτικότητα 400 λίτρων, όταν διπλωθή, γίνεται σαν μία μεγάλη γυναικεία τσάντα.

Μετά τό τέλος τού πολέμου ή άμερικανική βιομηχανία άξήσε τήν προσπάθειά της για τήν κατασκευή εργαλείων από νάυλον. Τό νάυλον που άντέχει στή περισσότερα όξέα δέν έπηράζεται ούτε από τό νερό, ούτε από τις βαριές ύλες. Κάθε μηχανήμα που είναι κατασκευασμένο κατά ένα μέρος από νάυλον δέν έχει ανάγκη από λάδι. Ανάμεσα στίς τόσες του άλλες ιδιότητες τό νάυλον σε σύγκριση με τό μέταλλο έχει τό πλεονέκτημα ότι εί-

ΠΩΣ ΑΠΟΚΤΑ ΙΣΟΜΕΡΕΙΑ ΤΟ ΝΑΪΛΟΝ

ΠΩΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΝΗΜΑ ΝΑΪΛΟΝ

ναι κακός αγωγός του ηλεκτρισμού (ηλεκτρικός μονωτής). Την ιδιότητά του αυτή την έχουν εκμεταλλευθεί πολύ για να κατασκευάζουν ηλεκτροφόρα σώματα με μονωτικό περίβλημα από νάυλον.

Σήμερα το νάυλον εξακολουθεί να μάζεψε υπεραπείρα κυρίως στην κατασκευή καλωδίων. Μπορεί βέβαια να βρη κανείς ακόμη στην 'Αμερική ανθρώπους που προτιμούν τις κάλτσες από ζωϊκό μετάξι. 'Ο λόγος είναι γνωστός: η μεταξωτή κάλτσα είναι πιο όμορφη στη θέα, πιο απαλή στην αφή, πιο ζεστή, πιο «ευγενικιά». 'Όσο το δ' αγώνας ά-νάμεσα στη μεταξωτή κάλτσα και στη νάυλον θυμίζει τον αγώνα του αλόγου με το αυτοκίνητο.

Η καθημερινή εφημερίδα του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, «Ουάλλ Στρήτ Τζόρναλ», αφιέρωσε πριν από λίγο καιρό ένα άρθρο, με επίσημα στοιχεία, στην παραγωγή του νάυλον. Σύμφωνα μ' αυτό το άρθρο, η κατασκευή του νάυλον, που έφθασε τα 9 εκατ. κιλά στο 1947, θα φθάσει τα 27 εκατ. κιλά το 1948 και τα 35 εκατ. το 1949.

Το νάυλον κερδίζει κάθε μέρα πιο σημαντική θέση στη ζωή της 'Αμερικής. Από πολύ καιρό τα νυφικά από νάυλον και τα ασπρόρουχα από νάυλον δεν τα έχουν πλέον όλες παντρεύονται αλεξιπτωτιστές.

Μέσα σ' αυτό το πλήθος των νέων προϊόντων δημιουργήθηκε πολύ δειλά και μία θέση για τους άνδρες. 'Ο Γάλλος που πηγαίνει στην 'Αμερική μπορεί ν' αγοράσει μία γραβάτα ή κάλτσες από νάυλον. Πρέπει όμως να πω πως η γραβάτα νάυλον, μ' όλο που έχει περισσότερη άντοχή, είναι πάντα κατώτερη από τη μεταξωτή. 'Όσο για τις κάλτσες, έχουν όλες τις ιδιότητες που έχουν και τα υφάσματα νάυλον.

Εκτός από τα είδη ρουχισμού, το νάυλον θα χρησιμοποιηθεί προσεχώς για να κατασκευαστούν χαλιά και υφάσματα επίπλων, κυρίως εκείνων που μπορεί και να βραχούν. Οι κατασκευαστές του νάυλον έχουν πολύ φιλόδοξα σχέδια για το μέλλον. 'Αφού νίκησαν το μετάξι θέλουν να νικήσουν το μαλλί και το βαμβάκι. 'Από σχέδια που έγιναν τώρα τελευταία φαίνεται ότι προβλέπεται η κατασκευή υφασμάτων από μαλλί και νάυλον. Τα υφάσματα αυτά θα είναι ζεστά όπως τα μάλλινα και δεν θα καταστρέφονται από το νερό και από το σκόρο, ούτε θα τρίβονται. 'Αλλα πάλι υφάσματα θα είναι από βαμβάκι και νάυλον.

Οι τελευταίες αγγελίες που δημοσίευσαν τα εργοστάσια νάυλον θα κάνουν πολλές ώρες γυναίκες να μείνουν εκπληκτικές: Τριάντα πέντε οκάδες άχυρο βρώμης ισοδυναμεί με ένα ζευγάρι κάλτσες.

Το έργο της Διεθνούς Τραπεζής

Του JOHN J. McCLOY *

('Από το «The Listener», Λονδίνον)

Η Διεθνής Τράπεζα 'Ανοικοδομήσεως και 'Αναπτύξεως είναι ένα πολύ ολιγότερον περίπλοκον ίδρυμα από όσον υποδηλώνει ο τίτλος του. Πρώ των πρώτων περιέχει ενώ ακόμη ο κόσμος εύρισκετο εις έμπολεμον κατάστασιν, ετενίσθη η σημασία από της προσχεδιάσεως μονίμων και ικανών διεθνών οικονομικών οργανισμών δια να γεφυρώσουν το χάσμα το όποιον εδημιούργει η μετάβασις από της πολεμικής περιόδου εις την ειρηνικήν περίοδον. Τότε κατεστρώθησαν τα σχέδια δια διάφορα ιδρύματα με την ελπίδα ότι αυτά θα διευκόλυνον την καλήν οικονομικήν ανάπτυξιν του μεταπολεμικού κόσμου. 'Αντιπρόσωποι των 'Ηνωμένων Έθνών συνηντήθησαν εις Μπρέτον Γούντ τον 'Ιούλιον 1944 δια να συντάξουν τα άρθρα Συμφωνίας επί των όποιων έθεμελιώθη η Τράπεζα και η συγγενής της οργάνωσις, το Διεθνές Νομισματικόν Ταμείον.

Είναι τώρα φανερόν ότι ώρισμένοι άνάγκαι δεν είχαν προβλεφθή και ώρισμένα προβλήματα είχαν υπεραπλοποιηθή. 'Εν τούτοις πολλά όφείλονται εις εκείνους των όποιων η φαντασία και η πίστις ώδήγησαν, εις τον άβέβαιον αυτόν μεταπολεμικόν κόσμον, την άνοικοδόμησιν και την επανόρθωσιν μέχρι του σημερινού σημείου.

Η λειτουργία της Τραπεζής ηρ-χισε το θέρος του 1946. Εις βραχύ

σχετικώς χρονικόν διάστημα διεμορφώθη ένα μοναδικόν διεθνές συνεταιριστικόν τραπέζικόν ίδρυμα το όποιον ήδη εφαρμόζει ένα σημαντικόν πρόγραμμα πιστώσεως και δανεισμού. Η Τράπεζα είναι πραγματικώς διεθνής και το προσωπικόν της προέρχεται σήμερον από δέκα έννεα διαφορετικάς χώρας. Παρά τας διαφοράς γλώσσης και νοοτροπίας τα άτομα αυτά εργάζονται μαζί δι' ένα κοινόν σκοπόν και με έξαιρετικώς ικανοποιητικήν απόδοσιν. Η Τράπεζα είναι ιδιοκτησία 45 έθνών τα περισσότερα των όποιων έλαβαν μέρος εις την σύστασιν και την οργάνωσιν της έξ αρχής, εις το Μπρέτον Γούντ. 'Εκαστον μέλος-κράτος ενεγράφη δι' ένα μερίδιον των κεφαλαίων της Τραπεζής και το ποσόν κάθε έγγραφής κανονίζεται βάσει της εκτιμήσεως του πλούτου και της παραγωγικής ικανότητος της έν λόγω χώρας. Η εις ψήφους δύναμις εκάστης χώρας δια την λήψιν αποφάσεων σχετικών προς την άκολουθητέαν πολιτικήν είναι κυρίως ανάλογος προς το ποσόν δια το όποιον έχει έγγραφη.

Όπως κάθε μεγάλην επιχείρησιν, την Τράπεζαν διευθύνει ένα Συμβούλιον Διοικητών, αντιπροσωπευόντων τους ιδιοκτήτας — εις την περίπτωσιν αυτήν τα 45 μέλη-κράτη. Εις την πραγματικότητα το Συμβούλιον των Διοικητών μεταφέρει το μεγαλύτερον μέρος της εξουσίας του εις μίαν συνεχώς εργαζομένην εκτελεστικήν επιτροπήν εκ δώδεκα διευθυντών. Οι πέντε έξ αυτών των διευθυντών διορίζονται υπό των πέντε μεγαλύτερων μετόχων δηλ. των 'Ηνωμένων Πολιτειών, της Μεγάλης Βρεταννίας, της Γαλλίας, της

ΕΝΑΣ μελετηρός νεαρός μηχανικός σέ ένα εργοστάσιο ρωτά ένα φίλο του:

— Τι πρέπει, για όνομα του Θεού, να κάνω, για να ένδιαφερωθί ό διευθυντής για την έφευρσής μου;

Και ό φίλος άπαντά:

— Να άφήσης να κυκλοφορήσ η με τρόπο ήφήμη ότι πήρες την έφευρσ η από ξέν η πηγή.

«KROKODIL», Μόσχα

* 'Ο Τζών Τ. ΜακΚλόυ, είναι ό 'Αμερικανός διοικητής της Διεθνούς Τραπεζής και είχε ήδη άποκτήσει μεγάλην περίαν όταν διορίσθη ειδικός σύμβουλος του 'Υπουργείου Πολέμου των 'Ηνωμένων Πολιτειών το 1940. Κατά τα έτη 1941-1945 έ χρημάτισε ύφυπουργός των Στρατιωτικών.

Κίνας και των 'Ινδιών. Οι άλλοι έπιτά εκλέγονται υπό των Διοικητών των υπολειπομένων μελών και τοιούτοτρόπως πολλοί διευθύνται αντιπροσωπεύουν πολλὰς χώρας.

Ο βασικός σκοπός της Τραπεζής είναι δυνατόν να όρισθῇ με άπλούστατον τρόπον. Σκοπός της δηλαδή είναι να βοηθῇ, να τονώνῃ τὰς διεθνείς μακροπροθέσους επενδύσεις διά παραγωγικούς σκοπούς και να ένθαρρύνῃ τὴν διοχέτευσιν των επενδύσεων αὐτῶν εἰς τὰς πλέον έποικοδομητικὰς κατευθύνσεις. Δέν υπάρχει ἡ πρόθεσις να αντικαταστήσῃ ἡ Τράπεζα αὐτὴ ἡ να συναγωνισθῇ να κανονικά μέσα των ιδιωτικῶν διεθνῶν επενδύσεων. Οι ίδρυται όμως της Τραπεζής άνεγνώρισαν ότι τὰ τεράστια κεφάλαια τὰ απαιτούμενα διά τὴν μεταπολεμικὴν ανοικοδόμησιν και ανάπτυξιν δέν ἦτο δυνατόν να έξευρεθούν εἰς τὴν έλευθέραν αγοράν, οὔτε με συμφέροντας όρους διά τόνον οὐσιώδεις σκοπούς χωρίς να υπάρχει μιὰ σημαντικὴ διεθνῆς εγγύησις.

Όρισμένα έφημερίδες άφησαν να υπονοηθῇ ότι έχομεν εἰς τὸ χρηματοκιβώτιόν μας 8 δισεκατομ. δολάρια καταβληθέντα από τὰ μέλη κράτη, διά να χρησιμοποιηθούν εἰς δάνεια όπου παρουσιασθῇ επείγουσα ανάγκη. Αὐτὴ εἶναι μία έντελῶς ψευδὴς πληροφορία. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1947 τὰ καταβληθέντα κεφάλαια ανήρχοντο μόνον εἰς τὸ ποσόν των 1.600.000 δολλ., τὸ ὅποιον αντιπροσωπεύει τὸ 20 % τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ των έγγραφῶν των μελών. Τὰ υπόλοιπα 80 % τῆς έγγραφῆς κάθε μέλους θὰ ζητηθούν μόνον εἰς περίπτωση ανάγκη να αξιοποιηθούν αἱ υποχρεώσεις τῆς Τραπεζῆς. Τὸ υπόλοιπον αὐτὸ προσφέρει μίαν έκτακτον εγγύησιν ασφαλείας, και μάλιστα ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς Τραπεζῆς άπαγορεύει τὴν σύναψιν δανείων πέραν τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τοῦ έγγεγραμμένου κεφαλαίου σὺν οἰοδήποτε αποθεματικόν. Τὸ 80 % όμως των έγγραφῶν

δέν παραχωρεῖται ποτὲ διά δάνεια.

Έκ των κατατεθειμένων κεφαλαίων πλέον τοῦ ἡμίσεος εἶναι εἰς δολάρια. Τὸ υπόλοιπον εἶναι εἰς τὰ νομίσματα των διαφόρων μελών κρατῶν, εἰς λίρας, φράγκα, πέσος, κορώνας κλπ. Τὰ χρήματα αὐτὰ εἶναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν διά σύναψιν δανείων μόνον εἰς τὴν ύπόταξιν ἡ συγκατάθεσις τοῦ ένδιαφερομένου μέλους. Μέχρι σήμερα μόνον δύο χώραι συγκατετέθησαν διά τὴν χρησιμοποίησιν των χρημάτων των εἰς τὴν δανειστικὴν δοξάν τῆς Τραπεζῆς: Αἱ 'Ηνωμένα Πολιτεῖαι έδέχθησαν να χρησιμοποιηθῇ ὁλόκληρον τὸ κατατεθειμένον κεφάλαιόν των. Τὸ Βέλγιον συνεφώνησε να χρησιμοποιηθῇ ποσὸν εκ των κατατεθειμένων Βελγικῶν φράγκων αντίστοιχόν πρὸς 2.000.000 δολλ. Εἶναι άμφιβολον εἰς τὸ ὅλιγον διάστημα τουλάχιστον, θὰ εἶναι δυνατόν να διατεθούν διά δάνεια σημαντικά ποσά εκ των χρημάτων αὐτῶν έκτός των δολαρίων των 'Ηνωμ. Πολιτειῶν, εἴ ποσον τὰ περισσότερα εκ των κυριωτέρων μελών τῆς Τραπεζῆς κατανοοῦν ότι δέν εἶναι εἰς θέσιν να κάνουν εξαγωγὰς αγαθῶν χωρίς να δεχθούν εἰς ἀντάλλαγμα ξένον συνάλλαγμα. Ἄλλωστε σήμερα αἱ δανειζόμεναι χώραι επιθυμοῦν και χρειάζονται κυρίως δολάρια.

Εἰς τὸ άμεσον λοιπὸν μέλλον, τὰ πρὸς σύναψιν δανείων διαθέσιμα κεφάλαια μας θὰ προέρχωνται από δυὸ πηγὰς: πρῶτον από τὰ 725.000.000 δολλ. των 'Ηνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὰ ὅποια οἱ Ἄμερικανοὶ φορολογοῦμενοι συνεισέφεραν 635.000.000 δολλ. και ἴσως υπάρχει έλπίς και διά ένα άλλο ποσὸν εἰς άλλα νομίσματα αξίας 20.000.000 δολλ. ἢ 30.000.000 δολλ.

Δεύτερον από ποσὰ τὰ ὅποια θὰ επιτύχωμεν πωλοῦντες χρεώγραφα τῆς Τραπεζῆς εἰς τὴν έλευθέραν αγοράν. Εἰς τὴν Τράπεζα θελήσῃ να εργασθῇ συνάπτουσα δάνεια εἰς κλίμακα ανάλογον πρὸς εκείνην τὴν ὁποίαν υπελόγησαν οἱ ἱδρυταί της,

θὰ πρέπη να άντλῇ τὸ μεγαλύτερον μέρος των κεφαλαίων της από αὐτὴν τὴν δευτέραν πηγὴν, δηλ. από τὰς ἰδιωτικὰς επενδύσεις. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1947 έγινε τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν βῆμα με τὴν πώλησιν εἰς τὴν αγοράν των 'Ηνωμένων Πολιτειῶν—τὴν μόνην προσιτὴν αγοράν διά τὴν πώλησιν των χρεωγράφων μας—ὁμολογιῶν τῆς Τραπεζῆς μας αξίας 250.000.000 δολλ. Έχομεν τὴν προθεσιν εν καιρῷ να προσφέρωμεν εἰς τὴν αγοράν και άλλα χρεώγραφα και έλπίζομεν να φθάσωμεν μέχρις αγοράν έξω των 'Ηνωμ. Πολιτειῶν. Έν τούτοις διά να γίνῃ αὐτὸ εὐτυχῶς πρέπει να πείσωμεν τοὺς πιθανοὺς αγοραστὰς ότι τὰ δάνεια μας αντιπροσωπεύουν ὑγιεῖς επιχειρήσεις και χρησιμοποιοῦνται μόνον διά καθαρώς παραγωγικούς σκοπούς.

Ενα δάνειον τὸ ὅποιον δέν προσθέτει τίποτε εἰς τὴν πρὸς παραγωγὴν ἱκανότητα τοῦ δανειζομένου, δέν τοῦ δίδει μόνιμον κέρδος. Ἀντιθέτως τοῦ επιβάλλει ένα βάρος, εἴ ποσον πρέπει κάποτε να τὸ πληρώσῃ. Τελικῶς δὲ ένα τοιούτον δάνειον και ἡ ένοχλητικὴ υποχρέωσις τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ, υπάρχει φόβος να χειροτερεύσῃ μάλλον παρὰ να βελτιώσῃ τὰς σχέσεις μεταξύ δανειζόντος και δανειζομένου.

Όταν ὁμιλῶμεν περὶ διεθνῶν δανείων τὰ αναφερόμεν, χάριν ευκολίας εἰς χρηματικὰ ποσά. Θὰ εύρισκόμεθα όμως πληνίστερον πρὸς τὴν πραγματικότητα εἰς θέσιν να φαντασθῶμεν τὰς φυσικὰς βελτιώσεις και τὰς παραγωγικὰς διευκολύνσεις τὰς ὁποίας καθιστᾷ πραγματοποιήσιμους μιὰ τοιαύτη επένδυσις. Ἄς πάρωμεν ὡς παροδείγμα τὸ πρὸς τὴν Γαλλίαν δάνειον τῆς Τραπεζῆς. Ἦτο ἡ πρώτη πίστωσις τὴν ὁποίαν έδωσε και μέχρι τῆς στιγμῆς, ἡ μεγαλύτερα. Ἀνήρχετο εἰς 250.000.000 δολλ. διατεθέντα εἰς τὴν ἡμικυβερνητικὴν Γαλλικὴν εταιρίαν «Credit

National». Τὸ δάνειον δέν έφερε άπλῶς μετρητὰ οὔτε προσέφερε ένα ανοικτὸν λογαριασμόν διά να χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δανειζομένου. Ἡ Τράπεζα προσέφερε τὰ μέσα διά να εφαρμοσθῇ ένα σοβαρὸν πρόγραμμα αναξωογονήσιως τῆς γαλλικῆς παραγωγῆς, ένα πρόγραμμα λεπτομερῶς προκατηρημένων και προσεκτικῶς εξηλεγμένων από τοὺς εμπειρογνώμονας τῆς Τρηπζῆς προτοῦ εγκριθῇ τὸ δάνειον. Τὸ δάνειον πρὸς τὴν Γαλλίαν θὰ διατεθῇ διά τὴν προμήθειαν χολυβδίων ἱμάντων, ατμομηχανῶν, οὐτοκινήτων φορητῶν, ποταμοπλοίων και αεροπλάνων διά τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου, εἰς τὴν προμήθειαν άνθρακος, πρῶτων ὕλων και ἡμικατεργασμένων μετάλλων διά τὴν ἱαλλικὴν βιομηχανίαν. Τὰ δάνεια μας πρὸς τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Δανίαν και τὸ Λουξεμβούργον εἶναι υπό τὴν αὐτὴν έννοιαν «παραγωγικά». Καὶ εἰς τὰς τέσσαρες περιπτώσεις ἡ Τράπεζα έλαβε θετικὸς διαβιβάζσεις ότι τὰ δανειζόμενα ποσά θὰ χρησιμοποιηθούν μόνον διά τοὺς ἡδη έγκειμένους και λεπτομερῶς ὁρισμένους υπό τῆς συμφωνίας σκοπούς. Ἡ Τράπεζα ζητεῖ αὐστηρὸν έλεγχόν των εκ τοῦ δανείου δαπανωμένων ποσῶν και των σκοπῶν διὰ τοὺς ὁποίους γίνονται πληρωμαὶ διά να εἶναι βεβαία ότι συμμορφώνονται πρὸς τὴν συμφωνίαν.

Εἰς οὐδέν εκ των τεσσάρων μέχρι τοῦδε παραγεθέντων δανείων ἡ Διεθνῆς Τράπεζα έδωσε εἰς τὸν δανειζόμενον ὅσα εἴηται. Ἡ πολιτικὴ μας γενικῶς ἀπὲλπει εἰς τὸν δανεισμόν μόνον ποσοῦ ἱκανοῦ διά τὴν κάλυψιν των αναγκῶν μιᾶς περιωρισμένης περιόδου και μόνο διά ζητήματα τὰ ὅποια θεωροῦνται οὐσιώδη, διά τὴν ανοικοδόμησιν ἡ τὴν ανάπτυξιν τῆς οικονομίας τῆς δανειζομένης χώρας. Πρὸ τοῦ τέλους τῆς περιόδου αὐτῆς αἱ περιαιρέω ανάγκαι τοῦ δανειζομένου εἰναι δυνατόν να θεωρηθούν υπό τὸ φῶς νέων συνθηκῶν λαμβανομένης κυρίως ὑπ' ὁ-

ψιν της δια του πρώτου δανείου επι-
τευχθείσης προόδου.

Γνωρίζομεν ότι πρέπει να στηρι-
ζόμεθα επί της στρατηγικής πα-
ραγωγικής χρησιμοποίησεως των κε-
φαλαίων μας μάλλον, παρά επί της
ποσότητος αυτών. Συγκεντρώνοντες
την προσοχήν μας εις προγράμματα
ή σχέδια δυνάμενα να απομακρύνουν
μεγαλύτερα εμπόδια ή να ζωογονή-
σουν αισθητώς την απόδοσιν της
βιομηχανίας ή της γεωργίας, ελπίζο-
μεν ότι οι πόροι μας είναι δυνα-
τόν να φέρουν άποτελέσματα άπι-
στεύτως μεγαλύτερα από τας άρχικάς
έπενδύσεις. Επίσης ή Τράπεζα ευ-
ρίσκεται εις ιδιαιτέρως καλήν θέσιν
διά να ένθαρρύνη και να βοηθήσῃ
τάς κυβερνήσεις των μελών κρατών,
διά να ενεργήσῃ κατά τρόπον έξα-
σφαλίζοντα ότι τὰ δάνεια μας πραγ-
ματοποιούν τὸν σκοπὸν των. Ἐπι-
προσθέτως, πιστεύω, ότι δυνάμεθα
να φανώμεν χρήσιμοι ένθαρρύνον-
τες τὰς ύγιεις οικονομικὰς συναλλα-
γάς, τὴν άρσιν των άχρηστων έμπορι-
κῶν έμποδίων και τὴν ένοποίησιν
των διαφόρων έθνικῶν σχεδίων πα-
ραγωγῆς πρὸς όφελος όλων. Μέχρι
σήμερον ή Τράπεζα έδωσε ιδιαιτέ-
ραν σημασίαν εις τὰ προβλήματα
της άνορθώσεως της Εύρώπης λόγω
του έπείγοντος χαρακτήρος των και
της σημασίας της Εύρωπαϊκῆς πα-
ραγωγῆς δι' όλον τὸν κόσμον. Ἀ-
νοικοδόμησις όμως και ανάπτυξις
χρειάζεται και εις άλλας περιοχάς.
Ἡ Λατινική Ἀμερική, ή Ἀσία, ή
Ἀφρική, ή Μέση Ἀνατολή δὲν έχουν
άσφαλῶς μικροτέραν σημασίαν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ ήθελα νὰ
κάμω μίαν παρέκβασιν διὰ νὰ πῶ
ποία κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι ή
στάσις τοῦ Ἀμερικανοῦ αγοραστοῦ
χρεωγράφων ἀπέναντι τοῦ Εὐρωπαϊ-
κοῦ καὶ τοῦ παγκοσμίου οικονομι-
κοῦ προβλήματος. Ἰσως δὲν εἶναι
ἀκριβῶς παρέκβασις καθ' όσον, όπως
παρετήρησα, ή δύναμις της Τραπε-
ζης έξαριτάται κατὰ μέγα μέρος από

τὴν έμπιστοσύνην τὴν όποίαν έχει ὁ
αγοράζων όμολογίας της Τραπεζῆς
Ἀμερικανός, πρὸς τὴν Τράπεζαν και
τὰ χρεώγραφα της.

Σήμερον οἱ Ἀμερικανοὶ ἀντιμε-
τωπίζουν ένα συνεχῆ ρεῦμα κακῶν
νέων, οικονομικῶν και πολιτικῶν.
Μερικὰ εἶναι υπερβολικά, όλα όμως
δυσάρεστα. Παρ' όλα αὐτὰ οἱ Ἀμε-
ρικανοὶ έντὸς μηνὸς ένεγράφησαν δι'
όμολογίας της Τραπεζῆς αξίας 250
έκατ. δολάρια. Εἶναι ἀληθές, ότι
οἱ τόκοι των όμολογιῶν ήσαν έλκυ-
στικοί, συγκρινόμενοι μὲ τὸ εισόδη-
μα άλλων πρώτης τάξεως χρεωγρά-
φων, κυρίως των της κυβερνήσεως
των Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐναι
ἐπίσης ἀληθές, ότι, πρακτικῶς αἱ ὁ-
μολογίαί προσφέρουν τὴν έγγύησιν
των ἀθίκτων 80% της έγγραφῆς
των Ἡνωμ. Πολιτειῶν εἰς τὰ κεφάλαια
της Τραπεζῆς. Ἐν τούτοις, ἐ-
κτὸς όλων αὐτῶν, πιστεύω, ότι οἱ
περισσότεροί αγορασταὶ χρεωγράφων
είχον συνείδησιν της σημασίας τοῦ
γεγονότος, ότι τὰ ποσὰ διεισθέντο διὰ
παραγωγικά δάνεια συντελοῦντα εἰς
τὴν άνόρθωσιν της παγκοσμίου οί-
κονομίας.

Τὸ έργον της άναζωογονήσεως και
ἀναπτύξεως της παραγωγῆς και τοῦ
έμπορίου όλου τοῦ κόσμου θέτει εἰς
όλους μας ένα τεράστιον πρόβλημα.
Ὁ κόσμος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑ-
πάρχῃ κατὰ τὸ ήμισυ εἰς εἰρήναια.
Ὅλοι οἱ σχετιζόμενοι μὲ τὴν Τρά-
πεζαν πιστεύουν, ότι μόνη αὕτη δὲν
μπορεῖ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον. Μπορεῖ
μόνον νὰ προσφέρῃ ένα τωνατικόν
διὰ τὴν ἀνανέωσιν της δραστηριό-
τητος εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὴν πα-
ραγωγήν και τὸ έμπόριον. Ἀποτε-
λεῖ ένα μόνον στοιχείον της διεθνούς
συνεργασίας της απαιτουμένης διὰ
τὴν ἐκπαισφορὰν τοῦ κόσμου εἰς τὴν
ὁδὸν των έντίμων καὶ φιλικῶν πολι-
τικῶν και οικονομικῶν σχέσεων. Ἐ-
χω ἐν τούτοις τὴν πεποίθησιν, ότι
κυβερνωμένη και ὑποστηριζομένη
καταλλήλως ἀπὸ τὰ μέλη-κράτη,
ή Τράπεζα μπορεῖ νὰ παίξῃ ένα ση-
μαντικόν ρόλον.

Τὸ Ρωσικὸ μυθιστόρημα μετὰ τὸ 1917

Της MARIE ASTAFIEV-ALTER

(Ἀπὸ τὸ «L'Age Nouveau», Παρίσι)

Ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάστασις τοῦ
1917 ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προσπά-
θησε νὰ βρῇ τὸ παρελθὸν
καὶ στὸ φιλολογικὸ πεδίο ὅπως καὶ
σ' όλα τὰ άλλα. Ἰδέες, θεσμοί, ἔθι-
μα, τίποτε δὲν φαίνεται νὰ ξεφυγε
ἀπ' αὐτὴ τὴν ἱσοπέδωσιν.

Ἡ τρομοκρατία δὲν σέβεται οὔτε
τὰ μουσεῖα, οὔτε τὰ μνημεῖα, οὔτε
τὰ έργα Τέχνης. Τὰ ὀλοκαυτώματα
δὲ λείπουν. Καὶ ὅμως, μέσα σ' αὐτὸ
τὸ χάος, ἡ πνευματικὴ κληρονομία
της χώρας μένει ἀνέπαφη. Ἀσυστο-
φῶς, φαίνεται λησμονημένη στὰ πρῶ-
τα χρόνια τοῦ νέου καθεστώτος, λη-
σμονημένη καὶ ἀπαρνημένη ἀπὸ μερι-
κοὺς συγγραφεῖς ποὺ δημοσιεύουν ποι-
ήματα χωρὶς ἀξία, ὅπου ψάλλουν τίς
μάχες ἐκείνης της ἐποχῆς ἡ διηγήματα
ἀποκλειστικὰ ἀφιερωμένα στὴν έξαρ-
ση τοῦ κομμουνισμοῦ. Περίοδος περι-
συλλογῆς γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν τα-
λέντο, ποὺ περιμένουν νὰ φτάσῃ ἡ
ῶρα τους καὶ ἐλπίζουν, μὲ τὰ μάτια
στηλωμένα στὸ μόνο ἄνθρωπο ποὺ
τοὺς ὑποστηρίζει καὶ ἀγρυπνεῖ
γιὰ τὰ δίκαια καὶ τὴν ἐλευθερία
τους.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ Μαξίμ
Γκόρκι ποὺ ἐπειδὴ ἐδιώχθηκε ἀπὸ
τὸ Τσαρικὸ καθεστῶς καὶ εἶναι προ-
σωπικὸς φίλος τοῦ Λένιν παίρνει
προνομιακὴ θέση θέσῃ ποὺ τὴν χρη-
σιμοποιεῖ γιὰ νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν τέ-
λεια καταστροφὴ τὴν πανάρχαια κλη-
ρονομία, γιὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν
ἀξία των μεγάλων Ρώσων κλασικῶν
καὶ νὰ βοηθήσῃ τὰ νέα ταλέντα.

Ὁ Μαξίμ Γκόρκι καταλαβαίνει
γρήγορα πόσο φτωχὰ καὶ συμβατικά
εἶναι τὰ έργα ποὺ γράφονται γιὰ ὁ-
ρισμένες περιστάσεις, τὰ μόνα ποὺ
ἐμφανίζονται στὰ πέντε πρῶτα χρό-
νια τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος. Κα-

ταλαβαίνει πὼς πρέπει νὰ συνεχισθῇ
ἡ παράδοσις των μεγάλων πρωτοπό-
ρων, γιὰτι ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ
ἐγκατασταθῇ ἡ μετριότητα σὲ μία
χώρα ποὺ ἦταν πάντα ὁ ἐχθρὸς της,
καὶ γι' αὐτὸ, ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ νέα
ῶθησις στὰ ρωσικὰ γράμματα.

Ἀπὸ τότε—βρισκόμαστε στὰ 1922
—συγκεντρώνονται γύρω ἀπὸ τὸν
Γκόρκι όλα τὰ ταλέντα. Ἀπὸ τὸν
φιλολογικὸ του ὄμιλο, θὰ βγοῦν όλα
τὰ μεγάλα ὀνόματα της Σοβιετικῆς
λογοτεχνίας, θὰ βγῇ ὁ Ἰλῦα Ἐρεν-
μπουργκ, ὁ Ἀλέξις Τολστόϊ, ὁ Λεό-
νοφ, ὁ Φέντιν ὁ Βερεσσάιεφ, καὶ
πολλοὶ ἄλλοι.

Στὰ 1922, ὅστερα ἀπὸ ἀγῶνες ἐξῆ
χρόνων, τὸ Σοβιετικὸ καθεστῶς κα-
ταλαμβάνει ὀριστικά τὴν ἀρχὴν. Ὁ
Λένιν ἀναγγέλλει τὸ σχέδιο της Νέας
Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ὁ τόπος ξα-
ναρχίζει νὰ ζῇ καὶ ἀρχίζει μιὰ πραγ-
ματικὴ ἀναγέννησις της διανοήσεως.

Δύο φανερὲς τάσεις διαγράφονται
ἀμέσως στὴ ρωσικὴ πεζογραφία.
Ἀπὸ τότε θὰ δημιουργηθοῦν έργα
ἀφιερωμένα ἀποκλειστικὰ στὴν κομ-
μουνιστικὴ προπαγάνδα ποὺ, ἐνῶ
διαβάζονται ἀπὸ πολλοὺς, λησμο-
νοῦνται ἐπίσης πολὺ γρήγορα. Ποιὸς
θυμᾶται σήμερα, ἀκόμη καὶ στὴ Ρω-
σία, τὰ γερὰτα ρητορία μυθιστορή-
ματα τοῦ Πανφέροφ, ἢ τὰ διηγήμα-
τα της κυρίας Κολλοντάι ποὺ στρέ-
φονται γύρω ἀπὸ τὴ «σεξουαλικὴ ἡ-
θική»; Δὲν πρέπει ὅμως νὰ φαντα-
στοῦμε πὼς οἱ συγγραφεῖς ἐκείνης
της ἐποχῆς δὲν είχαν ταλέντο. «Οἱ
Κομμισάριοι» ἢ «Ἡ Ἐβδομάδα» τοῦ
Γιούρι Λιμπεντίνσκι φανερώουν τὸ
ἀντίθετο. Θὰ ξαναμιλήσω ἄλλωστε,
γι' αὐτοὺς τοὺς προπαγανδιστὲς συγ-

γραφείς που ο ρόλος τους σήμερα είναι πολύ σημαντικός.

Άλλοι θα εξασφαλίσουν τη συνέχεια της εθνικής κληρονομιάς. Είναι τα ψυχολογικά μυθιστορήματα, που συχνά διαπνέονται από ένα επαναστατικό πνεύμα, μυθιστορήματα που αντανακλούν τις λαϊκές ανησυχίες, τις απαιτήσεις και τις πραγματοποιήσεις τους.

Οι σοβιετικοί συγγραφείς, κι αυτό είναι ένας από τους νεωτερισμούς του «modus vivendi» που εγκαθίδρυσαν τα Σοβιέτ, δεν μπορούν ποτέ ν' αποτροβηχθούν μέσα σ' ένα κρυστάλλινο πύργο. Τα έργα τους συνήθως είναι εμπνευσμένα από τη σημερινή κατάσταση και πρέπει να βοηθήσουν στην καθοδήγηση της μάζας. Είναι όμως και απόρροια εκείνου που μένει αφθαρτο σ' αυτή τη χώρα: της αγάπης για την πατρίδα, του σεβασμού στην οικογένεια, της μουσικής ανησυχίας και της εμπιστοσύνης στον εαυτό τους.

Ο Ίλντα Έρενμπουργκ είναι ένας πολύμορφος συγγραφέας. Άλλοτε σκεπτικός ή συγγραφέας, κυνικός ή αισθηματικός, πάντα θαυμασμός και δεξιότητες, είναι ο ακριβής τύπος του ρώσου Ισραηλίτη που έχει εμπιστοσύνη στη μοίρα του, έχει πεισθή ότι είναι ελκρινής, έστω κι αν στο ένα ή στο άλλο του έργο έρχεται σ' αντίφαση με τον εαυτό του, και πάνω απ' όλα έχει πεισθή για το διαφωτιστικό του ρόλο, για το ότι είναι ή φωνή του νέου καθεστώτος. «Πρέπει να με πιστέψετε», γράφει, και τα πράγματα τόν δικαιώνουν. Δεν ξέρω αν είναι το εύκλεινο γράψιμό του, ο τρόπος που παρουσιάζει τα γεγονότα, το ταλέντο του, — τόσο πραγματικό — του δημοσιογράφου, του μυθιστοριογράφου, του λιβελλογράφου, το μόνο που ξέρω είναι ότι σήμερα αν εξαίρέσω τον Στάλιν, είναι ο συγγραφέας που διαβάζεται περισσότερο στη Σοβιετική Ρωσία.

Έντελως διαφορετικός είναι ο Α.

λέξης Τολστόι. Όταν πέθανε, στα 1945 άφησε έργα που το σύνολό τους αποτελεί μια πραγματική δραματική εικόνα της ρωσικής Ιστορίας. Είναι ένας πικρός ρεαλιστής που βλέπει την αλήθεια, που είχε έμβραθύνει στην ανθρώπινη δυστυχία και που, αν υποκινή τους αναγνώστες του να ξεπεράσουν τις καθημερινές συνθήκες και να ζήσουν σύμφωνα μ' ένα υψηλό ιδανικό, δεν φαίνεται να αυτάπαταει σχετικά με τη δυνατότητα που υπάρχει γι' αυτόν και για τους άλλους να πραγματοποιήσουν αυτό το ιδανικό.

Τα στοιχεία αυτά τα βρίσκουμε σε όλα τα βιβλία του, στα «Η συνωμοσία της ουτοκρατορίας», «Ο χαλός δεσπότης», που περιγράφουν την προεπαναστατική περίοδο, στο «Ο δρόμος του πόνου», όπου αφηγείται την ίδια την Επανάσταση και κυρίως στο «Ίβάν ο Τρομερός» και «Πέτρος ο Μέγας», όπου με την ευκαιρία των τραγικότερων γεγονότων της ρωσικής έποποιίας, ο Άλέξης Τολστόι δείχνει όλη τη δύναμη του πραγματικού ταλέντου που έχει σαν μυθιστοριογράφος και δραματικός συγγραφέας.

Ο Λεωνίδα Λεόνοβ είναι κι αυτός Ιστορικός της Επανάστασης, αλλά κυρίως περιγράφει στα έργα του, όλα σκληρά και ελκρινή, τις δικές του πνευματικές κατευθύνσεις.

Ο Λεωνίδα Λεόνοβ θεωρείται μαθητής και άμεσος συνεχιστής του Ντοστογιέβσκι. Πραγματικά συγγενεύει με τον μεγαλοφυή συγγραφέα του «Ηλιθίου» στη σταθερή έρευνα του εαυτού του, στο πρωτοποριακό του πνεύμα και στην τέλεια άμεροληψία του. Τα μυθιστορήματά του, από το «Les blaireaux», ως το «Ο δρόμος προς τον Ωκεανό», δείχνουν ένα χαρακτηριστικά ρωσικό ταλέντο, όπως και όλα του τα δράματα, που το τελευταίο, «Η εισβολή», πήρε το βραβείο Στάλιν, το μεγαλύτερο βραβείο των Σοβιέτ.

Περισσότερο ζωγράφος της ρωσικής ζωής παρά Ιστορικός ο Μ. Σο-

λοκόβ έξέδωσε ανάμεσα στα 1927 και στα 1937 μία έποποιία που από τότε θεωρείται κλασσική στη Σοβιετική Ρωσία, «Le Don paisible», είναι βέβαια, ένα γεμάτο ρητορικά επαναστατικό μυθιστόρημα, αλλά σ' αυτό βρίσκουμε συγχρόνως τα δύο ρεύματα που από σίωνες χαρακτηρίζουν το ρωσικό λαό: το επαναστατικό πνεύμα και την αγάπη της πατρίδας, δε βρίσκουμε ούτε την έννοια της πραγματικότητας ούτε την αντίληψη των ανθρώπινων αντιδράσεων.

Κληρονόμοι ενός ένδοξου λογοτεχνικού παρελθόντος, οι συγγραφείς αυτοί και άλλοι πολλοί που δεν μπορούμε να αναφέρουμε, ανέλαβαν να κρατήσουν άρβυστη τη φλόγα της παραδόσεως. Σ' αυτή την παράδοση, πρόσθεσαν την επαναστατική πνοή, ανύψωσαν και πλάτυναν την έννοια του μυθιστορήματος στη Σοβιετική Ρωσία. Έκείνοι που κυβερνούν τη χώρα, τους έδωσαν αυτή την δυνατότητα με τα πενταετή σχέδια που έγιναν πριν από τόν πόλεμο. Έπρεπε να ξαναχτίσουν απ' όλες τις άψεις μία χώρα που είχε περάσει λίγο πριν την μεγαλύτερη αναστάτωση και ή αναγέννηση των γραμμάτων περιλαμβάνονταν στο πρόγραμμα.

Όπως σε όλες τις χώρες του κόσμου, ο πόλεμος, ή γερμανική εισβολή ή φρίκη της κατοχής και ή χαρά της νίκης, εμπνέυσαν και τους Ρώσους συγγραφείς. Έργα γραμμένα χωρίς άμφιβολία για διάφορες περιστάσεις αλλά που ανταποκρίνονται στην αναγέννηση του ρωσικού πατριωτισμού και εξαίρουν τα πιο ευγενικά και τα πιο βαθιά ριζωμένα στην ψυχή του λαού αισθήματα.

Από τα σημαντικότερα βιβλία αυτής της έποχής, πρέπει να σημειώσωμε το «Το πρόσχωμα του Βολκολάμσκ», του Άλεξ. Μπέκ, που είναι άλλη αφήγηση ενός έπεισοδιού από την προώθηση του Έρυθρου Στρατού, με ακριβείς παρατηρήσεις, δίκαιες και έξυπνες όπως όλα τα αν-

θρώπινα πράγματα όταν δεν είναι ψεύτικα. Ύστερα είναι το «Οι Αδάμαστοι» του Μπόρις Γκορμπάτοβ, όπου βρίσκει κανείς όλη την αγωνία του ανθρώπου που δεν θέλει να προδώσει και που όμως νοιώθει αδύνατος μπροστά στη δυστυχία. Η αφήγηση της ζωής στα μετώπα, ο ήρωϊσμός των γυναικών, των μητέρων και των αδελφών των ανδρών που πολεμούσαν, περιγράφονται στο «Για την αγάπη», της Βάντα Βασιλέσκα. Άλλα μυθιστορήματα εμπνευσμένα κι αυτά από τη ζωή του στρατού όπως το «Fraternité des marins» του Ζονίν, ή το θαυμάσιο «Ο νέος φρουρός», του Α. Φανιέβ, αποτελούν πραγματική σύνθεση της ήρωϊκής έποποιίας, του διηγήματος και του ήθογραφικού μυθιστορήματος, που έχει έρευνήθει και έξεργαστή με τις παραμικρότερες λεπτομέρειες, και όπου ή ανθρώπινη ψυχή ανυψείται ως τις πιο απόκρυφές της πτυχές.

Επίσης σ' αυτή την περίοδο, υπάρχει πλήθος από λαϊκά μυθιστορήματα που εκθειάζουν τον Έρυθρο Στρατό και έξυμούν, με πρωτόγονο πολλές φορές τρόπο, τα μορτύρια της κατακτημένης πατρίδας, το μίσος για τόν έχθρο, την έλπίδα της απελευθερώσεως.

Τα χρόνια του πολέμου και τα όμεισως μετά τόν πόλεμο ήταν ο «χρυσός αιώνας» της νέας σοβιετικής λογοτεχνίας. Η πολιτική επαγρύπνηση χαλαρώθηκε· έπειδή αυτοί που κυβερνούσαν ήταν βέβαιοι ότι πίσω από την Κόκκινη Σημαία δλόκληρο το Έθνος ήταν ενωμένο, ότι ή απόφαση του λαού ήταν να σκοτώσει όποιον θα έξέφραζε άναστρεπτικές ιδέες, αντίθετες προς το πατριωτικό Ιδεώδες ή το κομμουνιστικό πνεύμα, που γι' αυτούς (σήμαινε το ίδιο πράγμα).

Η προνομιοϋχος έποχή όπου ή έλευθερία του λόγου, που τόσο την υπεράσπισε ο Μαξιμ Γκόρκι, αρ-

χισε να γίνεται πραγματικότητα στη Σοβιετική Ένωση — τουλάχιστο στο φιλολογικό πεδίο — έμελλε να διακοπή ξαφνικά για λόγους διεθνούς τάξεως. Στις 12 Σεπτεμβρίου του 1946, ο Κωνσταντίν Σιμόνοβ, μέλος του διοικητικού γραφείου της Ένώσεως των Ρώσων συγγραφέων, άνήγαγε με λίγα λόγια τη νέα κατεύθυνση που οι άρχες της Μόσχας ήθελαν να δώσουν στη φιλολογία.

«Είναι φανερό, είπε, ότι γίνεται στον κόσμο ένας ιδεολογικός άγώνας όλο και πιο σκληρός, στον οποίο πρέπει να πάρωμε μέρος με ζέση.

Μ' αυτό θέλω να πω πως πρέπει να πολεμήσωμε αλύπητα τις αντισοβιετικές επιδράσεις της Δύσεως και ώρισμένες ακόμη τάσεις της ίδιας της σοβιετικής λογοτεχνίας».

Η άπήχηση αυτών των μέτρων σε μία χώρα τόσο αυστηρά άστυνομική όσο η Σοβιετική Ένωση, ήταν βέβαια τεράστια και η έφαρμογή τους άμέσως έθεσε έκτός νόμου ώρισμένους συγγραφείς που δεν μπορούσαν, χωρίς να άρνηθούν τις ιδέες τους, να συμμορφωθούν με τις νέες οδηγίες.

Έτσι έπαψε να ακούγεται η δημοφιλής και εύθυμη πέννα του Μιχαήλ Ζοσένκο* του πρώτου «έκκαθαρισθέντος» λογοτέχνη. Ο άνθρωπος αυτός είχε δημιουργήσει ένα έντελώς διαφορετικό είδος λογοτεχνίας: μικρά διηγήματα σε τύπο ανέκdotων, σκωπτικά, ζωντανά, σατιρικά που όλα μαζί έδιναν μία γενική εικόνα της ανθρώπινης κωμώδιας. Ο παδός του Τσέχοφ, ήταν από τους πρώτους Ρώσους εύθυμογράφους και η δημοτικότητα του του είχε έξασφαλίζει μία μεγάλη θέση στα σοβιετικά περιοδικά. Το τελευταίο του βιβλίο «Αναμνήσεις ενός πιθήκου», έγινε αίτία να του άφαιρεθί το δικαίωμα να γράφει και να αποκλεισθή από τους «πνευματικούς κύκλους της χώρας».

Υπάρχουν ακόμη πολλοί άλλοι συγγραφείς, κυρίως νέοι «που ακόμη δεν έχουν σχηματισθή και δεν έχουν μάθει τις υποχρεώσεις της μορφωτικής άποστολής τους».

Έπειδή όμως με τις κυρώσεις αυτές έναντι των ώρισμένων συγγραφέων κινδύνευε να βραδύνει η λογοτεχνική παραγωγή της χώρας, οι άρχες μερικές φορές έδειξαν κάποια έπιεικεία: έτσι τον περασμένο Δεκέμβριο το Άνώτατο Σοβ.έτ άπένειμε το Παράσημο της Έργασίας της Κόκκινης Σημαίας, στον Νικόλα Τικόνοβ, έναν από τους πιο διακεκριμένους μυθιστοριογράφους των πρώτων χρόνων του καθεστώτος. Ο ίδιος όμως άνθρωπος τον Νοέμβριο του 1946, είχε υποχρεωθή να παρατηθή από τη θέση του προέδρου της Ένώσεως των Ρώσων συγγραφέων, γιατί «δεν άντέδρασε όσα έπρεπε στις καταστρεπτικές τάσεις, άν και ο γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος κ. Ζντάνοβ τις είχε καταγγείλει».

Τι θα μπορή λοιπόν να γράφει ο Ρώσος μυθιστοριογράφος; Του άπαγορεύεται να κάνει ότι δήποτε άλλο έκτός από μία άπολογία του χαρακτήρα των συμπατριωτών του·δεν του επιτρέπεται να επικρίνη παρά μόνο τους «λίγους εκείνους που δεν έχουν καταλάβει την αξία του σοσιαλιστικού ιδεώδους». Άκόμη όλα αυτά πρέπει να περιγράφονται με τόσο μαύρα χρώματα, ώστε να «προκαλούν την άηδία σε όλους τους Ρώσους πολίτες».

Τα μόνα προβλήματα που θα μπορούσε να θέσει στο έργο του είναι το μορφωτικό ή πολιτικό σύστημα. «Δεν θέλωμε πιά αισθηματικά δράματα ή άνώφελους έρωτικούς διαπληκτισμούς», έγραφαν τον περασμένο χειμώνα οι φοιτητές της Μόσχας μιλώντας για τα άναγνώσματά τους.

Άηλαδή η καθημερινή ζωή πρέπει να περιγράφεται σάν καθημερινός παράδεισος!

Τι θα γίνη όμως ο μυθιστοριο-

γράφος, ο όπαδός του Τολστόι ή ακόμη και του Γκόρκι, άν δεν έχη το δικαίωμα να πη τον πόνο του ή τον πόνο των άλλων;

Η αυτοκριτική, ή πνευματική άγωνία, ή έρευνα της υπάρεως, το αιώνιο έρώτημα που θέτει ο άνθρωπος μπροστά στη μοίρα, θα μένουν κρυμμένα, καταπιεσμένα μέσα στην ψυχή του καλλιτέχνη;

Αν αυτό γινόταν, το ρωσικό μυθιστόρημα δεν θα ήταν παρά μία λέξη χωρίς σημασία...

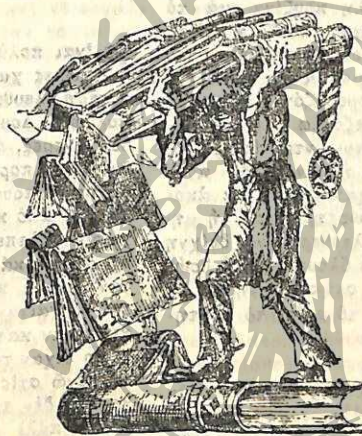
Κανείς δεν μπορεί να μεροληπτήση ή να προφητέψη το μέλλον. Είναι βέβαιο ότι η σοβιετική λογοτεχνία περνά μία σοβαρή κρίση. Παρ' όλ' αυτά όμως αξιόλογοι συγγραφείς έχουν περάσει το δύσκολο δρόμο. Σήμερα, οι προπαγανδιστικοί συγγραφείς, που πρώτος άνάμεσα τους έρχεται άδιαφιλονέκητα ο Ίλ'ια Έρεμπουργκ, έχουν να παίξουν σπουδαίο ρόλο. Αυτοί πρέπει, όπως έκανε ο Γιούρι Λιμπεντίσκι, να εύρύνουν τα πλαίσια του διδακτικού μυθιστορήματος που θα τους διατάζουν να γράψουν.

Ο Γιούρι Λιμπεντίσκι το έκανε στο «Οι άνθρωποι της Φρουράς». Ο κεντρικός ήρωας του βιβλίου είναι ο

πολιτικός καθοδηγητής ενός λόχου στο μέτωπο της Μόσχας. Γύρω του συγκεντρώνονται τα πιο διαφορετικά πρόσωπα: το κεντρικό θέμα είναι ή πολιτική καθοδήγηση αυτών των προσώπων, είναι όμως και μία λεπτομερειακή άνάλυση της ανθρώπινης ψυχής. Ο συγγραφέας συνειδητός κομμουνιστής, βάσει, χωρίς περιορισμούς, όλο το ταλέντο του στην έξυπνέτηση του κόμματός του. Υπάκουσε στις οδηγίες της «λογοτεχνικής έκκαθάρσεως» πριν από την είδοποίηση* ώστόσο το βιβλίο του άνταποκρίνεται θαυμάσια στις άπαιτήσεις της πνευματικής και ανθρώπινης τάξεως που χαρακτηρίζουν το ρωσικό μυθιστόρημα, για να μην αναφέρω τη σύνθεση του έργου του που τον φέρνει τόσο κοντά στους μεγαλύτερους τεχνίτες που προηγήθηκαν άπ' αυτόν.

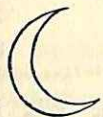
Είναι φανερό ότι ένα πολύ πιο τραγικό δίλημμα τίθεται σε κείνον που δεν άποδέχεται πέρα ως πέρα τις σημερινές ιδέες. Είναι ακόμη πολύ νωρίς για να μαντέψωμε τη λύση που θα δοθή σ' αυτό το δίλημμα.

Όταν όμως άναλογισθούμε τα έμπόδια που έχουν ήδη ύπερπηδηθή, τα έρείπια που άνοικοδομήθηκαν και την θαυμαστή ζωντάνια των Ρώσων, δεν μπορούμε ν' άπελπιστούμε.

Σχέδιο του Sergius Grusenber.

* Για τον Ζοσένκο γράψαμε στην Έκδοση άρ. 8/1947.

“Χωρίς φρενίε”

Της SELMA EKREM *

(Από το «Turkey Old and New».

εκδ. Charles Scribner and Sons, Νέα Υόρκη)

Η γιαγιά μου ζούσε την εποχή που το χαρέμι ήταν νόμος. Το χαρέμι δεν είχε καμιά σχέση με την πολυγαμία. Ένας άντρας μπορεί να έχει μία γυναίκα, κι όμως να έχει χαρέμι. Η λέξη χαρέμι σημαίνει είτε «γυναίκα», είτε ξεχωριστό διαμέρισμα προωρισμένο για γυναίκες. Κάθε Τουρκικό σπίτι ήταν χωρισμένο στα δύο: στο χαρέμι όπου ζούσαν και περνούσαν την ώρα τους οι γυναίκες και τα παιδιά, και στο «σελαμλίκ» όπου ο κύριος του σπιτιού δεχόταν τους ξένους του, και εργαζόταν και όπου οι γυιοί του θα έκαναν το ίδιο με γάλλωναν. Η οικογένεια ζούσε κυρίως στο χαρέμι, υπήρχε όμως και το σελαμλίκ γιατί οι γυναίκες δεν μπορούσαν να παρουν άζωνται στους φίλους του ανδρός τους ή γενικά στους άνδρες που έρχονταν στο σπίτι. Σε πολλές οικογένειες υπήρχε άλλη κουζίνα για το σελαμλίκ με μάγειρα και άλλη για το χαρέμι με μαγείρισσα. Αν ο κύριος του σπιτιού είχε καλεσμένους για φαί ή γυναίκα του δεν παρουν: αζόταν ποτέ! Έτρωγαν στην τραπεζαρία το σελαμλίκ και τους περιποιούνταν υπηρέτες. Ωστόσο, όταν έγινον παιδιά, πολλές οικογένειες είχαν πάψει να ακολουθούν αυτό το σύστημα και ή μητέρα μου ήταν ελεύθερη να δείχνει το πρόσωπό της σε όλους τους ανθρώπους που έρχονταν στο σπίτι της.

* Έξω όμως από το σπίτι το σύστη-

μα του χαρεμιού κρατιόταν πολύ αυστηρά. Όλα τα τράμ είχαν ξεη καθαρίσματα χωρισμένα με μία βαρσιά κόκκινη κουρτίνα, όπου κάθονταν οι γυναίκες. Τα μικρά επιβατικά βαπόρια είχαν ιδιαίτερη αίθουσα για τις γυναίκες και τα παιδιά και οι γυναίκες δεν μπορούσαν να καθίσουν πουθενά άλλοι μέσα στο βαπόρι εκτός απ' αυτήν την αίθουσα. Όταν έμπαινε ο εισπράκτορας για να κόψει τα εισιτήρια πολλές από τις παλιές, γυναίκες σκέπαζαν γρήγορα το πρόσωπό τους με το πέπλο τους. Αν κανένα κορίτσι δεν ακολουθούσε το παράδειγμα τους, οι γρηές, «έκλειναν τα μάτια τους και άνοιγαν το στόμα τους», όπως λέμε στην Τουρκία και μάλλον άγρια τα δυστυχημένα τα παιδιά. Έτσι χωρισμένοι ήταν και όλοι οι δημόσιοι χώροι.

Είναι πολύ παράξενο, μά οι άμορφωτες χωρικές είχαν πολύ περισσότερη ελευθερία από τις γυναίκες των πόλεων. Δουλεύοντας στα χωράφια, σαν άντρες, από το πρωί ως το βράδυ δεν μπορούσαν να σκεπάζουν το πρόσωπό τους τόσο καλά και να κρύβονται από κάθε άντρα. Γι' αυτό στα χωριά έβλεπε κανείς γυναίκες με το πρόσωπο ακάλυπτο, ενώ στην πόλη ήταν πάντα καλά σκεπασμένες, κι όταν πήγαιναν με ομάδα ή χωριστά ήταν κατεβασμένα. Οι χωρικές ακόμη είχαν το δικαίωμα να εργάζονται, ενώ στις πόλεις οι γυναίκες κατά κανόνα δεν το έκαναν. Από το άλλο μέρος πάλι οι χωρικές ήταν άμορφωτες και πολλές που διηρύθονταν καλά κτήματα δλόκληρα δεν ήξεραν ούτε το όνομά τους να γράφουν.

* Η Σελμά Έκρεμ γεννήθηκε στην Τουρκία και έζησε στην Τουρκία και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι έγγονη του Τούρκου ποιητή και πατριώτη, Ναυίκ Κεμάλ, ο πατέρας της ήταν παιδαγωγός και συγγραφέας. Έχει γράψει την αυτή βιογραφία της με τον τίτλο «Χωρίς φρενίε...»

Μόνο στα μέσα του 19ου αιώνα άνοιξαν τα πρώτα σχολεία για γυναίκες και χαλαρώθηκαν μερικοί αυστηροί κανονισμοί. Οι γυναίκες εκείνης της εποχής φορούσαν τόν φρεντζέ και το γιασμάκι, μία φορεσιά που πολύ τους πήγαινε. Ο φρεντζές ήταν ένα εφάρμοστο φόρεμα που κατέβαινε με χαριτωμένες πτυχές ως τα νύχια και το γιασμάκι ήταν μία τόκα από άσπρη όργκαντίνα και ένα κομμάτι όργκαντίνα που σκέπαζε το κάτω μέρος του προσώπου και άφηνε ακάλυπτα τα μάτια και τα μαλλιά. Όταν όμως ανέβηκε στο θρόνο ο Σουλτάνος Χαμήτ, ο μεγαλοπρεπής φρεντζές εξαφανίστηκε, γιατί ο σουλτάνος αυτός ήταν ζηλιάρης και δεν ήθελε οι γυναίκες του παλατιού του να δείχνουν το πρόσωπό τους σ' όλο τον κόσμο. Ο φρεντζές αντικαταστάθηκε από το άσχημο και αυστηρό «ταρτσάφ» που έκανε τις γυναίκες να φαίνονται σά μπόγοι άμορφοι και άκομφοι. Το ταρτσάφ που φορούσαν υποχρεωτικά οι γυναίκες ως τη δημοκρατία, και που μερικές το φορούσαν ακόμη, ήταν μία φαρδιά και μακρυνά φούτα από βαρύ μαύρο μεταξωτό ύφασμα που έσφιγγε στη μέση. Μία μακρυνά μεταξωτή πελερίνα από το ίδιο ύφασμα σκέπαζε το επάνω μέρος του σώματος και το κεφάλι και σ' αυτήν στερεωνόταν το πυκνό, μαύρο βέλο που έκρυβε το πρόσωπο. Μ' αυτή τη φορεσιά ούτε μία τριχα του κεφαλιού δεν φαινόταν και δεν μπορούσε κανείς να καταλάβει αν αυτή που το φορούσε ήταν νέα ή γρηή.

Όταν όμως έκθρονίστηκε ο Σουλτάνος Χαμήτ και έγινε η συνταγματική κυβέρνηση, οι γυναίκες άρχισαν να άνησυχούν. Η νέα κυβέρνηση δεν έπρόκειτο να κάνει τίποτε για να καταργήσει τους γελοίους περιορισμούς που έκαναν τη ζωή άνυπόφορη κυρίως εκείνες για τη νέα γενιά. Όλο και περισσότερα σχολεία άνοιγαν για γυναίκες και πολλές πήγαν στην Εύρωπη για ανώτερη μόρφωση, ωστόσο δε μπορούσαν να κάνουν τίποτε παρ' όλης της γνώσεως τους. Το άσχημο ταρτσάφ γινόταν όλο και πιο κοντό και το βέλο

όλο και πιο λεπτό, οι γυναίκες όμως έπρεπε να το φορούν ακόμη έξω από το σπίτι, και ο άντρας δεν μπορούσε να πάει μαζί με τη γυναίκα του σ' ένα δημόσιο κέντρο. Οι γυναίκες εξακολούθωναν να κάθονται στα τράμ πίσω από τις βαριές κουρτίνες και να ζούν χωριστά απ' τους άντρες στο σπίτι.

Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος έσπασε μερικές από τις αλυσίδες που έδεναν τις γυναίκες των πόλεων. Οι άντρες στρατεύθηκαν και οι γυναίκες έπρεπε να πάρουν μερικές από τις θέσεις που έμειναν κενές. Άλλες έγιναν νοσοκόμες, άλλες εργαζόνταν σε γραφεία και ακόμη πολλές πήγαν σε κρατικές υπηρεσίες. Κάποτε μία γρηή, ντυμένη ανδρικά μ' ένα μαύρο μαντήλι που σκέπαζε το κεφάλι και ένα μέρος από το πρόσωπό της, έκανε την εμφάνισή της στο δρόμο μας με μία σκούπα στο χέρι. Ήταν μία από τις πολλές δόξαθαρίστρες που υπηρετούσαν σε όλο τον πόλεμο στην Υπηρεσία Υγεινής της Ίσταμπούλ, και έκαναν τη δουλειά τους θαυμάσια κρατώντας κατακάθαρη την πόλη. Οι γυναίκες ζήτησαν ακόμη το δικαίωμα για ανώτερες σπουδές και τελικά πήραν την άδεια να πατήσουν τα σκαλοπάτια του σπτιού Πανεπιστημίου της Ίσταμπούλ και να σπουδάσουν εκεί πλάι-πλάι με τους άντρες.

Τόν καιρό του πολέμου της Ανεξαρτησίας οι γυναίκες και ειδικά οι χωρικές του ανατολικού τμήματος, έδειξαν τέτοιο ήρωισμό και σθένος που τις θαύμασε δλόκληρη η χώρα. Πολλές κατατάχθηκαν στον τακτικό στρατό και πολέμησαν σε πολλές μάχες, πολλές σκοτώθηκαν, άλλες πληγωθήκαν. Όταν σταμάτησε η σιδηροδρομική επικοινωνία κουδάλιζαν στον τακτικό στρατό με τωπο περπατώντας πολλά μίλια μέσα από δύσκολους δρόμους φορτωμένες με βαριές όπλα. Περιποιήθηκαν τους πληγωμένους στα πρόχειρα νοσοκομεία όπου δεν υπήρχαν αρκετοί επίδομοι και γιατρικά για να κάνουν τη δουλειά τους. Ψριωναν τα χωράφια

τους ενώ οι σφαίρες σφύριζαν στ' αυτιά τους και οι πελώριες όβιδες άνοιγαν μπροστά στα πόδια τους δλόκληρους κρατήρες. Πολλές από τις γυναίκες των πόλεων άφησαν τ' άναπαυτικά τους στίγια για να ύπηρετήσουν στον Έθνικό στρατό και να ζήσουν σε διαρκή κίνδυνο και δυσκολίες στο πλευρό των άνδρών τους. Άλλες πάλι πήραν μέρος στο σχηματισμό της κυβερνήσεως που έγινε στην Άγκυρα. Για να τιμήσουν το κατόρθωμά τους αυτό, στο μνημείο της Άνεξαρτησίας που έγινε στην Άγκυρα για να θυμίζει τη νίκη που κέρδισε ο τουρκικός λαός, δίπλα στον Κεμάλ Άτατούρκ παρέστησαν μία χωρική που κρατά μία μεγάλη όβιδα.

Τήν εποχή που το Έθνος περνούσε μεγάλες δυσκολίες, η γυναίκα της Τουρκίας άγωνίστηκε για την έλευθερία. Άραγε η νέα δημοκρατία θα την υποχρέωνε να ξαναγυρίσει πάλι στο χαρέμι και στην εποχή του φερετζέ; Όσoόο ο Κεμάλ Άτατούρκ κατάλαβε ότι η χώρα χρειαζόταν έλευθερες, μορφωμένες γυναίκες για να μπορέσει ν' αφομοιώσει τις μεταβολές που σχεδίαζε. Οι γυναίκες έπρεπε να πάρουν δικαιώματα.

Γύρισε όλη τη χώρα ξανά, παρακινώντας τις γυναίκες να πετάξουν τους φερετζέδες, να πάρουν μέρος στη δημόσια ζωή και να αναλάβουν τη θέση που δικαιωματικά τους άνηκε. Σ' έναν από τους λόγους του είπε, ότι καμία χώρα δεν μπορεί να προοδέσει αν η μισή της κοινωνία είναι έλευθερη και η άλλη μισή δεν έχει καμία έλευθερία. Ο Πρόεδρος ήταν και καλός διπλωμάτης. Σ' έναν από τους πολλούς χορούς που έγιναν στην Άγκυρα, είδε μία μάλλον ήλικιωμένη κυρία να φορή στο κεφάλι της ένα μαύρο μαντήλι. Τήν πλησίασε και της είπε: <Έχετε όραιότατα μαλλιά. Γιατί τα κρύβετε κάτω απ' αυτό το άσχημο μαντήλι;>

Ο Κεμάλ χρησιμοποίησε την πειθώ για να έλευθερώσει τις γυναίκες. Η άπομόνωση των γυναικών συνδεόταν

και με τη θρησκεία, και πολλοί άντρες δεν ήθελαν οι γυναίκες ή οι κόρες τους να παρουσιαστούν έξω χωρίς το πατροπαράδοτο κοστούμι τους. Ο Κεμάλ Άτατούρκ μάς έδειξε το δρόμο και όσοι ήθελαν μπορούσαν να τον ακολουθήσουν: από τότε η άστυνομία δεν μπορούσε να συλλάβει μία γυναίκα αν πήγαινε σε δημόσιο κέντρο ή αν φορούσε καπέλλο. Όπως ήταν φυσικό η νέα γενιά άκουσε τα λόγια του Προέδρου και πανηγύρισε. Οι κοπέλλες ήταν έτοιμες να βγούν από τα χαρέμια και να μπουν στη νέα ζωή που άνοιγόταν μπροστά τους.

Ίσως κανένα θέαμα δεν θα προκαλέσει περισσότερες συζητήσεις και μεγαλύτερη περιέργεια από την πρώτη γυναίκα που βγήκε θαρραλέα στο δρόμο με καπέλλο. Οι άνδρες τήν κοίταζαν μ' άνοιχτό το στόμα, οι γυναίκες μέσ' απ' τα σαρταάφ τους τήν κοίταζαν κατάπληκτες και πολλές, πρέπει να όμολογήσω, άναστήναξαν κάτω από το φερετζέ τους. Θυμάμαι πώς πολλές γρηές ώρκίστηκαν πώς δεν θα έβγαζαν ποτέ το βέλο και όμως πολλές απ' αυτές σήμερα φορούν καπέλλο.

Η χειραφέτηση των γυναικών άλλαξε την όψη της Τουρκίας άκριθως όπως τήν άλλαξε το καπέλλο και το λατινικό αλφάβητο. Οι κουρτίνες έξαφανίστηκαν και οι γυναίκες κάθονται σήμερα δίπλα στους άντρες. Και όταν τα τράμ είναι γεμάτα στέκονται και κρατιούνται απ' τα λουριά. Ο Άντρας και η γυναίκα μπορούν να πάνε μαζί όπου θέλουν, να φάνε ο' ένα έστιατόριο ή να πάνε σε μία συναυλία. Στα γήπεδα του τένις, νέα κορίτσια παίζουν με κέφι και συχνά οι ούντροφοί τους είναι άνδρες. Άντι να κάθονται στα μικρά καίκια της παλιάς εποχής, οι νέες κοπέλλες της Τουρκίας τραβούν μόνες τους κουπί και οδηγούν τό καττεράκι τους με τήν ίδια τέχνη όπως και οι άντρες.

Ο νέος Άστικός Κώδιξ έδωσε στις γυναίκες και το δικαίωμα να εργά-

ζωνται, να μορφώνονται και να παίρνουν διαζύγιο. Οι άνδρες έχουν μία μόνο γυναίκα. Οι γυναίκες επίσης κληρονομούν το ίδιο μερίδιο με τους άδελφούς τους και όχι το μισό όπως πριν. Όλα τα άνώτερα μορφωτικά ιδρύματα, όπως η ιατρική και η νομική σχολή, είναι άνοιχτά για τις γυναίκες και πολλές φοιτούν σ' αυτές τις σχολές με τήν άπόφαση να δημιουργήσουν κάτι.

Στά 1930 η Μαγάλη Έθνική Συνέ-

λευση έψήφισε ένα νόμο που δίνει στη γυναίκα το δικαίωμα να ψηφίζει στις δημοτικές εκλογές: στα 1935 η Συνέλευση της έδωσε πλήρη πολιτικά δικαιώματα έπεκταίνοντας τήν ψήφο της και στις κοινοβουλευτικές εκλογές. Τότε ώρίστηκε ότι θα μπορούσαν να ψηφίζουν όσες είχαν συμπληρώσει τα 21 τους χρόνια. Στις πρώτες εκλογές που έγιναν μετά τήν ψήφιση του νέου νόμου, δεκαεπτά γυναίκες βγήκαν μέλη του νέου κοινοβουλίου.

— Σουλεικά! Πόσο χαίρουμε που σε βλέπω!

Σκίτσο Eric Peters, από το "Saturday Evening Post", Λονδίνο

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ἡ θέση τῆς μεσαίας τάξης ἀπὸ τὴν πολιτική, κοινωνική καὶ οἰκονομική της ἀποψη, προκαλεῖ σήμερα πολλές συζητήσεις σ' ὅλη τὴν Εὐρώπῃ. Ἀπὸ τὴν πολιτική πλευρὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν χάσει τὴν ὁμοιογένειά τους. Οἱ ὅλοι καὶ περισσότεροι εὐκαιρίες γιὰ μόρφωση καὶ ἡ βαθμιαία ἐξίσωση τῶν εἰσοδημάτων τοὺς ἔκανε νὰ μὴ ξεχωρίζουν φανερὰ σὰν κοινωνικὴ τάξη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ «οποινδικὴ στήλη» τῆς παλαιᾶς ἀριστοκράτειας—οἱ

ἐπαγγελματίες καὶ οἱ μικροεἰσοδηματίες ἀισθάνονται βαθύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη τάξη τὴ μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ποὺ ἔγινε στὸν αἰῶνα μας. Ποὺ λοιπὸν στέκονται σήμερα οἱ μεσαῖες τάξεις; Στὶς ἐπόμενες σελίδες παραθέτουμε μιὰ σειρά ἀποσπασμάτων ἀπὸ διεθνή δημοσιεύματα ὅπου ἐξετάζεται ἡ σημερινὴ θέση τῶν μεσαίων τάξεων καὶ θίγονται τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν σὲ πολλές χώρες τῆς Εὐρώπης.

I

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΘΕΣΗ: ΕΙΧΕ ΔΙΚΙΟ Ο ΜΑΡΞ;

Στὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» ὁ Μάρξ εἶχε προβλέψει ἀπὸ τὰ 1848 τὴν ἐξαφάνιση τῶν μεσαίων τάξεων:

Ἡ κατώτερη μεσαία τάξη, οἱ μικροέμποροι, καταστηματάρχες καὶ γενικά οἱ συνταξιούχοι τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, οἱ τεχνίτες καὶ οἱ χωρικοὶ—ὅλοι αὐτοὶ θὰ ἐξαφανισθοῦν βαθμιαία μέσα στὸ προλεταριάτο, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος γιατί τὸ ἐλάχιστο κεφάλαιό τους δὲν ἔπαρκει γιὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης βιομηχανίας καὶ χάνεται στὸ συναγωνισμό μὲ τοὺς μεγάλους κεφαλαιοκράτες καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος γιατί ἡ ἰδιωτικότητά τους γίνεται ἀχρηστὴ μὲ τὶς νέες μεθόδους παραγωγῆς. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας τὸ προλεταριάτο ὄχι μόνον αὐξάνει σὲ ἀριθμὸν μὰ συγκεντρώνεται σὲ μεγαλύτερες μάζες καὶ ἡ δύναμή του μεγαλώνει. Ἀπὸ ὅλες τὶς τάξεις ποὺ βρίσκονται σήμερον ἀντιμέτωπες στὴ μεσαία τάξη, μόνον τὸ προλεταριάτο ἔχει μιὰ πραγματικὰ ἐπαναστατικὴ τάξη. Οἱ ἄλλες παρακμάζουν καὶ τελικὰ ἐ-

ξαφανίζονται μέσα στὴ σύγχρονη βιομηχανία.

Μέσα στὰ ἑκατὸ χρόνια ποὺ πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ κυκλοφόρησε τὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» ἡ προφητεία τοῦ Μάρξ δὲν πραγματοποιήθηκε. Στὴν πραγματικότητα ἡ μεσαία τάξη αὐξήθηκε σὲ ἀριθμὸν. Ὁ Ullisse Ricci σὲ ἕνα ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «Ideas» τῆς Ρώμης ἀναφέρει ἐνδιαφέροντα γεγονότα.

Παρ' ὅλο ποὺ ὁ σχηματισμὸς μεγάλων, ἢ μᾶλλον γιγαντιαίων συνασπισμῶν ἔκανε ἀχρηστὴ ἡ ἀδύνατη τὴ δρῶση πολλῶν ἐπαγγελματιῶν (μὲ μικρὴ ἢ μέτρια δύναμη) σὲ ὁρισμένους παραγωγικοὺς τομεῖς τῶν βιομηχανοποιημένων χωρῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν (ποὺ ἀνήκουν κυρίως στὴ μεσαία τάξη) ἔμεινε λίγο πολὺ σταθερὸς. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἔγινε μιὰ μεταβολὴ στὴν παραγωγικὴ κίνηση ποὺ ἔδωσε τέλος στὴν ὑπε-

ροχὴ τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας (τῆς παραγωγῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν) ἐπάνω στὶς ἄλλες κοινωνικὰς ὑπηρεσίες (συγκοινωνίες, ἐμπόριο, τέχνες, ἐπαγγέλματα). Στὴν Ἰταλία μεταξὺ τοῦ 1870 καὶ τοῦ 1936 οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀνήκουν στὶς «κοινωνικὰς ὑπηρεσίες», αὐξήθηκαν ἀπὸ 18% σὲ 22% τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, ἐνῶ ἐκείνοι ποὺ παράγουν τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἐλαττώθηκαν ἀπὸ 87% σὲ 78%. Στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες στὴ χώρα ποὺ ἔρχεται πρώτη στὸ βιομηχανικὸ κόσμον, ἡ α' ὁμάδα ἀπὸ 24% ἔφτασε σὲ 51% καὶ ἡ β' ἀπὸ 40% κατέβηκε σὲ 36%. Στὴ Μεγάλη

Βρεταννία ἡ πτώση αὐτὴ ἦταν ἀπὸ 56% σὲ 52%, στὴ Γαλλία ἀπὸ 73% σὲ 51% καὶ στὸ Βέλγιο ἀπὸ 71% σὲ 65%. Ἡ ἀποσοστὰ αὐτὰ δείχνουν καθαρὰ πὼς αὐτὸ ποὺ λέμε «προλεταριοποίηση» τῶν μεσαίων τάξεων μπορεῖ νὰ ἀποτελῇ ἕνα ἐκδηλω φαινόμενο σὲ κρίσιμες περιόδους τῆς ζωῆς μιᾶς χώρας. Ὡστόσο στὶς τελευταῖες δεκαετίες ὑπῆρχε τάση πρὸς μιὰ διεύρυνση τῆς περιοχῆς τῆς κοινωνίας ποὺ κατέχουν οἱ μεσαῖες τάξεις. Συνεπῶς ἐλαττώθηκε ἡ περιοχὴ ποὺ κατέχουν οἱ ἐργάτες σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ Μάρξ καὶ ἡ πρόβλεψή του βγήκε ψευδής.

II

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

ΒΕΛΓΙΟ

Στὴ στενὴ ἔννοια τῶν λέξεων οἱ μεσαῖες τάξεις περιλαμβάνουν τοὺς βιοτέχνες καὶ τοὺς μικροεμπόρους. Στὴν πλατύτερη ἔννοια οἱ ἄνθρωποι τῶν μεσαίων τάξεων ἔχουν περιουσία ἢ εἰσόδημα ὀρεχτὸ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζοῦν τίμια. Στὴν πλατεία αὐτὴ ἔννοια οἱ μεσαῖες τάξεις θὰ περιλαμβάναν 2.420.000 ἀνθρώπους καὶ θὰ εἶναν δουλειὰ σὲ 5.000.000 ἀνθρώπους δηλ. τὰ 60% τοῦ Βελγικοῦ πληθυσμοῦ. Στὴ στενὴ ἔννοια 500.000 ἄνθρωποι εἶναι μικροεμπόροι καὶ 225.000 εἶναι βιοτέχνες. Κι οἱ δύο μαζὺ δίνουν δουλειὰ σὲ 2.115.550 ἄτομα, δηλ. πάνω ἀπὸ τὰ 26% τοῦ Βελγικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ σημασία ποὺ ἔχουν γιὰ τὴν οἰκονομία οἱ μεσαῖες τάξεις εἶναι σπουδαίτερη παρὰ ὁ ἀριθμὸς τους. Στὸ Βέλγιο ἡ διανομὴ ὅλων τῶν προϊόντων στούς καταναλωτὲς γίνεται μὲ συναγωνισμό 60-80% μὲσφ τῶν μικροεμπόρων. Παρ' ὅλη τὴν συγκεντρωτικὴ κίνηση ποὺ ἔγινε σ' αὐτὸν τὸν τομέα καὶ παρ' ὅλη τὴν ἐμφάνιση—ἀπὸ πενήντα χρόνια τώρα—με-

γάλων ὁργανισμῶν διανομῆς προϊόντων μὲ κεφάλαια καὶ μέσα μεγάλων, τὸ μικροεμπόριο διατηρεῖται καὶ ἀνοπτύσσεται. Ἡ μικροεμπόρικὰ χωρὶς ἰδιαίτερο προσωπικὸ ἀντιπροσώπευαν τὸ 88% τοῦ συνολικοῦ ὄγκου τῶν καταστημάτων στὰ 1910. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ ἔγινε 50% στὰ 1930 καὶ 64% στὰ 1937.

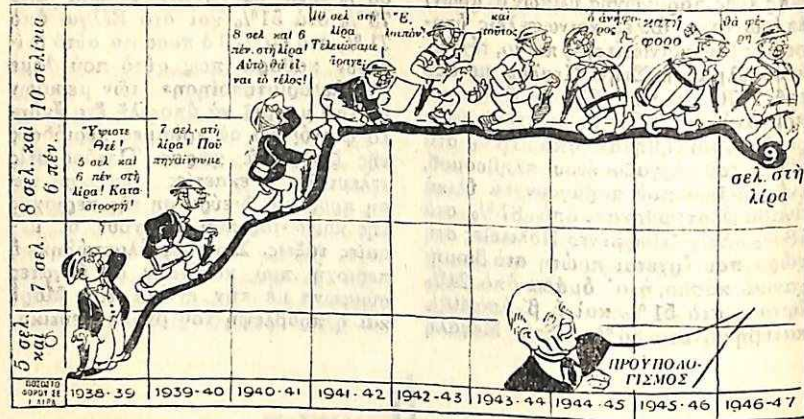
Ὁ ἀριθμὸς τῶν βιοτεχνῶν αὐξάνεται παρ' ὅλη τὴ μηχανοποίηση καὶ τὴν βιομηχανικὴ συγκέντρωση. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος δημιουργεῖ καὶ νουρία ἐπαγγέλματα: μηχανικοὶ σταθμοῦ αὐτοκινητῶν, ηλεκτρολόγοι, ραδιοτεχνίτες, κλπ.

M. Laloire,
στὸ «La Revue Nouvelle» Βρυξέλλες

ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ

Ἀπὸ τὸ 1911 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν (ποὺ δὲν κάνουν χειρωνακτικὴ δουλειὰ) τετραπλασιάστηκε καὶ τῶν χειρωνακτῶν διπλασιάστηκε.

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου μιὰ καινούρια κατώτερη μεσαία τάξη ἄρχισε νὰ ἀγορά-

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ Μ. ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
Σκίτσο του Strube από το «Daily Express», Λονδίνο.

ζητά σπίτια όπου ζούσε. Έτσι αγοράστηκαν κάπου 4.000.000 σπίτια.

Από το 1938 ως σήμερα, εξ αιτίας του πολέμου, των φόρων κλπ. τα 22.500.000 άνθρωποι με ατομικό εβδομαδιαίο εισόδημα κάτω των 5 λιρών έγιναν 17.500.000 (πτώση 5 εκατομ.). Ένω τα 2.250.000 άτομα με εισόδημα 5-19 λιρών την εβδομάδα,

έγιναν 7.500.000. Ο αριθμός των ατόμων με εισόδημα 19-38 λιρ. την εβδομάδα αυξήθηκε κατά 50%. Αλλά ο αριθμός εκείνων που έχουν εβδομαδιαίο εισόδημα πάνω από 38 λιρ. (δηλ. ετήσιο εισόδημα πάνω από 2000 λιρ. φορολογείται ιδιαίτερος) είναι ο ίδιος με το 1938.

«The Leader Magazine», Λονδίνο

III ΤΑ ΤΡΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Από πολιτική άποψη οι μεσαίες τάξεις αποτελούν τώρα μια άγνωστη ποσότητα σε πολλές χώρες και η άνοδος μιας καινούριας κατώτερης μεσαίας τάξης ετόνισε ακόμη περισσότερο την έλλειψη πραγματικής δημογένειας. Στην Βρετανία η θέση των μεσαίων τάξεων απέναντι σε μια εργατική

Κυβέρνηση είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρονσα και ο οικονομολόγος Γκράχαμ Χιούττον σε άρθρο του στο «Λήντερ Μαγκαζίν» παρατηρεί ότι η σημερινή Εργατική Κυβέρνηση δίνει τη δύναμη και την πλειοψηφία που κέρδισε «όχι» στις παλιές αρχές του Εργατικού Κινήματος από το 1899, αλλά στην καινούρια

κατώτερη μεσαία τάξη του είκοσι αιώνα» και αυτό δημιουργήσει μια έντελως καινούρια κατάσταση. Και συνεχίζει:

Υπάρχουν 6 εκατ. άνθρωποι στην τάξη και αν μόνο 2 εκατ. απ' αυτούς, που ψήφισαν τους εργατικούς το 1945 δεν τους ψηφίσουν το 1950, τότε οι Έργατικοί θα χάσουν.

Σ' ολόκληρο τον περασμένο αιώνα και στο μεγαλύτερο μέρος του σημερινού, η Βρετανία κυβερνιόταν από την προνομιούχο ανώτερη τάξη... ένα λεπτό στρώμα κοντά στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας. Η τάξη αυτή, όπως και η αριστοκρατία δέχθηκε πολλά χτυπήματα στον αιώνα μας. Σήμερα, ύστερα από δύο παγκόσμιους πολέμους τα δύο αυτά έπινα στρώματα της κοινωνικής πυραμίδας βρέθηκαν σχεδόν κάτω-κάτω εξασθενημένα από τους φόρους.

Στη θέση τους μπήκαν μέλη της καινούριας κατώτερης μεσαίας τάξης.

Η τεχνική, το εμπόριο, οι τράπεζες, οι ασφάλειες, οι διαχειριστικές

—Ορίστε το δίπλωμά σου... και ο Θεός πιά να σε προστατέψει στα χρόνια της ανεργίας που σε περιμένουν.

Από το «Dublin Opinion»

υπηρεσίες, ή αυξανόμενη κεφαλαιοκρατία και μηχανοποίηση και πάνω απ' όλα η όλο και μεγαλύτερη γραφειοκρατία στην κυβέρνηση και τη βιομηχανία, συντείνουν στο να αυξηθεί τρομερά από το 1900 ο αριθμός των ανθρώπων που δουλεύουν στα γραφεία.

Γιατί άραγε χρειάστηκε η καινούρια κατώτερη μεσαία τάξη του είκοσι αιώνα να υψώσει τη φωνή έναντι των απαιτήσεων των συνδικαλιστών και των εργατών; Γιατί—όπως ήξεραν καλά ο κ. Χέρμπερτ Μόρισον και οι περισσότεροι από τους οικονομολόγους του Εργατικού Κινήματος, ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και η φορολογία που προκάλεσε και οι καινούριες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας ήψωσαν σχετικά την ευημερία και το επίπεδο ζωής των εργατικών ανθρώπων κατά 10%-30% ή το κράτησαν στο προπολεμικό του σημείο.

Ο άνθρωπος της κατώτερης τάξης στην πραγματικότητα πλήρωσε περισσότερο—σάν σύνολο—για να υψωθεί το βιωτικό επίπεδο των εργατών, από όσα επλήρωσαν οι πολλοί πλούσιοι. Ο αέσιος, ευσεβής και εργατικός μέσος άνθρωπος των μεγάλων πόλεων είδε στην περίοδο 1911-1939 το υλικό βιωτικό του επίπεδο να ανεβαίνει κατά 50%. Μα στα τελευταία δέκα χρόνια αυτός και η γυναίκα του είδαν τους φόρους να μεγαλώνουν, την αγοραστική δύναμη του εισοδήματός τους να κατεβαίνει και το μιστό τους αυξημένο κατά ένα ελάχιστο ποσοστό αν συγκριθεί με το κόστος της ζωής και την τεράστια αύξηση της αμοιβής των εργατών.

Στην Ιταλία

Και στην Ιταλία γίνεται υπολογισμός σε ποια πολιτική παράταξη θα προσχωρήσουν οι μεσαίες τάξεις.

Η επιτυχία ή αποτυχία του Δεξιού Σοσιαλιστικού Κόμματος εξαρτάται

από το πόσο ο Σοσιαλισμός θα γίνει δεκτός από τις μεσαίες τάξεις. Θά επιτύχη να προσελκύση τα καλύτερα στοιχεία; Κατά την γνώμη μου πολλά εξαρτώνται από την αντίδραση που θα δείξει το Κόμμα στην Κομμουνιστική απορρόφηση γιατί μόνο σ' αυτή την αντίδραση θα βρεθί ένας πραγματικός σοσιαλισμός στον όποιο εργάτες και μεσαίες τάξεις θα βρουν Ισορροπία

Enrico Paresce,
στό «Europa Socialista»

Οι μεσαίες τάξεις δεν έχουν δική τους ήθικη ή πολιτική. Η ρευστότητα είναι αιτία της αστάθειάς τους. Η τάξη που θα επιτύχη να πάρη με το μέρος της τις μεσαίες τάξεις θα κερδίση στο τέλος. Προσωρινά αν είναι η κεφαλαιοκρατία, τελειωτικά αν είναι το προλεταριάτο.

Guido Mazzali
στό «Le Stato Moderno»

Η κατώτερη και μεσαία αστική τάξη στην Ιταλία όχι μόνο ζή και προβάλλει αντίσταση στην πίεση των γεγονότων μα παρ' όλη τη διαβρομή που προκαλέσει το οικονομικό φαινόμενο του πληθωρισμού ύστερα από τοίς δυο πολέμους και παρ' όλη την πίεση του κοπιταλισμού, η «προλεταριοποίηση» π' όλοι πρόβλεπαν και φοβόνταν δεν έγινε ακόμη και η αφομοίωση στο πεδίο των ιδεών απέχει πολύ από την πραγματοποίησή της. Η τάση των ανθρώπων αυτών προς τον ατομισμό και την ανεξαρτησία βρίσκεται σε αντίθεση με τον κολλεκτιβισμό του προλεταριάτου. Οί ήθικες και θρησκευτικές αξίες των μεσαίων τάξεων είναι ακόμα ζωντανές. Υπάρχει η πίστη στην παράδοση, στα δικαιώματα και την ελευθερία του ατόμου και της οικογένειας.

«Idea», Ρώμη

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Ένας Γάλλος συγγραφέας, στον πυρήνα του προβλήματος των

μεσαίων τάξεων βλέπει το γεγονός ότι αν αυτές εξαφανιστούν, εξασθενήσουν ή απορροφηθούν, θα χαθούν μαζί τους και οί ηγέτες της κοινωνίας και της βιομηχανίας. Και προβάλλει το ερώτημα πώς το προλεταριάτο το διαδέχτηκε τώρα μια «ιθύνουσα τάξη» και η τάξη αυτή θα δημιουργηθεί από τις μεσαίες τάξεις.

Στα εργοστάσια, τα δρυχεία, τα καταστήματα, τον έλεγχο των πηραν επιτροπές εργατών αφού έδωσαν τους ιδιοκτήτες και τη διεύθυνση. Οί εργάτες νόμιζαν πώς έκαναν επανάσταση για να απαλλαγούν από όλους εκείνους που τους εκμεταλλεύονταν και τους διοικούσαν και για να μοιραστούν στην ανάγκη τα αγαθά. Αυτό δεν βόσταζε πολύ.

Η εξέλιξη της σύγχρονης κοινωνίας προς τη δημιουργία μιας ιθύνουσας τάξης με τεχνικό ή πολιτικό χαρακτήρα έγινε παντού όπου είχε γίνει η βιομηχανική ή μαρξιστική επανάσταση στη Γερμανία, στα Βολκάνια, στην Ιταλία, στην Ισπανία όπως και στη Ρωσία. Κι από αποδεικνύει ότι πρόκειται για ιστορικό φαινόμενο. Παντού η περίοδος στην οποία οί εργάτες πήραν στα χέρια τους τα όργανα παραγωγής είχε για επακόλουθο την δημιουργία μιας ιθύνουσας τάξης. Το προλεταριάτο επέτυχε να καταλάβη τα όργανα αυτά μα δεν τα κράτησε. Γι' αυτό λέμε πώς η ώρα του μαρξισμού πέρασε, πώς ήρθε η ώρα της «διευθύνσεως». Η καινούρια όμως αυτή τάση στο κόμμα ή στο κράτος για να μην είναι καταστροφική και να μην καταστραφεί μέσα στη χρεωκοπία χρειάζεται να πλαισιωθεί από καλούς ηγέτες. Έτσι τελικά διαμορφώνεται σε μια ιθύνουσα τάξη που καθρεπτίζει το πνεύμα της χώρας που την γεννησε. Ο ρόλος των μεσαίων τάξεων μάς

φάνεται πρωταρχικός στην εθνική αυτή διαχείριση. Αυτές θα μάς βοηθήσουν να αποφύγουμε τη δικτατορία ενός ανθρώπου, ενός κόμματος ή μια ομάδας κομμάτων. Αυτές θα μάς οδηγήσουν ξανά στο δρόμο της ευημερίας και του εθνικού κύρους.

Marcel Lucain
στό «Hommes et Mondes» Παρίσι

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Τα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα που επηρεάζουν τις χώρες σαν σύνολο προέρχονται κατά μέγα μέρος από το οικονομικό πρόβλημα που επηρεάζει την μεσαία τάξη ιδιαιτέρως. Σε πολλές χώρες το σκληρό αυτό χτύπημα το προέξενσε η άποτυχία—σ' όλο τον κόσμο—να συντονιστούν οί μισθοί με το κόστος της ζωής. Και υπάρχουν ήδη σημάδια που δείχνουν ότι όπως τον περασμένο αιώνα το προλεταριάτο ζήτησε μια λύση για τα οικονομικά του ζητήματα στα εργατικά συνδικάτα, έτσι και στον αιώνα μας η μεσαία τάξη προσπαθεί να δράση ομαδικά.

Η μεταπολεμική κατάσταση
στη Μ. Βρετανία.

Από το 1914, αλλά με ακόμη χειρότερο ρυθμό, από το 1919, ξαναίλησαμε όλο το περιθώριο που υπήρχε στο εισόδημα και τις ελεύθερες ώρες που έδινε τη δυνατότητα στις μεσαίες τάξεις να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους τοπικά και εθνικά. Είχαν άσκηθι στο να τις προσφέρουν με την άνασχη που πήσαν από τους γονείς τους. Μ' τις υπηρεσίες αυτές όπως και με το επάγγελμά τους κέρδισαν το δικαίωμα να είναι

Τα βάρη του μέσου ανθρώπου.

Σκίτσο του Strube από το «Daily Express».

σεβαστές και να θεωρούνται ή σπονδυλική στήλη της χώρας. Τώρα οί μεγαλύτερες οικονομικές θυσίες που επέβλε ο πόλεμος, πέφτουν σ' αυτές.

Τα εισοδήματα των εργατικών τάξεων αύξηθηκαν από το 1939 κατά μέσο όρο τουλάχιστον τόσο όσο και το κόστος της ζωής. Τα ήμερομίσθια είναι πιο ασφαλή γιατί ο κίνδυνος της ανεργίας έχει ελαττωθί και από την άλλη μεριά συμπληρώνονται από μερικές θαυμάσιες βελτιώσεις των υπηρεσιών κοινωνικής προνοίας. Οί μεσαίες τάξεις βρίσκονται ανάμεσα στη Σκόλα και τη Χάρυβδη. Δεν έχουν καθόλου μεγάλα κεφάλαια για να στηριχθούν και τα εισοδήματά τους από μισθούς και επενδύσεις αβλήθηκαν, αλλά καθόλου ανάλογα με το κόστος της ζωής.

Αν οί αλλαγές που εφαρμόστηκαν τελευταία, ή αν δυνατόν να γίνουν με βραδυό ρυθμό σε μια μεγαλύτερη χρονική περίοδο θα πληγώωναν λιγότερο βραχεία τα άτομα και τα κενά που άνοιξαν θα μπορούσαν

νά καλυφθούν πιά εύκολα, πιά όμαλά και—για τώ έθνος—πιά άποτελεσματικά.

Νομίζω πως περνάμε με μεγάλη ταχύτητα από την παλιά κακή έποχή όποτε οι εργατικές τάξεις δέν είχαν λόγο σ' αυτά τά ζητήματα, σε μιά καινούρια και ίσως χειρότερη έποχή στην οποία οι πιά άνιδιοτελείς και έγκυκλοπαιδικά μορφωμένοι άνθρωποι δέν μπορούν νά προσφέρουν την πείρα και την συναίσθηση του καθήκοντος που έχουν, γιατί δέν έχουν καιρό.

«The Round Table», Λονδίνο

«Η Γαλλία και τώ Βέλγιο ενεργούν.

«Η Έκθεση της Συνελεύσεως της Έθνικής Χριστιανικής Όμοσπονδίας των Μεσαίων Τάξεων του Βελγίου, εκφράζει την έλπίδα πως μιά οργανωμένη μεσαία τάξη θά παίξει σημαντικό ρόλο στην ανόρθωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της Εύρώπης.

«Η συμβολή των μεσαίων τάξεων στην οικονομία είναι άναντικατάστατη. Πρέπει όμως νά έχουν την ικανότητα νά άσχοιιν τη λειτουργία αυτή όπως πρέπει. Οι όμιλητές της Συνελεύσεως εξέθεσαν με μεγάλη ειλικρίνεια τις αιτίες της άδυναμίας των μεσαίων τάξεων και τους λόγους της οικονομικής τους κατωτερότητας. «Ο επίσκοπος κ. Φιλίππο διετύπωσε τά παράπονα που υπάρχουν έναντίον των μεσαίων τάξεων, τώ κερδοσκοπικό τους πνεύμα, τόν «στατισμό» τους με τις δυό του πλευρές: την προσωπική (ό ανεξάρτητος εργαζόμενος άνθρωπος που δέν κατανοεί την ανάγκη νά συνεννοηθώ με τους συναγωνιστές του) και την όμαδική (οι όμάδες των μεσαίων τάξεων ρίχνονται σε ένα συναγωνισμό νοσηρό, και αισθάνονται δυσπιστία).

Πρέπει λοιπόν νά όλοκληρώσωμε

τις μεσαίες τάξεις μέσα στην οικονομική και κοινωνική κοινότητα. «Η όλοκληρώση αυτή θά γίνη, από την νομική άποψη, με την οργάνωση και από την ήθική, με την εκπαίδευση».

«Η επαγγελματική πειθαρχία είναι ό πιά σημαντικός όρος για την εξέλιξη της βιοτεχνίας και του λιανικού έμπορίου. Στο συνέδριο του Λουβέν διαβάστηκε μιά έκθεση για την Έλβετική βιοτεχνία είναι γνωστή ή εξαιρετική επίδοση των έλβετών βιοτεχνών κυρίως στην ώρολογοποιία. Η επίδοση αυτή έγινε δυνατή χάρη στην εξαιρετικά αυστηρή πειθαρχία στην οποία υποτάσσονται οι Έλβετοι βιοτέχνες. «Ο νομοθέτης του κανονίου ή της όμοσπονδίας ώρισε κανονισμούς που διέπουν την επαγγελματική κατάρτιση και πειθαρχία, τόν τρόπο της μαθητεύσεως, την τελική γνώση του επαγγέλματος. Οι κανονισμοί αυτοί συχνά θυσιάζουν συνήθειες που από καιρό ύπηρχαν και ήταν σεβαστές στον κύκλο αυτών των επαγγελματιών.

Τό συνέδριο αυτό μας δίνει την έλπίδα ότι οι μεσαίες τάξεις θά στραφούν περισσότερο προς μιά θετική και έποικοδομητική δράση και θά συνεργαστούν από τώρα και ύστερα μ' εκείνους που ζητούν νά βρουν για την κοινωνική, οικονομική και πολιτική οργάνωση της πληγωμένης Εύρώπης, άρχες που θά απέχουν τόσο από άμερικανικό νεοκαπιταλισμό όσο και από τόν σταλινισμό.

Μ. Laloire
στο «La Revue Nouvelle», Βρυξέλλες

Στή Γαλλία έγινε ένα παρόμοιο συνέδριο των μεσαίων τάξεων για τώ όποιο δημοσιεύτηκαν τά εξής σχόλια:

«Καμιά φορά και τά άρνάκια άκόμα τά πιάνει μανία. Με τά λόγια αυτά ό γενικός γραμματέας της επιτροπής των μεσαίων τάξεων παρουσίασε την οργάνωση του που συνεδρίασε για πρώτη φορά στο Πα-

ρίσι. «Η φράση αυτή προδίδει μιά συμπωματική άνυπομονησία.

Οι μεσαίες τάξεις πιστεύουν πραγματικά ότι άρκετά υπέφεραν ως τώρα από την άδυναμία στην οποία τις κατέδικαζε ή κατάρρευση τους. Έχοντας συνείδηση ότι αντιπροσωπεύουν την πανοπλία της χώρας και ότι είναι ένας από τους φύλακες του πολιτισμού της, αισθάνονται ότι απειλείται ή ίδια τους ή ύσρχη από τη σημερινή εξέλιξη της κοινωνίας. Γι' αυτό σήμερα θέλουν «νά πάρουν θέση χωρίς νά βρεθούν σε αντίθεση», για νά υπερασπίσουν τά κοινά τους συμφέροντα.

«Η κίνηση αυτή αυστηρά μη πολιτική και θρησκευτική ούδέτερη, λέγεται «Έθνική επιτροπή για την ένωση και τη δράση των μεσαίων τάξεων». Αντιπροσωπεύει συνολικά 5-6 εκατομ. ανθρώπων που δέν έχουν βέβαια όλοι κοινά συμφέροντα μιά που έχουν κοινή την επιθυμία της ανεξαρτησίας και κοινή τη φροντίδα νά

προστατεύσουν την άτομική ιδιοκτησία και την άποταμίευση.

Πρώτα-πρώτα στο πρόγραμμα της ή επιτροπή βάσει τά προβλήματα που παρουσιάζονται στη σφαίρα της κοινωνικής ασφάλειας.

Γιά τά οικονομικά ζητήματα ή επιτροπή ετοιμάζει ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεως που εξασφαλίζει ισότητα στη φορολογία. Πρέπει κυρίως νά αγωνιστούν για νά μήν άφανιστή ή ιεραρχία των εισοδημάτων.

Τό ζήτημα αυτό των μεσαίων τάξεων δέν υπάρχει μόνο στη χώρα μας. Σε πολλές ξένες χώρες παρατηρούμε μιά παρόμοια κίνηση. Τό Βέλγιο προηγήθηκε με την «ένωση τεχνητών, επαγγελματιών και έμπόρων», που ή δράση της όλο και μεγαλώνει. Παρόμοιες όμάδες στην Ιταλία, Έλβετία, Άγγλία, Άργεντινή βρίσκονται σε έπαφή με τη χώρα μας και έτσι μπορούμε νά προβλέψουμε πως γρήγορα θά γίνη ένα διεθνές συνέδριο των μεσαίων τάξεων.

«Le Monde», Παρίσι

ΑΙΣΙΟΔΟΣΟΣ είναι εκείνος που πηγαίνει σε μιά πολιτική συγκέντρωση έλπίζοντας νά άκούση επιχειρήματα και για τις δυό όψεις ενός ζητήματος.

«ΕΝΑΣ άκόμη πόλεμος θά εξαφανισή τόν πολιτισμό από τη γη. Κάθε πολιτισμός, όμως, που θά άνηθή έναν δεύτερο πόλεμο, άξίζει νά έχη αυτά τά τέλος.

«BANKING», Νέα Υόρκη

Τὸ πείραμα τοῦ Μπίλστον

ΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΩΣ

(Απὸ τὸ «Discovery», Νόρουιτς, Ἀγγλία)

Στὸ τεῦχος 3/1947 τῆς Ἑκλογῆς ἐδημοσιεύσαμεν τὸ ἄρθρον «Τὸ χωριὸ μέσα σὴν πόλῃ» τοῦ Sir Charles Reilly. Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Μπίλστον, μίᾳς πυκνοκατοικημένης πόλεως τῆς κεντρικῆς Ἀγγλίας, υιοθέτησε ἐκ τῶν πρώτων τὸ σχέδιον. Εἰς τὰς ἀκολούθους σελίδας περιγράφεται ἡ δράσις τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως. Τὴν σύντομον αὐτὴν ἐκθεσιν κἀνουν ὁ κ. D. Wragge Morley, δημοσιογράφος, ὁ κ. A. M. Williams ἀνώτερος δημοτικὸς ὑπάλληλος καὶ ὁ ἴδιος ὁ Sir Charles Reilly, ἀρχιτέκτων.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Εἰς τὰ 1919 ὁ Μέρτρεντ Ράσελ εἰς τὸ ἔργον του «Ἀρχαὶ τῆς Κοινωνικῆς Ἀνοικοδομήσεως» ἔγραψεν ὅτι: «ἡ μεγαλύτερα ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν μποροῦν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν ἄνθρωπον οἱ κοινωνικοὶ θερμοὶ εἶναι νὰ καταστήσουν ἐλευθερὰ καὶ δυνατὴν τὴν ἀνάπτυξιν του» δὲν μποροῦν νὰ τὸν ἐξαναγκάσουν νὰ ἀναπτύχῃ συμφῶνως πρὸς ἓνα ὠρισμένον πρότυπον. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς μορφωτικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀποστολῆς τῶν κοινωνικῶν σχεδίων εἶναι μία ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν προσδωτῶν τῆς κοινωνιολογικῆς σκέψεως. Ἀπὸ τὴν κατανόησιν τῶν πραγματικῶν σκοπῶν τῶν κοινωνικῶν σχεδίων προέκυψεν ὅτι ἀντικειμενικὸς σκοπός, δὲν εἶναι ἂν πλῶς ἡ σιέγαισις τοῦ λαοῦ ὑπὸ καλυτέρας συνθήκας καὶ ἡ παροχὴ ἀνέσεων ὥστε νὰ ἀνυψωθῇ τὸ βιωτικόν του ἐπίπεδον, ἀλλὰ ἡ ἐνσφύριξις αὐτὸν ἐνὸς νέου τρόπου ζωῆς. Ὁ σκο-

πὸς εἶναι νὰ τοῦ παράσχωμεν εὐρύτερον ὁρίζοντα διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν λανθάνουσαν προσωπικότητά του, διότι τὰ εἰδικὰ ἐνδιαφέροντά του τόσον εἰς τὴν ἐργασίαν του ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐλεύθερον χρόνον του ἀπονεκροῦνται εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν οἰκιακῶν ἀναγκῶν του. Τὰ σχέδια κοινωνικῆς οὐρανοποιήσεως οἷον δὲν συνδέονται μὲ ἓνα θετικὸν σκοπὸν ὥστε ὁ ἄνθρωπος, ὁδηγούμενος εἰς μίαν παροδικὴν βελτίωσιν τῶν ὁρῶν τῆς ζωῆς, καὶ εἰς τὴν ἐπανεμφανίσιν μετὰ ἓνα χρονικὸν διάστημα, τῶν χειροτέμων στοιχείων τῆς ζωῆς τῶν ἐργατικῶν συνεικῶν.

Ἐκ τῶν πρωτοπόρων τῆς νέας αὐτῆς ἀπόψεως τῆς «κοινωνικῆς ἀναδιοργανώσεως» ἦτο ὁ Όττο Νόυρατ. Πρόεδρος τοῦ Κεντρικοῦ Γραφείου Σχεδίου Πόλεως τοῦ Μονάχου μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914-18, ἔγινε κατόπιν ὁ ἰδρυτὴς ἑνὸς ἱνστιτούτου ἐρεῦνης δια τὴν κοινωνικὴν οὐρανοποίησιν καὶ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας Προστασίας Κήπων τῆς Βιέννης, ἀργότερα δὲ Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τῆς ἰδίας πόλεως. Ἐμελέτησε καὶ προέτεινε σχέδια κοινωνικῆς ἀναδιοργάνωσως εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Χίτλερ ἔφυγε εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ὅπου ἐξηκολούθησε τὴν ἐργασίαν του ἕως τὴν ἐποχὴν τῆς γερμανικῆς ἐισβολῆς. Τότε ἠναγκάσθη καὶ πάλι νὰ φύγῃ, αὐτὴν τὴν φορὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐκεῖ ἐσήγαγε τὴν μέθοδον τῆς παραστατικῆς διδασκαλίας ἡ ὁποία εἶναι σήμερον γνωστὴ εἰς ὅλους.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1945, ὁ Δρ. Νόυρατ ἐπεσκέφθη τὸ Μπίλστον τῆς κομητείας Σιάφφορντσαϊρ κατόπιν

προσκλήσεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς πόλεως, διὰ νὰ συζητήσῃ νὰ προβλήματα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν οἰκημάτων τῶν συνοικιῶν. Μὲ τὴν βοήθειάν του τὸ Συμβούλιον ἤλπιεν τὴν ἐκπόνησιν σχεδίων ἐπανοικοδομήσεως τῶν οἰκίων. Ὁ Νόυρατ ἐπέμεινε, ὅπως καὶ εἰς τὴν Βιέννην, ὅτι ἓνα σχέδιον πόλεως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι χρησίμον παρὰ μόνον ἐάν καταβάλλωμεν προσοχθεῖαν νὰ προσεγγίσωμεν πρὸς τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἐπαναστασθῇ καὶ νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰ αἰσθηματικά του καὶ τὰς ἀνάγκας του, ὥστε νὰ τοῦ δώσωμεν νὰ ἐννοήσῃ οἱ ὅλη ἡ ἐπιτυχία τοῦ τολμήματος αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν του. Ὁ λαὸς τοῦ Μπίλστον πρέπει νὰ μάθῃ ποῖα εἶναι ἡ σημερινὴ κατάστασις — πόσα σπῖτια εἶναι καλὰ καὶ πόσα ἄσχημα — πόσοι οἰκονόμειαι δὲν ἔχουν δικό τους σπῖτι, πῶς ὑπάρχει κακὸς ἀέρας ὁ ὁποῖος βλάπτει τὴν ὑγίαν των καὶ πολλὰ ἄλλα.

Πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν καὶ νὰ ὑποβάλωμεν τὰς δυνατότας λύσεως εἰς τὴν κρίσιν του. Πῶς πρέπει νὰ εἶναι αἱ νέαι κατοικίαι; Ποῖοι πρέπει νὰ προτιμηθοῦν; Ποῦ θὰ κτισθοῦν; Τί θὰ γίνωνται τὰ παιδιὰ εἰς τὰς νέας περιοχάς; Πρέπει νὰ παρακινήσωμεν τὸν λαὸν δι' ἐρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων, διὰ προτάσεων καὶ διὰ τῆς κριτικῆς, ὥστε νὰ ἐνδιαφροδῇ διὰ τὴν πρόνοιαν ἡ ὁποία θὰ τοῦ δοθῇ εἰς τὸ μέλλον, νὰ κάμῃ πλήρη χρῆσιν τῶν πλεονεκτημάτων τῶν σχεδίων καὶ ὁποῖα προτείνονται καὶ νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ μετατροπὴν των.

Ὁ Νόυρατ ἐπέμεινε ἀκόμη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιβιλωμεν ἀναγκαστικῶς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἀλλὰ νὰ τὴν ἀφήσωμεν νὰ ἐξελιχθῇ φυσικῶς. Θὰ ὑπῆρχε ἡ δυνατότης νὰ διατηρηθῇ καθεὶς τὴν ἀτομικὴν του ζωὴν, ὥπως καὶ νὰ ζῇ εἰς μικρὰς γειτονικὰς ομάδας. Οἱ ἄνθρωποι θὰ συνδέωνται μὲ φιλικούς δεσμούς καὶ ἀμοι-

βαίαν βοήθειαν χωρὶς διακρίσεις μεταξὺ τῶν νέων καὶ τῶν ἡλικιωμένων, τῶν ἐγγάμων καὶ τῶν ἀγάμων. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Μπίλστον εἶδαν τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον κατήρτισε διὰ τὸ Μπίλκενχαϊν ὁ Σέρ Τσάρλς Ρέϊλλυ καὶ ἐνόησαν ὅτι ἦτο μία πραγματοποιήσις διὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἰδεῶν αἱ ὁποῖαι ἔχον ἀναπτύχθῃ κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προτάσεων τοῦ Νόυρατ. Κατόπιν συνενοήσεων μὲ τὸν Ρέϊλλυ, τὸ σχέδιόν του, μαζὶ μὲ τὰς ἰδέας τοῦ Νόυρατ, ἐξετέθη παραστατικῶς εἰς μίαν ἐκθεσιν ἡ ὁποία ἔγινε εἰς ἓνα συνοικιακὸν κατάστημα τοῦ Μπίλστον, καθὼς καὶ εἰς φυλλάδια τὰ ὁποῖα συνετάθησαν μετὰ προσοχῆς καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἰδιαιτέρως ἐκτονίζοντο αἱ προτεινόμεναι ἰδέαι καὶ τὰ τιθέμενα ἐρωτήματα μᾶλλον, παρὰ ἡ σύνταξις τοῦ νόμου. Ἐπεδείχθη ἀκόμη ἓνα ὑπόδειγμα «κοινότητος» τύπου Ρέϊλλυ διὰ πεντακόσια ἄτομα, παραλλήλως πρὸς τὰ προταθέντα σχέδια δια τοῦ Μπίλστον. Εἰς τὴν ἐκθεσιν αὕτην ὑπῆρχε ἓνας κανονικὸς ὑπάλληλος, ὁ ὁποῖος ἀπαντοῦσε εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ κοινού.

Εἶναι φανερόν ὅτι τὸ πείραμα τοῦ Μπίλστον εἶναι μία εὐφάνταστος προσπάθεια πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν συνοικιῶν, ἡ ὁποία θὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἄμεσον προσοχὴν ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Derek Wragge Morley

Αἱ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Τὸ Μπίλστον, μία μικρὰ πόλις κατέχουσα ἑκτάσιν 1800 τετρ. στρεμμάτων, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα παραδείγματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τὴν ὁποίαν προεκάλεσε ἡ Βιομηχανικὴ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Πλοῦσιον εἰς κοιτάσματα ἀνθρακός, ὑπῆρχε ἓνα ἀπὸ τὰ πρωιμώτερα κέντρα παραγωγῆς χυτοσιδήρου. Δεκαπέντε ἐκ τῶν 21 ἐνεργεῖα καμίνων τῆς περιοχῆς ἤρ-

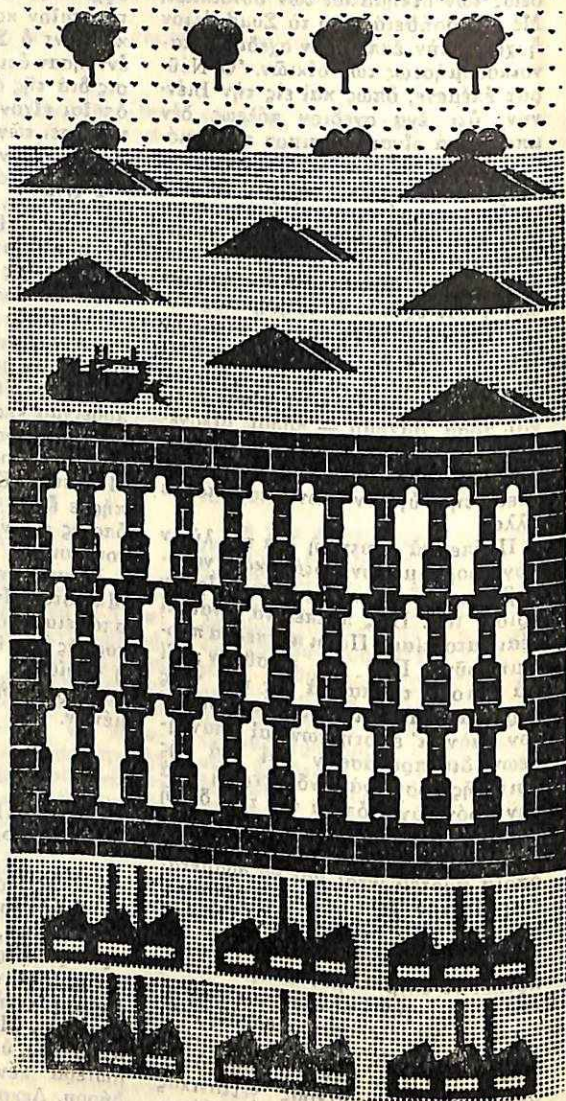
Ἡ γῆ ὅπως εἶναι σήμερα

Ἄλση καὶ
ἀνοικτοὶ χώροι

Ἀκαλλιέργητοι
περιοχὰι

Κατοικίαι
γραφεῖα κλπ.

Βιομηχανία

ΜΠΙΛΣΤΟΝ — Η ΓΗ

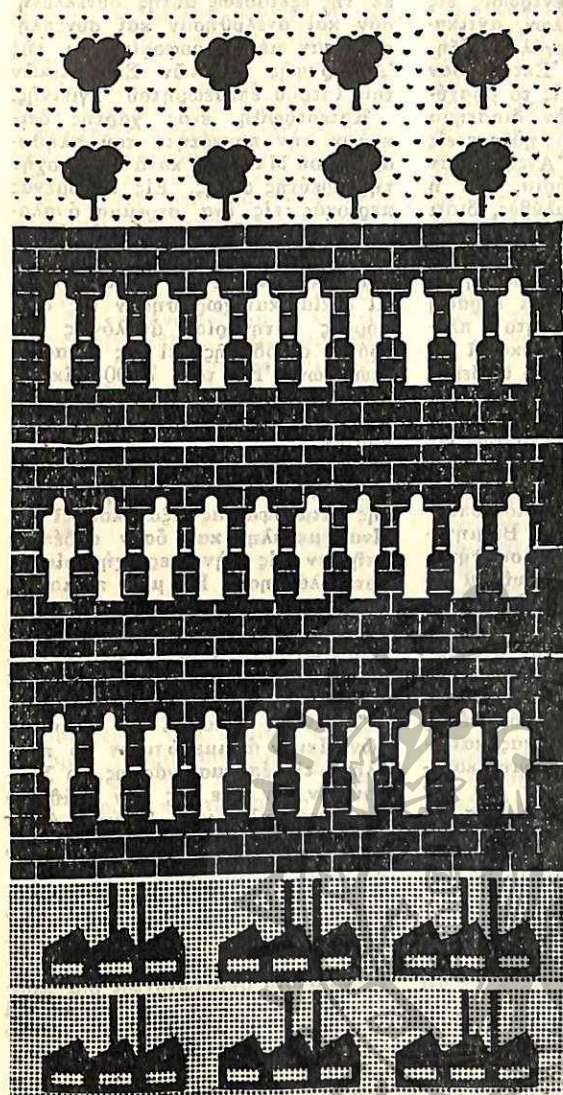
Κάθε τμήμα μεταξύ δύο λευκῶν γραμμῶν

Πῶς θὰ χρησιμοποιηθῇ

Ἄλση καὶ ἀνοικτοὶ
χώροι

Κατοικίαι,
γραφεῖα, κλπ.

Βιομηχανία

ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ἀντιπροσωπεύει τὸ ἕνα δέκατον τοῦ συνόλου

χισαν να λειτουργούν εκεί από το 1790.

Η τρομακτική συγκέντρωση εις την παραγωγήν μετάλλων, αντικατοπτρίζεται εις την μεγάλην αύξησιν του πληθυσμού. Έκτίσθησαν πολλά μικρά οικία εις το βραχύτερον δυνατόν χρονικόν διάστημα και άμέσως ο πληθυσμός ηύξησε εις βαθμόν άπίστευτον. Άνεφανησαν άπειρα μικρο-έργαστήρια, ενώ η πόλις έγένετο από καλύβες, διότι ήτο δύσκολον να αγοράση κανείς νέαν γην διά να κτίσῃ.

Κατά μίαν φρικιαστικήν περιγραφὴν τῆς πόλεως ἡ ὁποία ἐγράφη εἰς τὰ 1849, τόσο πυκνὸς ἦτο ὁ πληθυσμός, ὥστε δὲν μᾶς προκαλεῖ ἐκπληξιν τὸ γεγονός ὅτι δύο φοβεραὶ ἐπιδημίαι χολέρας ἐσάρωσαν τὴν περιοχὴν τοῦ Μπίλστον, κατὰ τὸ 1842 καὶ 1849. Ἐκ τῶν οἰκίων εἰς τὰς ὁποίας τὸ πρῶτον ἐξεδηλώθη ἡ χολέρα, 3500 περίπου ὑπάρχουν ἀκόμη. Εἰς τὴν περιοχὴν ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ οἰκίαι τῆς Βιομηχανικῆς Ἐπαναστάσεως, αἱ συνθῆκαι εἶναι τόσο κακαὶ ὅσον πονθενὰ ἄλλου εἰς δλο τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον.

Κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο πολέμων διάστημα, τὸ Συμβούλιον ανέλαβε τὴν πραγματοποιήσιν σημαντικῶν σχεδίων στεγασέως καὶ ἔκτισε ἐν ὅλῳ 2747 οἰκίας. Ἐπιπροσθέτως κατεδάφισε 1300 ἐργατικὰς κατοικίας. Διὰ τὴν ἐπιτύχην ἀκόμη ἱκανοποιητικωτέραν ἰσορροπίαν διὰ τὴν ἐργασίαν του, τὸ Συμβούλιον ἱσοπέδωσε μίαν μεγάλην ἔκτασιν ἐγκαταλειμμένης γῆς καὶ τοιουτοτρόπως ἔδωκε εἰς τοὺς βιομηχάνους ἐξαιρετικὰς θέσεις διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐργοστασίων εἰς μίαν μικρὰν ἐμπορικὴν περιοχὴν. Παρὰ τὴν σπουδαιότητα ὁμως τῆς προσπαθείας αὐτῆς, ἡ πόλις παρέμεινε εἰς τόσο κακὴν κατάστασιν, ὥστε εὐθὺς ὡς τὸ ἐπείτρεψεν ἡ κατάσταση, παύσῃ ἡ ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν δραστηκὰ μέτρα.

Εἰς τὰ 1944 τὸ Συμβούλιον ανέλαβε μὲ ἐθελοντικὴν βοήθειαν νὰ ἐξετάσῃ τὰς οἰκίας μίαν πρὸς μίαν

ὥστε νὰ κατατοπισθῇ καλύτερα ἐπὶ τοῦ προβλήματος. Τὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς ἐξετάσεως αὐτῆς συνελήγησαν καὶ ἀνελύθησαν καὶ συνεπληρώθησαν μὲ πληροφορίας ἐκ τῆς Ἀπογραφῆς καὶ τῶν Στατιστικῶν τοῦ ἱατροῦ ἐπιθεωρητοῦ Ὑγιεινῆς.

Κατεστρώθη ἓνας χάριτης δεικνύων τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Μπίλστον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐρεῦνης αὐτῆς. Εἰς ὁρισμένους περιοχὰς εἰς ἓνα στρέμμα ἀναλογούσαν 136 ἄτομα καὶ εἰς ὀλίγα τμήματα περισσότερα τῶν 200. Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοί εἶναι πολὺ ὑψηλοί. Αἱ οἰκίαι κατεχωρήθησαν εἰς διαφόρους κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ χρόνου οἰκοδομῆς καὶ τῆς καταστάσεώς των. Ἐκ τῶν 7.700 οἰκιῶν, 34,1% ἦσαν ἀκατάλληλοι πρὸς κατοικήσιν, αἱ δὲ 36,1% δὲν εἶχον καμμίαν ἀξίαν.

Διὰ νὰ κάμῃ ἀκόμη χειροτέρα τὴν κατάστασιν, ἡ μολυσματικότης τῆς ἀτμοσφαιρας ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη, καθ' ὅσον οὐδέποτε ὑπῆρχεν εἰς τὴν περιοχὴν οἰσθί, ποτε βλάστει. Εἰς μίαν περιοχὴν, συμφώνως πρὸς μίαν στατιστικὴν εὐρέθη ὅτι ὁ ἀέρας περιέχει κατὰ τετραγωνικὸν μίλιον 13 τόννους σκόνης (μὲ πυρρετικὰ ἄλατα κυρίως καὶ ὀλίγον ἀντιμώνιον καὶ ἀρσενικόν).

Ὅταν οἱ κάτοικοι τῶν συνοικιακῶν οἰκιῶν ἀντιμετώπισον τὸ πρόβλημα τῆς ἐπαναστεγασέως, τὸ Συμβούλιον δὲν εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του κατόλληλον γην. Ἡ μόνη ἀκτίστος γῆ ἐντὸς τῆς περιφερείας του, ἦσαν μεγάλαι ἐγκαταλειμμέναι περιοχαί. Ἀποτελεσμα τοῦ ἐφ' ἑαυτοῦ μένου συστήματος διὰ τὴν ἀνδρῦσιν τοῦ μετάλλου, ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑψώματα καὶ ἀνοήματα τὰ ὁποῖα σημειώνονται διὰ πολλῶν φρεάτων διηφόρου βάθους καὶ διαμέτρου, ἐξ αὐτῶν μερικὰ ἔχουν καταρρεῖσαι πολλὰ δὲ εἶναι κορυμμένα καὶ ἀπὸ ἓνα στῶμα γῆς. Πρὸ τοῦ μίᾳ τέτοια ἔκτασις χρησιμοποιοῦται διὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰκιῶν πρέπει νὰ διορθωθῇ δι' ὅλων τῶν δυ-

νατῶν μηχανικῶν μέσων. Διὰ νὰ εἶναι δὲ αἱ οἰκίαι προστατευμέναι ἀπὸ μίαν πιθανὴν καθίζησιν τοῦ ἐδάφους εἰς τὸ μέλλον, πρέπει νὰ κτισθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένου σχεδίου.

Ἐν ὀλίγοις, ἡ κατάστασις τῆς πόλεως πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἡ ἐξῆς: Περιοχὴ ἐξαιρετικὰ βιομηχανοποιημένη εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει ἀνεργία, ἀλλ' ἡ ὁποία ἀναγκάζει τοὺς ἐργάτας τῆς νὰ ζοῦν ὑπὸ ὀρους πραγματικῶς καταθλιπτικῶς, χωρὶς καθαριότητα καὶ ἄνεσιν καὶ ἀπειλεῖ σοβαρῶς τὴν υγίαν τῶν γονέων καὶ τὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν. Οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν κατενόησαν ὅτι ἐχρειάζετο καὶ περισσότερον ὑπὸ νέας κατοικίας καὶ πράσινον: Ἐπρεπε νὰ σχεδιασθῇ ἀπ' ἀρχῆς ἡ πόλις, ὥστε νὰ ἀναπτυχθῇ ἰσχυρὸν κοινοτικὸν πνεῦμα καθὼς καὶ ἰσχυρὰ ἀτομικὴ προσωπικότης. Αὐτὸ ἦτο τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἐτέθη εἰς τὸν Σερ Τσάρλς Ρέιλλυ.

A. M. Williams

Η ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Εμεῖς οἱ Ἄγγλοι εἴμεθα κοινωνικὴ φυλὴ ἡ ὁποία ἀνέτρεψε εἰς χωρὶα πέριξ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον δένδρα γινωρίζομεν τοὺς γείτονάς μας, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἀγορᾶν καὶ τὸ Forum Romanum ἐκληρονομήσαμε τὴν ἀγορὰν ὡς τόπον ἀνταλλαγῆς τόσο ἰδεῶν ὅσον καὶ ἀγαθῶν. Εἰς τὸν 17ον, 18ον καὶ 19ον αἰῶνα ἀνεπτύξαμεν τὸ τετράγωνον, τὸ ἡμικυλικὸν καὶ τὸ στερογγύλον πολεοδομικὸν σύστημα. Τὸ «πράσινον» τοῦ Μπίλστον ἐκτείνεται συνήθως εἰς σχήματα ἐλλειψοειδῆ, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ἡ οἰκοδομὴ ὁμοίων καὶ συμμετρικῶν οἰκιῶν πέριξ τῶν δενδροφυτῶν τμημάτων, καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κέντρον εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι κτισμένη ἡ λέσχη τῆς πόλεως. Ὅλα μαζὺ ἀποτελοῦν μίαν

ἐνότητα εἰς τὴν πόλιν, προτείνω δὲ νὰ πάρουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιτέκτονος τῶν.

Εἰς τὴν κοινοτικὴν ζωὴν πλὴν τοῦ πρᾶσινου καὶ τῆς λέσχης, πρέπει νὰ προστεθοῦν ὠρισμένοι οἰκιακαὶ εὐκολαί. Κάθε πολίτης ὁ ὁποῖος κατοικεῖ πλησίον δενδροφυτῶν περιοχῆς—καὶ ἐλπίζεται ὅτι ἄνθρωποι διαφόρου οἰκονομικῆς καταστάσεως θὰ δύνανται νὰ κατοικοῦν πλησίον αὐτῶν—θὰ συνδέεται τηλεφωνικῶς μὲ τὴν Λέσχην εἰς τρόπον ὥστε θὰ δύναται νὰ παραγγέλῃ γεύματα ἢ νὰ ὀμιλῇ μὲ φίλους τοῦ οἱ ὁποῖοι θὰ εὐρίσκωνται ἐκεῖ. Οἱ κάτοικοι θὰ δύνανται νὰ προμηθεύωνται ζεστὰ φαγητὰ εἰς εἰδικὰ δοχεῖα ὅπως ἔκαναν πολλοὶ πρὸ τοῦ πολέμου εἰς τὴν Βιέννην καὶ τὴν Βουδαπέστην, καὶ νὰ δίδουν κατόπιν τὰ πιάτα νὰ πλύνωνται εἰς τὴν λέσχην. Αὐτὸ θὰ ἀποτελέσῃ μίαν μεγάλην οἰκιακὴν βοήθειαν καὶ συγχρόνως οἰκονομίαν.

Ἡ παρὰ τὴν θερμὴν ὕδατος καὶ κεντρικῆς θέρμανσεως εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν, θὰ κρατῇ τὰ σπῆτια ζεστά, καθαρὰ καὶ θὰ ἐλαφρύνῃ τὴν ἐργασίαν τῆς οἰκοκυρίας. Ἡ συγκέντρωσις τῶν κατοικιῶν θὰ διευκολύνῃ τὴν διὰ μηχανικῶν μέσων περιουλογὴν τῶν ἀπορριμμάτων, ὅπως γίνεται καὶ εἰς τὸ Παρίσι.

Διὰ τὴν δαπάνην αὐτὴν καθὼς καὶ διὰ τὴν κεντρικὴν θέρμανσιν τῆς πόλεως, τὸ Ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς ἐχορήγησε τὸ αὐτὸ ὡς καὶ διὰ τὰς οἰκίας δάνειον, μὲ προθεσμίαν λήξεως 66 ἐτῶν.

Ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κήτου ὁ ὁποῖος τὸ περιβάλλει ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν μένου ἀνεξόρτηται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἔστω καὶ ἂν ἡ κυρία εἰσοδος τοῦ σπιτιοῦ βλεπεί ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν δρόμον. Οἱ δρόμοι πέριξ τῶν κήτων εἶναι στενοί, διὰ μίαν σειρὰν ὀχημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ταχύτης θὰ ἐλέγχεται. Τὰ αὐτοκίνητα θὰ στεγάζωνται εἰς γκαρᾶς μακρὰν τῶν κήτων τῆς πόλεως, θὰ ὑπάρχουν δὲ εἰς αὐτὰ ὠρισμένοι δη-

μόσαι εύκολαι. Τὰ παιδιά θὰ μποροῦν νὰ παίξουν χωρίς κίνδυνον εἰς τοὺς κήπους ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψιν τῶν μητέρων τους καὶ μετὰ νὰ ληγαίνουν εἰς τὸ Νηπιαγωγεῖον τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐκεῖ ὅπου τελειώνει ἡ δεινὸς δρόμος περιοχῇ, χωρίς νὰ περνοῦν δρόμους μὲ κίνησιν αυτοκινητῶν.

Αἱ μεγαλύτεραι «κοινότητες» θὰ ἔχουν καὶ ἓνα ἀριθμὸν καταστημάτων· εἰς ἄλλας θὰ ὑπάρχῃ ἓνα γενικὸν κατάστημα εἰς τὴν λέσχην τὸ ὁποῖον θὰ διδῇ ἐφημερίδας, τσιγῶρα κτλ. Ἡ παλαιὰ κεντρικὴ ὁδὸς τοῦ Μπίλστον, θὰ παραμείνῃ τὸ κύριον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς πόλεως.

Μεταξὺ τῶν διεσπαρμένων ἐργοστασίων ὑπάρχουν μεγάλοι ἐκτάσεις γῆς τῶν ὁποίων τὸ ὑπέδαφος δὲν εἶναι στερεόν. Ὅταν αἱ ἐκτάσεις αὐταὶ διορθωθῶν κατά τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Οὐίλλισμς προταθέντα τρόπον, θὰ προσφέρουν ἰδεώδη τόπον διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ἡμιανεξαρτήτων αὐτῶν κοινοτήτων. Ὁ Δούις Μάμφονγ, γνωστὸς Ἀμερικανὸς κοινωνιολόγος, ἀπέδειξεν ὅτι μία κοινότης δὲν πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ περισσότερα τῶν 1000 ἀτόμων. Μετὰ ταῦτα ἡ κοινότης ἀποβαίνει κατὰ περισσότερον ἀπὸ μία γεωγραφικὴν ἑκφασιν ἂν καὶ ἓνας ἀριθμὸς ἐκ μικροτέρων κοινοτήτων μπορεῖ νὰ ἔχῃ κοινὰς ἐργασίας, καταστήματα, σχολεῖα, κολλέγιον, πανεπιστήμιον καὶ θέατρον. Εἰς τὸ Μπίλστον ἀπέ-

βλεψα εἰς κοινότητας ἀποτελουμένας ἐκ 500 μέχρι 1000 ἀτόμων, καθὼς ὅμως ὑπάρχουν περιπατοὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινοτήτων ἔχει κανεὶς πολλὰς εὐκαιρίας διὰ νὰ γνωρισθῇ καὶ νὰ εὕρῃ φίλους.

Διὰ τὴν νεολαίαν καὶ τῶν δύο φύλων θὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν νέαν αὐτὴν πόλιν ἓνα Κοινοτικὸν Κέντρον, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἀγγλικῶν πανεπιστημίων. Τὸ Κέντρον αὐτὸ μὲ τὰς συζητήσεις, τὰς διαλέξεις, καὶ ὅτι ἄλλο συμβάλλει εἰς τὴν κολύτταν διαπαιδαγωγίαν τῆς νεολαίας θὰ εἶναι κατὰ ἀνάλογον πρὸς ἓνα Πανεπιστήμιον καὶ αἱ μικρότεροι λέσχαι, αἱ ὁποῖαι περιβάλλονται ἀπὸ μίαν δεινὸς δρόμου περιοχὴν, πρὸς τὰ διάφορα κολλέγια. Ἀκριβῶς ὅπως εἰς τὸ παρελθόν, τὸ νεαρὸν μέλος τοῦ Κοινοβουλίου ἐμάνθανε νὰ συζητῇ εἰς τὰς Ὁμάδας Συζητήσεων τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Καίμπριτζ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ μάθῃ τώρα νὰ ὁμιλῇ πρῶτον εἰς τὴν λέσχην του ὅταν εἶναι ἀκόμη πολὺ νέος, καὶ μετὰ εἰς τοὺς γείτονάς του. Καθὼς θὰ διαβάζῃ εἰς τὴν λέσχην του τὰ βιβλία, τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ διαφόρων ἀποχρώσεων ἄντι νὰ διαβάζῃ μόνον τὴν ἐφημερίδα τὴν ὁποῖαν θὰ εὐρίσκῃ εἰς τὸ σπῖτι του, καὶ θὰ συζητῇ, θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ χρησιμοποιοῖ καλὺτερα τὴν ψῆφον του ὅταν ἐνηλικιωθῇ.

Sir Charles Reilly

ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΘΕΑΜΑ στὸ Λονδίνο εἶναι ἓνας σιδερένιος σωλῆνος μὲ διάμετρο 3 1/2 μ. πού περνᾷ διαγωνίως ἀπὸ τὸν ὑπόγειον Σταθμὸ τῆς Πλατείας Οὐέστμπαρκ, ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὑπόγειους χειμάρρους τῆς πόλεως πού ἀπὸ πολλὰ χρόνια περιορίστηκαν εἶναι μέσα σὲ γιγαντιαίους σωλῆνες ὥστε τὸ πολὺτιμο ἔδαφος, πού βόισκεται ἀπὸ πάνω, νὰ μπορέσῃ νὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ οἰκοδομικοὺς σκοποὺς.

«COLLIERS», Νέα Ὑόρκη

Τὰ μυστηριώδη Ἰχνη τῶν Νάτσκα

Τοῦ PAUL KOSOK

(Ἀπὸ τὸ «Natural History», Νέα Ὑόρκη)

Πετώντας πάνω ἀπὸ τίς ἔρημες πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους πού ἀπλώνονται στὶς τελευταῖες διακλαδώσεις τοῦ Ρίο Γκραντέ, στὸ νότιο Περού, βλέπει κανεὶς καθαρά τίς πολὺπλοκες γραμμὲς γεωμετρικῶν σχημάτων πού ἀποτελοῦν ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ παράξενα ἀρχαιολογικὰ αἰνίγματα τοῦ Δυτικοῦ Ἠμισφαίριου. Κάποτε ἀπλώνονται κατὰ τὸν πῶν περὶ πλοκο τρόπο, χωρίς αὐτὸ νὰ σημαίνῃ τίποτε, μέσα ἀπὸ ὁροπέδια καὶ ὁροσειρές, σὲ μία περιοχὴ μὲ 40 μίλια μᾶκρος καὶ 5-10 πλάτος. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ ξερὰς τοῦ κόσμου. Τὰ ποτάμια τῆς εἶναι μικρὰ καὶ μόνο ἑσπεριεῖς ἡ πάντα μῆνες τὸ χρόνο ἔχουν νερό. Κάθε κοιλάδα ἔχει ἓνα ἢ δύο χωριὰ μόνο καὶ ὁ πληθυσμὸς τους—ὅπως καὶ 2000 χρόνια πρὶν χωρίς ἀμφιβολία—εἶναι πάντα μικρὸς, μερικὲς χιλιάδες.

Οἱ γραμμὲς προχωροῦν ἴσως σὰ βέλη πρὸς διαφορετικὰ κατευθύνσεις, κάποτε λίγα μέτρα, κάποτε μίλια πολλά. Οἱ πιὸ πολλές τους εἶναι παράλληλες καὶ μοιάζουν σὰ δρόμοι μὲ κάπως ὑψωμένους τίς ἄκρες τους. Ὅλες τους φαίνονται σὰν νὰ ἔγιναν μὲ τὸν ἴδιον τρόπο· λές καὶ μάζεψαν ἀπὸ τὸ ἀνοιχτόχρωμο χρώμα στὴ μέση τοῦ «δρόμου» τὰ χαλίκια πού ἔχουν σκουρύνει ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ τὰ στοιβάξαν σωρὸ σὰ πλάγια. Τὰ γεωμετρικὰ σχήματα—τρίγωνα, τετράγωνα, τραπέζοι—σὲ διάφορα μεγέθη—ἔγιναν καὶ αὐτὰ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο.

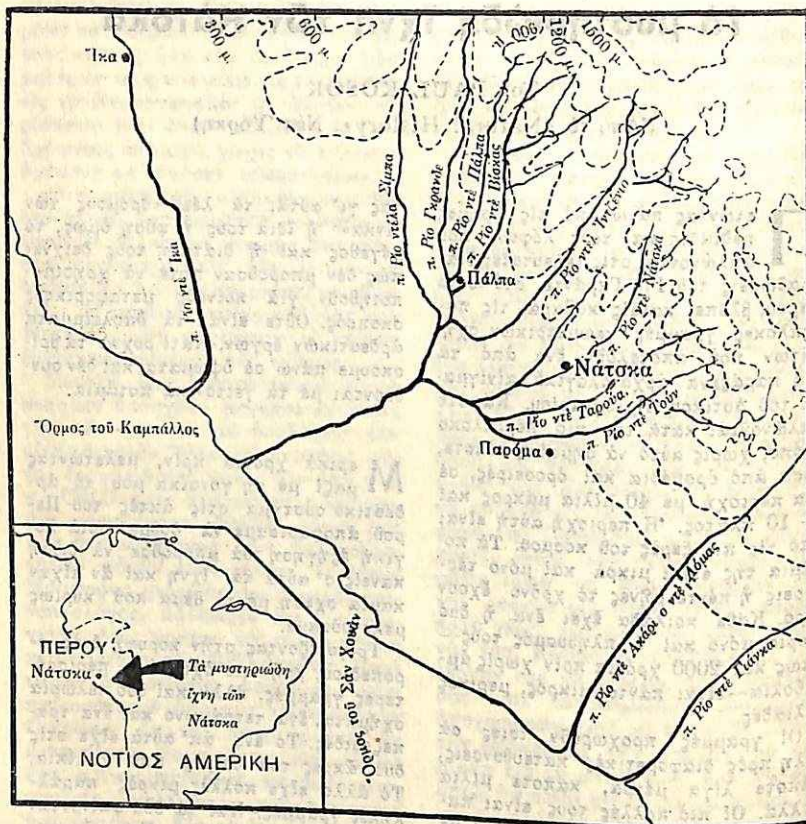
Οἱ Ἰσπανοὶ κατακτητὲς τοῦ Περού, δυστυχῶς ποτὲ, σὲ κανένα τους καίμενο, δὲν ἀνέφεραν αὐτὰ τὰ Ἰχνη τῶν Νάτσκα καὶ ἀνάμεσα στοὺς σημερινούς κατοίκους δὲν αἰσθάνεται καμιά παράδοση πού θὰ μᾶς βοηθῆσεν νὰ τὰ ἐξηγήσωμε. Ὁ κόσμος καμιά φορὰ μιλῶν-

τας γι' αὐτὰ, τὰ λέει «δρόμους τῶν Ἰνκα»· ἡ ἰδία τους ἢ φύση ὅμως, τὸ μέγεθος καὶ ἡ διάταξή τους δείχνει πὼς δὲν μποροῦσαν ποτὲ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ κοινὸς μεταφορικὸς σκοποὺς. Οὔτε εἶναι τὰ ὑπολείμματα ἀρδευτικῶν ἔργων, γιὰτὶ συχνὰ τὰ βρίσκουμε πάνω σὲ ὑψώματα, καὶ δὲν συνδέονται μὲ τὰ γειτονικὰ ποτάμια.

Μερικὰ χρόνια πρὶν, μελετώντας μαζί μὲ τὴ γυναῖκά μου τὸ ἀρδευτικὸ σύστημα στὶς ἀκτὲς τοῦ Περού, ἀποφασίσαμε νὰ δοῦμε ποιά λογικὴ ἐξηγήσις θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ κανεὶς σ' αὐτὰ τὰ Ἰχνη καὶ ἂν εἶχαν καμιά σχέση μὲ τὸ θέμα πού κυρίως μελετούσαμε.

Τριγυρίζοντας στὴν κορυφὴ ἐνὸς ὁροπέδιου, βρήκαμε ὅχι μόνο περισσώτερες γραμμὲς, ἀλλὰ καὶ δύο πελώρια σχήματα, ἓνα τετράγωνον καὶ ἓνα τραπέζοι. Τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ εἶχε στὶς δύο ἄκρες του σειρὰς ἀπὸ χαλίκια. Τὸ ἄλλο εἶχε πολλὰς μικρὰς παράλληλες γραμμὲς. Καὶ τὰ δύο φαίνονταν νὰ εἶχαν κάποιο σκοπὸ. Καταπληκτικώτερα ἀπ' ὅλα ἦταν τὰ Ἰχνη ἀπὸ ἓνα πελώριο, ἰδιότροπο σχέδιον ἀπὸ χῶμα καὶ βότσαλα, 4,50 μ. μακρὸ, πού μᾶς θύμιζε τὰ σχέδια τῶν παλαιῶν ἀγγέλων τῶν Νάτσκα αὐτῆς τῆς περιοχῆς.

Μέσα στὸ μυαλό μας στριφογύριζαν ἀτελείωτα ἐρωτήματα γι' αὐτὰ τὰ περίεργα πράγματα. Κατεβήκαμε καὶ καθὼς κοιτούσαμε τὸν ἥλιο πού ἔβγανε στὸν ὀρίζοντα, ξαφνικὰ παρατηρήσαμε ὅτι ἔβλεπε σχεδὸν ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅπου τελείωνε ἡ μία ἀπὸ τίς μεγάλες γραμμὲς! Ἀμέσως θυμηθήκαμε πὼς ἦταν 22 Ἰουνίου, ἡ ἡμέρα δηλ. τῆς χειμερινῆς ἱσημερίας στὸ Νότιο Ἠμισφαίριο. Γεμάτοι ἐνθου-

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΩΝ ΝΑΤΣΚΑ

σiasμό καταλάβαμε άμέσως πώς είχαμε βρή το κλειδί του αινίγματος. Άν αυτό ήταν πραγματικά έτσι, τότε και τα άλλα ίχνη θα συνδέονταν άσφαλώς κατά κάποιο τρόπο με άστρονομικούς ή σχετικούς σκοπούς. Είχαμε άραγε έμπρός μας ένα τεράστιο σύνολο από σχήματα διαφόρων άστερισμών, κάτι παρόμοιο με κείνο που βρίσκουμε στη Μεγ. Βρετανία, τη Νότιο Γαλλία και άλλα μέρη του κόσμου;

Στις λίγες εβδομάδες που είχα στη διάθεσή μου προσπάθησα να σχημα-

τίσω μία γενική εικόνα των σημείων αυτών βοηθούμενος και από τις παρατηρήσεις που έκανα από το άεροπλάνο. Τις παρατηρήσεις μου όμως τις παρακολουθούσε ή Μίς Μαρία Ράιτς από τη Δίμα, άστρονόμος και μαθηματικός. Από το 1941 εξακολούθησα να συνεργαζώμαστε, εδώ όμως δεν μπορούμε να δώσουμε παρά μία περίληψη των εδρημάτων και των θεωριών μας:

1. Τα ίχνη αυτά που στην άρχή φαίνονται άσυνάρτητα, άποτελούν ένα μέρος ενός συστήματος. Πολλά έσκι-

νούν από ένα σχετικά περιορισμένο άριθμό κέντρων που συχνά βρίσκονται σε μικρούς λοφίσκους. Στα κέντρα που βρίσκονται στην πεδιάδα υπάρχουν τα πολυέμματα μικρών λίθινων κτισμάτων που θα τα χρησιμοποιούσαν για παρατηρητήρια ή «βωμούς» ή ίσως και για τα δύο. Στα κέντρα αυτά ίσως να υπάρχουν τάφοι, που θα μας βοηθήσουν να τα χρονολογήσουμε.

2. Οι άπλες γραμμές είναι πολύ λίγες έμπρός στα άλλα περίπλοκα ίχνη. Βεβαιώθηκε ή ύπαρξη 12 τροπικών γραμμών· επίσης βρέθηκαν μερικές με κατεύθυνση προς τα Ίσημερινά σημεία ή Μίς Ράιτς βρήκε μία άσυνήθιστη παραλλαγή στη γραμμή ενός χειμερινού ήλιοστασίου: ή πορεία τους έσημείωσε, κατά τη διάρκεια της ημέρας, την κίνηση της σκιάς ενός σπουδαίου λάφου, επάνω στην πεδιάδα.

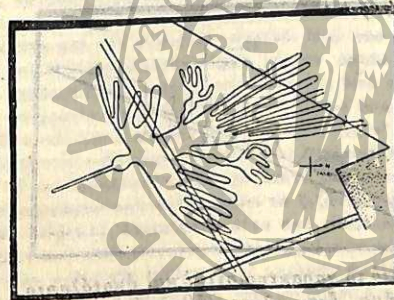
3. Τα τριγωνικά, τετράγωνα και τραπεζοειδή σχήματα έχουν διάφορα μεγέθη· το μεγαλύτερο έχει πλάτος περισσότερο από 1500 μ. και μήκος πάνω από 1.000. Άφού λοιπόν μέσα σ' αυτό το χώρο μπορούν να χωρέσουν έκατοντάδες, και χιλιάδες ακόμη άνθρωποι, μπορούμε άσφαλώς να υποθέσουμε ότι τα σχήματα αυτά θα χρησιμοποιούν ως ίερο περίβολο, ή «ίερά» στις διάφορες συγγενικές τοπικές ομάδες ή σε άλλες κοινότητες από τις γειτονικές κοιλάδες.

4. Τα ψλώρια «σχέδια» έχουν συχνά μήκος άρκετάς έκατοντάδες μέτρα. ή Μίς Ράιτς γράφει ότι «έχουν σχήματα φυτών, πολυκέφαλων έρπετων και άλλων ζώων, ενώ μερικά είναι γεωμετρικά και σπειροειδή σχέδια». Γενικά μοιάζουν με τα σχέδια των αγγείων και των ύφαντών των Νάτοκα. Άφού ή χρονολογική σειρά των διαφόρων τύπων αυτών των

σχεδίων είναι γνωστή, θα μπορούσαμε να τοποθετήσουμε χρονολογικά τους «περιβόλους» καθώς και τις γραμμές που συνδέονται μ' αυτούς. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στους περιβόλους είναι ότι οι περισσότεροι φαίνονται άσνα έχουν χαραχτεί με μία άδιάσπαστη γραμμή ή κατά μήκος ενός στενού μονοπατιού. Άφού το μονοπάτι αυτό δεν διασταυρώνεται πουθενά θα χρησιμοποιούνταν για τις θρησκευτικές πομπές μαζί με τους περιβόλους και τους δρόμους. Μία δυνατή εξήγηση είναι ότι τα σχέδια αυτά ήταν τοτεμικά, σύμβολα των διαφόρων συγγενικών ομάδων ή άλλων οργανισμών· αυτό όμως δεν τα έμποδίζει να είναι σύμβολα διαφόρων ούρανιων σωμάτων, πράγμα που έγινε και άλλοι.

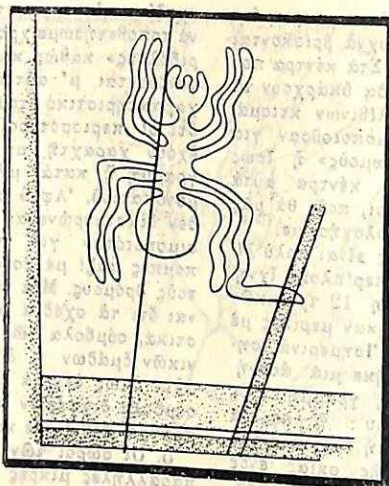
5. Οι σωροί των χαλίκιων και οι παράλληλες μικρές γραμμές που βρέθηκαν συνδεόμενες με τα γεωμετρικά σχήματα μπορεί να αντίστοιχούν σε ούράνια ή επίγεια γεγονότα. Αυτό όμως χρειάζεται να μελετηθεί ακόμη.

Το δυσκολότερο μέρος του προβλήματος ωστόσο, μένει ακόμη ή ταύτιση του μεγάλου άριθμού των γραμμών και των «ίερων έδων» που δεν συνδέονται απ' εθείας με τα τροπικά ή τα ίσημερινά σημεία. Σύμφωνα με την άστρονομική επιστήμη και τις άστρονομικές γνώσεις άλλων λαών με παρόμοια ανάπτυξη πολιτισμού υπάρχουν πέντε δυνατότητες. 1) Μπορεί να σημειώνουν την άνατολή και τη δύση του ήλιου σε ώρισμένες εξαιρετικές ημέρες, 2) να σημειώνουν την άνατολή και τη δύση της σελήνης, 3) την άνατολή και τη δύση διαφόρων πλανητών, που είχαν μεγάλη σημασία στους θρησκευτικούς ύπολογισμούς των Μίγια

Σχηματοποιημένο πουλί με μήκος 400 μ.

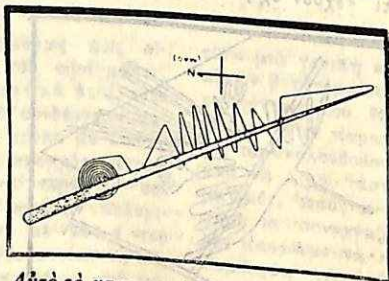
του Γιουκατάν και ακόμη— σύμφωνα με μερικές παρατηρήσεις παλαιών Ισπανών χρονικογράφων—των αρχαίων Περούβιανων, 4) την ανατολή και τη δύση μεγάλων αστρών, όπως π. χ. των Πλειάδων που στους αϊώνες για τους οποίους μιλάμε, θά τις έβλεπαν κοντά στα τροπικά σημεία. Πραγματικά, μερικές από τις τροπικές γραμμές μπορεί να ήταν οι γραμμές των Πλειάδων. Μερικές από τις γραμμές ενός «περιόδου» είναι συχνά φτιαγμένες πάνω από τις γραμμές άλλων περιόδων και δείχνουν ότι έγιναν σε άλλη εποχή. Αν μπορούσαμε να συσχετίσουμε τη διαδοχή αυτή με τη διαδοχή των περιόδων του πολιτισμού της περιοχής, ίσως έστω και με γενικές χρονολογίες θά άνοιξουμε νέους έριζοντες στην αρχαιολογία. Συστηματική εργασία επί τόπου θά έδινε απάντηση σε ώρισμένα βασικά έρωτήματα. Συγχρόνως θά έπρεπε να μελετηθούν οι σπουδαιότερες πυραμίδες, τα τείχη και άλλα κτίσματα κατά μήκος της βόρειας άκτής του Περού, γιατί στην περιοχή αυτή ή κοινωνική και πολιτική οργάνωση έφτασε σε πολύ ανώτερο επίπεδο από ότι στην περιοχή των Νάτοκα. Η εργασία αυτή όμως πρέπει να άρχισοι γρήγορα γιατί ήδη

Αράχνη.

του ανθρώπου, της όπλις τα ύπολείμματα μάρ: προβάλλουν τόσα περίπλοκα έρωτήματα.

Ισως θά φανή καταπληκτικό πως ένας τόσο φτωχός και πρωτόγονος λαός όπως οι Νάτοκα ενδιαφέρθηκε τόσο πολύ για την αστρονομία. Με την ανακάλυψη όμως σε μία τόσο πρώιμη φάση πολιτισμού ότι οι έτήσιες κινήσεις των περισσότερων ουρανίων σωμάτων είχαν σχέση με τις εποχές γύρω από τις οποίες στρεφόταν δηλ ή παραγωγική και κοινωνική πρόοδος της φυλής, ή γινε έπιτακτική ή ανάγκη να γνωρίσουν καλύτερα την αστρονομία. Τότε ρατίτο διαμόρφωσε ένα εκτεταμένο σύστημα παρατηρήσεων και υπολογισμών και καθιέρωσε τελετές στις οποίες παρακαλούσαν τα ού-

Αυτό το χαρακτηριστικό και ακατάληπτο σχήμα, έχει μήκος 750 περίπου μέτρα. Οι σπείρες που βλέπουμε εδώ, υπάρχουν και σε άλλα σημεία της περιοχής.

γίνονται σχέδια για την άρδευση ώρισμένων πλουσίων περιφερειών. Αυτό θά καταστέφει, τι έφτασε ως έμας άνεπαφο, σ'ανάσημαντη κληρονομία ενός μακρυνού παρελθόντος.

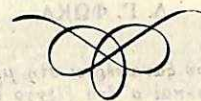
Συγχρόνως, συσχετίζοντας τα συμπεράσματά μας με τις αστρονομικές μας γνώσεις και με τον πολιτισμό άλλων προϊστορικών λαών θά εδρύνουμε τις γνώσεις μας σχετικά με την πρώιμη αυτή φύση της εξέλιξης

ράνια σώματα, αφού πίστευαν πως αυτά έξουσίαζαν άπόλυτα την επίγεια ζωή. Αυτό ώδήγησε στο σχηματισμό ενός μερολογίου ώστε να ξέρουν ποιές ήταν οι «ίερές» και οι «καλές» ήμερμηνίες για τη σπορά και το θερισμό.

Ο Σιέτζα ντέ Λεόν, ένας από τους παλαιούς Ισπανούς χρονικογράφους, λέει: «Οι Ινδιάνοι αυτοί παρατηρούσαν αδιάκοπα τον Ουράνο και τα διάφορα σημεία και αυτό τους έκαμε τόσο μεγάλους μάντιες». Ούτε αυτές όμως, ούτε οι σύγχρονοι του ενδιαφέρθηκαν

να μάς διασώσουν τις γνώσεις και τις λαοτελεστές αυτών των «εθιμολογικών» Ιερέων.

Άλλά και αν είχαν ενδιαφερθή, είναι άμφίβολο αν οι Ιερείς θά έμπιστεύονταν τα ιερώτερα μυστικά τους στους ξένους κατακτητές. Τα περίπλοκα αυτά σημάδια υπάρχουν ίσως ακόμη πάνω στους γυμνούς λόφους για να θυμίζουν τις γνώσεις και τις Ιερές τελετές που έκανε με την ανατολή ή τη δύση του ήλιου ένας πρωτόγονος αλλά καλά οργανωμένος λαός.

ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ των Βρετανικών βιομηχανιών, τέν προσεχή Μάιο, θά δής πολλά ενδιαφέροντα πράγματα: Μία φορητή στενογραφική μηχανή με πλήκτρα για διάφορες γλώσσες.. Την «Αεροσπορίνη», το νέο Βρετανικό φάρμακο που ίσως συναγωνισθή την πενικιλίνη, γιατί έχει θαυμασία θεραπευτικά αποτελέσματα σε αρρώστιες όπου ή πενικιλίνη δεν έχει επίδραση, όπως στον κοκκύτη και τον τυφοειδή πυρετό. Μία νέα μέθοδος κατασκευής συνηθισμένου και έλαστού μπετόν· άρμε, με την οποία έχει κανείς 25% οικονομία στα έξοδα και 50% σε εργατικά χέρια... Μία ουσία που επιτρέπει να στρώνουμε το μπετόν με παγερό καιρό, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος να καταστραφεί... Ένα νέο τύπο φακών μη σφαιρικών για «άνακρυφίζονται τα μάτια των εργατών των βιομηχανιών από την έντοτική εργασία, γιατί είναι υποχρεωμένοι να συναμολογούν διάφορα λεπτά τμήματα επί πολλές ώρες... Ένα νέο τύπο φαρμάκου που καταστρέφει τα ζιζάνια χωρίς να βλάπτονται τα δημητριακά... Όργανα έλαια φτιαγμένα από πετρέλαιο, που πιθανόν θά βοηθήσουν σημαντικά στην παγκόσμιο έλλειψη λιπών για την οσκανοποίηση και σε πολλά άλλα πεδία της βιομηχανίας χημικών προϊόντων... Αναπτίξες που μπορεί να τους φορέσει κανείς στο χέρι σε ρολόι, επιτραπέσιους και άλλους που λειτουργούν με ηλεκτρισμό.

«THE TIMES SURVEY OF THE BRITISH INDUSTRIES FAIR», Λονδίνο

ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Ἡ παντοδυναμία τῶν ἀδυνάτων

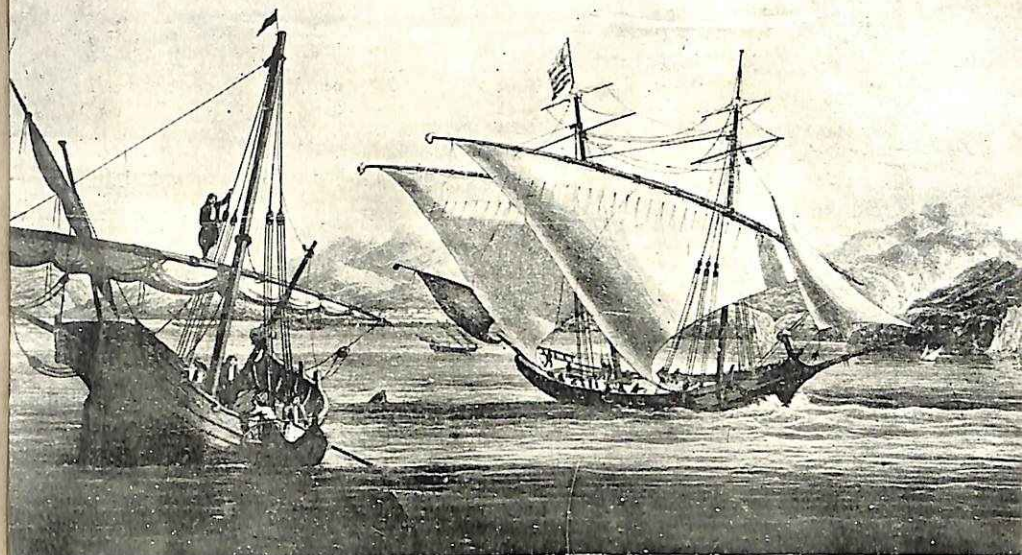
Τοῦ Ἀντιναυάρχου
Δ. Γ. ΦΩΚΑ

Τὸ γύρισμα τοῦ χρόνου, πὺν ξαναφέρειν στὴ μνήμη μας τὶς μεγάλες ἐπει-
ταίους, μᾶς προσκαλεῖ ἔτσι καὶ σ' ἓνα ἔλεγχον συνειδήσεως, σὲ μιὰ ἀνα-
δρομὴ πρὸς τὰ περασμένα. Βλέπουμε τί ἐγένε, τί μπορεῖ νὰ γίνη. Ἔτσι
στὸ παρακάτω ἄρθρον, γραμμένο ἀπὸ τὸν Ναύαρχο Φωκᾶ γιὰ τὴν ἐπέτειο
τῆς 25ης Μαρτίου, ξαναζοῦμε μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ ὠραῖες στιγμὲς τῆς ἐθνι-
κῆς μας ζωῆς. Ὁ Ναύαρχος Φωκᾶς, αὐθεντία τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας,
μπόρεος μέσα σὲ λίγες σελίδες νὰ συνοψίσῃ καὶ νὰ ἐξάρῃ τὴν συμβολὴ
τοῦ ἐλληνικοῦ ναυτικοῦ στὸν Ἀγῶνα, διδάσκοντας μαζί πῶς ἡ πίστις, ἡ
τόλμη καὶ ὁ νοῦς νικοῦν τὴν ὕλική δύναμη καὶ τὴν ἀριθμητικὴ ὑπεροχή.

Ενα μεγάλο μέρος τῆς τιμῆς,
πὺν καταθέτομε στὴν ἐπέτειο
τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας ἀ-
νῆκει, πρέπει ν' ἀνήκει στὸ ναυτικὸ
τοῦ Εἰκοσιένου.

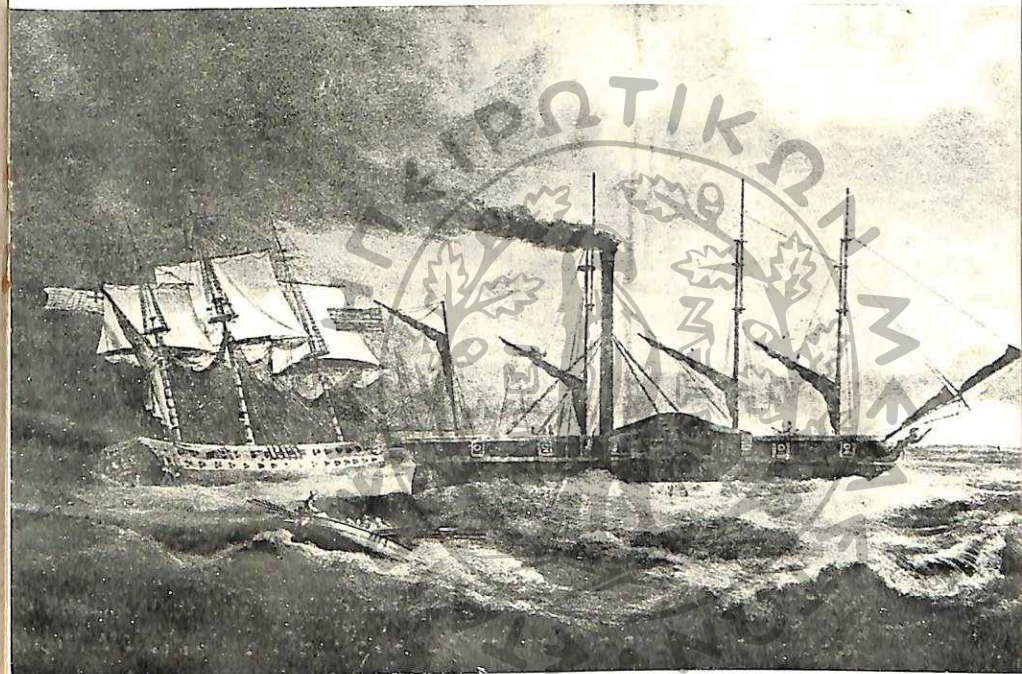
Πρωταρχικὴ στάθηκε, ἀλήθεια, ἡ
σημασία τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου στὴν
Ἐπανάσταση καὶ τεράστια ἡ συμβο-
λή του γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἑλ-
ληνικῆς ἐλευθερίας. Χωρὶς αὐτὸν ἡ
κυριαρχία τῆς θαλάσσης θ' ἀνῆκε
ἀδιαφιλονίκητα στοὺς Τούρκους. Ἡ
ἐξάπλωση τῆς Ἐπαναστάσεως στὰ
νησιὰ θάειν ἀδύνατη. Ἀδύνατος ὁ
ἐφοδιασμός τοῦ Μωρητῆ καὶ τῆς Ρού-
μελης. Ἀδύνατη ἡ ἐπικοινωνία με-
τὸν ἔξω κόσμον. Τέλος, τὸ σπου-
δαιότερον, θάειν οἱ Τούρκοι τὴ
δυνατότητα νὰ μεταφέρουν ἐλεύ-
θερα ἀπ' τὴ θάλασσα τὰ στρατεύ-
ματά τους καὶ νὰ ἐνισχύουν τὰ
παραλιακά τους φρούρια, μετὰ τρόπο
ὥστε νὰ πνίξουν στὴ γέννησὴ τῆς
τῆς ἐθνικῆς ἐξέγερσης τῶν Ἑλλήνων.

Ἀρκεῖ ν' ἀναλογισθοῦμε τὰ κα-
ταστροφικὰ ἀποτελέσματα, πὺν εἶχε
ἡ ἀποβασὴ τοῦ Ἱμραήμ στὸ Μω-
ρητῆ, ὅταν ἐξαντλήθηκαν οἱ ὕλικοι
πόροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, γιὰ
νὰ κατανοήσωμε ὅτι ἀπ' τὴ μαύρη
αὐτὴ συμφορὰ, πὺν θὰ ἐξορᾷ εὐ-
θύς ἀπ' τὴν ἀρχή, προφύλαξε τὴν
Ἑλλάδα μόνο τὸ ναυτικὸ τῆς. Αὐτὸ
χράτησε ἀσμμένη τὴ φλόγα τῆς
Ἐπαναστάσεως ὥς τὸ τέλος, ὥς τὴν
ᾠρα πὺν εἶχε πειρὰ ἐπιβληθῇ στὴν
εὐρωπαϊκὴ συνείδηση ἡ ἰδέα τῆς
Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ὕστερα ἀπὸ
τὴ μακρὰ, τὴν αἱματηρὴ καὶ ἐνδοξη
σειρὰ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγῶνων.
Ἀξίζει λοιπὸν στὴ σημερινὴ ἐπέτειο
νὰ θυμηθοῦμε τὸν ἐκπληκτικὸ τρόπο
μὲ τὸν ὁποῖο γεννήθηκε, μέσα στὰ δε-
σμά τῆς δουλείας, τὸ ναυτικὸ τῆς Ἐ-
παναστάσεως, νὰ τὸ συγκρίνωμε μετὰ
τὸν φοβερὸ ἀντίπολον στόλον καὶ νὰ
δοῦμε πῶς ἔγρε τὴ δυνατότητα νὰ τὸν
ἀντιμετωπίσῃ σὲ καλλίνικον ἀγῶνα.

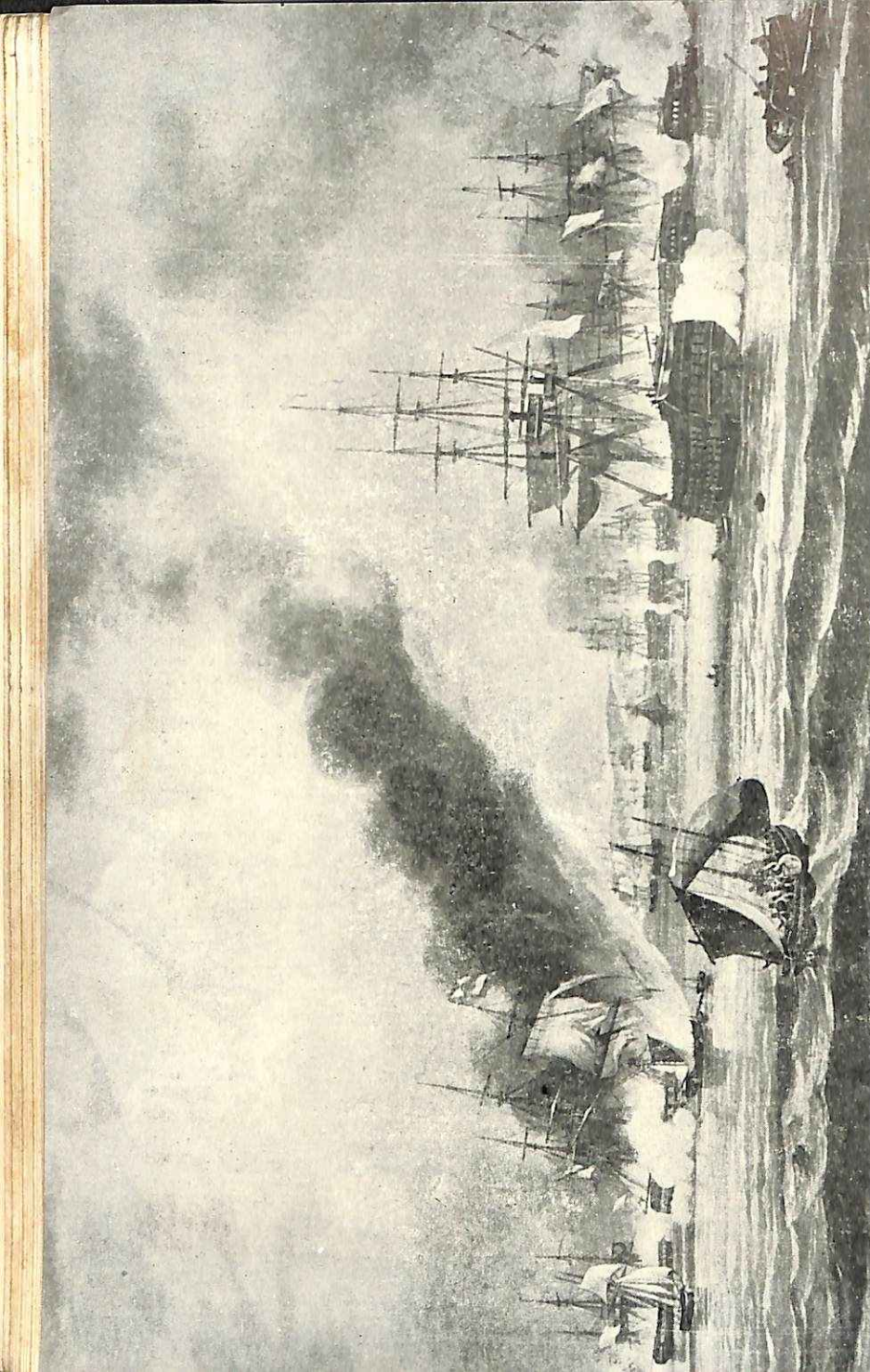
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΕΛΟΥΚΕΣ

Ἔργο τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ε. W. Churchill

Ἡ ΦΡΕΓΑΤΑ "ΕΛΛΑΣ" ΚΑΙ ΤΟ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟ "ΚΑΡΤΕΡΙΑ"

Λιθογραφία Kraetzien

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑΓΑΡΙΝΟΥ (20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1827)

Αυτογραφία Bougean και Sabathe

Βοσκοί και γεωργοί ήταν οι πρώτοι Άποικοι, που πέρασαν κατατρεγμένοι από το Μωρηά, κατά τον 12' αιώνα, στα δύο έρημα γειτονικά νησιά: την Ύδρα και τις Σπέτσες. Το ίδιο και οι οικόγενείς που, από άλλα ελληνικά μέρη κατέφυγαν στη ράχη των Ψαρών. Άγονοι και οι τρεις αυτοί «θαυμάσιοι σκόπελοι», που έμελλαν να γίνουν το λίκνο και οι βάσεις του Έλληνικού ναυτικού, δεν μπορούσαν να δώσουν τα μέσα της ζωής στους νέους κατοίκους τους. Έτσι η θάλασσα, που τους τριγύριζε, ξύπνησε μέσα τους την προαιώνια ελληνική ναυτική συνείδηση και τους τράβηξε σιγά-σιγά στην έντονη ζωή του πελάγους. Τα πρώτα τους μικρά και άθλια πλοίαρχα, με τα όποια έπικοινωνούσαν με τις κοντινές άκτες, τα διαδέχτηκαν βαθμιαία μεγαλύτερα πλοία, χάρις στην έμφυτη ναυπηγική ιδιοφυΐα σεβάσιμων πρωτοπόρων—όπως ο Ύδραϊός Σακελλάριος—. Με τα σαχτούρια αυτά, τα λατινάδικα τις καραβόσαϊτες, χωρίς ούτε πυξίδα, ούτε χάρτες, ούτε άλλο ναυτικό εργαλείο, αλλά μόνο με το θαλασσινό τους δαιμόνιο και την άσπράμιλλη γνώση των άκτων άνοιγόνταν άφοβα στο Αιγαίο. Τη νύχτα οδηγός τους τα άστρα. Έγραφαν έτσι τον άφελή αλλά ήρωϊκό πρόλογο της δημιουργίας του Έλληνικού ναυτικού, που, κατά τα μέσα του 1Η' αιώνα, μπαίνει πιά σε περίοδο αληθινής άκμης. Η όγάνη για τη θάλασσα, η άκαταμάχητη κλίση για το ναυτικό έμπόριο, η άσρομη τόλμη, η ναυπηγική και ναυτική έμπειρία οδηγούν με γιγάντια βήματα την πρόοδο του Έλληνικού ναυτικού. Πρωταρχίζουν τότε να ναυπηγούν τα μπρίκια, τους πάρωνας, τον Ιστορικό τύπο πλοίου του άγώνος. Χρησιμοποιούν την πυξίδα και μαθαίνουν συγχρονισμένους τρόπους μαχητής ναυσιπλοίας. Έτσι, κατά τα 1760, τα τα-

ξίδια σ' όλόκληρη τη Μεσόγειο και στη Μαύρη Θάλασσα είναι πιά μιá ζωντανή πραγματικότητα. Η πλατεία και μεγάλη θάλασσα ελχεν άνοιχτή στο ναυτικό δαιμόνιο των Έλλήνων. Στην αξιόλογη αυτή άκμή, άκόμα πειó θουμαστή, γιατί συνετελείτο μέσ' τα δεσμά της σκλαβιάς, ήρθαν να δώσουν γοργότερο άκόμα ρυθμό και ώρισμένα Ιστορικά περιστατικά. Πρώτα πρώτα η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρλίη έδωσε το δικαίωμα και μεγαλύτερα να ναυπηγούνται τα Έλληνικά ραγιαδικά καράβια και να ταξιδεύουν με την προστασία της Ρωσικής σημαίας. Ύστερα ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1787, που έδωσε άφορμή να λάμψη στο Αιγαίο το φωτεινό μετέωρο του Λάμπρου Κατοώνη, επέτρεψε να ύπηρετήσουν στα καράβια του Έλληνες νησιώτες. Η συμμετοχή τους στους λαμπρούς εκείνους ναυτικούς άγώνες τους έτόνωσε την τόλμη και τους έδραίωσε την έμπιστοσύνη και στην πολεμική άλλωστε έμπειρία των Έλλήνων ναυτικών την είχαν άναπτύξει και η ύποχρεωτική τους στρατολογία στο τουρκικό ναυτικό, που υπηρετούσαν ως σεφερλήδες, αλλά και η άνάγκη ν' αντιμετωπίζουν τους πειρατές, που, άιώνες τώρα κούρσευαν άλύπητα τη Μεσόγειο. Άπ' την εποχή του Χαϊρ-ντίν Βαρβαρόσσα, Άλγερινοί και Βερβερινοί πειρατές άποτελούσαν μούρη φοβέρα για τους παράλιους οικισμούς και για κάθε καράβι. Και η άμυνα από τις άγριες αυτές κούρσάρικες επιθέσεις ελχεν ύποχρεώσει τους Έλληνες νησιώτες να όπλίσουν τα πλοία τους και να τα μετατρέψουν σε άληθινά πολεμικά. Εύκολη για την εποχή ήταν η μετατροπή αυτή γιατί μόνο ο όπλισμός ξεχώριζε τα πολεμικά άπ' τα έμπορικά καράβια των χρόνων εκείνων. Τέλος στην γενικότερη άκμή και

Οι εικόνες των κεντρικών σελίδων είναι από τη συλλογή του Μουσείου Μπενάκη και δημοσιεύονται με την άδεια της Διεθνήσως του Μουσείου.

τὴν ἐλαφρὴ πολεμικὴ ἐμφάνιση τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ βοήθησεν ἀκόμα σπουδαία καὶ ὁ παραγων ὁ οικονομικός, γιατί ἀφθονοῦν ἦσαν τὰ κέρδη ποῦ ἐσώρευαν οἱ ναυτικοὶ μας καὶ ἀπὸ τὸ θαλασσινὸ ἐμπόριο ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆ διασπορᾶς τοῦ Ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ στοιῶν χρόνους τῶν Ναπολεοντειῶν πολέμων. Ἔτσι, στίς παραμονὲς τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ θαυμαστὴ καὶ ἐκπληκτικὴ αὐτὴ δημιουργία στόλου πολεμικοῦ μέσα σὴ δουλειά, εἶχεν ἀποτελέσμα νὰ παρατάσσουν ἡ Ὑδρα 73, οἱ Σπέτσες 49, τὰ Ψαρά 39 καράβια ὅλα ἄνω τῶν 200 τόννων καὶ ὅλα ἐξοπλισμένα καὶ ἐφοδιασμένα γιὰ πόλεμο.

Φλογερὲς βέβαια ἦσαν οἱ προσδοκίαι τοῦ δουλωμένου γένους γιὰ τὸ ναυτικὸ του καὶ δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία πὼς τὴ μεγάλη ἀπόφαση γιὰ τὸν φοβερὸν ἀθλοφώτισαν οἱ ἐλπίδες, ποῦ σκόρπιζαν σὲ πέρασμά τους τὰ Ἑλληνικά καράβια. Ἀνῆθελαν νὰ συγκρίνουν βαθυτέρα τοὺς δυὸ ἀντίπαλους στόλους, ποῦ ἐμελλε ν' ἀντιμετρηθοῦν, θὰ τοὺς τρώμαζε ἴσως ἡ καταθλιπτικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἐχθροῦ.

Πράγματι ὁ Τουρκικὸς στόλος μπορούσε στίς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα νὰ παρατάξῃ 4 τρίκροτα, 13 δίκροτα τῶν 74 πυροβόλων τὸ καθένα, 7 φρεγάτες, 5 κορβέτες καὶ μερικὰ μπρικια. Ἀν ὅμως στὸν στόλον αὐτὸν προσθέσωμε καὶ τὸν ἄριστον ὀργανωμένον Αἰγυπτιακὸν στόλον καὶ τίς πολεμικώτατες ἐλαφρὲς μοῖρες τῆς Τύνιδος, τῆς Τριπόλεως καὶ τοῦ Ἀλγερίου, τῶν ὁποίων ὁ Σουλτάνος ἀναγκάσθηκε νὰ ζήτησιν τὴ συνδρομή, φθάνομε σὲ φοβεροὺς ἀληθινὰ ἀριθμούς. Ἔτσι, κατὰ τὸ 1821-25, ὅταν καὶ ἀπ' αὐτὰς δυὸ μεριεὶς εἶχε καταβληθῇ ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ προσπάθεια, τὸν Τουρκικὸν στόλον ἀποτελοῦσαν 150 μεγάλα καὶ μικρά πολεμικά, με 2000 κανόνια, 8000 ναῦτες καὶ 2500 στρατιῶτες, ἐνῶ τὸ Ἑλληνικὸ συγκροτοῦσαν 80 μόνον μικρὰ ἐμπορικά, ἐξοπλισμένα γιὰ πόλεμο, με 800 μικρὰ κανόνια καὶ 5000 ναῦτες. Καὶ πρέπει ἀκόμα νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ περισσότερα ἀπ'

τὰ ἐχθρικά καράβια ἦσαν μεγάλα πλοῖα τῆς γραμμῆς, ἀληθινοὶ πανύψηλοι κολοσσοί, ποῦ μπορούσαν, με τὸ βαρὺ τους πυροβολικόν, νὰ κρατοῦν σὲ ἀπόσταση καὶ νὰ κεραυνοβολοῦν τὰ ἀδύνατα Ἑλληνικὰ σκάφη, ἐνῶ οἱ ἴδιοι θὰ ἔμεναν ἄρρωστοι ἀπὸ τὰ ἀνίσχυρα Ἑλληνικά κανονάκια.

Ὅταν τὸ Τουρκικὸν πυροβολικὸν θὰ εἶχε ἐπιφέρει σημαντικὰς ζημίας στὰ Ἑλληνικά καράβια θὰ ἐπεφταν ἀπᾶνω τους τὰ Τουρκικά ντελίνια σὲ μιὰ εὐκολὴ καὶ τραγικὴ ἐμβολή γιὰ νὰ τ' ἀποτελειώσουν. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐνδεδειγμένη τακτικὴ.

Στὴ συντριπτικὴ αὐτὴ ὕλική ὑπεροχὴ τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ τὴν συμπλήρωναν καὶ ναυπηγεῖα καὶ ναύσταθμοι καὶ τὰ ἀφθονα χρηματικά μέσα τῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Ἑλλάδα ἀντέτασσε τὴν ἀξία, τὴν τόλμη καὶ τὴν ναυτικὴ τέχνη τῶν θαλασσινῶν τῆς Σημειώσαμε καὶ στὴν ἀρχὴ τὴν ἐξαίρετη ναυτικὴ ἐμπειρία τῶν Ἑλλήνων νησιωτῶν. Αἰῶνες παραδόσεως εἶχαν θεμελιώσῃ τὴ θαλασσινή τους συνείδηση καὶ σὲ καινούργιον ἀνθισμα τὴν εἶχεν ὁδηγήσει ἡ προσπάθεια ἀναδημιουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν τελευταίων καιρῶν.

Οἱ Τούρκοι, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, λαὸς με ἀξιόλογες πολεμικὰς ἀρετὰς, δὲν ἦσαν ποτὲ τους ναυτικοί. Τὰ καράβια τους—γιατὶ εἶχαν πάντα στόλο—ἦσαν ἓνα εἶδος πλωτὰ παραρτήματα τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Στὰ προεπαναστατικὰ χρόνια τοὺς ταξίδευαν οἱ Ἑλληνες νησιῶτες—οἱ σφετερῆδες—. Αὐτοὶ εἶχαν στὰ χέρια τους τὴ μανούβρα τῶν πανιῶν, τὴ ναυσιπλοία γενικώτερα. Ὅταν με τὴν ἐκρηγνῆς τῆς Ἐπαναστάσεως τοὺς στερεώθηκαν, κατέφυγαν σὲ Ἀλγερίνους πειρατὰς καὶ σ' ὅλα τὰ ξένα κατακάθια τῶν λιμανιῶν: Μαλτέζους, Σλοβένους, Βερβερίνους, κάθε λογῆς τυχοδιώκτες. Τὸ ἐτεροκόμητο αὐτὸ πλήθος, χωρὶς κανένα φυλετικὸ δεσμό, δὲν ἀποτελοῦσε βέβαια ἱδανικὸ πλῆρωμα. Ὅμως ἂν ὁ καθ'αὐτὸ Τουρκικὸς στόλος ὑστεροῦσε στὴν ἀποψη τοῦ ἐμψυχου ὕλικου δὲν συνέβαινε

τὸ ἴδιο οὔτε στὸν Αἰγυπτιακὸ στόλο, ὅπου ἐπίμονη καὶ ἀποτελεσματικὴ ἦταν ἡ ὀργανωτικὴ προσπάθεια τοῦ Μωχάμετ Ἄλυ, οὔτε στίς μοῖρες τῆς Τριπόλεως καὶ τοῦ Ἀλγερίου με τὴν μακρὰ κουρσάρικη παράδοση. Στὸ σύνολο τοῦ ἐπομένως ὁ ἐχθρικός στόλος καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ προσωπικοῦ δὲν ἦταν ἀξιωματικῶς νητος. Ἀν τώρα στὴ συγκριτικὴ αὐτὴ θεώρηση θελήσωμε νὰ παραβάσωμε καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν δύο στόλων, θὰ βροῦμε καὶ νέα ἀκόμη στοιχεῖα Ἑλληνικῆς ἀδυναμίας. Ὁ Τουρκικὸς στόλος, στόλος ἰσχυρᾶς Αὐτοκρατορίας, ἦταν ὀργανωμένως με δύσκαμπτα ἀλλὰ δυνατὰ ἀπολυταρχικὰ συστήματα. Κυριαρχοῦσε σ' αὐτὸν ἡ θέληση τοῦ ἐνός. Στὸ συγκροτικώτατο αὐτὸ σύστημα ἀντιθέτω, ριζικὰ διαφοροτικὴ ἡ Ἑλληνικὴ ὀργάνωση—δὲν μπορούμε καὶ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴ λέξη. Πὼς συγκροτήθηκε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος; Ἀπὸ καράβια ἐμπορικὰ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας διαφόρων ἐποπλιτῶν τῶν τριῶν νησιῶν. Δὲν ἦταν κρατικὴ ἰδιοκτησία, γιατί Κράτος δὲν ὑπῆρχε. Τὰ πληρώματα τῶν καραβιῶν αὐτῶν, συγκροτημένα ὅπως στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, εἶχαν ἀπέναντι τοῦ καπετάνιου—ποῦ συχνὰ ἦταν καὶ ὁ ἰδιοκτήτης—μιὰ σχέση οἰκειότητος, ἀπότοκο τῆς παλᾶς συνεταϊριστικῆς παραδόσεως. Ἀποτελέσμα: ἔλλειψη πειθαρχίας, συχνὲς προστριβὲς καὶ ἀνυποταξίες γιὰ διάφορες αἰτίες, κυριώτατα γιὰ λόγους οικονομικοῦς. Στίς δυσκολίες αὐτὰς γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία κάθε καραβιοῦ πρέπει ἀκόμα νὰ προσθέσωμε τίς ἄλλες, ποῦ ἐπήγαζαν ἀπ' τὴν ἀνάγκη νὰ ἐνταχθοῦν τὰ καράβια αὐτὰ καὶ νὰ σχηματίσουν στόλο. Οἱ ἐφοπλιστὰς, ποῦ γενναῖο φρόνα προσέφεραν τὰ πλοῖα τους στὸν ἀγῶνα, εἶχαν τὴν τοπικιστικὴ ἀξίωση τὸ καραβι τους ν' ἀνήκει στὸν στόλον τοῦ νησιοῦ του, τοῦ δικοῦ του νησιοῦ καὶ νὰ ὑπακούη στοὺς δικούς του προεστῶτες. Ἔτσι σχηματίστηκαν τρεῖς στόλοι, με τὸ δικὸν του ναύαρχο ὁ καθένας. Καὶ συνερ-

γάζονταν μεν οἱ στόλοι αὐτοὶ σ' ὅλες σχεδὸν τίς ἐπιχειρήσεις καὶ ἀναγνωρίζονταν ἡ πρωτοκαθεδρία τοῦ ναύαρχο τῆς Ὑδρας, χωρὶς ὅμως τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία, τὸ ἀπαραίτητο αὐτὸ προνόμιον τοῦ πολεμικοῦ ἀρχηγοῦ.

Ὅμως ὅλ' αὐτὰ τὰ πελώρια ὀργανωτικά ἐμπόδια ἐκούφωσαν ἡ τραγικὴ ἀνεπάρκεια τῶν χρηματικῶν μέσων, ποῦ ἐμπόδιζε τὸ ξεκίνημα τῶν καραβιῶν ἢ ποῦ τ' ἀνάγκασε νὰ γυρίζουν πρόωρα στὰ νησιά τους. Ποιὰ μέγιστα εἶναι τὰ ἐξοδα τῆς κινήσεως καὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἐνὸς πολεμικοῦ στόλου, ἔστω καὶ ἰστιοφόρων πλοίων. Ὅπλα, πυροβόλα, πυρομαχικά, πανιά, σκοινιά, ὕλικά, μισθοί, τροφίμα σὲ μεγάλες ποσότητες. Μόνον πλοῦσιο κρατικὸ ταμεῖο μπορεῖ ν' ἀνθέξῃ σ' ὅλες αὐτὰς τίς ἀνάγκες. Καὶ κρατικὸ ταμεῖο δὲν ὑπῆρχε. Τὰ λίγα ἐξοδα ἀπὸ φόρους καὶ δάνεια τ' ἀπορροφούσαν τὰ στρατιωτικὰ σῶμα, τὰ ἐξαντιλοῦσαν οἱ φατρίες καὶ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοί. Ὅλο λοιπὸν τὸ βάρος γιὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στόλου ἔπεσε κατὰ μέγα μέρος στίς ἰδιωτικὰς περιουσίας τῶν ἐφοπλιστῶν. Σὲ 20 ἑκατομμύρια χρυσὰ φράγκα ὑπολόγισται ἡ συνεισφορά τῶν τριῶν νησιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μισὰ κατέβαλε μόνη ἡ Ὑδρα. Ὅταν ὅμως οἱ περιουσιακοὶ αὐτοὶ πόροι ἐξαντλήθηκαν, ἡ κίνησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐγίνε προβληματικὴ με ἀνεσπ' ἀποτελέσματα τὴν καταστροφὴ τῆς Κάσου καὶ τῶν Ψαρῶν, τὴν ἀποβασθ τοῦ Ἱμπραήμ ἀργότερα.

Ἡ σύγκρισις ποῦ ἐπιχειρήσαμε δείχνει καθαρά τὴ μειονεκτικώτατη θέση τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Στὸν ἀνιστον ἀγῶνα ποῦ ἀνέλαβε δὲν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ παρὰ τὸν πόθο τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀπαράμιλλη ναυτικὴν του δεξιότητα, ποῦ χάριζε στὰ ἑλληνικά καράβια μιὰ θαυμαστὴ εὐκίνησις καὶ λαμπρὰς ἐλικτικὰς ἀρετὰς.

Οἱ Τούρκοι ὅμως, ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα τους πλοῖα καὶ τὸ βαρὺ τους πυροβολικόν, θὰ ἐπεδίωκαν ναυμαχία ἐκ παρατάξεως ὅπου—ὅπως ἐξηγήσαμε—εὐκολα

μπορούσαν να συντριψούν τον Έλληνικό στόλο. Οι έλιγμοί του μόνο δεν μπορούσαν να δώσουν τη νίκη. Τη νίκη δίνει μόνο η έπίθεση, και έπίθεση δεν μπορούσαν ν' αναλάβουν.

Στην άμχηανία αυτή, που φανερώθηκε με τις πρώτες συναντήσεις με τον έχθρο, ειδικότερα στην άκαρπη έπίθεση του στόλου του Έλληνικού έναντίον ενός έχθρικού πλοίου της γραμμής, στην Έρεσό, έλαμψε στο νου των Έλλήνων ναυτικών η ιδέα να μεταχειριστούν πυρπολικά. Τα πυρπολικά, τα μπουρλότα, ήταν παλιά σχετικά πλοία, μικρία κυρίως, που με ειδική τέχνη τα έτοιμαζαν και τα γέμιζαν εύφλεκτες ύλες και μπαρούτι. Εύολμο πλήρωμα έπρεπε, άψητώντας τους κινδύνους άπ' το πυροβολικό του έχθρου, να οδηγήση το πυροβολικό και με μεγάλη ναυτική δεξιοτητα να το κολλήση στερεά επάνω σ' ένα μεγάλο έχθρικό καράβι. Τότε έβραζαν φωτιά, που άστραπιαία μεταδιδόταν στο έχθρικό σκάφος, ενώ το πλήρωμα του πυρπολικού ηδηούσε στη βάρκα, που ρυμουλκούσε, και μάκρυνε προς την Έλληνική παράση. Στην περίπτωση της Έρεσσού βρέθηκαν εύτυχώς δύο Έλληνες ναυτικοί, που από την πρόσφατη σχετική παράδοση του Τσεσμέ — όπου οι Ρώσοι πρό 50 χρόνων είχαν μεταχειριστή πυρπολικά — ήξεραν να έτοιμάζουν τέτοια πλοία. Έτοιμασαν βιαστικά δύο-τρία. Τα πρώτα απέτυχαν, το τρίτο όμως με καπετάνιο τον Πατανικολή, είχε θριαμβευτική έπιτυχία. Ο άξιος πρωτοπόρος των πυρπολητών με άφθαστη ψυχραιμία και σίγουρη τιμονιά χώνει το πομπέσσο του σε μία μπουκαπόρτα του έχθρικού σκάφους, κολλά σφιχτά επάνω του και δίνει φωτιά. Πελώριες τότε φλόγες ζώνουν άμέσως το τουρκικό πλοίο που ανάβει ολόκληρο και φλέγεται, ενώ ο Πατανικολής με το πλήρωμά του άτομακρύνεται βιαστικά. Σε λίγο η φωτιά μεταδίδεται και στην πυριτιδαποθήκη του νελινιού, που σε μία τρομακτική έκρηξη διαλύεται ολόκληρο σε συνερίσματα.

Η λαμπρή έπιτυχία της Έρεσσού φανέρωσε έμπρακτα στους Έλληνες ναυτικούς την παντοδυναμία των άδύνατων, τον τρόπο με τον όποιο τα μικρά τους καράβια θά μπορούσαν ν' άντιπαραταχθούν προς τους τουρκο-αίγυπτιακούς κολοσσούς. Στα χέρια των Έλλήνων ναυτικών και με την ύπεροχη ναυαρχική Ικανότητα του Μιαούλη το πυρπολικό έγινε έπλο άποτελεσματικό, άληθινό «μετέωρον ολέθρου». Στην άρχή τα χρησιμοποιούσαν έναντιον άρα μένων πλοίων — παρ'άδειγμα κλασικό η πυρπόληση της Ναυαρχίδος στη Χίο άπ' τον άθνατο Κανάρη —. Υστερώτερα όμως τα μεταχειρίστηκαν με λαμπρά άποτελέσματα και έναντιον κινουμένων στόχων και κατόρθωσαν σαν έτσι ν' άντιμετωπίσουν τον έχθρο και στο άνοιξιό πελαγος. Άρκουσε ένα από τα πυρπολικά που με θαυμαστή τέχνη εξαπέλυαν την κατάλληλη θέση, να πετύχει, άρκουσε ένα έχθρικό να και για να σκορπίση και να φύγη ολόκληρος ο άντίπλος στόλος. Όρατα το λέει ο Κάλβος, όταν ψάλλη:

Ω πώς από τα μάτια μου
Ταχέως έκάθη ο στόλος
Τώρα διν έανοίγω πλέον
Παρά καπνούς και φλόγας
Ούρανομήκεις.

Στους έπικούς αυτούς άγώνες έλαμψεν η παλληκαριά κι' η ναυτική άξία πολλών πυρπολητών. Τερά όνόματα, άνάμεσα στα όποια προβάλλει η σεμνή μορφή του Κανάρη. Σύμβολον έγινε το όνομα του κορυφαίου των πυρπολητών. Στα φτερά της μούσης των τον πήραν οι ποιητάι. Στους δοξαστικούς όμως ύμνους που ένέπνευσε πρέπει να δούμε τον καθολικό θαυμασμό για το Έλληνικό ναυτικό στο σύνολό του. Και στόν θαυμασμό αυτό και την παγκόσμια εκτίμηση για την έλληνική ναυτική δόξα, για τη θυσία του Μεσολογγίου, θά βρούμε την πηγή του ζωοποιού εκείνου φιλελληνισμού που ώδήγησε στόν κεραυνό του Ναυαρίνου.

Έθνη και έθνικος χαρακτήρας

(Άποσπάσματα από μιá σειρά όμιλών του
Ραδιοφ. Σταθμού Λονδίνου)

Τό περασμένο φθινόπωρο το Β. Β. C. ώργάνωσε μιá ειδική σειρά όμιλών για τον έθνικό χαρακτήρα διαφόρων χωρών — κάθε μιá από τις έξη όμιλίες που τελικά ξεχωρίστηκαν, διαβάστηκε από έκφωνητή διαφορετικής έθνικότητας. Τρεις από τους έκφωνητές — ο Τζώφφερ Γκόρρο (Βρετανός) ή Μάρκαρετ Μήντ και η Ρουθ Μπέναντικι (*Αμερικανίδες) — έχουν σπουδάσει κοινωνική ανθρωπολογία — οι τρεις υπόλοιποι — Γιάνκο Λαβρίν (Τσέχος), Ντέλοι Μπρόγκαν και Τ. Χ. Μάρσαλ (Βρεταννοί) είναι ειδικοί στις χώρες για τις όποιες μίλησαν. Όπως είπα ο Τζώφφερ Γκόρρο σε μιάν άλλη όμιλία, που συγκεφαλαίωσε όλη τη σειρά, «η έπιστημονική μελέτη του έθνικου χαρακτήρα, άρχισε μόνο πριν από έξη χρόνια» είναι πράγμα δύσκολο, άπαιτητικό, χωρίς μεγάλη άπόδοση, και που πολύ δύσκολα μπορεί να εκτιμηθί με τους σημερινούς ακαδημαϊκούς γνώστες — πολλές φορές άπαιτεί όδυνση άντικειμενικότητα. Όσοσο πιστεύω ότι είναι ένα άκόμη στοιχείο που μπορεί να πλουτίση τις τόσο θλιβερά φτωχές έπιστημονικές ιδέες, το μόνο μέσο που έχουμε για να κατανοήσουμε και να έλεγχουμε τη συμπεριφορά των άνθρώπων. Αν δεν επιτύχουμε να έξασουμε έπιστημονικά τον έαυτό μας και τους άλλους ανθρώπους μέσα στα έπόμενα 20 χρόνια, μετά θά είναι τώσως άργά γιατί δεν θά υπάρχουν πιά άνθρωποι να τους έξετάσουμε έπιστημονικά». Από τις έξη αυτές ραδιοφωνικές όμιλίες διαλέξαμε ώρισμένα άποσπάσματα που μπορεί να φωτίσουν μιá σχεδόν άγνωστη πλευρά ενός έθνους ή να συγκεφαλαιώσουν τα κύρια του χαρακτηριστικά με γενικό, αν και σε πολλές περιπτώσεις κάπως προκλητικό τρόπο. Περιοριστήκαμε μόνο στις έξη χώρες που αναφέρονται στη σειρά

των όμιλών του Β. Β. C., ώστόσο οι άναγνώστες μας θά θυμούνται ότι έχουμε και άλλους δημοσιεύσει τέτοιες μελέτες. Έλπίζουμε στο μέλλον ν' ασχοληθούμε με τον έθνικό χαρακτήρα και άλλων χωρών που δεν περιλαμβάνονται σ' αυτή τη σειρά.

ΟΙ ΡΩΣΟΙ

Τό πρώτο πράγμα που κάνει έντύπωση σ' έναν που βλέπει τους Ρώσους από την καλύτερη τους πλευρά είναι ο νεανικός τρόπος με τον όποιο αισθάνονται, η Ικανότητά τους να είναι σαν παιδιά και συγχρόνως να μπορούν να παίρνουν τα σοβαρά πράγματα στα σοβαρά. Γιατί οι Ρώσοι ένα πράγμα δεν προσπαθούν να κάνουν ποτέ, ν' άποφύγουν η άκόμη και να μη λογαριάσουν την ένοχλητική, τραγική πλευρά της ζωής. Τη δέχονται με βαθειά κατανόηση για τον πόνο και τη συμπόνοια. Η άπεραντάσύνη του τόπου τους χωρίς άμφιβολία δίνει στους κατοίκους της την ύτομνη και την παράσηνη εκείνη αντίληψη του χώρου και του χρόνου που ίσως δώσουν άκόμη ένα στοιχείο για να καταλάβουμε το χαρακτήρα τους. Η ίδια η λέξη «έλευθερία» συνδέεται στο μυαλό και στη γλώσσα των Ρώσων περισσότερο με την άπεραντάσύνη παρά με τα πολιτικά δικαιώματα και τις διακρίσεις. Είναι σχεδόν συνώνυμη με μιá χωρίς τέρμα έκταση, με άλλοίμονο, συχνά και χωρίς κέντρο. Στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο, αυτή η άσθηση της άπεραντάσύνης μπορεί να γεννήση τον ξεροζωμένο άναρχικό, τον περιπλανώμενο τύπο που θά θυμάστε από τα β βία του Μαΐ μ Γκόρκι. Στο πνευματικό πεδίο όμως, γεννά άνήσυχους έρευνητές, και οι με-

γαλύτεροι απ' αυτούς είναι ο Τολστόϊ και ο Ντοστογιέβσκι.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των Ρώσων προέρχεται από το γεγονός ότι η Ρωσία δεν ανήκει μόνο στην Εύρωπη αλλά και στην Ασία, πράγμα που σημαίνει ότι ο λαός της έχει τα χαρακτηριστικά και των δύο ηπείρων, και αυτό συμβαίνει περισσότερο γιατί στην αργή τους επέκταση οι Ρώσοι δεν κατέστρεψαν—αλλά μάλλον απορρόφησαν όσο ήταν δυνατό—τις φυλές που αντιμετώπισαν. Αυτό τους έδωσε ένα ψυχολογικό και αίσθηματικό όριζοντα ευρύτερο αλλά και πραγματικά πιο συγκεχυμένο από των άλλων Ευρωπαίων Έθνων. Ο χαρακτήρας τους είναι πλουσιότερος σε όδυνηρές έσω-εξωτερικές αντιθέσεις και έχει και κάποια δόση ανατολικής μοιρολατρίας. Ακόμη το κλίμα, με τη φοβερή του ζέση ή το φοβερό του κρύο μοιάζει με το χαρακτήρα του Ρώσου, με τέτοια έντονα αίσθηματά του με τις εσω-εξωτερικές του μεταπτώσεις από το ένα άκρο στο άλλο με την κλίση που έχει να βλέπει τα πράγματα ή μαύρα ή άσπρα όπως επίσης και με την ανικανότητά του να σταματήσει στα μισά, κάνοντας κάτι καλό ή κάτι κακό. Οι Ρώσοι είναι στην καλύτερή τους στιγμή όταν μπορούν να ξεσπάσουν με τη χαρακτηριστική τους θερμότητα και συμπάθεια. Και τότε φανερώουν ακριβώς το πιο αξιολύπητο γνώρισμα του Ρωσικού λαού.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ

Οι Γάλλοι είναι φανατικοί πατριώτες, γενναίοι, συχνά απείρως γενναίοι, δεν έχουν όμως μια ομοιόμορφη έννοια μέσα τους για τη λέξη «Γαλλία». Ακόμη και η Ζαν Ντ'Αρκ, θα πρέπει να θυμώμαστε, αγωνιζόταν σ' ένα έμφυλο πόλεμο. Για τον μέσο Άγγλο, η ιστορία συνίσταται από «καλά πράγματα» γιατί τα καλά πράγματα είναι ξεχασμένα. Στη Γαλλία όμως

δεν ξεχνιούνται. Και επειδή οι Γάλλοι είναι πολύ έξυπνοι και αγαπούν τη μάθηση όχι μόνο ρίχνουν άλατι στις έθνικές τους πληγές, αλλά απολαμβάνουν τις έξυπνες υπεκφυγές και προσαρμούς.

Δεν είναι μόνο ζήτημα συμφέροντος. Γνώρισα Γάλλους ανώτερους λειτουργούς να αφιερώνουν πολύ καιρό και να δείχνουν αξιοθαύμαστη έφευρετικότητα προτείνοντας τρόπους με τους οποίους θα μπορούσα ν' αποφύγω κάποιον παράλογο κανονισμό που θα μου στοιχίζε καιρό ή χρήματα, χωρίς αυτό να έχω καμιά σχέση μ' αυτούς. Το ίδιο πνεύμα είναι που κάνει τον Γάλλο μηχανικό να ευχαριστείται επιδιορθώνοντας ένα αυτοκίνητο ή ένα τρακτέρ με τα πιο άπληθνα υλικά. Η ίδια ακριβώς έθνική επιδεξιότητα έκανε έναν Ουλανδό σύμβουλο μιάς επιχείρησης, να πη ότι η Γαλλία ήταν η χώρα στην οποία το πιο αδύνατο πράγμα ήταν ν' αναδιοργανωθεί μια επιχείρηση. Σου άρπαξαν το σχέδιο πριν να το διατυπώσης. Αλλά όταν γύριζες ύστερα από ένα χρόνο δεν υπήρχε, γιατί όλοι είχαν σκεφθεί ω-ρισμένες βελτιώσεις και τις είχαν εκτελέσει ο καθένας μόνος του. Πραγματικά ήταν σωστές μετατροπές, πράγματα που άξιζε τον κόπο να γίνουν, όχι όμως όλα μαζί την ίδια ώρα. Αυτή η πρωτοτυπία και το αυθόρμητο είναι η γοητεία και ήταν άλλοτε η δύναμη της Γαλλίας. Άραγε σήμερα αποτελεί δύναμη ή πολυτέλεια που δεν μπορεί να την έχη κανείς;

Denis Brogan

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ

Η γνώμη που διαρκώς επαναλαμβάνεται, ότι ο Άγγλος στο έσω-εξωτερικό και ο Άγγλος στον τόπο του είναι δύο άνθρωποι τελείως διαφορετικοί, ίσως να όφειλεται στη λεπτότητα διάκρισης της Βρετανικής ζωής, στην πολυπλοκή σύνθεση των τάξεων, στη συνύφανση των ώριμων ρόλων ανάμεσα σε ανθρώπους

διαφορετικής τάξεως, ηλικίας, φύλου και πείρας. Αυτό το βρίσκουμε στην ήρεμη αλλά απόλυτη βιβαίονη του παιδιού του γυμνασίου· στη σχεδόν ίδια βεβαιότητα του ειδικευμένου τεχνίτη· στον αυστηρό αυτοσεβασμό του έξασκημένου Ιπποκόμου· στην ελαφριά δευθυμία και απολυταρχική κότητα του υπαλλήλου· στην πεποίθηση που έχει για την Ικανότητά του να αντιμετώπιση όλα τα καπρίτσια της γραφειοκρατίας της δημόσιας υπηρεσίας· στον χωρικό που μένει σταθερά ριζωμένος στη γη του· στην υπέρφηνη μοναξιά του άνθρακωρύχου, ή στην έντονη περηφάνεια του ανθρώπου που ανέβηκε ψηλότερα από την πραγματική του θέση. Σε κάθε περίπτωση η συμπεριφορά του προϋποθέτει την ύπαρξη των άλλων, και αυτή πάλι ενισχύεται από την παρουσία τους. Η ψυχραιμία και το κύρος, η ζηλότυπη και κάπως άγρια διαφύλαξη των δικαιωμάτων των κατωτέρων θέσεων στις όποιες όμως οι άνθρωποι έχουν πείρα της δουλειάς και είναι σεβαστοί, οι συστάσεις που κάνει ο αστυνόμος στους διαβάτες—με τον πιο εύγενικό τρόπο—όλα ενώνονται για να φτιάξουν ένα σύνολο.

Όταν ο Άγγλος βγαίνει από την Άγγλία μόνος του, μοιάζει σαν λεπτοφτιαγμένο ζωντανό κομμάτι ενός περιπλοκού παιχνιδιού με εικόνες που βγίχκε μόνο του ν' αντιμετώπιση ένα κόσμο στον οποίο τα άλλα κομμάτια είναι στρογγυλά, τετράγωνα ή τριγωνα, και που κανένα απ' αυτά δεν ταιριάζει μ' αυτό για να τα συμπληρώσει. Γι' αυτό το λόγο ένας Άγγλος όμιλητής που στο Λήντς ή στο Μπρίστολ μπορεί να φανή ότι φροντίζει να καταλάβουν οι άκροατές του όσο γίνεται καλύτερα κάποιο ζήτημα, στη Δυτική Εύρωπη μπορεί να φανή ότι δεν σέβεται καθόλου το άκροατήριό του. Δεν έχει άλλες· ο ίδιος τόνος της φωνής του είναι ο ίδιος· αλλά οι άκροατές του δεν είναι τα κομμάτια που του ταιριάζουν. Αυτός ο ιδιαίτερα άγγλικός τύπος των προ-

σωπικών έσωτερικών σχέσεων ζητάει από τα άτομα να μαθαίνουν να ενεργούν σαν μέλη του φύλου τους, της τάξεώς τους, χωρίς συνειδητή σκέψη. Μία άλλη σημαντική πλευρά του άγγλικού χαρακτήρα είναι η πίστη πως ο χαρακτήρας είναι κάτι που αναπτύσσεται σαν ένα φυτό, αν έχει κατάλληλο έδαφος και φροντίδα· κάτι που δεν μπορεί να γίνη γρήγορα και κάτι που—όπως πιστεύουν οι Άγγλοι—έξαριθιάται από την ποιότητα του σπόρου.

Margaret Mead

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Είναι σημαντικό πόσο συχνά γίνεται λόγος για διαίρεση και διαφωνία όταν πρόκειται για τα χαρακτηριστικά των Γερμανών. Σχνά συναντούμε τον τύπο του Γερμανού που κάνει ένα είδος συμβιβασμού που οι γοτρώει την καρδιά ενός ανθρώπου, γιατί χωρίζει τη ζωή του στα δύο και τον κάνει να υπακούη σε δύο διαφορετικούς κώδικες συμπεριφοράς.

Ο Γερμανός δημόσιος υπάλληλος αναπτύσσει διπλή προσωπικότητα, γιατί από το ένα μέρος δέχεται διαταγές κι από το άλλο έχει εξουσία στα χέρια του· μαθαίνει πως να ταπεινώνεται και πως να φοβερίζει. Πρέπει να παίξη το μέρος του και να κρατήσει την αξιοπρέπεια του, κρεμώντας τον κοινό ανθρωπισμό του στη κρεμάστρα που είναι δίπλα στην πόρτα του γραφείου του, όπου να γυρίση στο σπίτι του, στη γυναικα του και στην οικογένειά του· αλλά και τότε ίσως να ξεχάση να τον ξαναφορέσει. Είναι μεγάλη προσπάθεια γι' αυτόν να μεταμορφωθεί σε πολίτη που έχει ευθύνη για όλα τα πράγματα, όταν η Γερμανική κοινωνία δεν τον ενισχύει σ' αυτή του την προσπάθεια. Η ζωή στο στρατό είναι η ίδια, παρ' όλο το διαφορετικό της χρώμα. Ο μιλιταρισμός, όπως η γραφειοκρατία, είναι ένας τρόπος ζωής που μπορεί ν' ανθίση στην ειρήνη όπως και στον

πόλεμο. Και όταν έρθει ο πόλεμος βλέπουμε τη διαφωνία που υπάρχει ανάμεσα στην κτηνωδία του ίδιου του πολέμου και στο ρωμαντικό ιδεαλισμό που τον περιέβαλλε. Και τελικά υπάρχει η Γερμανική οικογένεια. Και εδώ βρίσκουμε τη διαίρεση και τους στερεότυπους ρόλους που έχουν να παίξουν τα πρόσωπα: Η αυστηρή κυριαρχία του πατέρα, η αγάπη της μητέρας, και η ασεχνητή υπακοή του παιδιού. Ο τύπος είναι γνωστός, μ' όλο που στο οικείο οικογενειακό περιβάλλον, ο άνθρωπος είναι πολύ δυνατόν για να μπορεί να πιεσθεί και να ταιριάξει μέσα στο κοινό καλούπι. Ο νέος βγαίνει από την οικογένεια, πειθαρχημένος και κατευθυνόμενος (γιατί είναι άρσενικός), αλλάζοντάς τον και άβελος για τον εαυτό του, συγχρόνως όμως και αισθηματικός.

Η διαφωνία και η διαίρεση, μέσα στη Γερμανική κοινωνία και μέσα στην προσωπικότητα του κάθε Γερμανού έχει διπλό αποτέλεσμα. Πρώτα, την έλλειψη ενός καθολικού κώδικα αξιών με τον οποίο θα έπρεπε να κρίνονται όλες οι πράξεις. Κάθε έκδηλη της ζωής έχει το δικό της κλειδί. Και δεύτερο, ο Γερμανός δεν κατόρθωσε να νοιώσει ένα αίσθημα γενικής ευθύνης σαν άλλους και σαν πολίτες, για τις πράξεις του έθνους του. Πάντα είναι «αυτοί» που το έκαναν, ποτέ «εγώ» ή «εμείς». Γι' αυτό συχνά δεν μου έχουν πει ότι οι Γερμανοί είναι οι τελευταίοι λαός που πρέπει να ευθύνεται για την άνοδο στην εξουσία του Χίτλερ, ότι το λάθος είναι των Βρετανών, των Γάλλων και των Αμερικανών.

T. H. Marshall

ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ

Οι Ιάπωνες παραδέχονται ότι υπάρχουν διαφορετικές σφαίρες ζωής στις οποίες κάθε άνθρωπος ή λαός μπορεί τις επιθυμίες του ή τις άρνηται. Έκείνο που τους άπασχο-

λεί είναι να βρουν τη σφαίρα στην οποία θα έκδηλώσουν την ανάλογη συμπεριφορά. Η ήθικη τους αλλάζει ανάλογα με τις περιστάσεις. Είχαν λοιπόν καλά ξεασκηθεί από την καθημερινή τους ζωή για τη δραματική τους ενέργεια: να βάλουν κατά μέρος τον μέχρις εσχάτων πόλεμο και να παρουσιαστούν εσφινικά με επιτροπές για να καλοσωρίσουν και να χαιρετήσουν τον κατακτητή. Ήταν κάτι που είχαν μάθει να το κάνουν στην καθημερινή τους ζωή.

Οι Ιάπωνες έκαναν κάτι περισσότερο μ' αυτή την πρακτική ήθικη των περιστάσεων. Ο κώδικας της ήθικης τους ξεχωρίζει ένα σωρό καθήκοντα υποχρεωτικά για ένα άνθρωπο που σέβεται τον εαυτό του. Οι υποχρεώσεις αυτές είναι πολύ λεπτομερείς και το καθήκον ενός καλού ανθρώπου είναι να αναγνωρίσει το χρέος που επιβάλλει κάθε ιδιαίτερη περίπτωση. Η φιλολογία και ο κινηματογράφος τους σιρφέρονται γύρω από τη σύγχυση αυτών των υποχρεώσεων. Οι Ιάπωνες είναι το ίδιο χαρακτηριστικά λεπτολόγοι όταν αλσθάνονται τις υποχρεώσεις τους, όπως και όταν είσιμαζώνται για να επιτεθούν ή όταν αρνούνται τον εαυτό τους. Και οι υποχρεώσεις αυτές που αναγνωρίζουν οι Ιάπωνες είναι υπερβολικά απαιτητικές. Όπως λένε οι ίδιοι, κανείς δεν μπορεί να ξεπληρώσει ούτε το 1/10000 των υποχρεώσεων του. Κάθε άνθρωπος και γυναίκα που γεννήθηκε στον κόσμο είναι οφειλέτης και το χρέος του δεν μπορεί καν να υπολογιστεί. Γύρω απ' αυτήν την ιδέα οργανώνουν το σύστημα της ήθικης τους: οι δικτικές δημοκρατίες οργανώσαν το δικό τους γύρω από την ιδέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ruth Benedict

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

Η κυριότερη επιθυμία ενός Αμερικανού είναι να βεβαιωθεί ότι τον αγαπούν. Θέλει απλώς να άρση.

Αυτή βέβαια την επιθυμία, την έχει όλος ο κόσμος, έχει όμως εξαιρετική σημασία για τον Αμερικανό, και αλτία είναι κυρίως ο τρόπος με τον οποίο έχουν ανατραφεί οι περισσότεροι. Οι Αμερικανοί γονείς έχουν την τάση να δίνουν την αγάπη τους στα παιδιά τους ανάλογα με την επιτυχία τους στους διάφορους συναγωνισμούς που φτιάχνουν την Αμερικανική ζωή των μεγάλων όσο και των μικρών. Έτσι, όταν σ' αγαπούν σημαίνει πως έχει επιτύχει ή επιτυχία σημαίνει ότι σου αξίζει να σ' αγαπούν. Οι δύο ιδέες γρήγορα συγχέονται, και συχνά δεν υπάρχει τρόπος να τις ξεχωρίσει κανείς: ακόμη και η προσπάθεια να κερδίσουν στις επιχειρήσεις τους μπορεί να έρμηνευθεί σαν κάτι που το επιβάλλει αυτός ο πόθος να γίνουν αγαπητοί. Όσο πιο πολλή επιτυχία έχει κανείς στη ζωή, τόσο πιο αξιογάπητος είναι. Για να κερδίσουν την αγάπη, οι Αμερικανοί θα κάνουν πολύ περισσότερα από κάθε άλλο έθνος. Στα τελευταία χρόνια σκόρπισαν τους θη-

σαυρούς και τα αποθέματα τους με τρόπο πρωτακουστο, ζητώντας μικρό αντάλλαγμα εκτός από λίγη ευγνωμοσύνη. Αυτός όμως ο έντονος πόθος να τους αγαπήσουν αφορά μόνο τις προσωπικές σχέσεις τους με τους ανθρώπους. Αν πρόκειται για σχέσεις στη σφαίρα της δουλειάς οι Αμερικανοί θα θελήσουν να έρωφεληθούν όσο πιο πολύ μπορούν. Δεν θα μπορούσαν να διατηρήσουν τον αυτοσεβασμό τους, και πολύ λιγότερο να κερδίσουν το σεβασμό των άλλων, αν δεν ενεργούσαν έτσι. Αν η αν να συγκεκριμενοποιώ σε μία φράση τί θέλουν οι περισσότεροι Αμερικανοί από τις συναλλαγές τους με άλλες χώρες, θα έλεγα σεβασμό και αξιοπρέπεια. Ως επιχειρηματίες δεν μπορούν να κάνουν τίποτε άλλο παρά να αγωνιστούν για να επιτύχουν όσο το δυνατό καλύτερους όρους ως άνθρωποι όμως θέλουν να τους αγαπούν, γιατί η αγάπη των άλλων ανθρώπων τους βεβαιώνει ότι έχουν αξία και μεγαλώνει τον σεβασμό προς τον εαυτό τους.

Geoffrey Gorer

ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ κουβέντιαζαν, ο ένας Γάλλος και ο άλλος Αμερικανός. Ο Αμερικανός έλεγε: «Πρέπει να παραδεχτείς ότι οι συνθήκες της ζωής στην Αμερική, όπου ο κάθε εργαζόμενος έχει το αυτοκίνητό του, το ραδιόφωνό του, το ψυγείο του και όπου όλες οι γυναίκες έχουν περιποιημένα τα νύχια τους, είναι πολύ ανώτερες από της Γαλλίας». Ο Γάλλος: «Συμφωνώ φίλε μου, είναι πολύ ανώτερες από της Γαλλίας. Μόνο κάτι θέλω να σου πω. Παρατηρώ πως πολλοί είμαστε για κλάματα. Μόνο κάτι θέλω να σου πω. Στη Γαλλία, από δω και χίλια χρόνια Αμερικανοί τρώνε ορθοί σαν τ' αλόγα. Στη Γαλλία, από δω και χίλια χρόνια Αμερικανοί τρώνε ορθοί σαν τ' αλόγα. Γι' αυτό άκρινα, καθύστεστε στο τραπέζι για να φάμε». Ο Αμερικανός: «Γι' αυτό άκρινα, καθύστεστε στο τραπέζι για να φάμε. Χάγετε πολύ καιρό άδικα. Ποιός από τους δύο φίλους αντιπροσωπεύει ένα γερασμένο πολιτισμό;»

«REVUE GÉNÉRALE BELGE», Βέλγιο

(Ἀπὸ τὸ «Science News», Ἀγγλία)

Ο ἡ πληροφορία πού δίνει γιὰ ἓνα γεγονός ἐ αὐτόπτης μάρτυς θεωροῦνται συχνά ὅτι εἶναι οἱ πιὸ σωστές· γι' αὐτὸ καιρὸς εἶναι νὰ ἐξετάσουμε ἀν αὐτὴ ἡ γνώμη εἶναι δικαιολογημένη. Ἀν βάλουμε κατὰ μέρος τίς ὀφθαλμαπάτας καὶ τίς ψευδαισθήσεις τῶν διανοητικῶς ἀρρώστων, εἶναι ὁπωσδήποτε ἀλήθεια ὅτι κάθε ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ δῇ ὅλα ὅσα βρίσκονται μέσα στὸ ὀπτικό του πεδίο. Ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δὲν ἔτυχε νὰ φάγῃ παντοῦ γιὰ τὴ θήκη τῶν γυαλιῶν του ἢ γιὰ τὸ πορτοφόλι του καὶ ὅμως νὰ βρίσκονται σὲ μιὰ θέση εὐκολη πού τὴν προσπερνᾷ χωρὶς κἄν νὰ τὰ δῇ; Ἡ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων πού βλέπουμε καὶ ἀκοῦμε ἐξαρτᾶται ὡς ἓνα σημεῖο ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον μας γι' αὐτὰ καὶ ἀνάλογα μ' αὐτὸ τὰ προσέχουμε λιγότερο ἢ περισσότερο.

Μὰ καὶ ὅταν ἀκόμη προσέξουμε πολὺ κατὰ, πάλι μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξφύγουν πολλές λεπτομέρειες. Τὸ πρόσωπο ἑνὸς ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι οἶκατο, νὰ τὸ ἔχουμε προσέξει πολλές φορές καὶ ὅμως νὰ μὴν μπορούμε νὰ καθορίσουμε ἀκριβῶς τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν του ἢ τὸ σχῆμα τῆς μύτης του. Κανένας δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἐρ-κιστῇ γιὰ κατὰ τέτοιο.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι κοινὴ καθημερινὴ πείρα. Ἀλλὰ οἱ ἐπιστήμονες θέλησαν νὰ βροῦν μὲ πειράματα ὡς ποῖο βαθμὸς ἐ αὐτόπτης μάρτυς εἶναι ἀναξιόπιστος. Ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Στέρν ἐνδιαφέρθηκε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπὸ νομικὴ ἀποψη. Γι' αὐτὸ διωργάνωσε συζητήσεις ὅπου ἐσποῦσαν προ-σχεδιασμένους φιλονεικίες. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια φασαρία ὁ Στέρν ἔλεγε πὼς φοβόταν ἐπέμβαση τῆς αστυνομίας καὶ γι' αὐτὸ ζήτησε ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ὁμάδας νὰ κάνουν μιὰ ἀκριβὴ περιγραφή τῆς φιλονεικίας, ὅσα ἦταν στὸ δικαστήριο. Οἱ ἐκθέσεις αὐτὲς ἔδειξαν πραγματικὰ πὼς οἱ ἄνθρω-ποι ἦταν ἀνίκανοι νὰ περιγράψουν

ἀκριβῶς τί συνέβη ἐκείνη τὴν ὥρα. Στὰ 1932 ὁ Τέοντορ Μπέστερμαν τῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν, ἔκανε ἓνα ἀνάλογο πείραμα γιὰ νὰ δῇ κατὰ πόσο αὐτοὶ πού παρακολουθοῦσαν μιὰ πνευματικὴ συγκέντρωση ἦταν ἱκανοὶ νὰ περιγράψουν τί γινόταν μπρο-στὰ στὰ μάτια τους. Ὁ ψυχίατρος ὠρ-γάνωσε ἕξη συνεδριάσεις μὲ τοὺς ἰδίους ὁρους: μιὰ φίλη του ἦταν τὸ μέντιουμ. Μιὰ, διαφορετικὴ, κάθε φορά, ὁμάδα ἀπὸ ἐπτά πρόσωπα, μὲ δύο-τρεις πνευματιστὲς ἀνάνυσσά τους παρακο-λουθοῦσε κάθε συγκέντρωση, ἔξροντας πὼς γινόταν ἓνα πείραμα γιὰ νὰ κα-θοριστῇ κατὰ πόσο ἓνας αὐτόπτης μάρτυς εἶναι ἀξιόπιστος ὅταν περι-γράφῃ μιὰ σκηνή. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε ὁ-λοι νὰ προσέξουν πολὺ τί θὰ συνέβαινε καὶ νὰ κρατήσουν σημειώσεις ἀν ἤθε-λαν, γιατί ὕστερα θὰ ἀπαντοῦσαν σὲ σχετικὲς ἐρωτήσεις. Ἐτοὶ ὁ Μπέστερ-μαν ἐπανάλαβε τὴν ἴδια σκηνὴ στὸ ἴδιο ἀκριβῶς χρονικὸ διάστημα, δηλ. μέσα σὲ 25 λεπτά. Τὴν περισσότερη ὥρα τὰ φῶτα ἦταν ἀναμμένα, ὅχι ὁ-μως πολὺ δυνατά, καὶ τότε - πότε ἔ-παιξε τὸ γραμμοφῶνο. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα τέτοιο μουσικὸ διάλειμμα ἀκού-στηκε ἓνα χτύπημα στὴν πόρτα καὶ τότε τὸ μέντιουμ πῆγε ἓνα μεγάλο κουδούν: ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρὴ τοῦ τρα-πεζιοῦ καὶ τὸ ἔβαλε στὴν ἄλλη· ὁ Μπέστερμαν σηκώθηκε, πῆγε στὴν πόρ-τα τὴν ἄνοιξε βγῆκε ἔξω, μίλησε σὲ κάποιον καὶ γύρισε στὴ θέση του, βά-ζοντας μιὰ ἄσπρη κάρτα στὴν τσέπη του. Ἀργότερα τὰ φῶτα ἔσβησαν· τὸ μέντιουμ ἐπανάλαβε τὸ κουδούν: στὴν πρώτη του θέση καὶ σκέπασε τὸ κε-φάλι τῆς μὲ ἓνα μαντήλι. Τὰ φῶτα ἀναψαν γιὰ μιὰ στιγμή καὶ ἐξανάσβη-σαν. Μόλις συμπληρώθηκαν τὰ 25 λε-πτά τὰ φῶτα ἐξανέψαν. Ὁ βοηθὸς τοῦ Μπέστερμαν τότε μάλωσε στοὺς παρατηρητὲς ἓνα γράπτο ἐρωτηματο-λόγιο στὸ ὁποῖο ἔπρεπε ν' ἀπαντήσουν. Οἱ ἐρωτήσεις ἦταν διαφόρων εἰδῶν,

π.χ. πόσοι ἄνθρωποι ἦταν παρόντες στὴ συγκέντρωση (οἱ μισοὶ σχεδὸν ἀπάν-τησαν λάθος, ἐσχώνοντας χωρὶς ἄλλο, νὰ μετρήσουν τὸν ἑαυτοῦ τους). Στὴν ἐρώτησιν τί παρατήρησαν τὴν πρώτη διακοπὴ (τὸ χτύπημα στὴν πόρτα) οἱ 11 ἀπὸ τοὺς 42 δὲν εἶχαν νὰ πῶν τί-ποτα καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους 31, οἱ 5 δὲν ἀνέφεραν ὅτι ὁ Μπέστερμαν πῆγε στὴν πόρτα ἐνῶ οἱ 13 δὲν εἶχαν κα-ταλάβει ὅτι ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ βγῆ-κε ἔξω. Ὑπάρχουν βέβαια μερικές πι-θανές ἐξηγήσεις: Ἰσως ἐπειδὴ ὁ Μπέ-στερμαν ἦταν ὁ ὁργανωτὴς, δὲν παρα-κολουθοῦσαν τίς κινήσεις του ἢ ἰσως ἐπειδὴ τὰ γεγονότα δὲν παρουσίαζαν τίποτα τὸ ἰδιαίτερο, γι' αὐτὸ νὰ μὴν τοὺς ἔδωσαν προσοχή.

Ἐκεῖνο ὅμως πού εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθῇ εἶναι πὼς οἱ 13 ἀπὸ τοὺς 42 εἶχαν ψευδαισθήσεις, καὶ φαντάστηκαν πράγματα πού δὲν ἔγιναν. Ἐνας ἀνέ-φερε πὼς ἀκούσε «δύο χτύπους στὸ τα-βάνι, τὸν πρώτο πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὸν ἑ-δευτερο, μὲ μεταλλικὴ ἀντήχηση». Ἐ-νας ἄλλος εἶδε ἓνα μικρὸ δριζόντιο φῶς νὰ αἰωρεῖται γιὰ λίγη ὥρα ὅταν τὰ φῶτα ἦταν σβυστά. Ἄλλος πάλι τὰ φῶτα ἦταν σβυστά. Ἄλλος πάλι ἰσχυρίσθηκε πὼς τὴν ὥρα ἐκείνη

ἓνα ξυλόφωνο ἐπάνω στὸ τραπέζι ἔβγαλε μιὰ ρόζινη λάμψη. Πολ-λοὶ νόμισαν πὼς τὸ κουδούνι στὸ τραπέζι ἦταν μπενικάλι ἢ ποτήρι μὲ νερό· καὶ πὼς ἀργότερα ἔβαλαν στὴ θέση του ἓνα κουδούνι. Ὅλα αὐτὰ προκαλοῦν τὴν ἀμφιβολία, ὅχι τόσο γιὰ τὴν ἀλήθεια, μὰ γιὰ τὴν ἀκρίβεια ἐκείνων πού λέει ἓνας αὐτόπτης μάρ-τυρας καὶ μᾶς κάνουν νὰ ἀμφιβάλλω-με γιὰ τὴν ἀξία τῶν ψυχικῶν ἐκδη-λώσεων τῶν ἀνθρώπων.

Ἐνα μέρος — ἰσως τὸ μεγαλύτερο τῆς δυσκολίας — βρίσκεται ὅχι στὸ νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ παρατηρή, μὰ στὸ νὰ μπορῇ ὕστερα νὰ θυμᾶται. Πολλοὶ πιστεύουν πὼς ἀπὸ ἓνα γαγο-νὸς θυμόμαστε πραγματικὰ μόνο τίς γενικὲς γραμμὲς καὶ ἐπιννοῦμε ὅσα θεωροῦμε «ταυριαστὲς καὶ πιθανές λε-πτομέρειες» γιὰ νὰ τὰ μεταχειριστοῦ-με στὴ διήγησή μας. Ἀν αὐτὸ ἀλη-θεύῃ, τότε εἶναι φανερὴ ἡ σημασία πού ἔχει ἡ κατ' ἀντιπαράστασιν ἐξέ-τασιν τῶν μαρτύρων στὸ δικαστήρι-ο. Ἐτοὶ οἱ δικαστὲς μποροῦν νὰ καταλά-βουν πόσα ἀπὸ κείνα πού καταθέτουν οἱ μάρτυρες εἶναι ἀλήθεια καὶ πόσα «ταυριαστὲς καὶ πιθανές λεπτομέρειες».

ΣΤΙΣ 5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ τοῦ 1864 ἓνα πλοῖο διασχίζοντας τὸ Στενὸ Μενάϊ τῆς Οὐαλλίας βυθίστηκε καὶ σῶθηκε μόνο ἓνας ἐπιβάτης, ὁ Χιού Οὐίλλιαμς. Στις 5 Δεκεμβρίου τοῦ 1785 ἓνα ἄλλο πλοῖο μὲ 60 ἐπιβάτες βυθίστηκε στὸ Στενὸ Πάλλ. Ἐνας ἐπιβάτης σῶθηκε, ὁ Χιού Οὐίλλιαμς. Στις 6 Αὐγού-στου τοῦ 1920 ἓνα ἄλλο μικρὸ πλοῖο μὲ 25 ἐπιβάτες βυθίστηκε στὸ Στενὸ Μενάϊ. Καὶ πάλι ὅλοι πνίγηκαν ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν — καὶ τ' ὄνομα του ἦταν Χιού Οὐίλλιαμς.

«NEWS CHRONICLE», Λονδίνο

Η Κρέσσιντα ήταν ένα είδος μικρού γερακιού που είχε βρή πληγωμένο στο Ρέ-
μευτ Μάρς, κοντά στο Ράυ, τον Οκτώβριο του 1942. Είχε το ένα της φτερό
σπασμένο και ήταν αδύνατη και πεινασμένη γιατί θα είχε πληγωθεί είτε ή δυό
μέρες πριν να την βρώ. Τη σήκωσα από το χῶμα όπου ήταν πεσμένη, την έβαλα μέσα
στο στρατιωτικό μου χιτώني και ξεκίνησα για το στρατόπεδο. Πήγα στην κουζίνα
και με μεγάλη δυσκολία έπιασα φίλεις με τὸν ἐπὶ κεφαλῇ λόγ(α) και κατάφερα νὰ
τὸν πείσω να μου δώσει ένα κομμάτι ζουμερό, ὡς κρέας. Τὸ βράδυ έβαλα τὴν Κρέσ-
σιντα σ' ένα καλδὴι δεμένο πίσω ἀπὸ τὸ ποδῆχάτο μου, και πήγα στο Ράυ σ' ένα
τὴν πληγὴ και ὑστερα ὁ γιατρός στήριξε τὸ φτερό της, Μαζὺ τῆς πλύνεμα
και τὸ έδεσε με λῆγ γάζα.

“Υστερ” από λίγο η Κρέσσιντα πού ως τότε ήταν ένα άγριο πουλί ελεύθερο να πλανιέται στον άνοικτο ουρανό, άρχισε να καταλαβαίνει πως έχω τουλάχιστον ήμουν φίλος της. Πήδησε στο χέρι μου (φορούσα ένα χοντρό γάντι γιατί τα νύχια της ήταν ωτερά) και έβρωγε καθισμένη εκεί το κρέας της. Άλλες φορές πάλι, ύστερα από λίγο καιρό, καθόταν στον ώμο μου ή στο χέρι μου, ανάλογα με τη διάθεση της τάχα μου, μέσα στ’ αυτοκίνητο όταν ταξιδεύαμε με τα φορτηγά του στρατού ή η καθισμένη στον ώμο μου όταν κάναμε πορεί ε.

Τὴν παράκρουα κρυφὰ στὸ μεταγωγικό «Ντέρμπυσσιν» γιατί εἶχα ἀκούσει πῶς ἀπαγορεύονταν τὰ ἔξω. «Ὅπως φτάσαμε στὴ Βόρεια Ἀφρική ἡ Κρέσσαντα ἦταν στὸ στοιχείο της· εὐχαραιστίων μετὰ παράξενα τοπία καὶ λιαζόταν στὸν θερμὸ ἥλιο ἦταν μαζί μου καὶ στὴν πρώτη μου νυχτερινή περιπολία. Στις 3 Μαρτίου τοῦ 1943 ἔσκασε κοντά μου καὶ τραυματίστηκα μὰς ἐπέτεξάν μου τὴν αὐγή. Μιὰ χειροβομβίδα ὅσα πληγώσε τὴν καὶ μετὰ στὸ στήθος ἀπὸ ἕνα θραύσμα· ἕνα ἄλλο θραύς μου, ἀπὸ τῆς ἔδρα στὴ Κρέσσαντα στὸ πτερό. Τὴν ἔβλαμα μέσα στὸ χιτῶνὸ αἰχμάλωτό καὶ μὰς πήγαν σ' ἕνα Γερμανικὸ νοσοκομεῖο. Ἀργότερα πιστήκαμε καὶ οἱ δύο. Ἡ Κρέσσαντα συνήψες γάμος μετὰ τὸν ἄνδρα της καὶ ἔζησαν ἀπὸ τότε ἀπὸ τὴν ἀντίστασις.»

«Η Κρέσσιντα συνήψε γρήγορα τη ζωή του στρατοπέδου αιχμαλώτων και έβασε κάποιο ένδιαιφέρον στη ζωή μου γιατί είχα να φροντίζω για κάτι και έτσι έκλεινη είλχε τη μερίδα της. Συνήθισε να τρώη κρέας και σολωμό κονσερβία από τὰ τους ποιντικούς που προσπαθούσαν να κλέβουν το ψωμί μας. Κάποτε μαζί με τρεις σιντα μαζί μου. Πέρασε μαζί μου πολλές μέρες πάνω στα φυσικά πηρα και την Κρέσσιντα μαζί μου ξανάπισαν. Όταν συνθηκολόγησε η Ιταλία μās μετεφεραν σ' ένα κρυβόσσαν Γερμανικό στρατόπεδο. Η Κρέσσιντα ήταν πάντα μαζί μου, σ' έλα το δύσκολο ταξίδι πού κάναμε σ' ένα φορητό σάν ενα κοπάδι ζώα.

«Επί τέλους τόν 4 Απρίλιο του 1945...

Επί τέλους τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1945, ἡ 9^η Ἀμερικανικὴ στρατιὰ πολεμώντας
ἐφτάσε στὸ Μπρούνσβικ πού βρισκόταν τὸ στρατόπεδο αἰχμαλώτων πού εἰμασταν,
μᾶς ἀπελευθέρωσε καὶ οἱ δυὸ μᾶς πετάξαμε μαζὺ πίσω στὴν Ἀγγλία.

(Ἀπὸ τὸ «The Financial Times»

καὶ «The Times», Λονδίνον)

Τὸν Μάϊον τοῦ 1917, ὁ ὑποστράτηγος τῆς Ἀεροπορίας Ντόνολντ Μπέννεν ἀρχηγὸς τῆς Βρετανικῆς Ἑταιρείας Ἀεροπορικῶν Συγκοινωνιῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, προσεβλήθη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Λονδίνου ἀφ’ οὗ εἶχε ἐκτελέσει τὴν πρώτην σειρὰν πειρημάτων σχετικῶν μὲ τὸν ἀνεφοδιασμόν τῶν ἀεροπλάνων ἐν πτήσει. Τὸ ἀεροπλάνον του, ἕνα μετατραπὲν Λάνκαστερ, εἶχεν ἀπογειωθῆ πρό τεσσάρων ἡμερῶν ἀπὸ τὸν ἀερολιμένα τοῦ Λονδίνου, καὶ εἶχεν ἀνεφοδιασθῆ ἐξ εἰδικῶ ἀεροπλάνων ἐνῶ ἐπέτα ἐπάνω αὐτὸ τὰς Ἀζόρας τὸ ταξιδιόν του αὐτὸ πρὸς τὰς Βερμούδας, μίαν ἀπόστασιν δηλ. 400 μιλ., τὸ ἐπραγματοποίησε ἀνευ σταθμοῦ. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἐστέφη ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τὸ ἀεροπλάνον ἀνεφοδιασθῆ καὶ εἰς τὰς δύο του πτήσεις διὰ 3 400 γαλλ. βενζίνης. Προφύομαι δοκιμαστικαὶ πτήσεις γίνονται ἐπίσης· κατὰ μήκος τοῦ Βορρ. Ἀτλαντικοῦ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Ἀνεφοδιασμοῦ Ἀεροπλάνων, διὰ τῆς χορηγιασμοῦ ἀεροπλάνων Β.Χ.Α.Α.Σ. Πιθάνόν ὁ χειμὼν 1947-48 νὰ ἀποβῇ ἡ σπουδαιότερα περίοδος διὰ τὸν ἐν πτήσει ἀνεφοδιασμόν, μετὰ ἀγώνας καὶ παρὰ-ματα 15 ἐτῶν.

Τώρα ὡς ἰδωμεν εἰς τί χρειάζεται
ὁ ἐν πτήσει ἀνεφοδιασμός καὶ
τί πλεονεκτήματα ἔχει.

τι πλεονεκτήματα έχει.
 Ἐκείνοι τὸν ὅποιον δυνάμεθα νὰ
 εἰπωμεν ἐν ὀλίγοις εἶναι ὅτι ἓνα ἐμ-
 πορικὸν ἀεροπλάνον φέρουν μικρότε-
 ρον φορτίον βεζίνης κατὰ τὴν ἀπο-
 γείωσιν, μπορεῖ νὰ παραλάβῃ μεγα-
 λύτερον ἀριθμὸν ἐπιβατῶν, καὶ μεγαλύ-
 τερον βάρος ἑκπορευμάτων καὶ ταχυ-
 δρομεῖον (βλ. διαγράμματα σ. 348 β' τ.)
 Ἀποὺ πλέον ἀπογειωθῇ ἀσφαλῶς.

τὸ ἐπιβατικὸν ἀεροπλάνον δύναται
να ἐφοδιασθῇ διὰ μεγάλης ποσότη-
τος καυσίμου ὕλης, εἰς ὠρισμένην
ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἐκ-
κινήσεώς του.

Ἐπάρχουν ὁμως καὶ ἄλλα σημαν-
τικά πλεονεκτήματα. Ἀεροπορισμὸς
ἐν πτήσιν σημαίνει ὀλιγωτέρους ἐν-
διαμέσους σταθμούς εἰς τὰ διάφορα
ἀεροδρόμια, μόνον διὰ τὰ ἀνεφ. διὰ-
ζεται τὸ ἀεροπλάνον, πρῶγμα ἐξαι-
ρητικῶς σημαντικόν, διὰ τὸ ἀερο-
πλάνο π.χ. τῶν Βρετανικῶν Ἐνσε-
ρίων Γραμμῶν τῆς Νοτίου Ἀμερι-
κῆς, τὸ ὁποῖα ἔχουν γὰ διανύσουν
μεγάλας ἀποστάσεις.

Κατά τα πρώτα πειράματα, τα όποια συνεχίσθησαν μέχρι του 1937, απήρτιστο μεγάλη ελπίδα στους πιο πληρωμένους του ανεφοδιαζόμενου αεροπλάνου. Έν τούτοις, κατά το έτος αυτό, άπεφασίσθη, ότι ή μέθοδος του έν πτήσης ανεφοδιασμού έφραζε να μεταβληθί ή ούτως ώστε ή μεγαλύτερα εύθύν ή συγκεντρώνεται εις το ειδικώς εξησκημένο πλήρωμα του αεροπλάνου-δεξαμενής, ή διάφορος δέ τεχνική ή οποία ανεπτυχθή άποτελεί την βάση επί της οποίας σπρίτίζεται το σύγχρονον ούσημα.

Είς το σύγχρονον σύστημα, τὸ ὁποῖον ἕως σήμερον ἀπεδείχθη ἀπολύτως ἀσφαλές, ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ τοῦ ἀνεροπλάτρου καὶ ἀεροπλάνου καὶ τοῦ ἀεροπλάνου· δεξιμένη γίνεται διὰ τῆς ἐκτοξεύσεως ἐνὸς σωλήνος ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἄκρον του ἔχει ἕνα «ἀγκίστρον» (οὗτο εἶναι τὸ βλήμα). Ὁ σωλὴν ἐκτοξεύεται ὑπὸ ἐνὸς ἐλιδικοῦ ὀτλου τοῦ ὁποῖον ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου δεξιμένη, πρὸς ἕνα ἄλλον σωλὴνα ὁ ὁποῖος κρέμεται ἐκ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀνεροπλάτρου καὶ ἀεροπλάνου. Ἡ ἐκτοξεύσις τοῦ βλήματος δὲν γίνεται ἄνευ ὑπολογισμοῦ

ἀλλὰ συμφώνως πρὸς προηγουμένως καθορισθεῖσαν γωνίαν βολῆς, περίπου 41° καὶ ὁ πιλότος τοῦ ἀεροπλάνου δεξαμενὴ ἔχει ἀρκετὸν χρόνον καὶ χρόνον ὥστε νὰ λοβῇ τὴν πρὸς πούσαν θέσιν ἐκ τῆς ὁποίας θὰ κατευθύνῃ τὸ βλήμα, δηλ. τὸν σωλήνα ἐπαφῆς, πρὸς τὸν ἄλλον συρρόμενον σωλήνα τὸν ὁποῖον φέρει τὸ μέλλον νὰ ἀνεφοδιασθῇ ἀεροπλάνον. Παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἀτλή ἀτεδείχτη διὰ τὸ ἀνεφοδιασμὸς εἶναι εὐκολώτερος κατὰ τὴν νύκτα παρὰ κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐὰν φωτισθῇ διὰ προβολέως ὁ σωλὴν τοῦ πρὸς ἀνεφοδιασμὸν ἀεροπλάνου ἐκ τοῦ ἀεροπλάνου-δεξαμενῆ.

Ὁ ἐπὶ τοῦ βλήματος σωλὴν ἐπαφῆς καὶ ὁ συρρόμενος σωλὴν ἐνώνεται καὶ κλείουν ἀμέσως μόλις ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν, ὁ δὲ χειριστὴς τοῦ ἀεροπλάνου-δεξαμενῆ σύρει καὶ τοὺς δύο πρὸς τὸ σκάφος του καὶ προσαρμόζει τὸ στόμιον τοῦ συστήματος λήψεως. Ὁ σωλὴν τότε σύρεται ἀπὸ τὸ ἀνεφοδιαζόμενον ἀεροπλάνον ὅπου ὁ κῶνος ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σωλήνος, ἐφαρμόζεται τελειῶς πρὸς τὸ ἀντίστοιχον σύστημα λήψεως τὸ ὑπάρχον εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ἀνεφοδιαζομένου ἀεροπλάνου.

Τότε τὸ ἀεροπλάνον - δεξαμενῆ ἀγέρχεται ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ ἀνεφοδιαζόμενον ἀεροπλάνον ὥστε ἡ καύσιμος ὕλη νὰ ρεῖσῃ λόγῳ τῆς βαρύτητος. Ὅταν διέλθῃ ἐκ τοῦ σωλήνος ἡ ἀπαιτούμενη ποσότης καυσίμου ὕλης, τὸ ἀνεφοδιαζόμενον ἀεροπλάνον λύει τὸ σύστημα λήψεως ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου συστήματος τοῦ ἀεροπλάνου-δεξαμενῆ.

Ὁ συρρόμενος σωλὴν ἔχει ἓνα λεπτὸν σωλήνα ὅταν ὁ πιλότος τοῦ ἀεροπλάνου δεξαμενῆ τὸν ἰδῇ, καταλαμβάνει ὅτι ὁ ἀνεφοδιασμὸς ἐτελείωσε καὶ ἀλλάζει θέσιν, ὥστε δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τεντώνεται ὁ σωλὴν καὶ θραύεται. Τὸ ἀεροπλάνον δεξαμενῆ τότε μαζεύει τὸν σωλήνα καὶ τὸ ἀνεφοδιασθὲν ἀεροπλάνον μαζεύει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ συρρόμενου σωλήνος

του καὶ τὰ δύο συνεχίζουν τὴν πορείαν των.

Τὰ πειράματα τὰ ὁποῖα ἔγιναν τὸ 1947 μεταξὺ Λονδίνου καὶ Βεροῦ δὲν ἦσαν αἱ πρῶται δοκιμαὶ ἀνεφοδιασμοῦ ἀεροπλάνων εἰς ὑπερατλαντικὰς πτήσεις. Εἰς τὸ 1939 ἀεροπλάνο τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ἐναερίων Συγκοινωνιῶν ἀνεφοδιασθήσαν ἐν πτήσῃ κανονικῶς ἐκ βάσεων τῆς Νέας Γῆς καὶ τῆς Νοτίου Ἰρλανδίας, καί, ἔγιναν ἐν συνόλῳ 16 ἐπιτυχεῖς πτήσεις. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἔγιναν ἐπίσης προετοιμασίαι ὑπὸ τῶν Βρεταννικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν Ἀεροπορικῶν Δυνάμεων συγχρόνως, διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐν πτήσῃ ἀνεφοδιασμοῦ διὰ τὴν μεγάλην ἀκτίνος ἐπιδρομᾶς ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας. Ἐν τούτοις ἡ ταχεῖα κατάρρευσις τῆς Ἰαπωνίας δὲν κατέστησε ἀναγκαίαν τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ τοῦ συστήματος.

Τώρα ἂς ἐξετάσωμεν τί στοιχίζει ὁ ἐν πτήσῃ ἀνεφοδιασμός καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἐξ αὐτοῦ προσδοκώμενη ὠφέλεια.

Καὶ πάλι ἓνα παράδειγμα θὰ μᾶς δώσῃ τὴν καλυτέραν εἰκόνα. Ἐνα Βρεταννικὸν ἐπιβατικὸν ἀεροπλάνον τὸ ὁποῖον ἀναχωρεῖ διὰ τὸ ὑπερατλαντικὸν του ταξίδιον καὶ φέρει 50 ἐπιβάτας καὶ ἀποσκευάς, θὰ ἐχρειάζετο 12.000 γαλλ. καυσίμου ὕλης, ἡ ὁποία ζυγίζει 90.000 λίμπρες, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέμα τοῦ ταξιδίου του. Μὲ τὸν ἐν πτήσῃ ἀνεφοδιασμὸν οἱ ἐπιβάται ἀυξάνονται εἰς 100. Μεταξὺ Λονδίνου καὶ Νέας Ὑόρκης, μὲ τὴν σημερινὴν κίνησιν ἐπιβατῶν, τὸ ταξίδι, θὰ ἀπέφερε πρόσθετον κέρδος 5.000 λ. ἡ 10.000 διὰ τὸ ταξίδι ἐπιστροφῆς, ἐνῶ ἡ δαπάνη τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ ἐν πτήσῃ θὰ ἦτο περίπου 750 λ.

Ἡ Ἐταιρία Ἀνεφοδιασμοῦ Ἀεροπλάνων ἐν πτήσῃ, ὑπολογίζει ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη μπορεῖ νὰ ἀποφέρει 1.000.000 λ. πρόσθετον κέρδος κατ' ἔτος ἡ—ὅπως προτιμῶ ἐγὼ νὰ σκέπτομαι—σημαντικὰς ἐλαττώσεως ἀνύ-

λων, φορεῖων, ταχυδρομείων καὶ εἰσιτηρίων.

Πολλοὶ εἰδικοί ἔχουν ἤδη πεισθῇ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ ἐν πτήσῃ καὶ ὑπάρχει πιθανότης νὰ γίνων ἐξελίξεις εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ κινητήρος δι' ἀντιδράσεως ὁ ὁποῖος σήμερα, χρησιμοποιεῖ περισσότεραν καύσιμον ὕλην ἀπὸ τὸν ἐ-

ναλασσόμενον κινητήρα. Τὸ γεγονός ὅτι σήμερα κατασκευάζονται μεγαλύτερα ἀεροπλάνο μετὰ μεγαλύτεραν ἀκτίναν ἐνεργείας ἀπὸ τὰ ἤδη υπάρχοντα, δὲν θὰ ἀχρηστεύσῃ τὸν ἀνεφοδιασμὸν ἐν πτήσῃ. Ἴσως νὰ σημαίη μάλιστα μεγαλύτεραν ἀναλογίαν οἰκονομίας εἰς τοὺς ναύλους τῶν ἐμπορευμάτων.

«The Financial Times»

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΕΝΑ “ΑΕΡΟΠΛΑΝΟΝ - ΔΕΞΑΜΕΝΗ”

Ἐἶχα τὴν ἐξαιρετικὴν τύχην νὰ εὐρεθῶ τελευταίως εἰς ἓνα ἀεροπλάνον τὸ ὁποῖον ἐξετέλει μίαν συνεχῆ δοκιμαστικὴν πτήσιν ἀπὸ Λονδίνου εἰς Βεροῦδας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδοκιμασθῇ ὁ ἀνεφοδιασμός ἐν πτήσῃ. Ἡ πτήσις μας θὰ ἦτο ἓνα κοινὸ ἀεροπορικὸν ταξίδι ἐὰν δὲν ἐγνώριζα ὅλη τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν τέχνην ἡ ὁποία ἐχρειάζετο διὰ νὰ ἀνεφοδιασθῇ μὲ 7 περίπου τόνους βενζίνης, ἓνα ἀεροπλάνο εἰς ὕψος 10.000 ποδ. εἰς τὸ μέσον τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

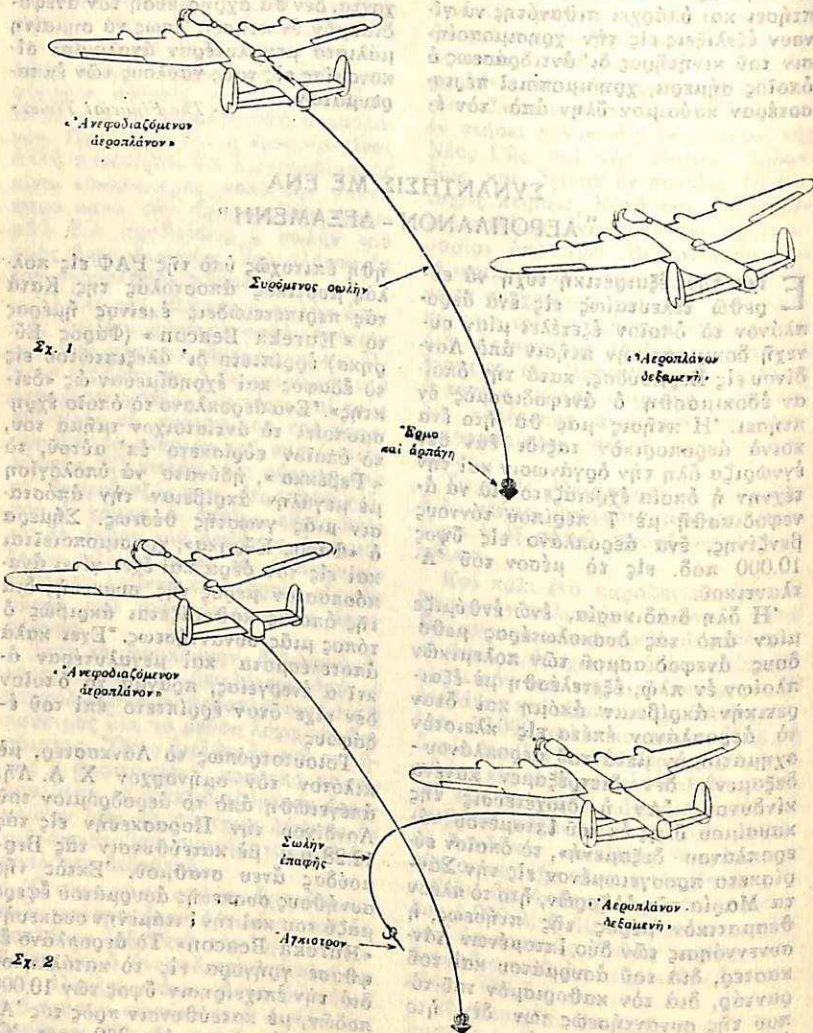
Ἡ ὅλη διαδικασία, ἐνῶ ἐνθύμιζε μίαν ἀπὸ τὰς δυσκολώτερας μεθόδους ἀνεφοδιασμοῦ τῶν πολερικῶν πλοίων ἐν πλῶ, ἐξετελέσθη μὲ ἐξαιρετικὴν ἀκρίβειαν ἀκόμη καὶ ὅταν τὸ ἀεροπλάνον ἐπέτα εἰς κλειστὸν σχηματισμὸν μετὰ τοῦ ἀεροπλάνου-δεξαμενῆ δὲν διετρέξαμεν κανένα κίνδυνον. Ἀν ἡ διοχέτευσις τῆς καυσίμου ὕλης ἐκ τοῦ ἱταμένου ἀεροπλάνου - δεξαμενῆ, τὸ ὁποῖον εὐερίσκειτο προσγειωμένον εἰς τὴν Σάντα Μαρία τῶν Ἀζορῶν, ἦτο τὸ πλέον θεαματικὸν μέρος τῆς πτήσεως, ἡ συνεννόησις τῶν δύο ἱταμένων Λάνκαστερ, διὰ τοῦ ἀσυρμάτου καὶ τῶν ραντάρ, διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου τῆς συναντήσεως τῶν δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἐντυπωσιακὴ.

Ἐχρησιμοποίηθη μία μάλλον νέα συσκευή «ἐπιστροφῆς εἰς τὴν βάσιν» ἡ ὁποία ἐξελλίχθη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ ἐχρησιμοπο-

ήθη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῆς ΡΑΦ εἰς πολλὰς μυστικὰς ἀποστολάς της. Κατὰ τὰς περιπετειώδεις ἐκείνας ἡμέρας τὸ «Eureka Beacon» (Φάρος Εὐρηκα) ἐρρίπτετο δι' ἀλεξίπτωτου εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἐχρησίμευαν ὡς «δείκτης». Ἐνα ἀεροπλάνο τὸ ὁποῖο ἐχρησιμοποιοῖ τὸ ἀντίστοιχον τμήμα του, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειτο ἐπ' αὐτοῦ, τὸ «Ρεβέκκα», ἡδύνατο νὰ ὑπολογίσῃ μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν τὴν ἀπόστασιν μίᾳς γνωστῆς θέσεως. Σήμερα ὁ «Φάρος Εὐρηκα», χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔχει γίνῃ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς συσκευῆς διὰ τῆς ὁποίας καθορίζεται ἀκριβῶς ὁ τόπος μίᾳς συναντήσεως. Ἐχει καλὰ ἀποτελέσματα καὶ μεγαλύτεραν ἀκτίναν ἐνεργείας, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε ὅταν ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

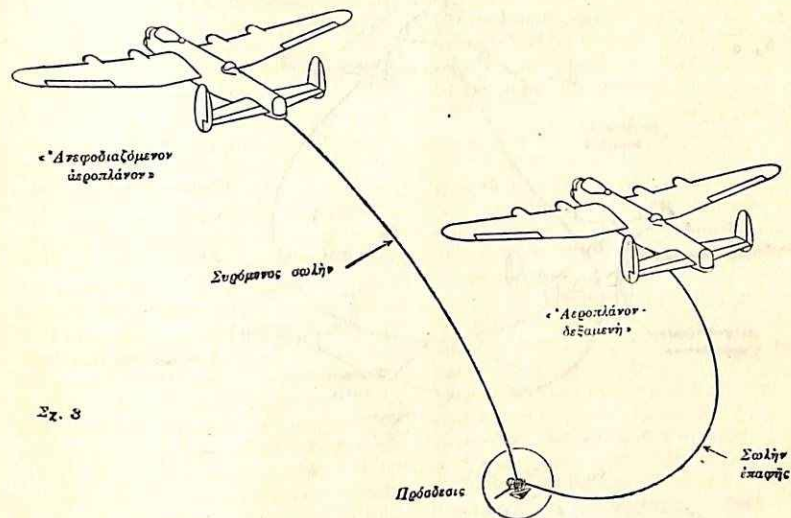
Τοιοῦτοτρόπως τὸ Λάνκαστερ, μὲ πιλότον τὸν σμήναρχον Χ. Α. Λή, ἀπεγειώθη ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Λονδίνου τὴν Παρασκευὴν εἰς τὰς 12.28 μ.μ. μὲ κατευθύνσιν τὰς Βεροῦδας ἀνευσταστῶς. Ἐκτὸς τῆς συνήθους συσκευῆς ἀσυρμάτου ἔφερε μαζὺ του καὶ τὴν ἱταμένην συσκευὴν «Eureka Beacon». Τὸ ἀεροπλάνο ἐφθασε γρήγορα εἰς τὸ κατάλληλον διὰ τὴν ἐπιχειρήσιν ὕψος τῶν 10.000 ποδῶν, μὲ κατευθύνσιν πρὸς τὰς Ἀζόρας καί, μὲ πορείαν 230 μοιρ. Ὁλίγα σύννεφα ἐσάκιζαν τὴν περιοχὴν τῆς Νοτίου Ἀγγλίας ἡ ὁποία θὰ ἦρεται διὰ νὰ καθορισθῇ ἡ θέσις τοῦ

Σχ. 1. Τὸ ἀνεφοδιαζόμενον ἀεροπλάνον καὶ ὁ συρόμενος σωλὴν, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ ἔξρημα, ἡ ἀρπάγη καὶ τὸ σύστημα λήψεως.

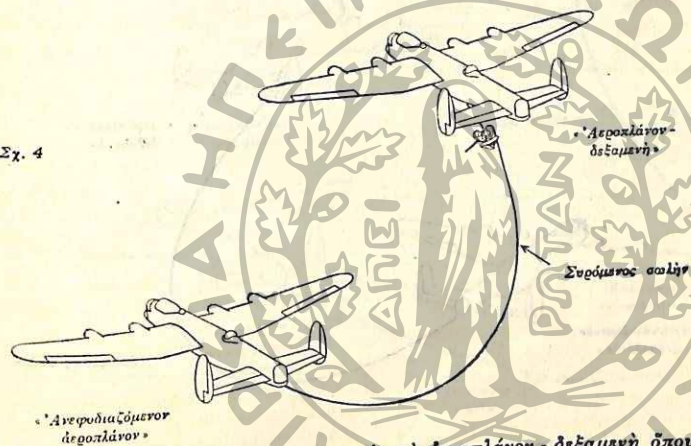

Σχ. 2. Τὸ ἄγκιστρον (βλήμα), φέρον ἓνα ἐλαφρὸν σωλὴνα, ἐκτοξεύεται ὑπὸ τοῦ ἀεροπλάνου-δεξαμενῆς κάτω τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τοῦ συρόμενου σωλῆνος τόξου.

Σχ. 3. Τὸ ἄγκιστρον ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἀρπάγη καὶ τὸ ἀεροπλάνον-δεξαμενὴ ἀρχίζει νὰ ἀνέχεται διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀπαιτούμενην διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν θέσιν.

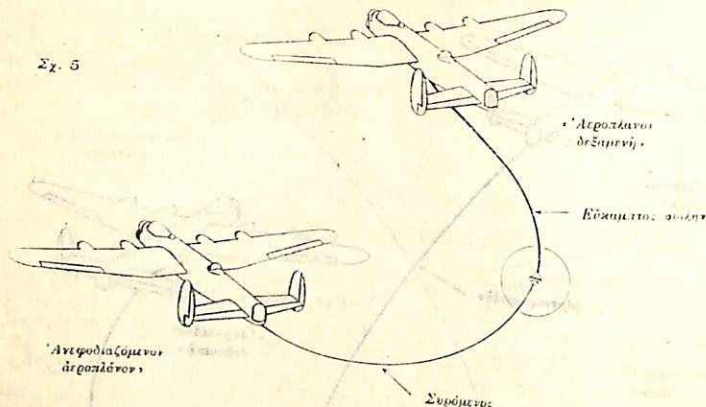

Σχ. 4

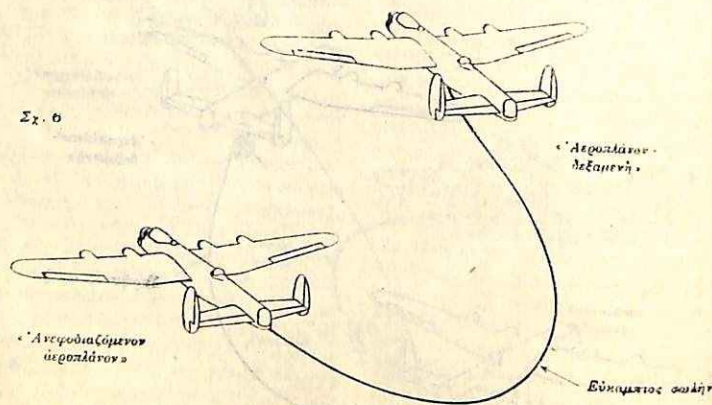

Σχ. 4. Ὁ συρόμενος σωλὴν ἔλκεται πρὸς τὸ ἀεροπλάνον-δεξαμενὴ ὅπου ἀφαιροῦνται τὸ ἔξρημα καὶ ἡ ἀρπάγη, καὶ ὁ συρόμενος σωλὴν προσαρμόζεται εἰς τὸ στόμιον τοῦ εὐκάμπτου σωλῆνος διὰ τοῦ συστήματος λήψεως.

Σχ. 5. Τὸ ἀεροπλάνον - δεξαμενὴ ἐλευθερώνει τὸν εὐκαμπτον σωλήνα, ὃ ὁποῖός ἐλκεται ὑπὸ τοῦ ἀνεφοδιαζομένου ἀεροπλάνου καὶ συνδέεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον σύστημα λήψεως.

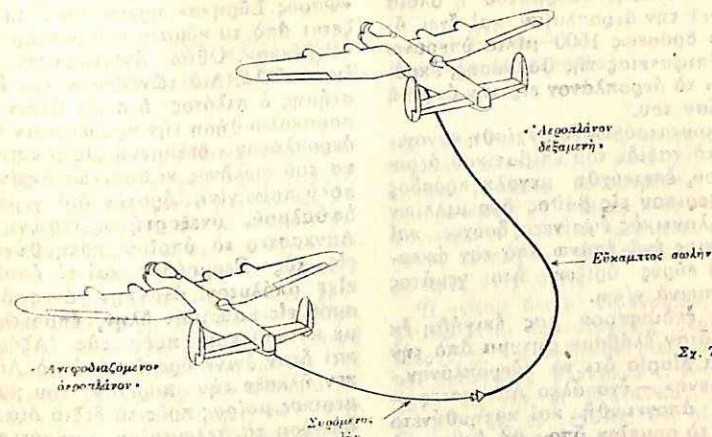

Σχ. 6

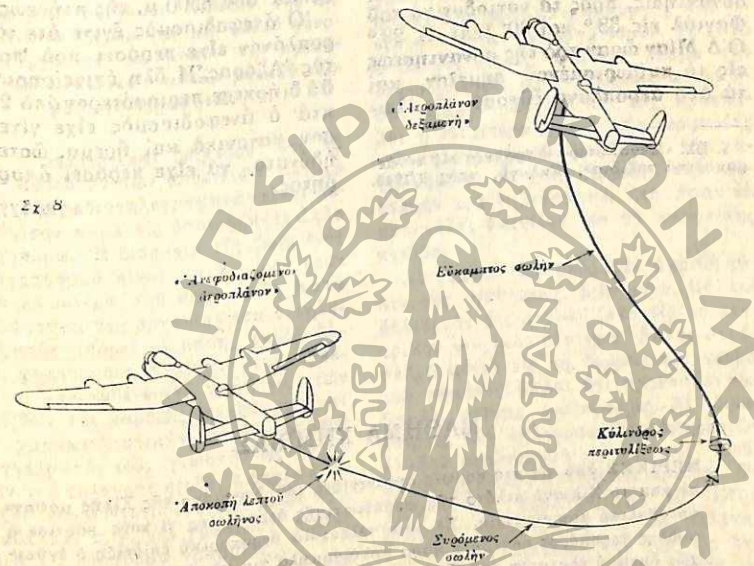

Σχ. 6. Ὁ ἀνεφοδιασμός ἀρχίζει.

Σχ. 7. Ὁ ἀνεφοδιασμός συμπληροῦται.

Σχ. 8

Σχ. 8. Τὸ ἀεροπλάνον - δεξαμενὴ στρέφεται διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν βάσην του καὶ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἀνεφοδιασθέντος πλέον ἀεροπλάνου διὰ τῆς ἀποκοπῆς τοῦ λεπτοῦ σωλήνος τοῦ ἀνεφοδιαζομένου ἀεροπλάνου.

αεροπλάνου. 'Αλλά η άκριβής πληροφορία της συσκευής «Γκλ» κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀργότερα τὸ πλεονέκτημα τοῦ «Consol», μιᾶς συσκευῆ ὁσμώματος ἡ ὁποία βοηθεῖ τὴν αεροπολίαν καὶ ἔχει ἄκτινα δράσεως 1500 μίλια ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐκράτησαν τὸ αεροπλάνον εἰς τὴν ἀκριβῆ πορείαν του.

Τοιοῦτοτρόπως ἐσυνεχίσθη κανονικῶς τὸ ταξίδι τοῦ ἐπιβατικοῦ αεροπλάνου, ἐπετεύχθη μεγάλη πρόοδος καὶ περίπου εἰς βάθος δύο μιλίων ὁ Ἀτλαντικὸς ἐφαίνετο ἡσυχος καὶ γαλήνιος ἐνῶ ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὠκεανὸν ὁ εὐρὺς ὀρίζων ἦτο γεμάτος ἀπὸ πυκνὰ νέφη.

Τὸ ἐνδιαφέρον μὲς ἐκινήθη ἐκ νέου ὅταν ἐλάβουμε μήνυμα ἀπὸ τὴν Σάντα Μαρία ὅτι τὸ «αεροπλάνον — δεξαμενὴ» — ἓνα ἄλλο Λάνκαστερ — εἶχεν ἀπογειωθῆ καὶ κατηυθύνετο πρὸς τὸ σημεῖον ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ συνάντησις, πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Φαγιόλ εἰς 38° καὶ 30' λεπτ. Β. 29° Ο. Δ Μίαν ὥραν πρὸ τῆς συναντήσεως εἰς τὸ καθωρισμένον σημεῖον, καὶ τὰ δύο αεροπλάνα ἔθεσαν εἰς λει-

τουργίαν τὴν «συσκευὴν ἐπιστροφῆς εἰς τὴν βάσιν» καὶ ἐνῶ ἀκόμη τὰ δύο Λάνκαστερ ἀπέειχον 70 μίλια τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἡ συσκευὴ τῶν «Φόρος Εὐρύκα» ἤρχισε νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ ραντάρ τῆς «Ρεβέκκα». Οὕτω ἀνεγνώρισαν τὸ ἓν τὸ ἄλλο. Διὰ τῶν μέσων τῆς ἐπιστήμης ὁ πιλότος ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσῃ τὴν προσέγγισιν τοῦ αεροπλάνου — δεξαμενῆ εἰς τὸν πίνακα τοῦ σωλήνος καθοδικῶν ἀκτίνων πολὺ πρὶν γίνῃ ὁρατὸν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀνεξορίτως νεφῶν. Τὸ Λάνκαστερ τὸ ὁποῖον κατηυθύνετο εἰς τὸς Βερμούδους καὶ τὸ ὁποῖον εἶχε ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀνεφοδιασμοῦ εἰς καύσιμον ὕλην, ἐπροχώρει μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰς Ἀζόρας καὶ ὅταν ἐγίνε ὁρατὸν ἀπὸ τὸ Λάγκεν ἤλλαξε τὴν πορείαν του κατὰ μερικὸς μοίρας πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ νὰ διανύσῃ τὸ τελευταῖον μακρύτερον τμήμα τῶν 3500 μ. τῆς πτήσεώς του.

Ὁ ἀνεφοδιασμὸς ἐγίνε ὅτε τὸ αεροπλάνον εἶχε περάσει πρὸ πολλοῦ τὰς Ἀζόρας. Ἡ ὅλη ἐπιχείρησις δὲν θὰ διήρκασε περισσότερο ἀπὸ 25 λεπτά· ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἶχε γίνῃ τὸν κανονικὰ καὶ ἦρσε, ὥστε θὰ ἠδύνατο νὰ εἶχε περάσει ἀπαρατήρητος.

«The Times»

ΜΑΘΗΜΑ ΧΗΜΕΙΑΣ

ΜΕΡΙΚΕΣ ἀπὸ τῆς πιὸ κομψῆς δεσποινίδος τοῦ Σαντιάγο τῆς Χιλῆς μάθανε σὲ κάποιο Χιλιανὸ πιλότο τῆς στρατιωτικῆς αεροπορίας τί τοὺς κόστισε ἡ ὑπερβολικὴ του εὐγένεια. Σὲ μιὰ τελευταία αεροπορικὴ ἐπίδειξη ὁ ἐνθουσιῶδης αεροπόρος κατέβηκε πάρα πολὺ χαμηλὰ γιὰ νὰ τῆς χαιρετίσῃ. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐξάτμιση τοῦ αεροπλάνου ἔφτασε ὥς τὰ θεμέλια ποὺ κἀνθονταν νὰ γυρίσουν στὸ σπῆτι τοὺς ὅλους ἐκάλτωτες.

«NEW REPUBLIC», Νέα Ὑόρκη

Τὸ πλέον ἐπικίνδυνον ἐπάγγελμα εἶναι τοῦ τηλεγραφητοῦ;

Τοῦ GUILLERMO S. GARCÍA A.

(Ἀπὸ τὸ «El Nacional», Καρακάς, Βενεζουέλα)

Αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἀσθένειαι ἀποτελοῦν ἓνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων προβλημάτων γιγνεῖς τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀπαιτεῖ μίαν λύσιν δι' ὅλον τὸν κόσμον καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἑργασίας ἔκαμε εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, χρηστέους συστάσεις. Ἡ Ἐκλογὴ ἐλπίζει εἰς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν θὰ μὴ πορῇ νὰ καταπολεμῇ τοὺς ἀγανώστους τῆς σχετικῶς μὲ τὴν πρόοδον τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀσθενειῶν. Σήμερα παρυσταίει μίαν σύντομον ἐκθεσιν τῆς εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἄλλου γενομένης ἐργασίας μὲ σκοπὸν τὴν πρόληψιν τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν μεταξὺ τῶν ραδιοτηλεγραφητῶν.

Αἱ στατιστικαὶ δείχνουν ὅτι τὸ ποσοστὸν τῶν ἀσθενειῶν μεταξὺ τῶν ραδιοτηλεγραφητῶν εἶναι μεγαλύτερον παρὰ εἰς ὅποιονδήποτε ἄλλο ἐπάγγελμα. Ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἐνός τηλεγραφητοῦ εἶναι κατὰ μέσον ὅρον πολὺ κατωτέρα τοῦ κανονικοῦ. Κατὰ τὸ διὰστημα τῆς ἐργασίας τοῦ ὁ τηλεγραφητὴς μπορεῖ νὰ πάθῃ, ἐκτὸς ἄλλων, φυματίωσιν, ἀναιμίαν τοῦ ἐγκεφάλου, νευρασθένειαν, παθήσεις τῶν βαλβίδων τῆς καρδιᾶς, στηθάγχην καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν ἀσθένειαν τοῦ ἐπαγγελάτου, γνωστὴν ὡς «κράμπαν τοῦ τηλεγραφητοῦ», ἡ ὁποία ἐπιφέρει τὸν συντονισμὸν τῶν μυῶν καὶ μεταβάλλει π. χ. τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα εἰς σύμφυρμα γραμμῶν.

Ὁ ἑχθρὸς του εἶναι ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ χειριστὴς ἀσκεῖ θεωρητικῶς πλήρη ἐλεγχον· ὁ ἡλεκτρισμὸς. Ὁλοτὸ διὰστημα κατὰ τὸ ὅποion ὁ τηλεγραφητὴς ἐδράσεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ

τῆς συσκευῆς του, ὁ ὁργανισμὸς του δέχεται ἡλεκτρικὰς ἐκκενώσεις αἱ ὁποῖαι βραδέως καταστρέφουν τοὺς μεμβρανώδεις ἢ κυτταρικοὺς ιστούς. Τὸ νευρικὸν σύστημα ὑφίσταται διαταραχὰς δυναμένας νὰ ἐπιφέρουν σοβαρωτέρας ἐνοχλήσεις.

Ἡ γνώσις ὅτι ὁ τηλεγραφιστὴς μπορεῖ νὰ εἶναι καταστρεφόμενος ὅσον καὶ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος θὰ εἶναι πρόσφατος ἀνακάλυψις. Κατὰ τὸ 1870 εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν, ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ τηλεγραφισταὶ κατὰ γενικὸν κανόνα ὑπέφεραν ἀπὸ κράμπαν, σπασμούς καὶ νευρικὴν ἀτονίαν τοῦ ὁργανισμοῦ. Τὸ 1875 ὁ Βέλγος ἱατρός Ὀπινους ἔκαμε τὴν διαγνώσιν ὅτι αἱ ἐνοχλήσεις αὗται ἦσαν ἐπαγγελματικαὶ καὶ τὰς προεκάλεε ἡ ἰδιαίτερα φύσις τῆς ἐργασίας τοῦ τηλεγραφητοῦ. Χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνοι, ὁ χειριζόμενος τὴν συσκευὴν τοῦ τηλεγράφου, ἦτο ὥσάν νὰ προσεκάλεε ἐναντίον του τὸ κακὸν τῆς πνεύμα.

Αἱ γνώμαι ὡς πρὸς τὴν ἀκριβὴ φύσιν τῆς παθήσεως, δίσταντο. Πολλοὶ ἐπίστευον ὅτι περιωρίζετο εἰς τὸ κανονικὸν νευρικὸν σύστημα· ἄλλοι ὅτι ἐπὶ τὰ δερματικὰ νεύρα τοῦ σώματος· ἄλλοι ὅτι προσεκάλεε καὶ θανάτους τῶν τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν ἐλαβον προληπτικὰ μέτρα καὶ ἰδρύθησαν σχετικαὶ ἐπιτροπὴ ἐρεῦνης. Τὸ 1884 ὁ Δρ. Φούλτον, ἀπὸ τοῦ Ἑδμ. δούρου, βοηθούμενος εἰς τὰς μελέτας του ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του, ὡς τηλεγραφητοῦ, πείραν, ἐξημοσίευσεν λελογισμένον περιγραφὴν τῆς ἀσθενείας διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδείκνυε ὅτι τὸ πρόβλημα ἦτο πολὺ σοβαρότερον ἀπὸ ὁ-

σον άνομιζέτο. Τό 1903 ό Δρ. Ε. Κρόνπαχ, από τό Βερολίνο, απέδωσε τήν «παγγελεματικήν νευρώσιν» τοῦ τηλεγραφητοῦ εἰς υπερκόπωσιν.

Αἱ πρώται αὐταῖ παρτηρήσεις ἐχρησίμευαν ὡς βάσεις διὰ τὰς σοβαράς μελέτας αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἔκτοτε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προβλήματος, τόσον εἰς τήν Β. Ἀμερικὴν ὥσον καί ἀπό ἐπιστήμονας τῆς Ἀργεντινῆς καί τῆς Οὐρουγουάης.

Διακρίνόμενος ἐπιστήμων τῆς Ἀργεντινῆς, ὁ Δρ. Ἀρτουρο Πουαρέ, πιστεύει ὅτι ὁ ἠλεκτρισμός τοῦ ἀνθρώπινου σώματος διαν συντονισθῇ μέ τό ρεθμα τῆς συσκευῆς λήψεως ἢ τῆς συσκευῆς ἐκπομπῆς, προκαλεῖ μεταβολάς εἰς τήν σύνθεσιν τῶν ἰσθμῶν καί ὁδηγεῖ εἰς μίαν κατάστασιν «ἠλεκτρικῆς μανίας». Ἡ κατάστασις αὕτη μπορεῖ νά ἐκδηλωθῇ ἡπύως ὑπό τήν μορφήν διαπληκτισμῶν μεταξὺ τῶν τηλεγραφητῶν διὰ τοῦ αἵματός, ἀλλά εἰς πλεον προχωρημένον στάδιον δυνατόν νά ὁδηγήσῃ εἰς παραφροσύνην, ἀκόμη καί εἰς αὐτοκτονίαν.

Κατά τὸν Ἀργεντινὸν Δρ. Μπόσοι ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τό πρόβλημα τῆς μυϊκῆς κοπώσεως, τὰ πλεον εὐπαθῆ σημεῖα εἶναι οἱ μῦς τοῦ ὤμου, τοῦ βραχίονος, τοῦ πήχους καί τῆς χειρός. Ὁ Μπόσοι ὑπελόγησε ὅτι σχεδόν τὰ 30% τῶν τηλεγραφητῶν, ἄνω τῶν 30 ἐτῶν, παθαίνουν τήν «κράμπαν τοῦ τηλεγραφητοῦ».

Τό ποσοστὸν δυνατόν νά φθάσῃ τὰ 50% εἰς τὸ 35ον ἔτος καί νά ἀνέλθῃ εἰς τὰ 60% κατὰ τὸ 60όν, τήν πλεον ἐπικινδυνὸν ἡλικίαν τῆς ζωῆς ἐνός τηλεγραφητοῦ.

Ὁ ἰατρός Δρ. Ζοζῆ Καμπιόνι ἀπὸ τήν Οὐρουγουάην, ὁ ὁποῖος καί ἐχρημάτισε ὑπάλληλος τῆς Κρατικῆς Ἐταιρίας Τηλεγραφικῶν Ἑπικοινωνιῶν, ἀφίερσε εἰς τήν μελέτην τοῦ θέματος αὐτοῦ πολλὰ ἔτη. Ὁ Καμπιόνι παρτήρησε ὅτι συχνότερα συμπτώματα ἀπὸ τήν κράμπαν ἢ τοῦς ἠλεκτρικοῦς σπασμοῦς τοῦς ἐκδηλουμένους διὰ διαλειπόντων καί σπασμωδικῶν συσπάσεων τῶν μυῶν τῆς χειρός καί τοῦ ἀντιχειρός εἶναι οἱ πόνοι τοῦ στομάχου

καί ἡ νευρική δυσπεψία. Ἐπίσης συχνοὶ εἶναι οἱ νευρικοὶ πόνοι τῶν ἐντέρων. Εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιον, λέγει ὁ Καμπιόνι, νά ἀδρεθῇ τηγγραφητῆς ὁ ὁποῖος νά μὴ εἶναι θύμα στομαχικῶν ἢ ἐντερικῶν διαταραχῶν.

Ὁ Καμπιόνι παρτήρησεν ὅτι οἱ νευρικοὶ αὐτοὶ σπασμοὶ τῶν ἀρτηριῶν τοῦς ὁποῖους προκαλοῦν οἱ συνεχεῖς παλμοί, εἶναι δυνατόν μέ τήν πάροδον τοῦ χρόνου, νά ἐπιφέρουν μεταβολάς εἰς τὸν μεταβολισμὸν τῶν ἰσθμῶν καί νά προκαλέσουν τήν ἀνάπτυξιν ἐλκῶν. Ὅπως φαίνεται, λέγει, εἰς περιπτώσεις ὅπου ὑπάρχει ἡδὲ καρδιακὴ πάθησις, ἡ κατάστασις ἐπεδεινώνεται ἀπὸ τήν συνεχῆ παλμικὴν δόνησιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Ἡ σύγχρονος ἱατρικὴ δὲν ἔχει ἀκόμη ὑποδείξει τὸν ἀκριβῆ τρόπον θεραπείας τῆς «κράμπας τοῦ τηλεγραφητοῦ» ἢ τοῦ μυϊκοῦ σπασμοῦ. Μέχρι τοῦδε, ἀποτελεσματικώτερα ἀπεδείχθησαν ἡ ἀνάπαυσις, τὸ μασσάζ, ἡ ἠλεκτροθεραπεία, τὰ θερμὰ λουτρά, κλπ. Σήμερα ἡ εἰδικὴ θεραπεία τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀσθενειῶν βασίζεται περισσότερον εἰς τήν λήψιν προληπτικῶν μέτρων παρά εἰς τήν ἱατρικὴν παρακολούθησιν.

Τό δημοσίευμα «Υγιεινὴ τῆς Ἐργασίας» ἐκδιδομένου ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας δίδει τὸν κατάλογον τῶν ἐνδεικνυομένων προφυλάξεων διὰ τήν ὑγίαν τῶν ραδιοτηλεγραφητῶν: Ἀσθητὰ ἱατρικὴ ἐξέτασις τοῦ τηλεγραφητοῦ προτοῦ εἰσελθῇ εἰς τὸ ἐπάγγελμα ἢ ὁποῖα δέον νά ἐπαναλαμβάνεται ἀνὰ ἐξάμηνον.

Εἰδικὴ παρακολούθησις διὰ τήν ἀνακάλυψιν σημεῖων ἀναμίας καί νευρικῶν διαταραχῶν. Παρακολούθησις τῶν παθήσεων τῆς ρινὸς καί τῶν ὠτων. Ἐξέτασις τῆς ἀκουστικῆς ἰκανότητος τῶν ὠτων.

Ἀποκλεισμός κάθε ὑποψηφίου κάτω τῶν 18 ἐτῶν. Ἀνώτερον χρονικὸν ὄριον συνεχοῦς ἔργασίας: 4 ὥραι τὴν ἡμέραν καί 3 ὥραι τὴν νύκτα, μέ ἡμισείας ὥρας ἀνάπαυσιν μετὰ 2 ὥρας ἔργασίας τὴν ἡμέραν καί κάθε 1½ ὥραν ἔργασίας τὴν νύκτα. Ἐτήσια

ἀδεια πενήντα ἡμερῶν εἰς δύο ἢ τρεῖς περιόδους.

(Hygiène du Travail
τόμ. II, σελ. 917)

Οἱ ἐπιστήμονες ζητοῦν καλύτερους ὁρους ἔργασίας ὡς πρώτον βῆμα καταπολεμήσεως τῆς ἀσθενείας τῶν τηλεγραφητῶν. Καλὸν ἀερισμὸν, χωρὶς μεγάλην θερμότητα ἢ ψυχρὸς εἰς τὰς αἰθούσας ραδιοτηλεγράφου τῶν πλοίων. Προφυλακτικὰ μέτρα πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ κινδύνου τῶν ἠλεκτρικῶν ἐκκενώσεων. Κατανομήν τῶν συσκευῶν τοιαύτην ὥστε νά ὑπάρχῃ ἡ μεγαλύτερα δυνατὴ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν χειριστῶν. Ἀπομάκρυνσις τῶν ἡχητικῶν παρεμβάσεων.

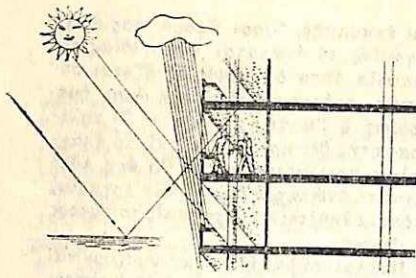
Χρησιμοποιοῦσι χειριστῶν ἐκ καουτοῦκ ἀντὶ τῶν ἐκ σκληρᾶς βλῆς. Καθίσματα ἰδιαίτερως ἀναπαυτικά καί χρησιμοποιοῦσι κάθε τηλεγραφητοῦ ἀλληλοδιαδόχως εἰς συνεργεῖα λήψεως

καί ἐκπομπῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὥρας ἔργασίας, τὸ ἀνώτατον ὄριον, ἰδίως εἰς γραφεῖα ὅπου ὁ πομπὸς ἐργάζεται συνεχῶς, πρέπει νά εἶναι ἕξ ὥραι ἡμερησίως ἢ 36 τὴν εβδομάδα. Ὁ τηλεγραφητῆς δὲν πρέπει νά ἀσκῇ τὸ ἐπάγγελμα περισσότερον ἀπὸ 25 ἔτη. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐτῶν ἔργασίας ἢ ὁποῖα ἐκθέτει τὸ ἄτομον εἰς τοιοῦτους κινδύνους.

Πολλοὶ χώροι ἡδὲ ἀγνωρίζουν καί ἀνταμεῖβουν ἀναλόγως τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦς. Εἰς τὴν Ἀυστρίαν, Ἰταλίαν, Ἑλβετίαν, Βρεταννίαν, Ἀυστραλίαν, Ρωσίαν, Ἰαπωνίαν καί Ἡνωμένας Πολιτείας, δίδεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἀποζημίωσις δι' οἰανδήποτε μορφήν ἀνικανότητος ἀποκτηθείσης κατὰ τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Εἰς τὴν Ἀργεντινὴν ὅπου οἱ τηλεγραφηταὶ ἀπολαμβάνουν ἐξαιρετικῶν προνομίων, ὑπάρχει εἰδικὸς νόμος περὶ τῆς «κράμπας τοῦ τηλεγραφητοῦ» καί τῶν ἄλλων συγγενῶν πρὸς αὐτὴν ἀσθενειῶν.

ΩΣ ΠΙΟ ὕψος ἀραγε φτάνει ὁ ἥχος; Εἶναι πολὺ γνωστὸ ὅτι ὁ ἥχος ἀνεβαίνει εὐκολώτερα καί μέ μεγαλύτερη δύναμιν ἀπὸ ὅ,τι κατεβαίνει, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ κατώτερα εἰς τὰ ἐπικρατέστερα στρώματα τοῦ ἀέρος ἀντιστρόφως. Αὐτὸ ἐξηγεῖται γιὰτί οἱ θόρυβοι ποὺ ἀκούγονται στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἀκούσι οὐδὲν ἀρετὰ μεγάλα ὕψη. Ἐπει, ἀνδρες μέσα σὲ ἀερόστατα ἔχουν ἀκούσει σὲ ὕψος 3.000 μέτρων τὸ σφύριγμα ποὺ κάνει μιὰ ἀτμομηχανή, σὲ ὕψος 2.500 μ. τὸ θόρυβο ἐνός τραίνου ἐν κινήσει, σὲ 1.800 μ. τὸ γαῖσιμα φένης σκύλου καί τὴν ἐκπυροσκόπηση ἐνός δακτύλου. Οἱ φωνὲς πολλῶν ἀνθρώπων μαζὺ, τὸ καρότσι ἐνός πετιέου καί ὁ ἥχος τῆς καμπάνας καθαρὰ ἢ μουσικὴ μὴ δύνανται νὰ ἀκούσθω σὲ ὕψος 1.600 μ. Στὰ 1.400 μέτρα ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου. Στὴ σιωπὴ τῆς χύστρας, καί ὡς τὰ 1000 μέτρα καί ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου. Στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας ὁ θόρυβος ἐνός ὀγκιστοῦ ἀκούγεται σάν τὸν κρότο ποὺ κάνει ἕνας ὀρηκτικὸς, ἰσχυρὸς κατασφάγιος. Ἀκόμη καί οἱ φωνὲς τῶν βατράχων καί τῶν τζίτζικων ἀκούγονται ὡς τὰ 900 μέτρα.

«BASLER NACHRICHTEN», Βασιλεῖα

* Η αρχή του «Διαπλαστήρος των 'Ηλιακών 'Ακτίων».*

Με την ευκαιρία της εκδόσεως του τετάρτου τόμου των 'Απάντων του Λέ Κορμπυζιέ, θέλουμε να τονίσουμε τη μετοβολή και τις διαφορές που παρουσιάζει αυτός ο τόμος αν τον συγκρίνουμε με τα έργα που έκαναν γνωστές τις ιδέες του Λέ Κορμπυζιέ την εποχή που ήταν ακόμη νέος. Μήπως σιέρεψε ή δημιουργική του μεγαλοφυΐα; Μήπως έπαναλαμβάνει με διαφορετική μορφή, πράγματα που έχει ξαναπεί άλλοτε;

'Απάντηση: το άναμνηστικό μνημείο Βαγιάν-Κουτιριέ, ποιητική σύνθεση γλυπτικής και αρχιτεκτονικής, σημειώνει την αρχή μιάς νέας περιόδου στον τρόπο με τον οποίο η εποχή μας εκφράζεται με την πλαστική. 'Ο διεθνής διαγωνισμός που έγινε για την κατασκευή αυτού του μνημείου στη μνήμη του ρήτορα, χρησίμευσε ως προσχημα στον Λέ Κορμπυζιέ για να εκφράση με ένα μνημειακό έργο το πνεύμα αυτής της μετοβολής, το σημάδι· πρόδρομο της νέας εποχής, αυτό το ύπογειο ρεύμα που από 30 χρόνια, έιργε της ρίζες της δημιουργικής του δύναμης. Σύμφωνα με τον Λέ Κορμπυζιέ,

* Το έσωτερικό αυτού του κτιρίου στο 'Αλνέριο έχει εγκαταστάσεις εξασρισμού. Όπως ο ήλιος, οπότε οι έκκεντρικες αντανακλάσεις της θαλάσσης, εμποδίζουν την εργασία. Το σχήμα και το μέγεθος του «Διαπλαστήρος των 'Ηλιακών 'Ακτίων» έχει καθοριστή ανάλογα με το πλάτος της τοποθεσίας και τον προσανατολισμό της προσόψεως του κτιρίου.

Λέ Κορμπυζιέ (1938-1946)

Του
CLIVE ENTWISTLE

Ένας από τους μεγαλύτερους συγχρόνους αρχιτέκτονες είναι ο Le Corbusier που γεννήθηκε στην 'Ελβετία στα 1887. 'Ο κ. Κλάιβ 'Εντγουϊστ, αρχιτέκτων και μεγάλος θαυμαστής και έρμηνευτής του Λέ Κορμπυζιέ, πλέκει στις παρακάτω σελίδες τόν πανηγυρικό του δασκάλου του. 'Ο θαυμασμός του είναι τόσο μεγάλος που για το τίποτα, όπως φαίνεται, θά κατεδάφιζε το Παρίσι καί, με το μέτρο στα χέρια, θά το ξανάχιζε όλο, σύμφωνα με το ρυθμό του Λέ Κορμπυζιέ. Βλέπετε, ο κ. Κλάιβ 'Εντγουϊστ δέν είναι Παρισινός κι έτσι πρέπει να του συγχωρήσουμε πολλά.

το βασίλειο της «οικοδομικής» περιλαμβάνει τρία στοιχεία:

Τά υλικά: ξύλα, τούβλα, άτσάλι, τσιμέντο κ.λ.π.

Τό σχέδιο: άρχες που διέπουν τη ζωή του ανθρώπου από το σπίτι του ως την πόλη.

Την έκφραση: αναλογία, ρυθμός, κατάρτιση, χρησιμοποίηση της γλυπτικής και της ζωγραφικής.

Τό μεγάλο πρόβλημα που δημιουργήθηκε από το πρώτο στάδιο της εξέλιξεως της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, ύστερα από το 1920, ήταν ή άφομοίωση των νέων υλικών: του ατσάλιου και του μπετόν-άρμέ στην αρχιτεκτονική. Θυμάται κανείς τη φράση: «το σπίτι είναι μία μηχανή για να κατοικούμε», από το βιβλίο του «Πρός μία αρχιτεκτονική», που έκείνη την εποχή έκανε μεγάλο κρότο στους άκαδημαϊκούς κύκλους.

Στό δεύτερο στάδιο, μετά το 1930, ή έμφαση μεταφέρεται από τα υλικά στο σχέδιο. 'Υστερα σημασία παίρνει ή δημιουργία νέων άρχων και άνιλήψεων για το χώρο, κυρίως

στην πολεοδομική. Έτσι γεννήθηκε και εξέλιχθηκε το πρωτότυπο της «Φωτεινής Πόλης».

Στό τρίτο στάδιο, ύστερα από το 1940, μεταφέρθηκε πάλι ο τόνος, και βλέπουμε τώρα τη σύγχρονη άρχιτεκτονική να περιά στο πρώτο στάδιο της τελικής και χραιμώτερης εξέλιξεως της: στο στάδιο της αίσθητικής έκφράσεως.

Στό Μπρίτζουωτερ τόν Σεπτέμβριο του 1947, ο Λέ Κορμπυζιέ έλαβε μέρος σε μία συζήτηση του Διεθνούς Συνεδρίου των συγχρόνων αρχιτεκτόνων, και μίλησε για το πώς πρέπει να εκφράζεται ή αρχιτεκτονική. Στό νέο του βιβλίο αναφέρει ένα μέρος της ομιλίας του:

«... Η 'Αρμονία είναι ή μεγάλη λέξη της εποχής μας: όλα τα πράγματα να τοποθετούνται άρμονικά: Να προσπαθούμε σε όλα να βασιστή ή άρμονία και με τόν τρόπο αυτό να κάνουμε να προβάλλη ένα ποιητικό σύνολο! Ποίηση! Αυτή τη λέξη πρέπει να πούμε. Ποίηση, που δέν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο με την ύπαρξη άναλογίας.

Τό Θαύμα της άκρίβειας των άναλογιών ύπάρχει μπροστά στα μάτια μας, με τη μεγαλύτερη μαθηματική ακρίβεια.

Αν προσπαθήσουμε, φίλοι μου, μπορούμε να πραγματοποιήσουμε αυτό το θαύμα! Για ποιόν είναι αυτό το θαύμα; Για ένα κοινό. Για ποιο κοινό;

Άλλοι έχουν πη: για τόν λαό. 'Εγώ θά πώ: για τούς ανθρώπους. Γιατί είναι μία σχέση μεταξύ ανθρώπων. Είναι ένα άτομο που άπευδύνηται

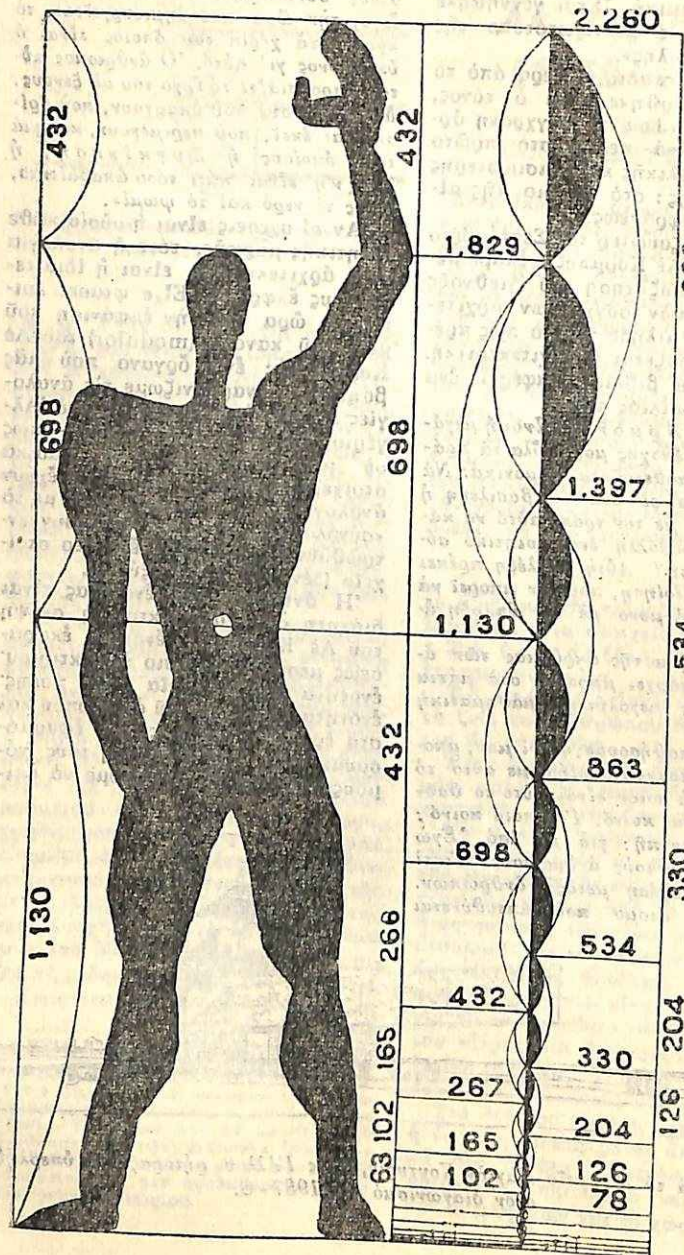
στους συνανθρώπους του. Τό κοινό έργο, την ώρα που δημιουργείται, τό κρατά στα χέρια του όποιος είναι ο υπεύθυνος γι' αυτό. 'Ο άνθρωπος αυτός παρουσιάζει τό έργο του σε ξένους. Μά σε ξένους που υπάρχουν, που βρίσκονται εκεί, που περιμένουν, και για τούς όποιους ή Συγκίνηση, ή Τέχνη είναι κάτι τόσο άπαραίτητο, όπως τό νερό και τό ψωμί».

Αν οι σχέσεις είναι ή ουσία κάθε ποιητικής μορφής, τότε ή αναλογία στην αρχιτεκτονική είναι ή ιδιαίτερη τους έκφραση. Είχε φάσει λοιπόν ή ώρα για την έμφανιση του μετρικού κανόνα (modulus) του Λέ Κορμπυζιέ: ένα όργανο που μās βοηθεί να έναρμονίζουμε τις άναλογίες αντίθέτως πραγματών. Στό 'Αλνέριο, στο κέντρο της πόλης—όπως σε μία φλαμουριά—τά βυσικά στοιχεία (φύλλο ή μπολκόνι) έχουν άναλογίες που έναρμονίζονται με τό «σύνολο». Τά στοιχεία όταν συγκεντρωθούν δημιουργούν ένα νέο στοιχείο (δέντρο ή ούρανοξύστη).

Η όντιληψη της ένότητας είναι διάχυτη στην αρχιτεκτονική σκέψη του Λέ Κορμπυζιέ: ένότητα έκφράσεως μέσα στο πλαίσιο ενός κτιρίου· ένότητα στα στοιχεία μιάς πόλης· ένότητα στα έργα του ανθρώπου και στα έργα της φύσεως. Αν έφυσμόσουμε στην αρχιτεκτονική τούς νόμους της φύσεως, μπορούμε να έπι-

Σχέδιο για τό Μνημείο Βαγιάν-Κουτιριέ, ενός Γάλλου ρήτορα, που υπεβλήθη στον διαγωνισμό στα 1937-8.

Modulor :
Ένα καινούριο μετρικό σύστημα που βασίζεται στο «Χρυσό Κανόνα». Ο Λέ Κορμπυζιέ καταδικάζει το μέτρο γιατί είναι μια μονάδα πολύ αυθαίρετη που η χρησιμοποίησή της στην αρχιτεκτονική καταστρέφει την αρμονία των αναλογιών: παραδέχεται τις υποδιαιρέσεις του, αναγνωρίζοντας όμως τα όρια που τις περιορίζουν. Σε αντίθεση, προτείνει ένα σύστημα πολλαπλών σχέσεων που προσορίζεται να χρησιμοποιηθεί από τους αρχιτέκτονες, σχεδιαστές και γενικά τους εργολάβους.

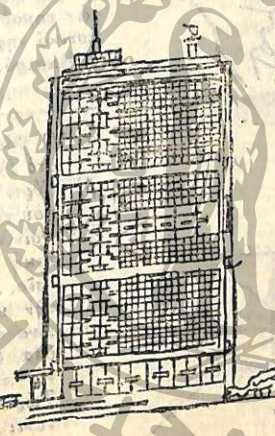
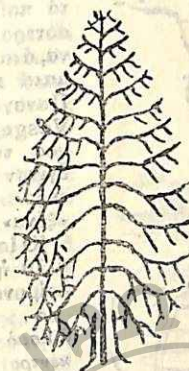
τύχουμε μία τέτοια ένότητα: νόμους αναλογίας, αναπτύξεως και ρυθμού, νόμους της λειτουργίας και της διαφοροποίησεως ώρισμένων οργάνων αν επιτύχουμε να εφαρμόσουμε ένα μέτρο των βασικών αυτών νόμων, κτίρια διαφόρων περιόδων θα μπορέσουν να εναρμονιστούν μεταξύ τους και με τη φύση.

Οι ελδικοί στην έκτίμηση του ωραίου, τυφλωμένοι από τις τυπικές διαφορές και τις μικρολεπτομέρειες των διαφόρων ρυθμών, δεν βλέπουν τη βασική ομοιότητα του πνεύματος διαφόρων μεγάλων περιόδων. Στο

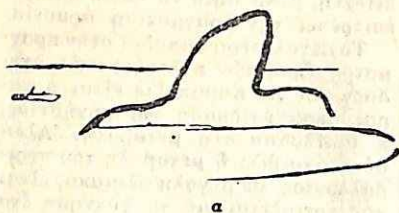
δξύ όμως μάτι του δημιουργικού καλλιτέχνη, μόνο αυτό το κοινό πνεύμα επιτρέπει την πραγματική αρμονία.

Το μεγαλύτερο εμπόδιο στην πραγματοποίηση των πολεοδομικών σχεδίων του Λέ Κορμπυζιέ είναι η παραλύουσα επίδραση της συνήθειας, η αντίδραση στη μεταβολή. Άλλα αυτή ακριβώς η μεταβολή του περιβάλλοντος, σε μεγάλη κλίμακα, είναι που χρειάζεται για να ξυπνήσει ένα έθνος, να το κάνει να αποκτήσει και πάλι συνείδηση της θέσης του και των επιδιώξεών του και συγχρόνως να του δώσει καινούριο ενδιαφέρον

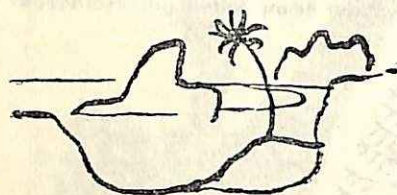
Ο Λέ Κορμπυζιέ θεωρεί το δέντρο σαν ένα θαυμάσιο παράδειγμα ένότητας σχήματος, καθαρότητας γραμμών και ισορροπημένης διανομής των δευτερευόντων στοιχείων, και το χρησιμοποιεί σαν βάση σχεδίου του για ένα κτίριο 150 μέτρων ύψους. Μ' αυτόν τον τρόπο φυσικός ρυθμός και εξαιρετική αναλογία συνδυάζονται με τη δύναμη.

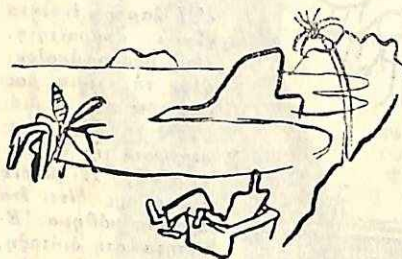
«Η λαμπρή ένότητα είναι απαραίτητη. Ποιό δρόμο ακολουθούν τα κτίρια μας από τότε που οι διάφορες σχολές καταστρέψανε την αρχιτεκτονική; Η μελέτη της φύσης δίνει ένα πλούσιο μάθημα: Ένότητα στη διάταξη, απλότητα στις γραμμές. Ποικιλία στην κατανομή των στοιχείων, αλλά παντοῦ ένότητα. Συσχέτιση των λεπτομερειών. Αποτέλεσμα: Ένότητα συνόλου.»

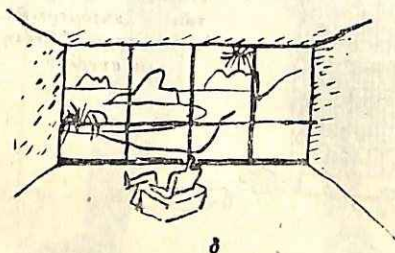
α

β

γ

δ

γιά να ζήση και να αξιολογήση ξανά τις παραδόσεις του. Η ποικιλία και η μεταβολή της έμπνευσεως χρειάζονται επίσης για να διατηρήσουν τη ζωτικότητα των εθνών, όπως και τη ζωτικότητα των ατόμων. Με την αντίληψη ποιητή ο Λε Κορμπυζιέ δείχνει στη σειρά των σχεδίων του για ανοικοδόμηση του κέντρου του Παρισιού, ότι είναι ποτισμένος απ' αυτή την αλήθεια.

Οι αντίπαλοί του καταδικάσαν το σχέδιό του, λέγοντας ότι δεν ταίριαζε με τη φύση του Παρισιού. Ο Λε Κορμπυζιέ δείχνει πώς όλα αυτά που λατρεύουμε σήμερα περισσότερο στο Παρίσι, ήταν κάποτε ξένα, αταίριαστα, «μοντέρνα». Τα πράγματα που αγαπάμε περισσότερο: η Παναγία των Παρισίων, η πλατεία Vosges, τα «Ηλύσια Πεδία, ο Πύργος του Αίφφελ, τον καιρό που έγιναν δημιουργήσαν τον μεγαλύτερο θόρυβο και ονομάστηκαν «ξένα».

Ο Ισχυρισμός είναι άκαταμάχητος: αλλά η δύναμη της συνήθειας, αλλοίμονο, αντέχει σε όλα,

«...Με τον πλοῦτο και τον συνδιασμό των συγχρόνων υλικών, το κέντρο της πόλεως με τα δημόσια και ιδιωτικά γραφεία, με τα μεγάλα κτίρια όπου στεγάζονται τα συνδικάτα και τα νομοθετικά της σώματα, με το αστικό της κέντρο, θα αναπυχθῇ με τον καιρό. Θα διεισδύση μέσα στην

α) Ο βράχος αυτός είναι περίφημος στο Ρίο Ιανέιρο.

β) Γύρω του ύψώνονται γυμνά βουνά που τὰ βρέχει η θάλασσα.

γ) Φοινικές και μπανανιές: η τροπική ομορφιά ζωντανεύει το τοπίο... Σταματῆς και τοποθετῆς την πολυθρόνα σου.

δ) Ένα πλαίσιο γύρω σ' ὅλη αὐτὴ τὴ θέα. Οἱ γωνίες προεκτείνονται γιὰ νὰ πάρῃ τὸ τοπίο προοπτικὴ. Τώρα τὸ δωμάτιο βρέσκεται ἀπέναντι στὴν εἰκόνα. Ὁλόκληρο τὸ τοπίο μπαίνει μέσα στὸ δωμάτιο.

καρδιά της πόλης, κοντὰ στὰ μεγαλοπρεπῆ ἔργα τοῦ παρελθόντος, κληρονομία αἰώνων. Ὅλα θὰ διατηρηθοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐργατικὲς κατοικίες.

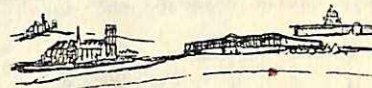
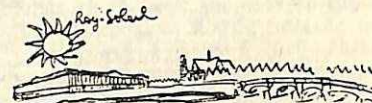
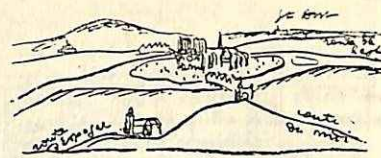
«Δέστε πὼς οἱ λόφοι μέσα στὴν περιοχή της πόλης προσπαθοῦν νὰ κερδίσουν μιὰ θέση στὴν ἀναγνώση της.

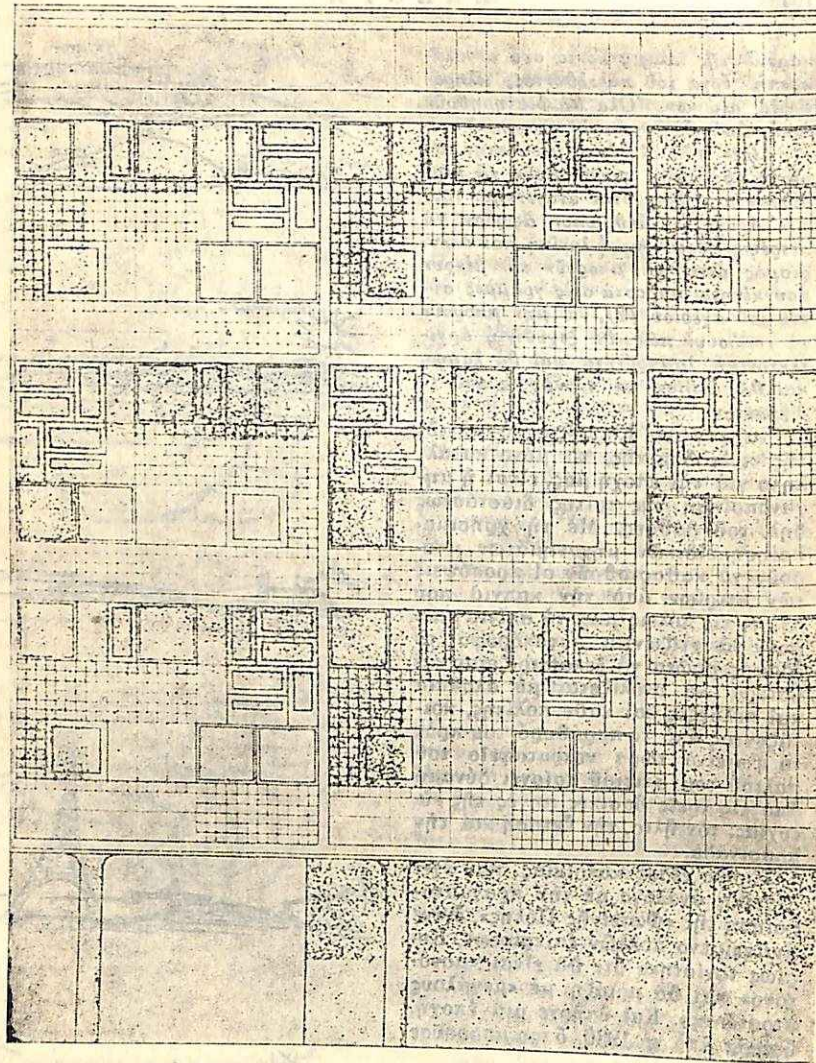
«Ἄραγε οἱ ἄνθρωποι ἄφησαν νὰ στερέψῃ μέσα τους ἡ λογικὴ καὶ ὁ λυρισμός ὥστε νὰμποροῦν νὰ μένουν ἀσυγκίνητοι μπροστὰ σὲς γραμμὲς αὐτοῦ τοῦ σχεδίου (2), νὰ μὴν μποροῦν νὰ νοιώσουν πὼς θὰ ξεχυθῇ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ λαμπρότητα καὶ θὰ λάμψῃ καὶ θὰ ἀνθίσῃ με τὶς ἀρχὲς πού τὸ διέπουν;»

Γιὰ τὸν Λε Κορμπυζιέ τὸ κλειδί τῆς πολεοδομικῆς, τὸ μόνο κατὰ-ληλο γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, εἶναι ἡ μηχανοποίηση τῆς τρίτης διαστάσεως δηλ. τοῦ βάθους. Με τὴ χρησιμοποίηση εἰδικῶν μηχανημάτων μποροῦν νὰ καθαρισθοῦν οἱ προσόψεις τῶν κτιρίων ἀπὸ τὴν καπνιά πού πνίγει τὶς πόλεις μας: τὰ σπῖτια μποροῦν νὰ χτίζονται κατακόρυφα: τὸ ἔδαφος πρῶτα νὰ ξεκαθαρίζεται καὶ ὕστερα νὰ στολιζεται με ἄλσσκια καὶ πελούζες καὶ κάθε πολίτης, κοιτάζοντας ἀπὸ τὸ παράθυρό του πρὸς τὸ φωτεινὸ τώρα νεκροταφεῖο τοῦ παλιοῦ του σπιτιοῦ παίρνει δύναμη ἀπὸ τὶς τρεῖς βασικὲς πηγὲς τῆς εὐτυχίας: τὸν ἥλιο, τὴν ἔκταση καὶ τὴν πρασινάδα.

Τὸ νέο εἶδος κατοικίας πού ἔχει μέγεθος ἀνάλογο με τὴν πραγματοποίηση τῆς «Φωτεινῆς Πόλης», ἔγινε ἀνικείμενο πολλῶν ἐπιχειρήσεων. Κυρίως τονίστηκε ὅτι θὰ εἶναι «μονότονο» καὶ θὰ μοιάζῃ με «μεγάλους στρατώνες». Καὶ ὑπῆρχε μιὰ ἐποχὴ, ὕστερα ἀπὸ τὸ 1930, ὅπου μπορούσε

Μερικὰ σκίτσα τοῦ Παρισιού. Τὸ Παρίσι, ἡ πόλις πού σώθηκε ἀπὸ θάνατο, θὰ προτιμῇ τὴν ἀδράνεια, τὴν ὀκνηρία καὶ τὴν νωθρότητα, τὴν ὥρα πού ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος ξαναχτίζεται, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τὸ Λονδίνο, ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία;

Πρόσωση πολυκατοικίας στο Boulogne-sur-Seine.

κάνεις να άναρωτηθῇ πῶς θά μποροῦσαν νά γίνουν ἐπαρκεῖς μεταβολές σ' αὐτό τὸ μεγάλο εὐθύγραμμο κτίριο.

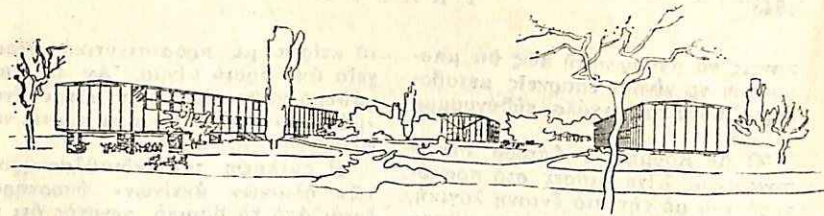
Ὁ Λε Κορμπυζιέ ὥστόσο δὲν ὑποχώρησε. Εἶχε φτιάσει στὸ πρωτότυπό του μὲ τὴν πιδ ἔντονη λογική, καὶ εἶχε τὴν ἐνδόμυχη πεποίθηση ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ σωστό. Προχώρησε λοιπὸν στὸ δεύτερο σπουδαῖο σημεῖο. Ἀσχολήθηκε μὲ τὸ πρόβλημα τῆς γυάλινης προσόψεως — τὸ θαυμάσιο αὐτὸ σύγχρονο ὕλικό, πολὺ ζωογόνο γιὰ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ πολὺ λεπτὸ γιὰ νὰ εἶναι ἐκτεθειμένο, χωρίς προφύλαξη, στὸν καλοκαιρινὸ ἥλιο καὶ στοὺς χειμωνιάτικους ἀνέμους. Τὰ κτίρια ποὺ εἶχαν γυάλινες ἐπενδύσεις θά ἦταν ἄλλοτε παγωνιέρες, ἄλλοτε φοῦρνοι. Ὁ Λε Κορμπυζιέ βρῆκε τὴν ἀπάντηση: νὰ ἐπενδύση

τὰ κτίρια μὲ προστατευτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ ἀραιὰ μίγμα. Ἄν τὸ παρόθυρο κάθε δωματίου εἶναι ἓνα «μάτι» τότε σὲ κάθε μάτι πρέπει νὰ φτιάξουμε ἓνα «φρύδι».

Ἡ σύλληψη τοῦ «διαθλαστήρος» τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸ βασικὸ γεγονὸς ὅτι ἡ θερμότητα τοῦ ἡλίου ἀλλάζει ἀνάλογα μὲ τὸ ὕψος τοῦ στὸν ὀρίζοντα. Στὸν Ἰσημερινὸ ἡ στίς πολιτικὲς περιοχές, στὴ Γαλλία ἢ στὴ Μασσαλία, ἓνας μοναδικὸς παράγοντας ἀποφασίζει τὴ θερμότητα τοῦ ἡλίου: τὸ ὕψος τοῦ στὸν ὀρίζοντα. Ἄρα χρησιμοποιώντας προεξέχοντα ὀριζόντια ἢ κάθετα ἐπίπεδα, ἀνάλογα μὲ τὸν προσανατολισμὸ, μπορούμε ν' ἀπομακρύνουμε ὅσο «θερμὸ ἡλιακὸ φῶς» θέλουμε καὶ νὰ δεχθούμε ὅσο «δροσερὸ ἡλιακὸ φῶς»

Μασσαλία. Ἡ κεντρικὴ, ἀπὸ τῆς 3 πολυκατοικίας μὲ περιποιημένα διαμερίσματα, ποὺ ἔχουν σχεδιασθῇ ἀπὸ τὸν Λε Κορμπυζιέ γιὰ νὰ κτισθοῦν σὲ ἓνα ὄψωμα ἐπάνω ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Μασσαλίας καὶ θά στεγάζουν 1000 ἄτομα.

Μακάριοι οί αναλφάβητοι...

Του Dr. ANANDA K. COOMARASWAMY

(Από το βιβλίο του «Am I My Brother's Keeper?»

εκδ. John Day Co, Νέα Υόρκη)

θέλουμε. Τα έπιπεδα αυτά, μπορούν επίσης να απομακρύνουν τη βροχή από τα άνοικτα παράθυρα, παρέχοντας όχι μόνο άνεση, αλλά και καθαριότητα.

Αυτά το «προστατευτικό περίβλημα», με τα προεξέχοντα έπιπεδα γρήγορα έγινε από τον Λέ Κορμπυζιέ μια επένδυση καταπληκτικά δημοφής και ποικίλη. Μπορούμε να προχωρήσουμε ακόμη πιο μπροστά και να μπορούμε να κανονίζουμε αυτές τις έπιφάνειες, να τους δίνουμε διαφορετικό σχήμα από κάθε πλευρά, ώστε ή μορφή του κτιρίου ν' αλλάξει ανάλογα με τις ώρες της ημέρας και τις εποχές του χρόνου. Μ' αυτή την καταπληκτική συνθετική ανακάλυψη, ο φόβος της μονοτονίας απομακρύνεται. Η διορθήμιση των ποικιλιών είναι ατελείωτη όχι μόνο σε σχέση με το κλίμα, αλλά και με την κλίμακα και τις αναλογίες που θέλουμε.

Στην πολυκατοικία που κτίζεται τώρα στη Μασσαλία, ο Λέ Κορμπυζιέ επέτυχε μεγαλύτερο έπιπεδο αισθητικής έκφρασης από ότι στο θανατοφόριο Υπουργείο Υγιεινής του Ρίο

Τανέιρο, στο οποίο κυριάρχησε ή δική του επίδραση. Έδω, οι πλούσιοι συνδυασμοί του «εισθλαστήρος των ήλιακών ακτίνων» (όπως και οι χρήσιμες ιδιότητές του), φτάνουν σε μια λαμπρή μεγαλοπρέπεια.

Οι λίγες τελευταίες σελίδες του τετάρτου τόμου των Απάντων αναφέρονται στο έργο του Λέ Κορμπυζιέ ως άπεισταμένου της Γαλλίας στην Πολεοδομική Επιτροπή για την ίδρυση του κτιρίου που θα στεγάσει τα Ήνωμένα Έθνη. Ας ελπίσουμε πως ο σπóρος αυτός θα καρποφορήσει στον επόμενο τόμο των Απάντων. Για 18 μήνες ο Λέ Κορμπυζιέ και άλλοι αγωνίστηκαν συνεχώς εναντίον της γραφειοκρατίας και της μειοψηφίας. Η νέα φράση των ενεργειών θα είναι ή συμπλήρωση του σχεδίου και το σημαντικό έργο που πρέπει να γίνει για να εκφραστεί το παγκόσμιο αυτό σύμβολο με ένα αισθητικό τρόπο.

Έτσι το τελευταίο αυτό έργο να το αναθέσουν στον Λέ Κορμπυζιέ πού, δικαιωματικά του άνηκει, για τη θέση, τη μοναδική που κατέχει σήμερα στον κόσμο.

Αν τα βιβλία του Δρ. Ανάντα Κοομαρασάμ, που πέθανε τώρα τελευταία, δεν έχουν ως σήμερα διαβαστεί από πολλούς, αυτό ίσως να οφείλεται στο ότι τα ενδιαφέροντά του είναι τόσο πολλά, ώστε δεν μπορεί κανείς να τον κατατάξει σε καμιά φιλοσοφική σχολή. Ορισμένα χαρακτηριστικά του άρθρα συγκεντρώθηκαν τώρα τελευταία σε ένα βιβλίο με τον τίτλο «Am I My Brother's Keeper?» (Είμαι ο φύλακας του αδελφού μου;) Από το βιβλίο αυτό δημοσιεύουμε τα παρακάτω αποσπάσματα που αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των προκλητικών του ιδεών.

Ο Ανάντα Κοομαρασάμ γεννήθηκε στην Κεϋλάνη στα 1877. Η μητέρα του ήταν Άγγλιδα και ο πατέρας του ο πρώτος Ινδός που έγινε δικηγόρος στο δικηγορικό σώμα του Λονδίνου. Σπούδασε στην Άγγλία και από πολύ νωρίς έδειξε ενδιαφέρον για τη γλωσσολογία. Αργότερα διωρίστηκε διευθυντής της Ορνιθολογικής Υπηρεσίας της Κεϋλάνης. Η διαμονή του στην Κεϋλάνη του έδωσε την ευκαιρία να δει τα αποτελέσματα που είχε ή βιομηχανοποίηση της δύσεως στις έγχωμες τέχνες και τα επαγγέλματα, και έτσι να γίνει ο υπερασπιστής του «έγχωριου» πολιτισμού και της βιοτεχνίας.

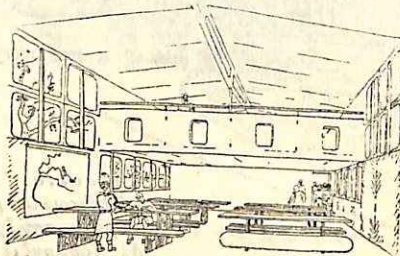
Από το 1917 ο Κοομαρασάμ έζησε στις Ήνωμένες Πολιτείες. Στο Μουσείο των Καλών Τεχνών της Βοστώνης, επέβλεπε τις συλλογές, έγραφε άρθρα και έκανε διαλέξεις για τη φιλοσοφία της ζωής και για τη σημασία της τέχνης. Είχε καταγίνει πολύ με τον ινδουισμό, τη μουσική, τη φιλοσοφία και τη μεταφυσική. Ο πλούτος των χωρίων και των παραπομπών

που παραθέτει για να υποστηρίξει τα επιχειρήματά του, κάνουν πολλές φορές τα βιβλία του δύσκολα στο διάβασμα: αλλά είναι ένας από τους πιο εύλογους υπερασπιστές της πατροπαράδοτης φιλοσοφίας της τέχνης, και ένας από τους πιο καυστικούς επικριτές κάθε επιτηδευμένου και ψευτικού στοιχείου που υπάρχει στις αξίες του σύγχρονου πολιτισμού.

Ο Αριστοτέλης, ξεκινώντας από το συλλογισμό ότι ένας άνθρωπος που είναι καλλιτεργημένος μπορεί να μάθει και να διαβάσει, μπορεί να υποβάλει στον εαυτό του το ερώτημα αν ή σχέση ανάμεσα στην ανάγνωση και τη μόρφωση ήταν αναγκαστική ή απλώς τυχαία. Το ερώτημα αυτό δεν τίθεται για μας τους Αμερικανούς, που θεωρούμε τους αγράμματους σαν να είναι «ipso facto» άμαθε, και οι άνικανοί να αυτοκυβεστηθούν. Για μας οι αγράμματοι λαοί δεν είναι πολιτισμένοι, και αντίθετα. Έτσι διαβάζει τώρα τελευταία στο εξώφυλλο ενός νέου βιβλίου: «Δεν υπάρχει, στον πολιτισμένο κόσμο, δύναμη ανώτερη από την εμαδική σοφία ενός λαού που έφέρει να διαβάσει».

Μια τέτοια γνώμη είναι καταληπτή μόνο αν κανείς υπολογίσει τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα σ' ένα λαό και σ' ένα προλεταριάτο, ανάμεσα σ' έναν κοινωνικό οργανισμό και ένα ανθρώπινο πλήθος. Για τον άνθρωπο του προλεταριάτου το να ξέρει να διαβάσει είναι μια πρακτική και πολιτιστική ανάγκη. Πρέπει όμως να πω πως οι ανάγκες δεν είναι πάντα αυτές καθ' εαυτές καλές: ώρτισμένες, όπως τα ξυ-

Επάνω:
Σχέδιο προσωρινών σχολείων για τα παιδιά των προσφύγων στη

Γαλλία μετά την καταστροφή του 1940. Κάτω: Έσωτερικό μιας σχολικής τάξης

λίνα πόδια, δὲν χρησιμεύουν παρὰ μόνο στους ἀκρωτηριασμένους. Ὡστόσο, ἡ μόρφωση εἶναι μιὰ ἀνάγκη γιὰ μᾶς, καὶ αὐτὸ γιὰ τοὺς λόγους. Πρῶτα γιατί τὸ βιομηχανικὸ μας σύστημα γιὰ νὰ λειτουργήσῃ μὲ τρόπο ἀποδοτικὸ χρειάζεται ἀνθρώπους πού νὰ ξέρουν στοιχειώδη ἀνάγνωση, γραφὴ καὶ ἀριθμητικὴ καὶ δεύτερο γιατί σὲ μιὰ κοινωνία πού δὲν ὑπάρχει πιά ἀναγκαστικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸν τεχνικὸ συναγωνισμό καὶ τὴ σοφία, ἡ μόρφωση τοῦ καθενὸς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἱκανότητά του νὰ διαβάξῃ τὰ καλὺτερα βιβλία.

Ἄν, ἐκκινώντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι πρέπει νὰ ἔχουμε συντρόφους στὴ δυστυχία μας, ἔχουμε τὴν πρόθεση νὰ βιομηχανοποιήσουμε τὸν πόλοιο κόσμο, θὰ βρεθοῦμε ἀναγκασμένοι νὰ τοῦ διδάξουμε τὸ «Basic English»* ἢ μιὰ παρόμοια γλῶσσα, γιατί ἄλλοιως οἱ ἄλλοι λαοὶ δὲν θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ συναγωνισθοῦν μὲ ἐπιτυχία μαζί μας. Γιατὶ ὁ συναγωνισμὸς εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορίου. Οἱ γκάγκστερ χρειάζονται ἀντιπάλους.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο πού μὲ ἐνδιαφέρει κυρίως ἐδῶ εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν γιὰ βέβαιον πῶς ἀκόμη καὶ γιὰ τίς κοινωνίες πού δὲν ἔχουν ὡς τώρα βιομηχανοποιηθῇ, ἡ ἀνάγνωση καὶ ἡ γραφὴ εἶναι ἕνα ἀναμφισβήτητο ἀγαθὸ καὶ συγχρόνως ἡ ἀπαραίτητη βάση κάθε πολιτισμοῦ. Ἡ τεράστια πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς δὲν ἔχει ἀκόμη βιομηχανοποιηθῇ καὶ δὲν ἔχει ἀκόμη νὰ διαβάξῃ (καὶ μάλιστα ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ λαοὶ πού ἔχουν μείνει ἐντελῶς ἀνέπαφοι, ὅπως ἐκεῖνοι πού ζοῦν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Βόρνεο)· ἀλλὰ ὁ μέσος Ἀμερικανὸς νομίζει ὅτι ἡ λέξη «ἀγράμματος» εἶναι συνώνυμη μὲ τὴ λέξη «ἀπολίτιστος»· γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὸν κόσμο του, ἡ τεράστια αὐτὴ πλειονότητα δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μιὰ κατώτερη τάξη. Οἱ πολιτισμένες χώρες παραβλέπουν τὸ γεγονός ὅτι ἡ

ἐκπαίδευση εἶναι ἕνα δίκαιο μαχαίρι, ὅτι εἶναι συγχρόνως καταστρεπτικὴ καὶ δημιουργικὴ: καὶ ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σοφία— ἢ τὴν τρέλλα— τῶν ἐκπαιδευτῶν ἂν θὰ καταστρέψῃ τὴν ἀμάθεια ἢ τὴν γνώση.

Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν ἤξεραν μόνο νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν, ἀλλὰ πού ἦταν πραγματικὰ μορφωμένοι· π. χ. ὁ καθηγητὴς Τ. Α. Κίτρετς, ἔγραψε: «Χρειάζεται συνδυασμένη προσπάθεια τῆς λογικῆς καὶ τῆς φαντασίας γιὰ νὰ συλλάβῃς τὸν ποιητὴ σὺν ἀνθρώπου πού δὲν ξέρει νὰ γράφῃ, πού τραποῦδᾷ ἢ ἀπαγγέλλει τοὺς στίχους τοῦ μπροστά σ' ἕνα ἀκραυγερὸ πού δὲν ξέρει νὰ διαβάξῃ. Ἐχει ἀποδειχτὴ καὶ ἀναγνωριστὴ ὅτι μὲ τὴν προφορικὴ παράδοση μπορεῖ νὰ διατηρηθῇ τεράστια ποιήματα αἰῶνες δόκλους... Γι' αὐτὴν τὴν «προφορικὴ λογοτεχνία», ἡ μόρφωση δὲν ἀξίζει τίποτε. Ὁ πολιτισμὸς καταστρέφει αὐτὴ τὴ φιλολογία καὶ μάλιστα πολλὰς φορές σὲ πολὺ λίγο διάστημα. Ὅταν ἕνα ἔθνος ἀρχίζει νὰ μαθαίνει νὰ διαβάξῃ, ἐκεῖνο πού πρὶν ἦνκε στὸ λαὸ σὺν ὅλῳ, γίνεται ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία τῶν ἀγράμμάτων καὶ ἐξαφανίζεται σὲ λίγο ἐντελῶς, ἐκτὸς ἂν περισυλλεχθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες». Ἀλλ' ὁ σημαντικὸ σημεῖο πού πρέπει ν' ἀναφέρω εἶναι ὅτι: ἡ φιλολογία τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐνδιαφέρει ὅχι μόνο ὅλες τίς τάξεις τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας, ἐνῶ τὰ βιβλία πού γράφονται σήμερα εἰδικὰ γιὰ παιδιὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἀνεχθῇ κανένας ὄριμος ἄνθρωπος. Σήμερα μόνο οἱ ἱστορίες μὲ εἰκόνας ἐνδιαφέρουν συγχρόνως τὰ παιδιὰ, πού δὲν τοὺς προσφέρουμε καμιά καλύτερη πνευματικὴ τροφή καὶ τοὺς μεγάλους πού τὸ μυαλό τους ἔχει μείνει ἀκόμα παιδικό.

Τὸ πρόβλημα ἀφορᾷ συγχρόνως τὴ γλῶσσα πού χρησιμοποιεῖται καὶ ἐκεῖνο πού ἐκφράζεται μ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα. Γιὰ τὸ πρῶτο δὲν πρέπει νὰ ἐξηγᾶμε ὅτι δὲν ὑπάρχει «πρωτόγονη

γλῶσσα», μὲ τὴν ἔννοια μιᾶς γλώσσας μὲ περιορισμένο λεξιλόγιο, φτιαγμένο γιὰ νὰ ἐκφράξῃ τίς ἀπλούστερες ἐξωτερικὲς σχέσεις. Ποιὸ πῶς ἀληθινὸ εἶναι νὰ πῶ ὅτι οἱ γλώσσες τείνουν νὰ φθάσουν στὸ «πρωτόγονο» λεξιλόγιο· ἡ γλῶσσα πού μιλοῦν, π. χ., οἱ «μορφωμένοι» ἀμερικανοὶ ἀποτελεῖται κατὰ 90 % ἀπὸ διούλλαβες λέξεις. Τὸ 17ο αἰῶνα ὁ Ρόμπερτ Νόξ ἔλεγε γιὰ τοὺς Σενεγαλέζους «ὅτι οἱ ἄλλοι χωρικοὶ καὶ γεωργοὶ ἐκφράζονται ὁμορφα καὶ εἶναι καλλιτεργημένοι. Δὲν ὑπάρχει καμιά διαφορά στίς ἱκανότητες ἢ στὴ γλῶσσα τοῦ χωρικοῦ καὶ τοῦ ἀλλικού». Θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω παρόμοιες μαρτυρίες καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα πέρατα τοῦ κόσμου. Ὁ Ντάγκλας Χάιντ γράφοντας γιὰ τοὺς Ἰρλανδοὺς, ὁ Τζ. Φ. Κάμπελ γιὰ τοὺς Σκώτους τῆς ὀρεινῆς Σκωτίας, ὁ Σαίντ Μπάρμπ Μπαίτλερ στὸ βιβλίο του «Ἀφρικανικὰ Τύμπα» καὶ ὁ Β. Τζ. Ἀρτσερ στὴν ἀνάλυσή του γιὰ τὸ φυλετικὸ σύστημα τῆς Βαβυλωνιακῆς πόλης Οὐρ, συμφωνοῦν καὶ ἀναγνωρίζουν ὅτι ξέροντας κανεὶς νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ, καταστρέφει τὴ μνήμη, φτωχαίνει τὸ λεξιλόγιο καὶ ὀνομασιεῖ τὰ ποιητικὰ θεμέλια τῆς ζωῆς μας.

Ὁ ἀνθρωπολόγος Πῶλ Ράντιν παρατηρεῖ ὅτι «ἡ διαστροφή τῆς ψυχῆς μας ζωῆς καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πού προκαλεῖται ἡ ἐφεύρεση τοῦ ἀλφαβήτου (πού τείνει νὰ κἀν τὴ σχέση τὸ μοναδικὸ κριτήριον κάθε ἀλήθειας) δὲν συνδέει ποτὲ τοὺς πρωτόγονους λαοὺς» καὶ προσθέτει: «πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε χωρὶς ἐπιφύλαξη ὅτι ἀπὸ ἀποψὲ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἱκανότητας νὰ σκεπτόμαστε λογικὰ καὶ συμβολικὰ, δὲν ὑπάρχει καμιά διαφορά ἀνάμεσα στὸν πολιτισμένο καὶ τὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο». Ὁ Τόμ Χάρρισον ἀναγγέλλει ὅτι στίς Νέες Ἑβρίδες ὑπάρχει μιὰ κατάσταση πραγμάτων καὶ μιὰ ἀντίληψη τῆς ζωῆς ἐντελῶς «ἄγρια». Γράφει: «Τὰ παιδιὰ μορφωνοῦνται μὲ τὴν προφορικὴ διδασκαλία καὶ τὴν παρατήρηση. Χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς γραφῆς, ἡ μνήμη εἶναι ἐξαιρετικὴ, ἡ παράδοση ἀκριβής.

Διδάσκουν στὸ παιδί καθὼς μεγαλώνει ὅλα ὅσα ξέρουν αὐτοί. Στοιχεῖα ἀσθάνητα παρεμβαίνουν σὲ ὅλες τίς προσπάθειες τῆς δημιουργίας, ἀπὸ τὴ στιγμή πού θὰ συλλάβουν τὸ σχέδιο ὡς τὴν ὥρα πού θὰ κατασκευάσουν τὸ μονόξυλο... Τὸ τραγοῦδι εἶναι ἕνα εἶδος διηγῆσεως... Τὰ ἀτέλειωτα παραμῦθια πού μαθαίνει κάθε παιδί (πολλὰς φορές κατὰ λέξη παρ' ὅλο πού ὀρισμένα κρατοῦν πολλές ὥρες) θὰ μπορούσαν νὰ σχηματίσουν δλόκληρη βιβλιοθήκη... Οἱ ἀκραυγερὲς πιάνονται μέσα σ' αὐτὸ τὸν ἱστὸ ἀπὸ λέξεις... συζητοῦν μεταξὺ τους μὲ μιὰ ἀκρίβεια καὶ ἕνα γλωσσικὸ αἶσα-θημα πού ἐμεῖς τὸ ἔχουμε χάσει». Καὶ τί σκέπτονται ἄραγε γιὰ μᾶς; «Οἱ ἱθαγενεῖς μαθαίνουν εὐκόλα νὰ γράφουν, ἀλλὰ τὸ νομίζουν σὺν κάτι περισπρῶ καὶ ἄχρηστο. Ὁ λευκὸς δὲν ἔχει ἄραγε ὅτις μνήμη οὔτε στόμα; ρωτοῦν».

Ὅταν ἐπιχειρήσουμε νὰ μορφώσουμε τοὺς Πολυνήσιους, τὸ κἀνωμ γενικά γιὰ νὰ γίνουν πῶς χρησιμοὶ σὲ μᾶς (γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἀκριβῶς οἱ «Ἀγ-γλοὶ—ὅπως τὸ ἀναγνωρίζουν οἱ Ἰθιοὶ—ἀνέλαβαν νὰ μορφώσουν τὸν πληθυσμὸ τῶν Ἰνδίων), ἡ γιὰ νὰ τοὺς προσηλυτίσουμε στὸ δικὸ μας τρόπο σκέψεως· ὅχι βέβαια γιὰ νὰ μὴν μὴν νὰ διαβάσουν τὸν Πλάτωνα· ἀν ὅμως κατὰ τὴν αὐτὴν ἡ ἐμεῖς διαβάσαμε τὸν Πλάτωνα, θὰ ἐκπλαγοῦμε ἴσως, καὶ οἱ δύο μας, δταν βροῦμε μέσα σ' αὐτὸν τὴν ἴδια διαμαρτυρία τῶν πρωτόγονων λαῶν. «Ἡ ἐφεύρεση αὐτὴ (τὸ ἀλφαβῆτο), λέει, θὰ καταστρέψῃ τὴν ἀλήθειαν, θὰ καταστρέψῃ τὴν καλὴ μνήμη ἐκείνων πού θὰ μὴν θοῦν νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν...». Ἐ-θοῦν νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν... Ἡ ἐφεύρεση εἶναι ἐπιβλαβὴς ὅχι τῆς καλῆς μνήμης ἀλλὰ τῆς ἀναμνήσεως· προσ-φῆρετε στοὺς μαθητὰς σας μιὰ φαινο-μενικὴ σοφία, γιατί θὰ διαβάσουν χω-μενικὴ σοφία, γιατί θὰ δίνουν ρίς νὰ ἔχουν διδαχτῇ, καὶ θὰ δίνουν τὴν ἀντύπωση πῶς ξέρουν πολλὰ πράγ-ματα, ἐνῶ θὰ εἶναι ἀμαθεῖς καὶ κα-κὸτροποὶ, γιατί θὰ εἶναι ἡμιμαθεῖς».

Ἡ γνώμη αὐτὴ τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶ-ναι καθόλου παράδοξη καὶ ὅλοι οἱ μορφωμένοι Ἰνδοί, πού δὲν ἔχουν ἐπη-μορφωσθῇ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς σύχρο-

* Basic English: ἀπλοποιημένα ἀγγλι-κά πού πολλοὶ πιστεύουν ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς διεθνῆς γλῶσσα.

νης Εθρώπης, θά συμφωνούσαν χωρίς επιφύλαξη. Από την ινδική άποψη, ο άνθρωπος ξέρει μόνο, τι ξέρει ά π' έξω.

Υπάρχουν και σήμερα ακόμη εκατοντάδες χιλιάδες Ινδοί που επαναλαμβάνουν καθημερινά, άπ' έξω, μεγάλα μέρη ή ακόμα και δολύκληρα τὰ Bhagavad Gitat, ενώ άλλοι, πιά σοφοί, μπορούν ν' άπαγγείλουν άπ' έξω εκατοντάδες χιλιάδες στίχους από μεγαλύτερα κείμενα. Από τὰ πανάρχαια χρόνια, οί Ινδοί θεωρούν για μορφωμένο, όχι τόν άνθρωπο που έχει διαβάσει πολλά, αλλά εκείνον που κρατάει πολλά από τή διδασκαλία ενός μεγάλου δασκάλου.

Ο Πλάτων υποστήριζε, ότι ο «ειδώς» δέν θά θέλη νά γράψη αλλά νά διδάξη, γι' αυτόν, άν ο σοφός γράψη, θά τόν κάνη είτε από άπλή φιλολογική διασκέδαση, είτε για νά βοηθήση τή μνήμη του τήν ώρα που θά εξασθενήση από τὰ γηρατειά. Ξέρουμε πολύ καλά αυτό που έννοει ο Πλάτων με τή λέξη «ειδώς». Ο άνθρωπος αυτός δέν ενδιαφέρεται για τὰ ανθρώπινα πράγματα και για τίς θνητές προσωπικότητες αλλά για τίς αιώνιες αλήθειες, τή φύση του πραγματικού όντος και τήν τροφή του άθάνατου στοιχείου που έχουμε μέσα μας. Τό φθαρτό έγώ μας μπορεί νά ζήση «μόνον άπ' άρτη». Ο έσωτερικός όμως άνθρωπος τρέφεται με τό μύθο και άν αντικαταστήσουμε τούς αθηνατικούς μύθους με μύθους προπαγάνδας, όπως είναι οί μύθοι τής «φυλής», «τής ανόδου», τής «προόδου» και τής «έκπολιτιστικής άποστολής» ενός λαού, ο έσωτερικός άνθρωπος μένει πεινασμένος.

Όλοι εκείνοι που μελέτησαν σοδάρά τίς ανθρώπινες κοινωνίες, άναγνωρίζουν ότι ή γεωργία και οί χειρωνακτικές τέχνες είναι οί απαραίτητες βάσεις κάθε πολιτισμού (άλλωστε ή ετυμολογία δέν μάς θυμίζει ότι «πολιτισμός» θά πη νά κτίση με πόλη;). Παρ' όλ' αυτά, όπως λέει και ο Άλμπέρ Σβάιτσερ, ένεργούμε σάν νά μήν ήταν ή γεωργία και οί χειρωνακτικές τέχνες, αλλά ή ανάγνωση και ή γρα-

φή που άποτελούν τήν άρχή του πολιτισμού... και σχολεία που δέν είναι παρά αντιγραφές των ευρωπαϊκών βγάζουν Άφρικανούς «μορφωμένους», δηλ. ανθρώπους που δέν θεωρούν αξία γι' αυτούς τή χειρωνακτική δουλειά.

Σ τίς φυσικές κοινωνίες, οί άναγκαίες εργασίες τής παραγωγής και κατασκευής δέν είναι άπλως μόνον «δουλειές» είναι ακόμη και ιερατείες, που συνοδεύονται από στίχους και μουσική. Τά μικρότερα μυστήρια των επαγγελματιών προετοιμάζουν για τήν είσοδο στά άνώτερα μυστήρια τής βασιλείας του ούρανού. Άλλά για μάς τούς Άμερικανούς, που δέν μπορούμε πιά νά σκεπτόμαστε με τόν τρόπο τής θείας δικαιοσύνης του Πλάτωνος που έδωσε τήν κοινωνική διαμόρφωση κατά επαγγέλματα, τό γεγονός ότι ο Χριστός ήταν ξυλουργός και γιός ενός ξυλουργού είναι έντελώς τυχαίο δέν βλέπουμε σ' αυτό μίαν αιώνια αλήθεια.

Όλη ή παιδεία που σκορπίζουμε προς διάφορες κατευθύνσεις στο έξωτερικό τείνει νά τραβήξη τούς μαθητές μας στον δικό μας τρόπο σκέψης και ζωής. Δέν είναι εύκολο για κανένα δάσκαλο στο έξωτερικό νά παραδεχτή τήν αλήθεια του Ράσκιν ότι μόνο ένας τρόπος υπάρχει νά βοηθήσουμε τούς άλλους και αυτός είναι, όχι νά τούς μάθουμε νά ζούν σάν κι έμάς, αλλά νά βρούμε τί είχαν προσπαθήσει νά κάνουν, και τί έκαναν πριν έρθουμε έμεις, και άν είναι δυνατό νά τούς βοηθήσουμε νά τόν κάνουν καλύτερα. Οί Ιησουίτες στέλνουν Ιεραπόστολους στην Κίνα σέ άπομακρυσμένα χωριά· όταν πάνε εκεί όφείλουν νά κερδίσουν τή ζωή τους έξασκώντας ένα έγγχώριο επάγγελμα για δύο χρόνια τό λιγότερο πριν τούς δοθή ή άδεια νά διδάξουν. Τό ίδιο θά έπρεπε νά γίνεται και με όλους που διδάσκουν στο έξωτερικό, είτε βρίσκονται σέ άποστολές, είτε σέ κρατικά σχολεία. Πώς τολμούμε νά ξεχνάμε ότι έχουμε νά κάνουμε με λαούς που

τά πνευματικά τους ενδιαφέροντα είναι τὰ ίδια από τὰ άνώτερα ως τὰ κατώτερα στρώματα τής κοινωνίας, και στους όποιους δέν έχουν γίνει οί άτυχείς διακρίσεις που έχουμε έμεις ανάμεσα στίς θρησκευτικές και τίς λαϊκές γνώσεις, ανάμεσα στίς καλές και τίς κατώτερες τέχνες, ανάμεσα στή σημασία των πραγμάτων και τή χρησιμότητά τους;

Δέν μπορώ παρά νά σκεφθώ ότι φθονούμε τήν γαλήνη αυτών των λαών: θά έλεγε κανείς ότι λυπόμαστε νά βλέπουμε πώς δέν είναι ούτε «βιομηχανικοί», ούτε «δημοκρατικοί». Είναι τουλάχιστο «ευχαριστημένοι». Έθλούμε νά διαδώσουμε ανάμεσα τους τή δυσάρεσκειά και κυρίως ανάμεσα στίς γυναίκες, τίς όποιες μπο-

ρούμε νά μάθουμε νά εργάζονται στά εργοστάσια και νά βρουν ένα επάγγελμα. Η τυφή μας πίστη στην άγάνωση μάς έμποδίζει νά δούμε τή σημασία άλλων τεχνών, σέ τέτοιο σημείο, ώστε δέν ενδιαφερόμαστε νά μάθουμε με ποιές απάνθρωπες συνθήκες ένας άνθρωπος θά χρειαστή ίσως νά κερδίση τή ζωή του από τή στιγμή που θά μάθι νά διαβάξη—δέν έχει σημασία τί — στίς έλεύθερες ώρες του. Η πλέον αυτή είναι μία από τίς σημαντικότερες αιτίες των προκαταλήψεων που χωρίζουν τίς φυλές σέ νά βλέπουμε πώς δέν είναι ούτε «βιομηχανικοί», ούτε «δημοκρατικοί» παραγοντας τής πνευματικής φτώχειας όλων των «καθυστερημένων» λαών που ίσχυρίζομαστε ότι «έκπολιτίζουμε».

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΔΕΝ ΓΕΡΝΑ ΠΟΤΕ...

ΤΙ ΜΠΟΡΩ νά εύχηθώ στους νέους τής χώρας μου που άφιερώνονται στην έπιστήμη;

Πρώτ' άπ' όλα, νά έχετε σύστημα· από τήν άρχή τής δουλειάς σας, μάθετε νά ακολουθήτε ένα άυστηρό σύστημα στή βαθμιαία συγκέντρωση τών γνώσεων.

Ν' άρχισετε από τό Α, Β, Γ τής έπιστήμης προτού προσπαθήσετε νά φθάσετε στά ύψη τής. Ποτέ μήν άρχίζετε από εκείνο που έρεχεται ύστερα, προτού γίνεται κύριο εκείνων που προηγούνται. Ποτέ μήν τολμήσετε νά σκεπάσετε μία ανεπαρκή γνώση ούτε και με τήν τολμηρότερη φαντασία ή υπόθεση.

Μάθετε νά σκέπτεσθε και νά έχετε ύπομονή. Μάθετε νά γίνετε σκληροί τής έπιστήμης. Μάθετε νά συγκρίνετε και νά συγκεντρώετε τὰ στοιχεία.

Όταν μαθαίνετε, όταν πειραματίζεστε, όταν παρατηρείτε, προσπαθήστε νά έμβαδύνετε στά γεγονότα. Μήν άρκεσθήτε μόνο στο νά καταγράφετε απλώς τὰ στοιχεία. Προσπαθήστε νά διεοδύσετε στο μυστικό τής δημιουργίας τους, επιμένοντας στην έρευνα των νόμων που τὰ διέκον.

Δύστερον, νά έχετε μετριοφροσύνη. Ποτέ νά μήν φαντάζεστε πως τὰ έχετε όλα. Όσο πολύ και άν σάς έκτιμούν, πάντα νά έχετε τό θάρρος νά ξεέχετε όλα.

Λέτε στον εαυτό σας «είμαι όμαθής». Μήν επιτρέπετε στην ύπερηφάνια νά σας κυριεύσει. Γιατί θά γίνετε λοχυλάτες στον εαυτό σας νά είμαι όμαθής.

Μήν επιτρέπετε στην ύπερηφάνια νά σας κυριεύσει. Γιατί θά γίνετε λοχυλάτες στον εαυτό σας νά είμαι όμαθής.

Τρίτον, νά έχετε πάθος. Πρέπει νά θυμάστε ότι ή έπιστήμη άπαιτεί θά άρνήσθε χρήσιμες συμβουλές και φιλική βοήθεια, και θά χάσετε τήν οργανώμενη και δέν θά ύποχωρήτε όταν είναι ανάγκη νά παραδεχθήτε κάτι.

Τέλειον, νά έχετε πάθος. Πρέπει νά θυμάστε ότι ή έπιστήμη άπαιτεί θά άρνήσθε χρήσιμες συμβουλές και φιλική βοήθεια, και θά χάσετε τήν οργανώμενη και δέν θά ύποχωρήτε όταν είναι ανάγκη νά παραδεχθήτε κάτι.

Καθ. Ι. Ρ. PAVLOF

στην Έπιστημονική Διάδηξη του 1936

που τήν έγραψε λίγο πριν πεθάνη σέ ηλικία 87 ετών, στις 27 Φεβρουαρίου 1936

Του GERARD FAY

(Από το «World Off Duty» Contact Publications, Ltd., Λονδίνο)

Τὰ γραφεία του Τόμας Κούκ είναι γνωστά σε όλη την Ευρώπη. Όσο και αν σήμερα υπάρχουν πολλές δυσκολίες για να ταξιδέψη κανείς σε ξένες χώρες, αξίζει να μάθουμε πώς ο πρωτοπόρος αυτός της οργανώσεως των ταξιδιών ίδρυσε στα 1841, το γραφείο που επρόκειτο να εξελιχθεί σε μία τεράστια οργάνωση, με παραρτήματα σε όλο τον κόσμο και με δράση πολύ ενρύτερη από όση συνηθίζεται σε ένα ταξιδιωτικό γραφείο. Δημοσιεύουμε σήμερα αποσπάσματα από ένα πρόσφατο άρθρο για τον Τόμας Κούκ & Υιο και μερικές σελίδες από ένα βιβλίο που δημοσιεύτηκε στα 1891 για τον έορτασμό του Ιωβηλαίου, της φήμας και που με τρόπο διασκεδαστικό και μάλλον αρχαϊκό δείχνει πώς έβλεπαν τα οργανωμένα ταξίδια στον περασμένο αιώνα.

Το μεγαλύτερο λάθος που μπορεί να γίνει σχετικά με τα γραφεία Κούκ είναι να φανταστεί κανείς ότι είναι απλώς ταξιδιωτικά πρακτορεία... Η βάση τους όμως είναι τα ταξίδια και όλες οι άλλες εργασίες τους πηγάζουν κατά κάποιο

τρόπο από τα προβλήματα της μεταφοράς των ανθρώπων από ένα τόπο σε άλλο. Στο διάστημα του πολέμου π.χ. η εταιρεία πραγματοποιήσει μια σπουδαία εργασία στη Μέση Ανατολή. Έφτιαχνε άμακτους, διώρθωνε, συγκέντρωνε και ανανέωνε μηχανές εσωτερικής καύσεως, αυτοκίνητα και φορτηγά. Η σχέση ανάμεσα σε μια δουλειά σαν αυτήν και στα ταξίδια είναι πολύ παλιά και φτάνει ως τα 1889, όταν η φήμα άνοιξε στον Νείλο ναυπηγείο και δεξαμενές. Αυτό εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο εργοστάσιο κατασκευής μηχανών της Μέσης Ανατολής ή αλλιώς της εξελίξεως ήταν η απόφαση του Κούκ να άνοιξε τον Νείλο στους τουρίστες με την οργάνωση μιας σοβαρής ποταμοπολοίας.

Η πείρα στην οποία βασίστηκε αυτό το σχέδιο έχει σχέση και με τη Βρετανική στρατιωτική ιστορία. Στα 1883 όταν έγινε η έκστρατεια για να ενισχυθεί ο στρατηγός Γκόρντον που τον είχαν πολιορκήσει στο Χαρκούμ οι άντρες του Μαχμετ, το Υπουργείο των Στρατιωτικών ανέ-

θεσε στην εταιρεία αυτή, τη μεταφορά στρατού και προμηθειών.

Η έκστρατεια απέτυχε, απέδειξε όμως ότι μπορούσε να οργανωθεί ένας αρκετά μεγάλος στόλος από μικρότερα και μεγαλύτερα ποταμόπλοια καθώς και μία σιδηροδρομική υπηρεσία με 6.000 βαγόνια.

Απέδειξε ακόμη ότι τα 27 ατμοκίνητα ποταμόπλοια που δούλευαν τότε στον Νείλο, δεν ήταν αρκετά και ενέπνευσε στον Τζων Μείζον Κούκ (υιό) την ιδέα να συνάψη ένα συμβόλαιο και να αναλάβει το Αιγυπτιακό ταχυδρομείο υπό τον όρο ότι θα μπορούσε να αντικαταστήσει τα παλιά ποταμόπλοια με συγχρονισμένα Βρετανικά. Ο Κούκ άρχισε με την αγορά έτοιμων πλοίων στη Γλασκώβη τα μετέφερε στο Μπούλακ κατά τεμάχια, σε 3.750 κιβώτια το κάθε ένα, και τα συγκέντρωνε εκεί. Σιγά-σιγά το εργοστάσιο εξελίχθηκε, όπου εφτιαχνε τα καρόβια εκεί και η εταιρεία βρέθηκε μπλεγμένη σε μία μεγάλη μηχανουργική επιχείρηση ή αλλιώς ήταν το ενδιαφέρον της για την προώθηση των ταξιδιών.

Πριν από τον πόλεμο οι Κούκ ήταν μεγάλοι διεθνείς ταπεζίτες και σ' αυτό πάλι η βάση των εργασιών τους ήταν τα ταξίδια, γιατί οι ταξιδιωτές ζητούσαν διαρκώς περισσότερες ταπεζίτικές διευκολύνσεις ή ανάπτυξη όμως του ταπεζίτικού κλάδου βρισκόταν πολύ πιο μπροστά από τις τουριστικές υπηρεσίες της επιχείρησής. Μία χρηματοδοτική εταιρεία πρόσφερε όλες τις κανονικές υπηρεσίες που θα έδινε μία Βρετανική Τράπεζα και αυτή κατόπιν τους λογαριασμούς και τις καταθέσεις. Είχε το πλεονέκτημα ότι προσέφερε ένα πραγματικά παγκόσμιο δίκτυο διακλαδώσεων. Το ταπεζίτικό τμήμα έλειπε γιατί, πριν από το 1940, ο έλεγχος της εταιρείας Τόμας Κούκ και Υιός, δεν βρισκόταν πια σε βρετανικά χέρια. Είχε περάσει σε μία Βελγική εταιρεία, και όταν το Βέλγιο κατέλαβε και κατελήφθη από τους Γερ-

μανούς ένα από τα αποτελέσματα ήταν ότι η εταιρεία Κούκ έμεινε για ένα διάστημα υπό τον έλεγχο της Επιτροπής Διαφυλάξεως της Περιουσίας του Έχθρου. Ζητώντας μία ανάλογη εταιρεία η οποία θα ανέλαμβανε τη διοίκηση της Κούκ και Υιός, η Επιτροπή διάλεξε την εταιρεία Βρετανικών Σιδηροδρόμων. Η εταιρεία αυτή απαγορεύεται σύμφωνα με το νόμο να έχει ή να ελέγχει ταπεζίτικούς οίκους, οπότε και η Τράπεζα Κούκ έπρεπε να διαλυθεί. Οι τρέχοντες λογαριασμοί σύμφωνα με ώρισμένες συμφωνίες (χωρίς να πουληθούν) μεταβιβάστηκαν σε μία ιδιωτική ταπεζίτική επιχείρηση και σιγά-σιγά η Τράπεζα Κούκ έπαψε να εργάζεται, αφού στο διάστημα αυτό κατέβαλε όλα τα χρέη των καταθετών της—πράγμα που οι περισσότερες τράπεζες δεν θα φρόντιζαν να μιμηθούν. Η εταιρεία δεν κάνει πια ταπεζίτικές εργασίες στην Αγγλία.

Μια άλλη πλευρά της επιχείρησής, που ασχολείται με τα ταξίδια κατά ένα τρόπο όχι και τόσο ορθόδοξο, είναι το τμήμα των ταξιδιών σε θρησκευτικούς τόπους. Αναλαμβάνει την οργάνωση μεγάλων τετώνων ταξιδιών—για να πνε οι Μαμεθανοί π.χ. στη Μέκκα ή οι Καθολικοί στη Ρώμη και τη Λούρη. Η δουλειά αυτή είναι περίπλοκη γιατί είναι φορές που οι προσκυνητές ταξιδεύουν σε ομάδες με περισσότερα από 1000 πρόσωπα, πράγμα που συχνά αναγκάζει την επιχείρηση να αντιμετωπίσει περιεργές περιπτώσεις. Το τμήμα αυτό θα ξαναρχίσει όταν οι συγκοινωνίες επανέλθουν κάπως στο κανονικό.

Τα γραφεία Κούκ αναλαμβάνουν εύθυνες που ξεπερνούν πολύ τα όρια ενός πρακτορείου. Αρχίζουν από τη μεταφορά με αεροπλάνο ασηρών μερμηγκιών, ως την περιήγηση στην Ίνδων Πριγκίπων σε όλο τον κόσμο, μέσα σε μια φοβερή ατμόσφαιρα γεμάτων περιπλοκών σε ζητήματα διαιτολογίου και κοινωνικών

τύπων. Αναλαμβάνουν ακόμη τη μεταφράση εμπορικών εγγράφων από μια γλώσσα, σε άλλη. Έχουν ένα μεγάλο τμήμα ξένου συναλλάγματος (υπόλοιπο του Τραπεζιτικού Τμήματος). Οργανώνουν αγώνες στα χειμερινά αθλητικά κέντρα και συντάσσουν π. χ. το δρομολόγιο ενός Ευρωπαϊκού σιδηροδρόμου.

Αν οι γονείς που ζουν στο εξωτερικό θέλουν να μορφώσουν τα παιδιά τους στην Αγγλία (ή το αντίθετο) υπάρχει ένα σχολικό τμήμα που θα αναλάβει την υπόθεση, φροντίζοντας να δίνει στο παιδί ακόμη και τα μικροέξοδά του, να το στέλνει στην έξοχή και σε εξαιρετικές περιπτώσεις να του μπαλάνη τις κάλτσες του και να φροντίζει και για την καθαριότητά του. Και αφού μία τόσο μεγάλη επιχείρηση στέκεται ακόμη χάρη στην τολμηρότητά της, υπάρχουν πολλά νέα τμήματα που διευρύνονται ή που τώρα αρχίζουν να λειτουργούν και αυτά θα φέρουν τα γραφεία Κούκ σε πεδία πολύ απομακρυσμένα από την άπλη έκδοση εισιτηρίων για αεροπλάνα ή τρέινα και την οργάνωση ταξιδιών αναψυχής.

Η εταιρία ασχολείται βέβαια και με χρηματοδοτικές εργασίες, το κύριο όμως ενδιαφέρον της είναι η ανάπτυξη και η διάδοση των ταξιδιών. Τα ταξίδια που γίνονται κατά τη διάρκεια των διακοπών τους ενδιαφέρουν πάρα πολύ, γίνονται όμως χωρίς σε ώριμην έποχή του χρόνου. Τα εμπορικά ταξίδια συνεχίζον-

ται όλο το χρόνο και αποτελούν μία μεγάλη αλλά μεταβλητή αναλογία των εργασιών της εταιρείας.

Όταν τα Γραφεία Κούκ κανονίζουν ένα ταξίδι, ένας ανώτερος υπάλληλος επισκέπτεται τις πόλεις που περιλαμβάνονται στο ταξίδι. Επιθεωρεί τα ξενοδοχεία, διαπραγματεύεται τις τιμές και εξετάζει αν υπάρχουν αξιοθέατα μέρη*

αυτά όμως έχουν αλλάξει σημαντικά σε πολλά μέρη με τους βομβαρδισμούς και τις μάχες. Συμβάλλεται με σιδηροδρομικές εταιρείες, με κυβερνητικές υπηρεσίες που έχουν τον τουριστικό έλεγχο. Φέρνει στάκεντρικά γραφεία την έκθεσή του στην οποία είναι υπολογισμένα με ακρίβεια τα ναύλα καθώς και τα έξοδα των ξενοδοχείων. Αν δουν ότι μπορούν να προσφέρουν στο κοινό ένα ταξίδι

πρέπει να προηγηθεί πολλή γραφική δουλειά προτού ο αρμόδιος υπάλληλος (οι αρμόδιοι υπάλληλοι 350 παραρτημάτων) αρχίσουν να δίνουν θέσεις.

Ο ιδρυτής της φίρμας, Τόμας Κούκ, άρχισε αυτή τη δουλειά σχεδόν τυχαία. Δεν χρειάστηκε πολύς καιρός για να ανακαλύψει ότι στα ταξίδια υπήρχε κάτι περισσότερο από το να κάνει περιουσία.

Ήταν ο πρώτος που (στά 1841) οργάνωσε μία λαϊκή έκδρομη με το σιδηρόδρομο, όχι για να κάνει εμπορική επιχείρηση, μη για να βοηθήσει το κίνημα κατά του αλκοολισμού για το οποίο εργαζόταν κι αυ-

τός. Η πρώτη έκδρομη συγκέντρωσε 750 άτομα από το Λέστερ ως το Λάμφμπορμ με επιστροφή για ένα σελλίν. Γρήγορα χρειάστηκε να σταματήσει το επάγγελμα του τυπογράφου και να ανοίξει το πρώτο ταξιδιωτικό πρακτορείο της Αγγλίας.

Ο Τόμας Κούκ και Υιός δεν είναι ικανοποιημένοι που στην οργάνωση των ταξιδιών έφτασαν στη μεγαλύτερη δυνατή τελειότητα. Σε ένα οργανισμό που μεγάλωσε σιγά-σιγά είναι μοιραίο να υπάρχει και άχρηστο υλικό. Όταν οι αρχικοί ιδρυτές της εταιρείας είναι άνθρωποι με ισχυρές ατομικές προκαταλήψεις αφήνουν πίσω τους μία κατά παραδοση μέθοδο, σύμφωνα με την οποία διευθύνεται η δουλειά. Η μέθοδος αυτή δεν ταιριάζει βέβαια πάντα με τους καιρούς που αλλάζουν, αρχίζει όμως να παίρνει ένα σχεδόν ιερό χαρακτήρα. Μέσα στην εταιρεία Κούκ υπάρχουν εικονοκλάστες που βλέπουν τις παλιές μεθόδους με αγανάκτηση μάλλον παρά με σεβασμό. Ελπίζουν σε λίγα χρόνια να ανακαινίσουν όλη την υπηρεσία και να βγάλουν από τη μέση ό,τι δεν μπορεί να φανεί χρήσιμο στις σημερινές συνθήκες. Τα συστήματα ωρισμένων τμημάτων πρέπει να αλλάξουν και ένα οργανικό τμήμα έχει ήδη αρχίσει τις απαραίτητες έρευνες. Θα καταργηθούν—αν κριθεί απαραίτητο ωρισμένα τμήματα και, όπου είναι δυνατό, θα εισαχθεί η μηχανοποίηση της δουλειάς.

Ένα από τα χρησιμότερα τμήματα για την εφαρμογή αυτής της τακτικής είναι η σχολή εκπαίδευσης. Ίδρύθηκε πριν από 50 χρόνια, πριν ακόμη καμία άλλη επιχείρηση δηλαδή η εταιρεία Κούκ είχε για τους νέους υπαλλήλους της τη διδασκαλία με τις καλύτερες μεθόδους, παρά η εισαγωγή τους στη δουλειά χωρίς προετοιμασία με την ελπίδα ότι κάτι θα γίνη. Κάθε άνθρωπος στους Κούκ αρχίζει από κάτω-κάτω, έχει όμως το πλεονέκτημα ότι το σχολείο θα τον βοηθήσει στα πρώτα στάδια της

δουλειάς. Από τότε που ξανάνοιξε πάλι ύστερα από τον πόλεμο έχει ηχητικό κινηματογραφικό μηχάνημα και χρησιμοποιούνται πάρα πολύ κινηματογραφικές ταινίες, ώστε να γνωρίζουν οι υπάλληλοι τις ξένες χώρες στις οποίες πολλοί απ' αυτούς θα εργαστούν.

ΠΩΣ ΕΒΛΕΠΑΝ ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Του W. FRASER RAE

(Απόσπασμα από το «The Business of Travel», έκδ. 1891)

Τότε που το πρώτο έκδρομικό τρέινο μετέφερε 750 άτομα από το Λέστερ στο Λάμφμπορμ, δεν υπάρχει αμφιβολία πως τόσο για κείνους που ταξίδευαν όσο και για κείνους που έμειναν θεατές, το γεγονός αυτό ήταν κάτι άσυνήθιστο και εξαιρετικό. Κανείς τους δεν είχε φανταστεί ότι θα ήταν δυνατό να οργανωθεί ένα ταξίδι με τόσο πολλών κόσμω.

Οι έκδρομείς ήταν κάτι σαν ήρωες κατακτήσεων. Όταν πήγαιναν στο σταθμό του Λέστερ, είχαν μπροστά μία μπάντα. Και όταν έφτασαν στο Λάμφμπορμ ένοιωσαν πόση σημασία είχαν σαν πρωτοπόροι όταν οι κάτοικοι της πόλεως μαζεύτηκαν στο σταθμό για να τους καλοσωρίσουν. Η θύμ για να τους καλοσωρίσουν. Η επιστροφή δεν ήταν λιγότερο αξιομνημόνευτη και όταν το έκδρομικό τρέινο έφτασε στο Λέστερ, στις 10.30 μ.μ., ολόκληρο πλήθος υποδέχτηκε τους ταξιδιώτες και τους μεταχειρίστηκε σαν να είχαν κάνει κανένα σπουδαίο κατορθώμα. Ωστόσο, εκείνο που πραγματικά είχε αξία δεν ήταν ο αριθμός αυτών που ταξίδεψαν με αυτό το τρέινο, μα εκείνος που σκέφτηκε και πραγματοποιήσει αυτό το ταξίδι. Η μουσική και ο ένθουςμαθός του κόσμου στο Λέστερ και στο Λάμφμπορμ ήταν η άμοιρή του κ. Τόμας Κούκ για την ιδέα του που

ΤΟΜΑΣ ΚΟΥΚ

οί καρποί της ξεπέρασαν κάθε προσδοκία του.

Η ιδέα του Τόμας Κούκ ναβάλει σε λειτουργία ένα εκδρομικό τραίνο ώστε να βοηθήσει μια ομάδα διαδελωτών του κινήματος κατά του αλκοολισμού να ταξιδέψει με άνεση, ήταν η αιτία που κίνησε τον κ. Κούκ στην άπλοποίηση του ταξιδιού ώστε να γίνει για τους φίλους του μια ευχάριστη.

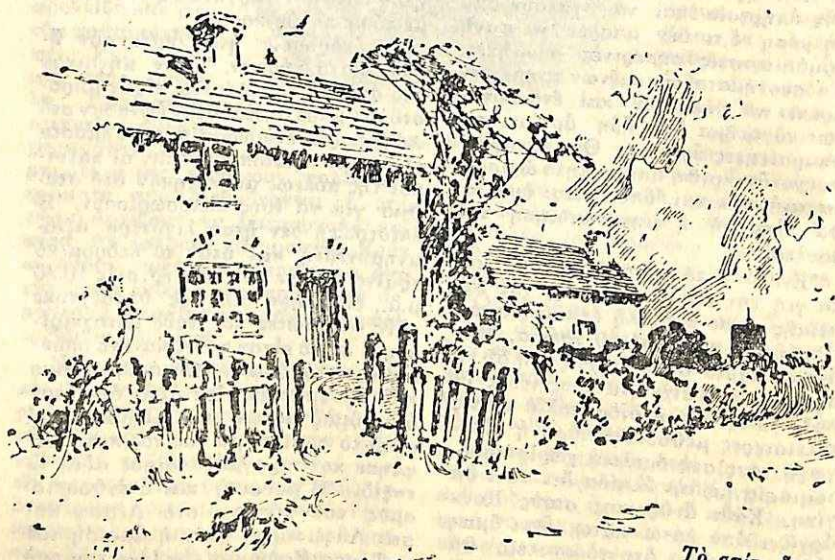
Στά 1855 ο αυτοκράτωρ Ναπολέον αποφάσισε να κάνει στο Παρίσι μια βιομηχανική έκθεση. Χτίστηκε ένα πέτρινο οικοδόμημα στα Ήλύσια πεδία που υπάρχει ακόμη.

Ο Τόμας Κούκ αποφάσισε να οδηγήσει αυτός τους θα ήθελαν να δουν την έκθεση και να ταξιδέψουν σ' ένα τμήμα της ήπειρωτικής Ευρώπης και άνηγγειλε το «Ταξίδι στη Γαλλία», από το Λέστερ ως το Καλαί με επιστροφή, 35 σελλίνα.

Χαρακτηριστικό των ταξιδιών αυτών ήταν ότι κάθε ομάδα συνοδευόταν από κάποιον που την κατατόπι-

ζε και φρόντιζε για την ακριβή εφαρμογή του προγράμματος. Σε μια ξένη χώρα ή ανάγκη της προσωπικής του επιβλέψεως ήταν ακόμη μεγαλύτερη, αφού λίγοι από κείνους που αποτελούσαν τις ομάδες στις οποίες ήταν αρχηγός ο κ. Τόμας ήξεραν άλλη γλώσσα εκτός από τη δική τους. Ο κ. Τόμας Κούκ είχε μαζί του ένα οδηγό και διερμηνέα που βρισκόταν στη διάθεση της ομάδας. Έτσι οι ταξιδιώτες μπορούσαν να απολαύσουν ότι έβλεπαν πράγμα που θα τους ήταν αδύνατο αν ταξίδευαν ο καθένας μοναχός του συγχρόνως τους κόστιζε πολύ λιγότερο παρά αν ήταν αναγκασμένοι να παίρνουν οδηγούς και διερμηνείς σε κάθε μέρος που σταματούσαν.

Ωστόσο, αν και το σύστημα ήταν εξαιρετικό, βρέθηκαν και εκείνοι που το κακολόγησαν και η ομάδα που διηύθυνε προσωπικά ο Τόμας Κούκ είχε τέτοιο όνομα που θα έλεγε κανείς πως οι άνθρωποι που την αποτελούσαν έπρεπε να τιμωρηθούν.

Το σπίτι όπου γεννήθηκε ο Τόμας Κούκ.

Johan Huizinga: «Mein Weg zur Geschichte: Letzte Reden und Skizzen» («Η πορεία μου προς την ιστορία: Τελευταίοι λόγοι και σχεδιάσματα», μεταφρασμένο στα γερμανικά από τον Werner Kaegi, έκδοση Βασιλείας).

Όταν ο Γιόχαν Χουϊτσίγκα πέθανε στα 1945, χωρίς να δηγήσει την νίκη των ιδεών που κήρυξε σε όλη του τη ζωή, η Ολλανδία έχασε έναν από τους καλύτερους ιστορικούς της και η Ευρώπη έναν από τους μεγαλύτερους ανθρωπιστές της. Πολλά από τα δοκίμια που εκδόθηκαν μετά το θάνατό του, θα είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα για τους ειδικούς, ο Χουϊτσίγκα όμως είχε πολύ ευρύτερο πνευματικό όριζοντα από πολλούς ιστορικούς. Σε μελέτες που περιλαμβάνονται σ' αυτό το βιβλίο όπως το «Ιστορικό Μεγαλειό» («Historical Greatness»), «Πώς η ιστορία κυβερνά το παρόν» («How History conditions the Present»), με τις φιλοσοφικές αναζητήσεις τους ξεπερνούν συνειδητά τα όρια της στενής ιστορικής έρευνας. Το δεύτερο από τα δοκίμια αυτά είναι θαυμάσιο παράδειγμα της ιδιοφυίας του Χουϊτσίγκα στην οδμάντικη κριτική του πολιτισμού. Αφήσει τον αναγνώστη να συλλογιστεί πάντες σφάλματα που ανακαλύπτει στην πνευματική συγκρότηση της σύγχρονης νεολαίας: ότι το νέο είναι πάντα καλύτερο από το παλιό· ότι η οργάνωση είναι πάντα καλύτερη από την ατομική δράση· ότι η κοινότητα είναι πάντα καλύτερη από την ατομικότητα, ότι οι νέοι είναι πάντα σοφότεροι από τους γέροντες. Από το «Samtid och Framtid», Στοκχόλμη

Edouard Krakowski: «Histoire de Pologne: L'élan vital d'un peuple de ses origines jusqu'à nos jours» («Ιστορία της Πολωνίας: η ζωντανή πορεία ενός λαού από τις αρχές του ως σήμερα» Editions du Myrte, Παρίσι).

Το βιβλίο αυτό είναι μια καινούρια τροποποιημένη και επηξημένη έκδοση της ιστορίας της Πολωνίας που είχε δημοσιεύσει ο συγγραφέας στα 1935 και, κάτι που τιμά ένα ιστορικό βιβλίο, προλογισμένη από τον Πάολ Βαλερύ. Ο κ. Ε. Κακόφσκι μάς δίνει κάτι περισσότερο από μία απλή ιστορία της Πολωνίας· είναι ένα φυλολογικό πορτραίτο. Ενδιαφέρονται περισσότερο για τις αιτίες των γεγονότων παρά για τα ίδια τα γεγονότα. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του πορτραίτου είναι ότι η Πολωνία είναι χώρα ολαδική, που χωρίς να άρνηθεί τίποτα από τις προτιμήσεις της, την εθνική της καταγωγή, δέχτηκε αβίαστα τον δυτικό πολιτισμό — ή καλύτερα τον καθολικό. Άλλο σπουδαίο χαρακτηριστικό που ανήκει έντελώς στο παρελθόν, είναι η ανόσια δράση της Πολωνικής αριστοκρατίας, πολεμικής και ιπποτικής, που της έλειπε έντελως το εθνικό πνεύμα και που στην πραγματικότητα κυβερνούσε επί αιώνες τη χώρα. Θα συγκαταστή ακόμη ο αναγνώστης τις εξαιρετικά ενδιαφέρουσες σελίδες με τον τίτλο «Η άμυνα του Ευρωπαϊκού Οδμάνισμού στα Ανατολικά σύνορα», — πράγμα που αποτρέπει την αποστολή και τη μοίρα της Πολωνίας. Είναι ένα βιβλίο που πάλλεται από πλούτο ιδεών.

Από το «La Gazette des Lettres», Παρίσι

Theodor Plivier: Stalingrad (Βερολίνο: εκδ. Aufbau, 'Αμβούργο, εκδ. Ernst Rowocht).

Τό βιβλίο αυτό γραμμένο από έναν διάσημο γερμανό κομμουνιστή είχε στην Γερμανία τη μεγαλύτερη επιτυχία από όλα τα μεταπολεμικά δημοσιεύματα. Κυκλοφόρησε συγχρόνως στη Ρωσική ζώνη της Γερμανίας και στο 'Αμβούργο και πουλήθηκαν 270.000 αντίτυπα. Τό ζητούν πολύ και αυτό γιατί είναι πραγματικά ενδιαφέρον και επιδοκιμάζεται όμοφωνα από όλους τους Γερμανούς, όλων των πολιτικών απόψεων. 'Η επιτυχία αυτή είναι ακόμη σπουδαιότερη, όταν θυμηθούμε το έχθρικό ρεύμα που προκαλέσαν έναντιόν τους τα βιβλία του περασμένου πολέμου όπως π.χ. το Ε. Μ. Ρεμάρκ «Οὐδέν νεώτερο από το δυτικό μέτωπο». 'Ισως τό βιβλίο του Πλιβίερ τό δέχτηκε ο κόσμος σάν μία έκθεση ενός πρώην έχθρου (δ συγγραφέας ήταν συντάκτης του δελτίου της αντι-Ναζιστικής προπαγάνδας στο Ρωσικό ραδιοφωνικό σταθμό) μπορεί ακόμη νά τόν τράβηξε ή αντικειμενικότητα ενός ανθρώπου που δέν ἐπολέμησε. Οι 800 σελίδες του βιβλίου του μπορούν νά θεωρηθούν σάν ἀνεκτίμητο συμπλήμμα γεγονότων, που βασίζεται σέ ήμερολόγια, γράμματα και στρατιωτικές διαταγές που έθσαν στη διάθεση του συγγραφέα οι ρωσικές αρχές οι όποιες του επέτρεψαν νά δῇ και Γερμανούς αίχμαλώτους, όχι μόνο άπλους στρατιώτες, μά και στρατάρχες.

Από τό
«Die Weltwoche», Ζυρίχη

Général Makriyannis: Mémoires ('Απομνημονεύματα του Στρατηγού Μακρυγιάννη, εκδ. Βαγιονάκη, 'Αθήναι).

Αὐτή είναι ή δεύτερη έκδοση των απομνημονευμάτων του στρατηγού Μακρυγιάννη και έχει γίνει μέ μεγάλη επιμέλεια. Έχει πολύ ώρατο πρόλογο του διακεκριμένου Ιστοριογράφου Γ. Βλαχογιάννη. Τά 'Απομνημονεύματα

του Στρατηγού Μακρυγιάννη αναφέρονται στα γεγονότα του 1821. Γραμμένα από έναν άνθρωπο που δέν ήταν μόνο στρατιώτης, περιέχουν πληροφορίες και μαρτυρίες εξαιρετικά πλούσιες και ποικίλες. Στο βιβλίο υπάρχουν οι χειρόγραφες σημειώσεις του στρατηγού καί λεξιλόγιο. 'Η πραγματοποίηση της εξαιρετικής αυτής έκδόσεως οφείλεται στον κ. Αίνο Πολίτη.

Από τό «Bulletin analytique de Bibliographie hellénique», εκδ. Γαλλικού 'Ινστιτούτου 'Αθηνών

Sir Arthur Salter: «Personality in Politics: Studies of Contemporary Statesmen» ('Η προσωπικότητα στην Πολιτική: Μελέτες συγχρόνων πολιτικών», εκδ. Faber and Faber, Λονδίνο.)

Τό δεύτερο τμήμα του τίτλου στο θαυμάσιο αυτό βιβλίο είναι πολύ πιό δικαιολογημένο από τό πρώτο που είναι: μάλλον παραπλανητικό. 'Ο Σέρ 'Αρθουρ Σάλτερ εξετάζει τό ρόλο της ανθρώπινης προσωπικότητας στα μεγάλα ζητήματα, τό βαθμό που μπορεί νά μεταστραφῇ τό ρεύμα της Ιστορίας από την ανθρώπινη σοφία και παραφροσύνη' αλλά τό γενικό ενδιαφέρον του βιβλίου του προσέρχεται από τό σκότα και τό δοκίμια πολλών μεγάλων ανδρών—ή που έχουν τουλάχιστον τή φήμη ότι είναι τέτοιοι—τους όποιους γνώρισε στην πολύμορφή του σταδιοδρομία.

Περιλαμβάνονται διάφορες προσωπικότητες: ο Τσώρτσιλ, ο Τσάμπερλαιν, ο Μουσσολίνι, ο Ρούζβελτ, ο Μπριάν, ο Πουανκαρέ. Πολλές φορές, όπως στην περίπτωση των δύο Γάλλων πολιτικών, κάνει λεπτομερή έκ παραλήλου εξέταση, στο στυλ των παραλήλων βίων του Πλουτάρχου. Κάθε μελέτη φωτίζει μερικά από τά πρόβλήματα της δυνάμεως ή της αδυναμίας. Γιατί ο Σέρ 'Αρθουρ Σάλτερ δέν ξεγελιέται σοσ άφορά την αδυναμία που έδειξαν άλλοτε δυνατόν άνδρες όπως ο Ράμσαιη Μακντόναλντ

στα τελευταία του χρόνια ή την άποτυχία του Χ. Τζ. Οδέλλς νά βρῇ στην πολύχρονη αναζήτησή του έναν άνθρωπο ή μία όργάνωση νά εφαρμόσει τις θεωρίες του. 'Η πρώτη έντύπωση που έχει από τόν συγγραφέα είναι ή ειλικρίνεια του' και ο διάβολος και ο καλύτερος άγγελος κλίνουν μ' απόλυτη δικαιοσύνη. Έχει όμως και ένα θαυμάσιο μαλακό χιούμορ, που δέν του λείπει καί λίγη δηκτικότητα.

Από τό
«The Listener», Λονδίνο

Enid Starkie: Arthur Rimbaud ('Αρθούρος Ρεμπώ), εκδ. Hamish Hamilton, Λονδίνο.

Η μελέτη της Δρ. Στάρκη δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στα 1938, αλλά έπειδή διορθώθηκε και ξαναγράφηκε ώστε νά περιλάβει και όλες τις καινούριες πληροφορίες είναι πραγματικά ένα καινούριο βιβλίο. Είναι μία έλκυστική και βασισμένη σέ πολλές πηγές βιογραφία. 'Η Δρ. Στάρκη είναι πολύ προσεκτική στο νά δείχνει τόν τελειώνουν τα γεγονότα καί αρχίζουν οι εικασίες. Χειρίζεται ώραια και δίκαια τό άκνοθώδες ζήτημα των σχέσεων του Ρεμπώ μέ τόν Βερλαίν. Δείχνει την ίδια μετριοπάθεια καί άμεροληψία όταν άσχολήται μέ τό διαφιλονεικούμενο ζήτημα γιατί ο Ρεμπώ εγκατέλειψε την ποίηση και στράφηκε πρὸς τή θρησκεία.

Ένα από τά ευκρινέστερα χαρακτηριστικά του βιβλίου της όταν πρωτοκυκλοφόρησε, ήταν ή σημασία που έδινε στην επίδραση που είχαν στην ποιητική θεωρία του Ρεμπώ τά μυσικιστικά συγγράμματα της εποχής του. Τό τμήμα αυτό του βιβλίου αυξήθηκε και προσετέθη καί ένα καινούριο κεφάλαιο για την άληθεια. 'Η σαφής έκθεση της αισθητικής θεωρίας του Ρεμπώ συνοδεύεται από μία λεπτομερή μελέτη των ποιημάτων του. Αυτή είναι ίσως ή πληρέστερη βιογραφία που γράφηκε ποτέ για τόν ποιητή.

Από τό «The Spectator», Λονδίνο

Thomas Mann: Doktor Faustus (Δόκτωρ Φάουστους), εκδ. Bermann-Fischer, Στοκχόλμη.

Η Ιστορία της ζωής ενός φανταστικού Γερμανού συνθέτη, του 'Αντριάν Λέφερκουαν, που περιγράφεται σ' αυτό τό μεγάλο μυθιστόρημα, είναι ή συμβολική εικόνα της ξαφνικής μεταστροφής του αιώνα μας πρὸς τό παράλογο και τό δαιμονιακό. 'Ο ήρωας κάνει συμφωνία μέ τόν διάβολο (ένα πολύ φωτισμένο διάβολο, πρέπει νά πῶ) που αντιπροσωπεύει τό διαβολικό, σύγχρονο ρυθμό για τόν ψυχρό σκεπτικιστή. Μπορεί κανείς νά ανακαλύψει παράλληλα στοιχεία όχι μόνο ανάμεσα στη μοίρα του ατόμου και του Γερμανικού Έθνους, αλλά ανάμεσα στον 'Αντριάν Λέφερκουαν καί τόν Φρήντριχ Νίτσε, τόν τύπο του υπέρ-Γερμανού. Τά κρισιμότερα μέρη του μυθιστορήματος είναι γραμμένα σέ μεγαλοπρεπή Γερμανική γλώσσα της Δουθηρανής εποχής, ειδικά μάλιστα τά μέρη που αναφέρονται στην μοιραία έπαφή του Λέφερκουαν μέ τό φύλο καί επομένως μέ τό διάβολο.

Όπως τό ίδιο τό έργο του συνθέτη, «Τό παράπονο του Δρ. Φάουστους», τό μυθιστόρημα αυτό θα μπορούσε πολύ καλά νά θεωρηθῇ σάν τό κύκνειο άσμα της σύμμανιστικής εποχής. Δέν υπάρχει λοιπόν έλπιδα μιάς νέας αρχής μέσα σ' αυτά τά βάθη της απελπισίας και της άθειας; Δέν υπάρχει χορός άγγέλων που νά τελειώσει τό δράμα μέ μία θπόσχεση συγγνώμης αλλά μόνο ή μητρική φωνή μιάς γυναίκας— φίλης που προσφέρει τά τελευταία λόγια της άπολύτρωσης—λευταία λόγια της απελπισίας— «Μία φιλική κατανόηση, πιστέψέ με, είναι ό,τι μās χρειάζεται.»

Από τό
«Die Weltwoche», Ζυρίχη

William L. Shirer: End of a Berlin Diary (Τέλος του Ημερολόγιου του Βερολίνου), εκδ. Alfred A. Knopf, Νέα Υόρκη.

Τό βιβλίο αυτό, όπως και τό προηγούμενο «Berlin Diary» (Ημερο-

λόγιο του Βερολίνου) διαβάζεται ευχάριστα, δίνει πολλές πληροφορίες και είναι ενδιαφέρον από απόψεως φιλολογικής και ψυχολογικής. Είναι η καθημερινή έκθεση των παρατηρήσεων και εντυπώσεων του κ. Σίρερ από τον Ιούλιο του 1944 ως τον Δεκέμβριο του 1945. Μέσα σ' αυτό παρακολουθεί κανείς την αργόχρονη διάφευση των «μεγάλων ελπίδων και του ευγενικού σκοπού» της Συνδιασκέψεως του Άγιου Φραγκίσκου, και βλέπει «πώς μεγάλωσε το σκοτεινό σύννεφο που μάζε περιβάλλει τώρα» — πόσο φταίει για το χωρισμό του κόσμου σε δυο αντίπαλα στρατόπεδα, η απόλυτη τύφλωση, η άγνοια, η ήλιθιότητα και ο ανόητος φόβος.

Το θέμα του βιβλίου είναι η ιστορία της επιστροφής του Σίρερ στο Βερολίνο για να διεξαγάγη ένα είδος ήθι-

κής και δημοσιογραφικής αυτοψίας στη Γερμανία του Χίτλερ. Χρησιμοποιώντας έγγραφα που έπεσαν στα χέρια των συμμάχων και από ερωτήσεις που έκαναν σε φυλακισμένους, ο κ. Σίρερ απαντά με πειστικότητα σε πολλά από τα πιο ενδιαφέροντα ερωτήματα της συγχρόνου ιστορίας. Το βιβλίο αυτό για τη Γερμανία διαβάζεται ευχάριστα, αναπόφευκτα όμως αποσπεί την προσοχή του αναγνώστη από την ικανότητα που έχει ο συγγραφέας να διηγείται την ιστορία του στα μεταπολεμικά χρόνια. Είναι κρίμα γιατί ο κ. Σίρερ φαίνεται ότι έχει το χάρισμα να συγκαταστή και ν' αποδιώξη το εφιαλτικό αίσθημα του χαμένου παρελθόντος, το φευγαλέο παρόν και το απειλητικό μέλλον.

Από το «The New York Herald Tribune Book Reviews»

ΜΙΑ ΧΩΡΑ ΧΩΡΙΣ ΣΗΜΑΣΙΑ

Του
P Å R
LAGERKVIST

(Από το βιβλίο του «I Den Tiden» (Τόν καιρό εκείνο)
έκδ. Albert Bonniers, Στοκχόλμη)

Μυθιστοριογράφος, ποιητής και δραματικός συγγραφέας, ο Πάιρ Λάγκερκβιστ είναι ένας από τους πιο γνωστούς Σουηδούς συγγραφείς. Γεννήθηκε στα 1891 και έγινε διάσημος ύστερα από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, που είχε μια βαθιά επίδραση στο έργο του. Μεγάλωσε στην επαρχία μέσα σε μια θεοκεντρική

ατμόσφαιρα και τα παιδικά του χρόνια επιδράσανε στο ύψος του πού με την απλότητα και το ρυθμό του θυμίζει συχνά την Παλαιά Διαθήκη. Από αντίδραση, προσπάθησε να ε-
φαρμόσει στη λογοτεχνία τις θεω-

ρίες του εξπρεσιονισμού. 'Ο Παίρ Λάγκερκβιστ πάντα υπήρξε σκληρός εχθρός του ολοκληρωτισμού. Ένα από τα τελευταία του μυνητορήματα, «'Ο Νάνος», μεταφράστηκε στα γαλλικά και είχε μεγάλη επιτυχία.

Μία χώρα χωρίς σημασία

Τό τουριστικό βαπόρι έπλεε ήρεμα μέσα στο ψυχρό φώς της καλοκαιρινής βραδυάς. 'Η θάλασσα έλαμπε σαν καθρέφτης και μια χλωμή λάμψη φαινόταν δυτικά, όπου λίγα σύννεφα στόλιζαν ακόμη τον ουρανό με κοκκινωπές γραμμές μ' όλο που ο ήλιος είχε από πολλήν ώρα δύσει. Οί έπιβάτες βρίσκονταν όλοι στη γέφυρα και απολάμβαναν τη χαρά του ταξιδιού, το θέαμα του ουρανού και της θάλασσας και τη ζωγόνο δροσιά της νύχτας ύστερα από την πνιγερή ζέση της ημέρας. Τό ταξίδι ήταν για μια μακρινή χώρα, ονομαστή για την όμορφη των τοπίων της και για τα ξιμα της, μοναδικά σ' όλο τον κόσμο. 'Η πρόδοος είχε κατακτήσει τον κόσμο και μια νέα εποχή είχε αρχίσει. 'Ωστόσο στη χώρα αυτή από αιώνες δεν είχε αλλάξει τίποτε. Θά έλεγε κανείς ότι είχε σταματήσει ο χρόνος. Τέτοια εποχή κάθε χρόνο, στην περίεργη αυτή χώρα έφταναν πολλά τουριστικά βαπόρια. 'Ανθρωποι που τους τραβούσαν οί μακρυνοί τόποι και τα έξωτικά τοπεία, ή άνθρωποι που άπλωδες ένοιωθαν μία ήθικη υποχρέωση να πάνε σ' αυτόν τον παράξενο μικρό τόπο

για τον όποιο τόσο συχνά είχαν ακούσει να μιλούν, κανόνιζαν να περάσουν εκεί τις διακοπές τους, και πιό πολύ αυτή την εποχή που και μόνο τό θαλάσσιο ταξίδι τους πρόσφερε ένα ευχάριστο μέσο για να ξεκουραστούν και να ήσυχάσουν. 'Ωστόσο πήγαιναν εκεί και πολλοί σοφοί για να μελετήσουν τα ξιμα και την κοινωνία μιας εποχής περασμένης, τις παλιές αντίληψεις και τις ιδέες που έπικρατούσαν κάποτε ανάμεσα στους ανθρώπους, αλλά που τώρα είχαν από καιρό εγκαταληφθή. Στη χώρα αυτή όμως υπήρχαν ακόμη, γιατί οί κάτοικοι ήταν πάρα πολύ συντηρητικοί και ή χώρα δεν επικοινωνούσε με τον άλλο κόσμο. Πράγματα που δεν τά βρísκει κανείς παρά μέσα σέ μεγάλα, σοφά βιβλία, έδω μπορούσε να τά δη και να τά μελετήσει ζωντανά.

Στό σύνολό της ή μικρή αυτή χώρα και οί κάτοικοί της είχαν έναν άστείο τόνο. 'Ηταν αδύνατο να την αναφέρεις χωρίς να προκαλέσεις ένα έλαφρό χαμόγελο και ή έκφραση «'Οπως στη χώρα της 'Ελευθερίας», χρησιμοποιόταν συχνά όταν ήθελε κανείς να χαρακτηρίσει ένα πράγμα άληθινά παράξενο· ώς

τόσο οί περισσότεροι άνθρωποι δεν είχαν παρά μια άοριστη ιδέα για την πραγματική έννοια αυτής της έκφράσεως και τό μόνο που ήξεραν ήταν ότι υπήρχε κάπου μια χώρα μ' αυτό τό όνομα. Τό άστείο αυτό ήταν έντελως άθωο. Κατά βάθος κανένας δεν άντιπαθούσε αυτή τη χώρα της 'Ελευθερίας, που μακριά από τους άλλους, μακριά από τά μεγάλα ρεύματα της εποχής, διατηρούσε εύλαβικά τον παλιό τρόπο της ζωής της χωρίς να ενδιαφέρεται για τον υπόλοιπο κόσμο. Θά ήταν πολύ εύκολο να εισβάλλη κανείς σ' αυτή τη χώρα· θά ήταν μάλιστα εύκολότερο για όποιονδήποτε από τους ισχυρούς της γείτονες που ήταν όλοι όπλισμένοι ως τά δόντια και που στόρατό από παιδιά μόνο αν έστελναν θά έφτανε για να την προσαρτήσουν. Και όμως την είχαν αφήσει ήσυχη τη μικρή αυτή χώρα και είχε κατορθώσει να διατηρήσει τά ξιμα και την παράξενη, μικρή ανεξαρτησία της. 'Αν ή θέση της είχε και την παραμικρότερη στρατηγική σημασία, φυσικά θά την είχαν προσαρτήσει. 'Αλλά δεν υπήρχε τέτοια περίπτωση. 'Η άπομακρυσμένη χώρα της 'Ελευθερίας δεν είχε καμιά σημασία για τό σύγχρονο κόσμο. Δεν παρουσίαζε ενδιαφέρον για τίποτε άλλο, παρά μόνο για την ιστορική έρευνα κι αυτό μόνο γιατί είχε κρατήσει τό χαρκτήρα εποχών από καιρό λησμονημένων, όπου όλα ήταν διαφορετικά, ένα χαρακτήρα που είχε από παντού άλλου χαθή. 'Η μικρή αυτή χώρα είχε μείνει σαν κάτι άξιοπερίεργο, σαν ένα φυσικό κομμάτι γής.

Οί ταξιδιώτες ένοιωθαν πραγματική ευχαρίστηση που πήγαιναν εκεί. Είχαν αποφασίσει τό ταξίδι καθένας τους για διαφορετικό λόγο, δεν μπορούμε όμως

και να πούμε, ότι είχαν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. 'Αντίθετα, σχηματίζαν ένα σύνολο με μεγάλη όμοιογένεια. 'Ολοι έμοιαζαν μεταξύ τους. Μιλούσαν για τό ταξίδι και για τον καιρό. 'Εδω ποτέ δεν έσκοτεινίαζε· κι αυτό τους γοήτευε. 'Ηταν κάτι άγνωστο και θαυμάσιο γι' αυτούς. 'Ωστόσο στις 11 τους έστειλαν να κοιμηθούν στις καμπίνες τους. 'Ηταν όμως εύχρηστο να πλαγιάσουν και χρειάζονταν λίγη ξεκούραση ως τό πρωί, που θά έφθαναν.

Τό βαπόρι μπήκε στο λιμάνι λίγο πριν από τό μεσημέρι. 'Η προκυμαία παρουσίαζε ένα θέαμα παράξενο και ζωηρό. Διάφοροι άνθρωποι πηγαινοέρχονταν χωρίς καμιά τάξη· δεν έβλεπες ούτε στρατιώτη ούτε κανέναν άλλο με στρατιωτική στολή. Περπατούσαν όλοι έλεύθερα, χωρίς κανένα περιορισμό πάνω στην αποβάθρα. 'Ενα άγόρι που στήν αποβάθρα, 'Ενα άγόρι που φαινόταν ότι είχε βρεθή εκεί έντελως τυχαία και χωρίς να έχη καμιά όρισμένη δουλειά, άρπαζε τό παλαμάρι και τό τύλιζε γύρω από τον κάβο κι ύστερα κάθισε άπάνω κι άναψε ένα τσιγάρο.

Τή λεπτομέρεια αυτή δεν την πρόσεξαν οί περισσότεροι από τους ταξιδιώτες· οί έμπειροι όμως παρατηρητές άμέσως άναγνώρισαν σ' αυτό ένα τυπικό χαρκτηριστικό της χώρας. Στην προκυμαία, τό πλήθος έξακοπροκυμαία, τό πλήθος άμέσως ένοιωθε να σπρώχνεται και να λουθοόσε να σπρώχνεται και να πηγαινοέρχεται προς όλες τις κατευθύνσεις, με τρόπο που έδειχνε πραγματικά άπόλυτη έλευθερία. Πάντως ήταν άδύνατο να βρή κανείς στις κινήσεις του πλήθους αυτό κάποια τάξη ή κάποιο σκοπό. 'Ολοι οί άνθρωποι φαινόταν πολύ χαρούμενοι και από κεί που τους έβλεπαν

οι ταξιδιώτες, δὲν ἔδειχναν τίποτα τὸ ἀρχαῖκό· ὥστόσο στοὺς περισσότερους ἦταν φανερός ὁ ἐκφυλισμός τῆς ράτσας καὶ κυρίως στοὺς ἄνδρες. Ἡ ἐντύπωση αὐτὴ ἦταν ἀπογοητευτικὴ, πὺ πολὺ μάλιστα γιατί αὐτοὶ οἱ ἄνδρες ἦταν καλοφτιαγμένοι. Ἡ-ταν ντυμένοι παράξενα· φοροῦσαν ἓνα κοντὸ ρούχο σὰν χιτῶνα μὲ δυὸ - τρία κουμπιά, πού δὲν τὰ κούμπωναν σχεδὸν ποτέ. Δὲν φοροῦσαν ψηλὰς μπότες καὶ τὰ παντελόνια τους κυμάτιζαν ἐλεύθερα. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν ἓνα παράξενο, ψηλό, κάπως ἀρχαῖκό κάλυμμα πού — ὅπως ἔμαθαν ἀργότερα οἱ ταξιδιώτες — λεγόταν καπέλλο. Καὶ δὲν συναντοῦσε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο; τὸ ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ κεφάλι τους· τὸ θέαμα ἦταν πολὺ διασκεδαστικό. Τὰ πουκάμισά τους σχημάτιζαν μιὰ γραφικὴ πολυχρῶμη εἰκόνα γιατί ἦταν ἀπ' ὅλα τὰ χρώματα, ἄσπρα, γαλάζια, ροζ ἢ μὲ γραμμές γαλαζίες καὶ ἄσπρες, ἢ ἀκόμη κίτρινες καὶ πράσινες. Τὸ θέαμα ἦταν ἀκόμα πὺ ἐντυπωσιακὸ τὶς ζεστές ἡμέρες ὅπου οἱ ἄνδρες φοροῦσαν μόνο τὸ πουκάμισό τους. Τότε παρατηροῦσε κανεὶς πῶς πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς κρατοῦσαν τὰ παντελόνια τους μὲ τσιράντες, σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ. Αὐτὸ δὲν ἦταν ἀπλὴ σύμπτωση, γιατί ὅλη τους ἡ ἐμφάνισή καὶ τὰ καλοκάγαθα πρόσωπά τους εἶχαν χωρίς ἀμφιβολία κάτι τὸ παιδικό.

Ἀπὸ τὸ βαπόρι δὲν μπορούσε κανεὶς νὰ δῇ περισσότερα πράγματα. Κατέβασαν τὴ σκάλα καὶ οἱ ταξιδιώτες ἀποβίβάστηκαν· ὁ φιλόθενος αὐτὸς λαὸς τοὺς ὑποδέχθηκε μὲ ἓνα εὐγενικὸ καὶ φιλικὸ χαμόγελο, γιατί ἡ τουριστικὴ κίνηση ἔδινε στὸν τόπο τὸ μεγαλύτερό του εἰσόδημα.

Ἀφοῦ οἱ ταξιδιώτες ἄφησαν τὶς ἀποσκευές τους στὸ κτίριο πού εἶχε κτίσει ἡ ἀτμοπλοικὴ ἔ-

ταιρεία ἐπίτηδες γι' αὐτοὺς ὥστε νὰ μὴν αἰσθάνωνται πῶς βρίσκονται σὲ ξένη μακρινὴ χώρα, χωρίστηκαν σὲ μικρὲς ομάδες μὲ εἰδικούς ξεναγούς καὶ ξεκίνησαν νὰ δοῦν τὴν πόλη. Αὐτὴ ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς μικρῆς χώρας, ἡ ἔδρα τῆς μικρογραφικῆς τῆς κυβερνήσεως· οἱ δρόμοι ἦταν ἥσυχοι μέσα στὴ λαμπερὴ λιακάδα καὶ ἐδῶ κι ἐκεῖ στὶς γωνιές τῶν δρόμων ἦσαν τοὺς δημόσιους χώρους ἔβλεπε κανεὶς λίγους ἀτυφύλακες νὰ κανονίζουν τὴν κυκλοφορία. Δὲν ἔβλεπε κανεὶς πούθεν ἀπραγματικὴ δημόσια ἐξουσία, κανένα σύστημα γιὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, κανέναν πού νὰ πῇ στοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνο πού ἔπρεπε νὰ κάνουν. Οἱ ντόπιοι φαίνονταν νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐλεύθεροι νὰ τὰ βγάλουν πέρα ὅσο καλύτερα μπορούσαν· πολλοὶ ἔμοιαζαν μὲ κείνους πού εἶχαν δῆ στὸ λιμάνι. Φαίνονταν ὅλοι πολὺ ἀπασχολημένοι μὲ τὶς ἰδιωτικές τους ὑποθέσεις καὶ φοροῦσαν ὅλοι τὰ ἴδια, περασμένης μόδας ρούχα. Ἀκόμη καὶ στοὺς μεγαλύτερους δρόμους ὁ ἄνθρωποι κυκλοφοροῦσαν ἀκατάστατα πέφτοντας πολλὰς φορές ὁ ἓνας πάνω στὸν ἄλλο, γιατί δὲν ἔβλεπαν κατευθεῖαν μπροστά τους καὶ δὲν προχωροῦσαν κανονικά· γύριζαν ἢ σταματοῦσαν ξαφνικά ὅποτε τοὺς κατέβαινε.

Αὐτὸ ἔκανε τὰ καπέλλα τους νὰ κουνιῶνται ἀστεία, σὰν χαιρετοῦσαν εὐγενικά. Ἀντίθετα τὸ ἔθιμο τοῦ χαιρετισμοῦ δὲν ὑπῆρχε. Δὲν ὑπῆρχε κανένας καθιερωμένος καὶ ομοιόμορφος χαιρετισμός. Οὔτε ὕψωναν τὰ χέρια τους, οὔτε ἔσφιγγαν τὶς γροθιές τους. Χαιρετοῦσαν μὲ μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ καὶ ὅστε-ρα ἔλεγαν κάτι πού κανένας δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ καθάρᾳ. Ἀργότερα οἱ ταξιδιώτες ἔμαθαν ὅτι οἱ λέξεις πού ἀντάλ-

λαζαν σ' αὐτὴ τὴν περίσταση ἦταν: «Γεῖά σας», «Καλημέρα σας», «Πῶς εἰστέ;» Βαθύτερη δὲ μως ἔρευνα ἔδειξε ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἔδιναν καὶ μεγάλη σημασία σ' αὐτές τὶς ἐκφράσεις πού δὲν ἔπαιζαν κανένα οὐσιαστικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τους. Ἡ ἀπόλυτη ἔλλειψη ὀργάνωσης ἦταν παντοῦ πολὺ αἰσθητή. Ὅλα γίνονταν στὴν τύχη καὶ σὲ τίποτα δὲν φαίνονταν νὰ ὑπάρχῃ μιὰ καθοδηγητικὴ σκέψη ἢ κάποιο ἐλατήριο. Ἡ ζωὴ ἀκολουθοῦσε ἀνεμπόδιστα τὸ δρόμο τῆς καὶ οἱ ἄνθρωποι φαίνονταν ἀπόλυτα ἱκανοποιημένοι πού γινόνταν ἔτσι. Τὰ πράγματα κανονίζονταν καὶ γίνονταν ἀνάλογα μὲ τὴν ἔμπνευσή τῆς στιγμῆς, μὲ μιὰ χαριτωμένη ἀφροντισιά. Ὅλα αὐτὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ πολὺ παράξενα. «Τὶ ρωμαντικά πού εἶναι!» ἔλεγαν οἱ ταξιδιώτες γυρίζοντας μέσα στὴν πόλη. Καὶ οἱ ξεναγοὶ σταματοῦσαν κάθε τόσο γιὰ νὰ τοὺς δείξουν κάτι ἐξαιρετικὰ σπουδαῖο.

Αὐτὲς οἱ πρῶτες ἐπιπόλαιες ἐντυπώσεις ἀποδείχτηκαν σωστές. Καθὼς περνοῦσαν οἱ ἡμέρες οἱ ταξιδιώτες γνώρισαν καλύτερα τὴν χώρα καὶ τὸ λαὸς τῆς γνωρίστηκαν μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὲ τὸν ἀρχαῖκό τους κόσμο. Πολλὰς φορές μάλιστα ἔπαιρναν σωστὲς ἀπαντήσεις σὲ διάφορες ἐρωτήσεις πού ἔκαναν, δὲν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, ἀν καὶ φαίνονταν ἀρκετὰ ἀμόρφωτοι, κατάφερναν κουτσά - σταβὰ νὰ μιλήσουν στὴ γλῶσσα τῶν ξένων. Ἦταν ἀδύνατο νὰ καταλάβῃ κανεὶς ἢ νὰ μιλήσῃ τὴ γλῶσσα τους, ὅσο κι ἂν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι φαίνονταν νὰ τὴ χρησιμοποιοῦν μὲ εὐχέρεια. Ὅσο συχνὰ ἦταν δύσκολο νὰ σχηματίσῃς μιὰ ξεκάθαρη ἰδέα γιὰ

τὴν κατάσταση, γιατί κάθε ἄνθρωπος πού ρωτοῦσες σοῦ ἔλεγε τὶς δικές του ἀπόψεις, πού διαφέρανε πάρα πολὺ ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τοῦ διπλανοῦ του. Ἀκόμη καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ἔφτανε νὰ ἐκφράσῃ γιὰ τὸ ἴδιο πράγμα δύο διαφορετικὲς γνώμες, τὴ μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Αὐτὸ σὲ παραξένευε καὶ σὲ ἀπογοήτευε· ἀλλὰ δὲν τὸν ἔκανε νὰ προσέξῃ αὐτὴ τὴ διαφωνία μὲ τὸν ἑαυτό του, δὲν καταλάβαινε τίποτα καὶ μόνο χαμογελοῦσε μ' ἓνα τρόπο πού σὲ ἀφώπλιζε.

Ἔτσι δυσκολεύουσιν, νὰ πάρῃς μιὰ πληροφορία καὶ νὰ καταλάβῃς κατὰ βάθος αὐτὸ τὸ λαό. Ὅσοσο αὐτὴ ἡ ἰδιορρυθμία εἶχε κάποιο ἐνδιαφέρον. Κατὰ κάποιο τρόπο ἡ ἴδια ἡ ἰδιορρυθμία ἦταν διαφωτιστικὴ — μπόρῳ νὰ πῶ πῶς ἦταν πὺ διαφωτιστικὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν εἶχαν μιὰ κατευθυντήρια ἀρχὴ πού νὰ δίνει ἓνα νόημα στὶς ἰδέες τους. Δὲν εἶχαν κανένα κοινὸ καὶ σταθερὸ ἰδανικὸ πού νὰ κἀν τὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις τους νὰ συμμορφώνωνται μὲ ἓνα ὁρισμένο πρότυπο. Καὶ πολλὰς φορές θάλεγε κανεὶς πῶς τοὺς ἔλειπε ἡ θέληση νὰ δράσουν καὶ ἡ δύναμη ν' ἀντιμετωπίσουν τὴ ζωὴ. Σ' αὐτὸ ὅμως ὑπῆρχε κάτι φοβερό γιατί ἔτσι βρίσκονταν μπροστὰ σ' ἓνα καταθλιπτικὸ κενό. Ἡ ζωὴ τους δὲν εἶχε βαθύτερο νόημα. Ἐρχονταν στὸν κόσμο, ζοῦσαν, πέθαιναν· ἡ ζωὴ τους δὲν εἶχε οὐτε σκοπὸ, οὔτε οὐσία.

Κάθε φορὰ πού προσπαθοῦσε κανεὶς νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ αὐτὸ τὸ πράγμα, ἀπαντοῦσαν λέγοντας πῶς δὲν καταλάβαιναν τὴ θέλει νὰ πῇ. Αὐτὸ φαίνεται θὰ ἦταν ἀλήθεια, γιατί ἦταν πολὺ πρωτόγονοι ὥστε νὰ μποροῦν νὰ καταλάβουν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ὅτι ἦταν ὁλοφάνερο.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ ἦταν ἀνθρώποι πολὺ συμπαθητικοί. Ἦταν εὐχάριστο νὰ βρισκεται κανεὶς μαζί τους, μ' ὅλο πὺ δὲν εἶχαν καμιά ἰδιαιτέρη ἀξία. Γιὰ ἀνθρώπους πὺ ἤθελαν νὰ ξεσκάσουν αὐτὸ ἦταν ἓνα ἐπιτυχημένο ταξίδι σὲ μιὰ πολὺ ὁμορφὴ χώρα.

Οἱ ταξιδιώτες ἄρχισαν γρήγορα νὰ νοιώθουν πὺ ξεκούραστοι καὶ πὺ καλοδιάθετοι. Ἀκόμη καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐδῶ εἶχε ἓνα τόνο σχεδὸν χαρούμενο. Κάποτε καὶ οἱ ξεναγοὶ εἶχαν κέφι καὶ ἔλεγαν νόστιμα καὶ ἀνόητα πράγματα. Ἡ πειθαρχία χαλαρώθηκε καὶ οἱ ταξιδιώτες μποροῦσαν νὰ περπατοῦν ὅπως ἤθελαν. Ἀργότερα μάλιστα πολλοὶ πῆραν τὴν ἀδεία νὰ βγαίνουν μόνοι τους ἀπὸ τὸ σπῆτι ὅπου ἔμεναν ὅλοι. Στὴν ἀρχὴ, πολλοὶ λίγοι θέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδεία, γιατί δὲν εὕρισκαν καμιά εὐχαρίστηση γρήγορα ὅμως τὸ εὕρισκαν ἐνδιαφέρον καὶ διασκεδαστικό.

Ἀρχισαν νὰ τριγυρίζουν μέσα στὴν πόλη ὅπως οἱ ντόπιοι. Στὴν ἀρχὴ αὐτὸ τοὺς φάνηκε ἀστεῖο. Πήγαιναν ἐδῶ καὶ κεῖ ἐλαφροὶ σὰν τὸν ἀέρα, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο σὰν νὰ τοὺς ἔσπρωχνε μιὰ ἐλαφρή, ἀνεπαίσθητη αὖρα. Περπατοῦσαν καὶ σκέπτονταν πότε τὸ ἓνα πότε τὸ ἄλλο, πότε τίποτα. Ἦταν μιὰ κατάσταση παράξενη, πὺ ἔπρεπε νὰ τὴ συνειθίσουν κανεὶς γιὰ νὰ βρῇ τὴ θέλητρά της.

Μέσα βέβαια στὰ ὅρια τοῦ δυνατοῦ, μποροῦσε ὁ καθένας νὰ κάνει ὅ, τι ἤθελε ἦταν ὅμως πολὺ δύσκολο νὰ ξέρη πὺς ἔπρεπε νὰ φερθῇ στὶς διάφορες περιστάσεις. Γιὰ τοὺς ντόπιους δὲν ὁπῆρχε δυσκολία. Κυκλοφοροῦσαν, σὰν τὸ ψάρι στὸ νερό, μὲ μιὰ ταχύτητα πραγματικὰ καταπληκτικὴ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν πὺς ἦταν δυνατό νὰ

ὑπάρχη ἄνθρωπος πὺ νὰ μὴν ἔχη συνειθίσει σ' αὐτό, καὶ πολλὰς φορὲς χαμογελοῦσαν μὲ τὴν ἀμηχανία τῶν ξένων. Ὅλα ἦταν μπερδεμένα. Φαινόνταν σὰνα μὴν ὑπῆρχε κανένας ἀκριβὲς κανονισμός. Κι ἂν ὑπῆρχε, δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ πῇ κανεὶς ἂν τὸν σέβονταν. Φαίνεται π.χ. ὅτι ἀπαγορευόταν νὰ περάσει κανεὶς στὴν ἀπέναντι μεριά τοῦ δρόμου ἔξω ἀπὸ ὠρισμένες γραμμές· δταν ὅμως δὲν ὑπῆρχε αὐτοκίνητο ἢ ἄλλο τροχοφόρο περνοῦσαν συχνὰ ἀπ' ὅπου τοὺς ἄρεσε. Αὐτὸ φαίνονταν πολὺ παράξενο· πολλοὶ ξένοι ἤθελαν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο γιὰ νὰ καυχήθουν δταν θὰ γύριζαν στὸν τόπο τους· ἀλλὰ δταν ἔπαιρναν πᾶ τὴν ἀπόφαση, δὲν εἶχαν τὸ θάρρος νὰ τὸ κάνουν, ὅσο κι ἂν τὸ ἐπιθυμοῦσαν. Πάντα κάτι τοὺς συγκρατοῦσε.

Ἀφὸ ἀπόκτησαν ὅμως λίγη πείρα, οἱ ξένοι τὰ κατὰφερναν καλά. Παρατηροῦσαν τί ἔκαναν οἱ ἄλλοι μέσα σ' αὐτὸ τὸν παράδοξο κόσμο κι ἔτσι ἔμαθαν πολλὰ χρήσιμα πράγματα. Μιὰ καὶ συνήθισαν τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου, ὅλα τοὺς ἦταν εὐχάριστα καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα.

Ἔστειλαν στοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωστοὺς τους κάρτες ὅπου τοὺς ἔλεγαν: Δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε πόσο παράξενα εἶναι ἐδῶ! Κρίμα πὺ δὲν εἴστε μαζί μας! Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον. Περματοῦμε ἐλεύθεροι σὰν ἄγριοι! εἶναι πολὺ διασκεδαστικό. Ἔσετε πὺς περνάτε;

Στὰ ἐστιατόρια, οἱ ξένοι μποροῦσαν νὰ καθίσουν κοντὰ μὲ τοὺς ἄλλους πελάτες καὶ νὰ πιάσουν κουβέντα μὲ τοὺς πὺ γλωσσομαθεῖς. Ὅταν ἄρχιζε ἡ συζήτηση μποροῦσε κανεὶς ν' ἀκούσῃ τὰ πὺ ἀπίστευτα πράγματα γιὰ τὶς συνθήκες πὺ βασιλευσαν σ' αὐτὴ τὴ χώρα. Μποροῦσε νὰ περάσει ὥρες κοιτά-

ζοντας αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνακατεμένα ξανθά, μελαχροινὰ καὶ κόκκινα κεφάλια, ἔφτιαχναν μιὰ γραφικὴ καὶ πολυχρῶμη εἰκόνα, παράξενα γοητευτικὴ μέσα στὴν ἀφέλειά της. Ἐβλεπε κανεὶς π.χ. ἓνα ξανθὸ νὰ μιᾶ μ' ἓναν καϊστάν, σὰν νὰ μὴν εἶχε αὐτὸ καμιά σημασία, ἢ ἓνα πολὺ μελαχροινὸ ἄνδρα νὰ φλυαρῇ μὲ μιὰ ξανθὴ πολὺ ὁμορφὴ γυναῖκα πὺ ὅπως φαίνονταν τὸν ἄκουγε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Ἦταν πραγματικὰ μοναδικὸ καὶ ἀπίθανο θέαμα. Κάποτε ἦταν ταξιδιώτες πὺ τοὺς ἐρχόνταν μιὰ ζάλη καὶ ἀναγκάζονταν νὰ βγοῦν λίγο ἔξω γιὰ νὰ συνέλθουν· ἀλλὰ γύριζαν γρήγορα στὴ θέση τους, ἔστω κι ἂν δὲν μποροῦσαν νὰ φᾶνε τίποτε, μόνον καὶ μόνον γιὰ τὸ δὲν ἤθελαν νὰ χάσουν αὐτὸ τὸ παράξενο θέαμα.

Τὸν ἄλλο τους καιρὸ τὸν περνοῦσαν ὅπως τὸν περνοῦν ὅλοι οἱ ταξιδιώτες: μὲ περιπάτους καὶ μὲ ἐπισκέψεις σὲ σπουδαῖα ἀξιοθέατα μέρη. Ὑπῆρχαν πολλὰ γραφικὰ καὶ συγχρόνως μορφωτικὰ πράγματα νὰ δοῦν. Μιὰ ἀπὸ τὶς πὺ καλὲς τοὺς διασκεδάσεις π.χ. ἦταν νὰ παρακολουθοῦν τὶς συνεδριάσεις τῆς Συνελεύσεως, λειψάνο ἐνὸς παλίου θεσμοῦ, πὺ ἀπὸ τὴν αἰθουσα ἐνὸς παλίου ἀνακτόρου, κυβερνοῦσε τὴ μικρὴ χώρα. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀρχαϊκὴ αἰθουσα, ὁ λαὸς ἔπαιρνε μόνος του τὶς ἀποφάσεις πὺ ἀφοροῦσαν τὴν ἐθνικὴ του ζωὴ: ἔλεγε ὁ καθένας φανερά τί σκεπτόταν γιὰ τὴν κυβέρνησή καὶ γιὰ κάθε ἄλλο ζήτημα χωρὶς τὸν παραμικρὸ δισταγμὸ. Ἦταν πολὺ διασκεδαστικὸ νὰ παρακολουθῇ κανεὶς μὲ τὴ βεβαιότητα μιλοῦσαν πὺς κτυποῦσαν τὶς γροθιές τους στὸ τραπέζι καὶ ἔλεγαν δυνατὰ αὐτὸ πὺ εἶχαν στὴν καρδιά τους. Καὶ τὸ πὺ σπουδαῖο

εἶναι ὅτι πετύχαιναν ἐκεῖνο πὺ ἤθελαν. Πραγματικὰ ἄξιζε τὸν κόπο νὰ τοὺς δῇ κανεὶς, ἰδίως δταν σηκώνονταν κανένας καὶ μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες ἔβριζε τὸ σῦμπαν.

Τὸ πὺ κομικὸ ἀπ' ὅλα ἦταν πὺ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νόμιζαν ὅτι οἱ ἰδιορρυθμίες καὶ ἡ παράξενη συμπεριφορὰ τοὺς ἦταν ἐντελῶς φυσικὴ. Οὔτε κἂν τοὺς περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα πὺς δὲν ἦταν σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Εὖν ὅι ξένοι περνοῦσαν τὸν καιρὸ τους ἐδῶ καὶ κεῖ κάνοντας κακὲς καὶ ἐπιπόλαιες παρατηρήσεις, οἱ σοφοὶ ἦταν πολὺ ἀπασχολημένοι σὲ σημαντικὲς ἀνακαλύψεις, τὸ καθένας στὴν εἰδικότητά του. Σκοπὸς τοὺς ἦταν νὰ ἐμβαθύνουν στὶς κύριες αἰτίες αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Καὶ ἐπέτυχαν ἀπλῶς. Οἱ ἐθνολόγοι μέτρησαν μὲ πολλὴ προσοχὴ τὰ κεφάλια τῶν κατοίκων γιὰ νὰ ὑπολογίσουν πόσοι ἦταν οἱ βραχυκέφαλοι καὶ πόσοι οἱ δολιχοκέφαλοι, τὸ πλᾶτος τοῦ προσώπου, κ.τ.λ. Οἱ κατὰ τὸν ἀνθρώπου αὐτοὶ ἄνθρωποι τοὺς ἄφηναν νὰ κάνουν ὅ, τι ἤθελαν. Χαμογελοῦσαν μόνον βλέποντας τοὺς ἐπιστήμονες νὰ χρησιμοποιοῦν πολὺπλοκα ὄργανα.

Ὡστόσο οἱ ἐργασίες αὐτὲς δὲν κατέληξαν σὲ ἀποτέλεσμα. Οἱ ἀριθμοὶ πὺ βρῆκαν εἶχαν τόση διαφορά ὅ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, οἱ γωνιὲς τοῦ προσώπου ἦταν τόσο διαφορετικὲς καὶ ὑπῆρχαν τόσοι βραχυκέφαλοι καὶ δολιχοκέφαλοι, ὥστε δὲν ἔβγαίνε συμπέρασμα. Ἐδῶ ὅπως καὶ σ' ὅλα τ' ἄλλα πεδία δὲν ὑπῆρχε κανένα συμπέρασμα. Ἀνακάλυψαν ὅμως πὺς ὁ ἀνωμαλὸς αὐτὲς εἶχαν μιὰ γενικὴ ἀφορμὴ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἀνήκαν σὲ μιὰ ὠρισμένη φυλὴ, τοῦλάχιστον

μέ τη σημερινή και πραγματική έννοια της λέξεως· από βιολογική άποψη, αποτελούσαν ό,τι θά λέγαμε μία φυσική φυλή. Αυτό είχε μεγάλη σημασία.

Ήταν φανερό πώς η χώρα αυτή ήταν το μόνο μέρος του κόσμου όπου σωζόταν ακόμα μία τέτοια φυσική φυλή, γιατί από πολλόν καιρό όλες οι άλλες φυλές είχαν διαπαιδαγωγηθή και φτιαχτή πάνω σε λογικές μεθόδους, έτσι που δεν έμεναν πιά παρά μόνο καθαρές και πολιτισμένες φυλές. Αυτή ήταν λοιπόν η βασική άφορμή που οι άνθρωποι αυτοί είχαν τόσο διαφορετικούς τύπους, πράγμα που και ένας μη ειδικός δεν μπορούσε να μην το προσέξη. Δεν είχαν κανένα κοινό χαρακτηριστικό, καμία όμοιομορφία. Κάθε άνθρωπος είχε ένα τυχαίο, δικό του τύπο, τυπικό σύμπτωμα του έκφυλισμού.

Σάν σύνολο, οι άνθρωποι αυτοί ήταν πολύ έκφυλισμένοι. Άλλοιωτικά δεν θά είχαν μείνει σ' αυτό το στάδιο· θά είχαν ακολουθήσει κι αυτοί τον υπόλοιπο κόσμο στη μεγάλη του πορεία προς τα εμπρός. Έξωτερικά φαίνονταν πολύ γεροί αλλά το έξωτερό τους σέ άπατούσε. Ή έξαιρετικά καλή τους διάθεση όφειλόταν σέ μία νευρική υπερέγερση και τους βοηθούσε δίχως άλλο να κρύψουν ένα είδος «συμπλέγματος κατωτερότητας» που είχαν.

Ο έκφυλισμός αυτός εξάλλου θά μπορούσε να εξηγηθή και από το γεγονός ότι, όπως έλεγαν, ο λαός αυτός είχε ζήσει είρηνικά για πολλούς αιώνες. Έτσι οι τελειοποιημένες μέθοδοι του συγχρόνου πολέμου δεν είχαν κατορθώσει να έξολοθρέψουν τους πιδάδύνατους οργανισμούς. Τά άσθενικά αυτά πλάσματα έξακολουθούσαν να υπάρχουν, δημιουργών.

τας ένα κίνδυνο για τη ράτσα που άλλοιως θά μπορούσε να ήταν γερή. Οι άνθρωποι ήταν έξεύτεροι να παντρεύονται όποιον ήθελαν. Συχνά έξβλεπε κανείς ζευγάρια φανερά άταίριαστα που θά έπρεπε να είχαν άμέσως χωρίσει. Από την Έλεύτερη Χώρα έξλειπαν και τά πιδό στοιχειώδη μέτρα υγιεινής για τη διατήρηση της ράτσας της.

Πρέπει ν' άναγνωρίση κανείς πώς οι γυναίκες ήταν καλοφτιαγμένες και προκλητικές· αλλά αυτό συνέβαινε γιατί δεν έκαναν πολλά παιδιά. Οι γεννήσεις ήταν πάρα πολύ λίγες. Είναι αλήθεια πώς έξβλεπε κανείς πολλά παιδιά, αλλά οι στατιστικές έδειχναν πώς δεν ήταν όσα έπρεπε. Και έπειδή οι γεννήσεις ήταν λίγες, το έθνος δεν μπορούσε να μεγαλώση και βυθιζόταν έτσι όλοένα βαθύτερα στον έκφυλισμό.

Οι άνθρωποι αυτοί ήταν φοβερά μαλθακοί, άπαθείς, και τρομερά έκφυλισμένοι, από κάθε άποψη. Οι ψυχολόγοι έκαναν λεπτομερείς μετρήσεις της εύφυας τους, και έξέτασαν πολλούς έντελώς στην τύχη και από όλα τά κοινωνικά στρώματα. Οι μετρήσεις αυτές έδωσαν τ' άποτελέσματα που θά περιέμενε κανείς. Τά άποτελέσματα αυτά ήταν διαφωτιστικά και άποδεικνυαν καθαρά ότι η εύφυα των ανθρώπων αυτών ήταν κατώτερη από το φυσιολογικό· όλοι τους ήταν σχεδόν κουτοί. Όταν τους ανήγγειλαν αυτά τά συμπεράσματα τά βρήκαν τρομερά διασκεδαστικά και έκαναν επάνω σ' αυτά ένα σωρό παιδιάστικα άστεία, πράγμα που φυσικά δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να τά έπιβεβαιώση.

Όπως φαίνεται, ο παιδίαστικός χαρακτήρας τους όφειλόταν, ως ένα σημείο, στην άνεπαρκή μόρφωση που είχαν πά-

ρει στά πρώτα τους χρόνια. Τά παιδιά ήταν καθυστερημένα γιατί τά άφηναν να τρέχουν και να διασκεδάζουν όπως ήθελαν, χωρίς ποτέ να προσπαθήσουν να τους δώσουν κάποια σοβαρότητα ή να τους μάθουν πειθαρχία. Δεν ύπήρχαν παιδικές οργανώσεις που να άσχοληθούν με τά παιδιά· δεν ύπήρχε ούτε στρατιωτική ήητεία. Θά άξιζε όμως να πη κανείς ότι έφτιαχναν μόνα τους μικρά έξύλινα τουφέκια, τόξα και βέλη και στρατιωτικές μηχανές δικής τους έφευρέσεως, και έπαιζαν τους στρατιώτες· αλλά όσο μεγάλωναν αυτή η τάση έξαφανιζόταν.

Οι κάτοικοι λοιπόν της Έλεύτερης Χώρας βρίσκονταν σέ πολύ κατώτερο σωματικό και πνευματικό έπίπεδο· θά ήταν όμως άδικο να μην παραδεχτή κανείς ότι είχαν κάποιο πολιτισμό, όπως έδειξαν άλλωστε και οι σχετικές έρευνες. Είχαν μείνει, ή αλήθεια, σ' ένα στάδιο έξελίξεως, που ο άλλος κόσμος τό είχε από πολλά χρόνια ξεπεράσει. Άλλά αυτό άκριβώς ήταν που είχε ένδιαφέρον για την έπιστημονική έρευνα. Είχαν τους θεσμούς τους, πολύ ανθρώπινους, πολύ άγαθούς, τίς παλιές αντίληψεις για την τιμή, τηθα και την ήθική, πράγματα που στά κάτω-κάτω άξίζαν να θεωρηθούν ότι άντιπροσώπευαν τον ταπεινό πολιτισμό που όλος ο κόσμος είχε κάποτε γνώρισει. Είχαν τους νόμους τους που χωρίς άμφιβολία ήταν κάπως άόριστοι και παράδοξοι, παρά όλα αυτά όμως φαίνονταν ότι στηρίζονταν σέ μία όρισμένη αντίληψη της δικαιοσύνης. Είχαν τά σχολεία τους όπου τά παιδιά τους μορφώνονταν κάπως, παρ' όλο τό άξιοθρήνητο σύστημα της διδασκαλίας. Διδά-

σκονταν όπως έλεγαν πράγματα που από πολλούς αιώνες όλες οι άλλες χώρες του κόσμου τά θεώρησαν πλάνες και τά είχαν καταδικάσει.

Σ' αυτή τη χώρα ύπήρχε εκείνο που οι κάτοικοι της τό έλεγαν άνώτερο πνευματικό πολιτισμό.

Ήταν τό καταφύγιο όπου έξακολουθούσαν να υπάρχουν έξεχασμένες από καιρό ψευτοεπιστήμες και παράξενα συστήματα, γιατί τέτοια πράγματα, αλήθεια, δεν εύρισκαν ένθάρρυνση ούτε στηρίγιο στά πραγματικά κέντρα του πολιτισμού. Οι παράξενοι ύποστηρικτές τους ήταν τό περισσότερο ήλικιωμένοι άνθρωποι με σβυσμένα πρόσωπα, γκρίζα μαλλιά και σκυφοτό κορμί· ήταν άφάνταστα φιλικοί και εύγενείς, αλλά έντελώς άνίκανοι να συζητήσουν σοβαρά γιατί είχαν έμμενες ιδέες για την άγαπητή τους «έπιστήμη». Είχε κανείς την έντύπωση ότι έβλεπε άστρολόγους και άλλους χημιστές του μεσαίωνα να σκέπτονται βυθισμένοι στά σκοτεινά μυστικά τους. Ήταν ακόμη άπογοητευτικό να βλέπη κανείς από τά διατακτικά και παράξενα άόριστα λόγια τους πώς έξακολουθούσε να τους βασανίζει ή άμφιβολία για την αλήθεια των πραγμάτων που πίστευαν. Θά ήταν ωστόσο άδικο να μην παραδεχτούμε ότι η έπιστήμη αυτή άντιπροσώπευε κάποιο πολιτισμό.

Υπήρχε ακόμη ένα είδος πρωτόγονης λογοτεχνίας, έντελώς μπερδεμένης και άναρχικής· οι συγγραφείς έγραφαν ότι ήθελάν. Διάλεγαν μόνοι τους τό θέμα και δεν ήταν ύποχρεωμένοι να ακολουθήσουν όρισμένη γραμμή. Δεν δούλευαν κατά μάδες από 5-10 συγγραφείς· άντίθετα, καθένας δούλευε σύμφωνα με την άτομική του κρίση.

Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ μπορούσε νὰ τὸ φαντασθῇ κανεὶς.

Τὰ βιβλία τους δὲν κυκλοφοροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τους γιατί ἡ βάρβαρη πρωτοτυπία τους τὰ ἔκανε τόσο ἀκατανόητα! Ὑπῆρχαν καὶ καθημερινὲς ἐφημερίδες, ἀλλὰ αὐτὲς δὲν ἐπαιζαν σημερινὸ ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους, γιατί συχνὰ ὑποστήριζαν διαφορετικὰ ἀπόψεις, καὶ ἔτσι ὁ τύπος δὲν μπορούσε νὰ μορφώσῃ τὴν κοινὴ γνώμη.

Ὡστόσο θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δεχτῇ ὅτι αὐτὴ ἡ λογοτεχνία καὶ ὁ τύπος ἀντιπροσώπευαν κάποιον πολιτισμό, ἔστω καὶ πολὺ πρωτόγονο. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, πρέπει νὰ τὸ παραδεχτοῦμε, ἦταν μὲ τὸν τρόπο τους λαὸς πολιτισμένος, ὅχι βέβαια μὲ τὴ σύγχρονη καὶ ἀκριβῆ ἔννοια τῆς λέξεως. Ὁ τρόπος ποὺ ἔβλεπαν τὰ πράγματα ἦταν δικαιολογημένος, ἀν σκεφθῇ κανεὶς ὅτι ἦταν σχεδὸν ἐντελῶς ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Γιὰ νὰ εἰμαστε δίκαιοι, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα δὲν βρισκόταν πάντα στὸ ἐπίπεδο ποὺ βρίσκεται σήμερα. Σ' αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα κατέληξε ἡ ἐθνολογικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἔρευνα.

Ὡστόσο, τίς πραγματικὰ ἐντυπώσεις ἀποκαλύπτει τίς ἔκαναν κάποιοι σοφοὶ ἱστορικοὶ ποὺ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶχαν πάρει μέρος στὴν ἐκδρομὴ. Ἡ διεισδυτικὴ καὶ ἐξεσκημένη τους σκέψη ἀνακάλυψε ὅτι αὐτὴ ἡ μικρὴ κοινότητα, μὲ τίς συγκεχυμένες τῆς ἰδέας καὶ τὴν ἀνεξήγητη, ἀπὸ ὅ,τι φαινόταν, ἀταξία τῆς, ἦταν ποτισμένη μὲ μιὰ καὶ μόνη παράξενη τάση ποὺ κυριαρχοῦσε ἀδιάσπαστη σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ παράδοξο χάος. Οἱ ἱστορικοὶ —ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκαν πρὸς ἀκριβῆ ἐπιστημονικὸ ὄρο — ἀποφάσισαν νὰ ὀνομάσουν προσωρινὰ αὐτὴ τὴν τάση «ἰδέα τῆς ἐλευθε-

ρίας». Ἡ ἐλευθερία ἦταν τὸ κλειδί τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶχε γεννηθῇ ἀπὸ ἀνάθεια ἢ ἀδιαφορία, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ νομίσῃ κανεὶς, ἀλλὰ ἀνταποκρινόταν σὲ μιὰ πνευματικὴ ἀνάγκη καὶ ὅπως θὰ δοῦμε, βασιζόταν σὲ μιὰ παράδοση βαθειὰ ριζωμένη. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἤθελαν τὸ πνεῦμα τους ἐλεύθερο καὶ δὲν μπορούσαν νὰ ἀνεχθοῦν κανένα κανονισμό ποὺ θὰ ὑπῆρχε φόβος νὰ δεσμεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεώς τους. Προσπαθοῦσαν νὰ κρατήσουν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος σὲ ὅλα τὰ πεδία, ἐλεύθεροι νὰ ἐρευνοῦν τὴν ἀλήθειαν ποὺ κανένας νόμος δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ θίγῃ. Ὑπεράσπιζαν μὲ πείσμα, σχεδὸν μὲ φανατισμό, τὰ δικαιώματα, τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἀτόμου. Ὑποστήριζαν ἀκόμη τὴν ἀξία τῆς ἰδίας τῆς ἐλευθερίας μὲ μιὰ μεταφυσικὴ ἐπιχειρηματολογία ποὺ ἔφθανε τὸ μυστικισμό καὶ γι' αὐτὸ δύσκολο νὰ τὴν παρακολούθησιν κανεὶς. Φαίνονταν ὅτι πλίστευαν βαθειὰ πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ περιβάλλωμε τὴ ζωὴ μὲ ἀχρηστους περιορισμούς, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀφήνωμε ὅσο τὸ δυνατόν πρὸς ἐλευθερίαν. Σκέπτονταν μάλιστα — ἡ τοῦλάχιστο ἔδιναν τὴν ἐντύπωση πὼς σκέπτονταν — ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶχε μιὰ δική της ἀξία, ἐντελῶς ξεχωριστὴ ἀπὸ τὴν ἀξίαν ποὺ εἶχε γιὰ τὴν κοινότητα, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀξία ἦταν ἀνώτερη καὶ πολὺ πρὸς σημαντικὴ.

Ἡ «ἰδέα τῆς ἐλευθερίας» ἐπαίξε παντοῦ τὸν κυριότερο ρόλο στὰ αἰσθήματα, στὶς πράξεις, στὴ δὴμοσια καὶ ἰδιωτικὴ τους ζωὴ. Αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας δὲν ἦταν μιὰ τυχαία ἰδιοτροπία χωρὶς ἱστορικὸ προηγούμενο, καὶ στὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν μονοπώλιο αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἦταν πάρα πολὺ παλιά· ἔφθανε σὲ ἐποχὲς βάρβαρες. Ὅλη ἡ ἀν-

θρώπινη κάποτε σκεπτόταν μὲ ἓνα ἀνάλογο τρόπο, ἐνῶ μέσα στὰ ὅρια τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τῶν περασμένων ἐκείνων χρόνων τῆς ζωῆς τῆς, ζητοῦσε στὰ τυφλά, ὅπως μπορούσε, τὴν ἀλήθειαν, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς ζωῆς. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς γῆς εἶχαν προσπαθήσει νὰ δώσουν στὴ ζωὴ αὐτὴ τὴ μεταφυσικὴ ἀξία. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς σκέψεως, ποὺ ὑπῆρχε ἀκόμα σ' αὐτὴ τὴ χώρα μὲ ὅλα τὰ παράξενα καὶ ἀξιοπαρατήρητα χαρακτηριστικά του, ἦταν ἄλλοτε πολὺ ἀπλωμένος ἐπὶ ὅλη τὴ γῆ. Τὴν πρωτόγονη αὐτὴ ἐπιστήμη, ποὺ οἱ γκριζομάλληδες ἐκείνοι γέροι ἦταν οἱ τελευταῖοι τῆς ἐκπρόσωποι, τὴν καλλιέργησε καὶ ὁ κόσμος. Ὁ σε κάποτε ὅλος ὁ πολιτισμός, ἡ παράξενος αὐτὸς πολιτισμός, ἦταν πολὺς καιρὸς ποὺ εἶχε χαθῇ, ἀπὸ τίς χώρες ὅπου εἶδε τὸ φῶς, ἀλλὰ ζοῦσε ἀκόμη στὴ μακρινὴ αὐτὴ χώρα ὅπου μπορούσε νὰ δῇ κανεὶς καθαρά τὰ κυριότερα χαρακτηριστικά του, ὅπως, σὲ μερικές ἀπομονωμένες περιοχές, βρισκοῦμε παραμορφωμένα καὶ συγκεχυμένα τὰ λείψανα πολιτισμῶν ἀπὸ πολλὰς χιλιετηρίδες νεκρῶν καὶ λησμονημένων.

Οἱ ἱστορικοὶ εἶχαν πολὺ δικαίωμα νὰ σκεφθοῦν ὅτι αὐτὴ ἡ περίπτωσις παρουσιαζόταν καὶ ἔδω. Μὲ τὴν δευδερκέαν ποὺ τοὺς ἔδινε ἡ πείρα, ἄρχισαν νὰ ἐρευνοῦν τὰ σημεῖα ποὺ ἔπρεπε καὶ οἱ κόποι τους ἀνταμειβθῇκαν πλούσια. Ἦταν μεγάλος θρίαμβος γιὰ τίς ἐρευνές τους· θρίαμβος ἀκόμη γιὰ τὴ σχολὴ ποὺ ἀντιπροσώπευαν, μιὰ σχολὴ ποὺ βρισκόταν σὲ φανερὴ ἀντίθεση μὲ τὴν παλαιότερη καὶ ἐμπειρικότερη ἀντίληψη τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἐκφραση μιὰ φορά «ἰδέα τῆς ἐλευθερίας» δὲν ἦταν καὶ πολὺ ἐπιτυχημένη καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ βρεθῇ κατὰ ἄλλο, γιατί ἦταν ἐντελῶς παράδοξο, ἀφοῦ ἡ ἐλευ-

θερία προϋποθέτει ἑλλειψη ὀρισμένης κατευθύνσεως στὴ σκέψη. Ἐνας ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος ὅταν δὲν τὸν οδηγῇ μιὰ ὀρισμένη, ἀπαράβατη ἰδέα· εἶσι ἐλευθερία σημαίνει ἑλλειψη ἰδεῶν. Αὐτὴ ἡ τεχνικὴ παραδοξολογία μπορούσε νὰ διορθωθῇ εὐκολα τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ δημοσίευσε κανεὶς τὰ σημαντικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν ποὺ ἐγίναν.

Ὑπῆρχε πραγματικὰ κάτι ἀληθινὰ μεγαλοπρεπὲς στὴν ἀνακάλυψη αὐτῆς τῆς ἐπιβλητικῆς ἱστορικῆς κληρονομίας. Πόσο ἐνδιαφέρον θέμα καὶ τί ἐνίσχυση γιὰ τοὺς σοφοὺς! Ἡ ἐπιβίωση ἐνός τέτοιου λαοῦ εἶχε ἐξαιρετικὴ σημασία καὶ θὰ ἔπρεπε μὲ κάθε θυσία νὰ μείνῃ στὴν ἰδίαν κατάστασιν καὶ νὰ μὴν ἐπηρεαστῇ ἀπὸ τίς ἰδέες τῆς ἐποχῆς μας γιὰ νὰ προσφέρῃ πάντα ἓνα μόνιμο πεδίο στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Ὁρισμένοι πίστευαν πὼς αὐτὸ ἦταν ἀμάρτια· δὲν ἦταν ὅμως παρά γελοία αἰσθηματικὸτητα σὰν αὐτὲς ποὺ συχνὰ ἐμποδίζουν τὴν προόδον τῆς ἐπιστήμης. Δὲν ἔπρεπε ὅμως νὰ τὴν ἀνεχθοῦν. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπαγορεύσουν στοὺς τουρίστες νὰ μιρεῦσουν στοὺς κατοίκους τῆς χώρας λοῦν στοὺς κατόικους τῆς χώρας αὐτῆς γιὰ τὰ πράγματα ποὺ γίνονται στὸν ἑξῶ κόσμο, ὥστε νὰ μὴν τοὺς ἐπηρεάσουν καὶ τοὺς κάνουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν παλιὸν τρόπο τῆς σκέψης τους. Οἱ σοφοὶ δοῦλεψαν καλὰ τὸν καιρὸ ποὺ ἔμειναν στὴ χώρα, καὶ ἦταν εὐχарιστημένοι καὶ περήφανοι.

Ὅλοι, ἀλήθεια, ἦταν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸ ταξίδι καὶ οἱ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι καὶ οἱ ἐπισημόνες. Οἱ ταξιδιωτὲς εἶχαν στήμουν. Ὁ ἐντελὸς διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, πρῶτον μὲν πολὺ δύσκολο στὴν ἐργασία μας. Πολὺ λίγοι ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωστοὺς τοὺς

θά μπορούσαν να πουν το ίδιο. Είχαν κάνει μακρινές εκδρομές σε μαγευτικά τοπία, που ή πρωτόγονη γοητεία τους ξεπερνούσε κάθε τι που είχαν φαντασθή· θά τους έμεναν αλχημίσματα. 'Η χώρα αυτή δεν είχε ξεπεράσει το φυσικό στάδιο· είχε ωστόσο κάποιο μεγαλείο. Όλοι οι ταξιδιώτες γύριζαν ένθουσιασμένοι και ξεκούραστοι. Ο καθάρως και ζωογόνος αέρας που είχαν αναπνεύσει τους είχε πολύ ωφέλησει.

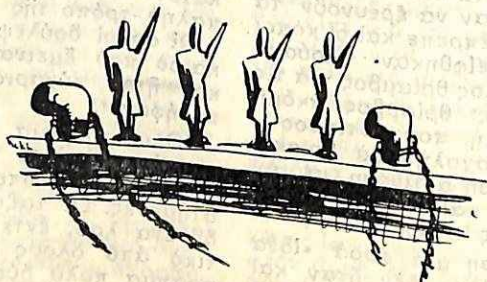
Ένα πράγμα μόνο τους έλειπε όσο έμειναν εκεί: μερικές επίσημες ημέρες και οργανωμένες εορτές. Δεν έγινε καμιά παρέλαση, κι αυτό τους έλειψε πολύ. Σκέφτηκαν πως είχαν πολύ καιρό να δουν τέτοια πράγματα. 'Αλλά στο τέλος, όταν βρίσκεται κανείς σε ξένο τόπο δεν μπορεί ν' αποφύγει από καιρό σε καιρό ένα αίσθημα ανίας.

'Ακόμη οι ταξιδιώτες δεν μπόρεσαν να έμποδίσουν ένα αίσθημα φόβου, πολύ φυσικό άλλωστε σ' ένα τόπο που κανένας δεν ήταν όπλισμένος. 'Ωστόσο όλα πήγαν καλά, δεν παρουσιάστηκαν δυσκολίες· όλοι ήταν φιλικοί και ευχάριστοι. Οι ντόπιοι ήταν άνθρωποι καλοί και

συμπαθητικοί και ήταν πολύ ευχάριστο ν' αμύνει κανείς κοντά τους.

'Η ημέρα της αναχωρήσεως έφθασε και οι ταξιδιώτες πήγαν στο βαπόρι. 'Ο καιρός έξακολουθούσε να είναι καλός, η θάλασσα γαλήνια· και οι ταξιδιώτες άκουμπισμένοι στη γέφυρα του βαποριού έλεγαν τις έντυπώσεις τους και συζητούσαν για τις όμορφες ημέρες που είχαν περάσει σ' εκείνη τη χώρα. Οι ημέρες περνούσαν γρήγορα και πολύ ευχάριστα. Ένα όμορφο πρωί έφθασαν στη γνωστή ατμόσφαιρα της χώρας τους, όπου τους υποδέχτηκαν οι επίσημες αρχές. Μερικούς που έκαναν άτοπες παρατηρήσεις όταν περνούσαν από τον τελωνειακό έλεγχο ή που ξέχασαν να χαιρετήσουν τους ανώτερους τους, τους έβαλαν σε ειδικά αυτοκίνητα ενώ οι άλλοι τους άποχαίρετοσαν. 'Υστερα οι υπόλοιποι ταξιδιώτες πήγαν σε βαγόνια ειδικά κρατημένα από το πρακτορείο ταξιδιών και κάθησαν αναπαυτικά ό καθένας στη γωνιά του.

Είχαν κάνει ένα θαυμάσιο ταξίδι. 'Ωστόσο ήταν πολύ ευχάριστοι μόνοι που βρίσκονταν πάλι στον τόπο τους.

Τὰ γράμματα τῶν ἀναγνωστῶν μας

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Τὸ περιοδικό σας ήταν γιὰ μένα ἀληθινὴ συντροφιά στὰ δύο τελευταία χρόνια. 'Η «Echo» δὲν μόνο μᾶς διδάσκει καὶ μᾶς διασκεδάζει ἀλλὰ καὶ μᾶς διαφωτίζει. 'Ωστόσο πολλοὶ ἀπὸ μᾶς νομίζουμε ὅτι προσέχετε παρὰ πολὺ μὴπως θέξετε τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν ἐννοῶ κριτικὴς τῆς θρησκείας· γιὰτὶ καὶ ἐγὼ εἶμαι Καθολικός. Μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποφεύγετε νὰ δημοσιεύσετε πράγματα ποὺ δὲν θὰ ἀρεῖσαν στὴν Ἐκκλησίαν (ἡ ἀληθινὴ θρησκεία δὲν ἔχει καμιά σχέση μ' αὐτὴ) καὶ ἔτσι ἀποκλείετε ἀπὸ τὸ περιοδικό πολλὰ ἐνδιαφέροντα θέματα. Τὸ μόνο ἄρθρο ποὺ εἰδίξε κά-

ποια ἀνεξαρτησία ἀπέναντι στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ἦταν τὸ «Κρίση μεταξὺ Θρησκείας καὶ Ἐπιστήμης» τοῦ καθ. Η. Η. Price (βλ. «Εκλογή» 8/1947). 'Η «Echo» συχνὰ δημοσιεύει πολιτικὰ ἄρθρα, ἰσορροπημένα καὶ ἀντικειμενικὰ ἄρθρα, μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ μὴν συμφωνῇ μὴ μὲγάλῃ μερίδι ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ τῆς κοινὸ. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι χάνει αὐτοὺς τοὺς ἀναγνώστες. Δὲ θέλω νὰ χτυπήσω τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀκόμη λιγότερο τὴν Θρησκείαν. Νομίζω μάλιστα πὼς θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ δημοσιεύατε ἄρθρα γιὰ ὅλες τὲς θρησκείες τῆς γῆς. C. C., Μιλάνο

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Θὰ ἤθελα ἡ «Echo» νὰ ἀφιερῶν, ἂν εἶναι δυνατόν, μερικὰ ἄρθρα γιὰ τὸν κινηματογράφο τῶν διαφορῶν χωρῶν, τὴν ἐπίδρασίν του στὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτιστικὸ πεδίο, τὲς κατευθύνσεις του, τὲς ἀποτυχίες του.

S. J., Nixais, Gallia

Θέλουμε νὰ δοῦμε τὴν «Εκλογή» τὸ πιὸ τέλειο περιοδικό γι' αὐτὸ κάνουμε μερικές προτάσεις. 'Υστερεῖς φιλολογικά. Καὶ τὸ πεδίο τὸ φιλολογικὸ εἶναι ἀπέραντο καὶ τὰ δημοσιεύματα ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον στὴν πλειοψηφικὴ αὐτὴ μερίδα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ὅλης τῆς γῆς, ἀναριθμητά. Πόληση, πεζογραφία, κριτικὴ, θέατρο (ἔχει μὲ πρωτότυπα ἔργα ἔστω, ἀλλὰ μὲ μελετήματα κτλ.). 'Ακόμα καὶ φιλοσοφία.

Θὰ ἔχετε καταλάβει πὼς οἱ περιο-

σότεροι ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες σας ἀγαποῦν τὴ φιλολογία. N. K., Ἀθήνα

Ἐχω τὴ γνώμη πὼς ἓνα περιοδικὸ ὅταν τὸ δικά σας, ποὺ καταβάλλει τόσες προσπάθειες γιὰ τὴν ἀμοιβαία κατανόηση τῶν λαῶν θὰ ἔπρεπε νὰ κατανόηση τακτικὰ λίγες σελίδες ποὺ ἀφιερῶν ἑκατέρωθεν τοὺς ἀνθρώπους νὰ δίνουν τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς, ἄλλων ἀνθρώπων, γιὰτὶ ζοῦν, πὼς ζοῦν, γιὰτὶ ἀγωνίζονται γιὰ τὴ ζωὴ. Παρόμοια εἰλικρινῆ ἄρθρα θὰ εἶχαν μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰτὶ θὰ μαθαίναμε γιὰ τὸν ἐπιχειρηματία τοῦ Λονδίνου, τὸν ἐργάτη τοῦ Παρισιῶν, τὸν φανταστή τοῦ Βρετάννης, τὸν ἀναθρακωρύχο τῆς Οὐαλλίας, τὸν καθηγητὴ ἢ τὸν γεωργό, θὰ γνωρίζαμε πὼς κερδίζουν καὶ ἔοδεύουν· τὰ χρήματά τους, καὶ πὼς περνοῦν τὸν καιρὸ τους. A. B., Παρίσι

ΜΙΑ ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ἐδιάβασα μὲ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον τὰ τελευταία τεύχη τοῦ «Neue Auslese». Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὰ ἄρθρα μὲ βοήθησαν νὰ δῶ καθαρὰ τὴν τέλεια πλάνη τῆς ἐκπαιδεύσεως μας ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια. 'Απὸ τὲς

καθημερινές ἐφημερίδες μπόρεσα νὰ ξεκαθαρίσω ἐκεῖνο πού βασάνιζε τὸ μυαλό μου. Εἶμαι λοιπὸν γεμάτος χαρὰ πὺ ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο τεύχη κατανόησα τί θέλουν οἱ νικητὲς καὶ τί πραγματικά προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν. Ὁ λαὸς μας, στὸ σύνολό του, πρέπει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἰσολογίαν πὺ μέσω τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησιᾶς τὸν κρατοῦσαν φυλακισμένο.

Νομίζω πὺς τὸ περιοδικό σας θὰ ἐνδιαφέρεται πολὺ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν πὺ εἶχαν οἱ προσπάθειές σας στὸ Γερμανικό λαό. Ἀλλὰ τὸ μικρὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀντίληψη πὺ δείχνουν οἱ περισσότεροί ἀνθρώποι καὶ πὺ τοὺς ἐμποδίζει νὰ μάθουν κάτι καινούριο καὶ νὰ κατανοήσουν ἐκεῖνο πὺ μόνο μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπολυτρώσῃ, μὲ γεμίσει: μὲ μιὰ βαθειὰ ἀγωνία νὰ φανερώσω στὸ δυστυχισμένο μας λαό τί εἶναι ἀναγκαῖο καὶ τί θέλουν οἱ σύμμαχοι ἀπὸ μᾶς. Ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα πιστεύω ἐκεῖνο πὺ ἡ πλειονότης τοῦ λαοῦ πιστεύει, ὅτι οἱ σύμμαχοι θέλουν νὰ μᾶς καταστρέψουν. Ἀπὸ τὸ περιοδικό σας κατάλαβα καθαρά τί θέλετε νὰ ἐπιτύχετε μὲ τὰ ἄρθρα σας. Ὅλα ἐμπνέονται ἀπὸ ἓνα αἶσθημα καθήκοντος γιὰ μᾶς καὶ τὴ νεολαία μας! Καὶ αὐτὸ μὲ κάνει εὐτυχισμένο. Πρέπει νὰ σὰς τὸ πῶ. Εἶμαι πραγματικά βαθειὰ συγκινημένος νὰ βλέπω πόσο παραπλανημένος εἶναι ὁ λαὸς μας σὲ ὅλα τὰ ζητήματα.

Νοιώθω πὺς καὶ γὼ πρέπει νὰ κάνω κάτι, μ' ὅποιο τρόπο μπορῶ, νὰ συνεργασθῶ μαζί σας γιὰ νὰ βοηθήσω τὸ λαὸ μας νὰ ἀλλάξῃ πορεία καὶ νὰ

ἐγκαταλείψῃ τοὺς παλιούς του θεούς.

Ἄν μπορῆτε νὰ μὲ χρησιμοποιήσετε γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, εἶμαι στὴ διάθεσή σας. Ἀπὸ διάβασα τὸ περιοδικό, ἄρχισα ἀμέσως νὰ ἐργάζομαι καὶ ἔκανα σχέδια γιὰ νὰ σώσω αὐτοὺς τοὺς παραπλανημένους νέους πὺ οἱ ἄρχές μας τοὺς ἔχουν ἐντελῶς παραμελήσει. Βλέπω ὅτι ἔχω μπροστά μου μιὰ ἐμπνευσμένη δουλειὰ καὶ εἶμαι γεμάτος ἀπὸ ἓνα αἶσθημα χαρᾶς πὺ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσω τὴ νεολαία. Ὅλες οἱ εἰσηγήσεις πὺ ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό—τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἀμερική—ἀντικρύζονται μὲ ὀψία, πὺ προέρχεται ἀπὸ μιὰ παλιά καὶ βαθειὰ ριζωμένη προκατάληψη.

Ἄν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλπίζει πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν τοπικὴν ἀρχή, γιὰ τὴν ἀπασχολοῦν ἐντελῶς τὰ ἐπισιτιστικά καὶ πολιτικά ζητήματα. Ἴσως ἡ Ἐκκλησία μπερδεύῃ νὰ βοηθήσῃ, στὸν κατάλληλο καιρὸ, στὸ ἔργο πὺ ἀντιμετωπίζουμε. Ἐκεῖνο πὺ χρειάζεται, βρισκῶ ὅτι εἶναι ὁ προσηλυτισμός καὶ ἡ θετικὴ συνεργασία τῶν γονέων. Καὶ γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ὁ καταλληλότερος εἶναι ὁ γιὰ τὸν. Ἀντὶς εἶναι ὁ σκέψις πὺ θεώρησα ὅτι ἡμουν ὑποχρεωμένος νὰ σὰς τὴ γνωρίσω, γιὰ τὴν καὶ σὰς θὰ νοιώθετε καὶ θὰ καταλαβαίνετε ὅτι οἱ προσπάθειές σας, οἱ τόσο ἀναγκαῖες πέσανε σὲ ἄκαρπο ἔδαφος. Ἐγὼ συνδρομητὴς στὸ «Neue Auslese» (Νέα Ἐκλογὴ) καὶ ἔβρω ὅτι ἀπὸ βρισκεται μιὰ Νέα Χώρα—μιὰ Νέα Χώρα γεμάτη ἐλπίδα.

Dr. K. Merkel, Κάσσελ Γερμανίας

Τὰ ἄρθρα πὺ δημοσιεύονται στὴν «Ἐκλογὴ» μὲ τὴν ἄδεια τῶν δικαιούχων ἐκφράζουν τὴν ὑπεύθυνον ἀπόψιν τῶν συγγραφέων. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναδημοσίευση κάθε ἄρθρου ἢ εἰκόνας χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐκδοτῶν.

Ἡ «Ἐκλογὴ» πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ περίπτερα. Κυκλοφορεῖ καὶ μὴν μὲ 132 εἰκονογραφημένες σελίδες. Ἀγοράστε τὴν «Ἐκλογὴ» σας ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλη σας ἢ ἀπὸ τὸ «Πρακτορεῖον Ἐφημερίδων Ἀθηναίου Τύπου», Σωκράτους 43, καὶ σὲς ἐπαρχίας ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ ἴδιου Πρακτορείου.

«ΕΔΩ ΛΟΝΔΙΝΟΝ!»

Διαγωνισμός

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Βρετανικοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ (BBC) καλεῖ τοὺς ἀκροατὲς τῆς νὰ πάρουν μέρος στὸν διαγωνισμό πὺ θὰ γίνῃ τὴν τρίτῃ ἐβδομάδα τοῦ Ἀπριλίου (18 24 τοῦ μηνός) γιὰ τὴν καλύτερη κριτικὴ τῶν ἐκπομπῶν τῆς. Τὸ BBC θέλει νὰ μάθῃ τὴν εἰλικρινή σας γνώμη. Ἐπικρίσεις μπορεῖ νὰ βραβευθοῦν ὅσο καὶ ἔπαινοι.

Μερικά σημεῖα γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ σὰς ζητηθῇ ἡ γνώμη εἶναι: Ποιὸ ἀπὸ τὰ προγράμματα τῆς ἐβδομάδος προτιμᾶτε; Τὸ μουσικὸ πρόγραμμα τῆς Τρίτης; Τὰ Ραδιοφώνητα Χρονικά τῆς Δευτέρας καὶ τῆς Παρασκευῆς; Τὴν ὁμιλίαν τῆς σειρᾶς «Ἡ τέχνη στὴ Βρετανία» τῆς Πέμπτης; Τὴν ὁμιλίαν γιὰ διεθνή ζητήματα τῆς Τετάρτης; Τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Κακλαμάνου τὸ Σάββατο; Ἡ τὸ Κυριακάτικο πρόγραμμα «Μᾶς ρωτᾶτε καὶ σὰς ἀπαντοῦμε»;

Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὰ δελτία εἰδήσεων; Εἶναι ἀμερόληπτα; Βρίσκετε τὰ σχόλια ἀντικειμενικά; Σὰς ἀρέσουν οἱ φωνές τῶν ἐκφωνητῶν; Σὰς δίνουν τὰ προγράμματα μιὰ καθαρή εἰκόνα τῆς ζωῆς στὴ Βρετανία; Γιὰ ποῖο θέμα θὰ θέλατε νὰ μάθετε κάτι περισσότερο; Μὲ λίγα λόγια, ἂν ἦσσαν διευθυντὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ὑπηρεσίας, τί ἀλλαγὲς θὰ κάνατε στὰ προγράμματα;

Περισσότερες λεπτομέρειες γιὰ τὸν διαγωνισμό αὐτὸν θὰ μαθαίνετε ἀπὸ τὴν ἐκπομπή μας. Οἱ ἀπαντήσεις θὰ κριθοῦν ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, καὶ τὰ βραβεῖα, πὺ περιλαμβάνουν ραδιόφωνα, θὰ ἀπονειμηθοῦν στοὺς ἀκροατὲς πὺ θὰ στείλουν τὴν πιὸ ὠφέλιμη καὶ χρήσιμη κριτικὴ.

Οἱ ἑλληνικὲς ἐκπομπὲς τοῦ Βρετανικοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ γίνονται κάθε μέρα σὲς 7 π.μ., 2.15 π.μ. καὶ 8.30 π.μ. ἀπὸ τὸν Σταθμὸ βραχέων κυμάτων τοῦ Λονδίνου.

Ἡ διεύθυνση εἶναι:

Greek Service, BBC, London ἢ Ταχυδρομικὴ Θύρα 61, Ἀθήναι

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Η

Ἑκλογῆς

Ὄνομα

Ἑωόνομον

Πόλις

Διεύθυνσις

ΕΞΑΜΗΝΟΣ
ΔΡΧ.
10.000

ΕΤΗΣΙΑ
ΔΡΧ.
20.000

Συμπληρώσατε μὲ κεφαλαῖα γράμματα καὶ καθαρά τὸ ὄνομα-
τεπώνυμόν σας καὶ τὴν διεύθυνσίν σας καὶ διαγράψατε τὸ τε-
τράγωνον τὸ ὁποῖον δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἀποστέλλετε, παρακαλοῦμεν, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς
τὸ ποσὸν τῆς συνδρομῆς σας, ἑξαμήνου ἢ ἐτησίως, εἰς τὸ Πρα-
κτορεῖον Ἑφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου, Σωκράτους 43,
Ἀθῆναι, μετὰ τοῦ παρόντος δελτίου καὶ θὰ λαμβάνετε ταχτι-
κὰ τὴν ΕΚΛΟΓΗ εἰς τὸ σπῖτι σας. Τὸ καλύτερον δῶρον διὰ
τοὺς φίλους σας εἶναι μὴ συνδρομὴ τῆς ΕΚΛΟΓΗΣ, τοῦ πε-
ριοδικοῦ πού σᾶς κατατοπίζει εἰς τὰ διεθνῆ ζητήματα.

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ἑκλογῆς», θέλοντας νὰ γνωρίσῃ καλύτερα τὶς
προτιμήσεις τῶν ἀναγνωστῶν της καὶ νὰ ἐρῇ σὲ στενότερη
ἐπαφὴ μαζὺ τους, ἀποφάσισε νὰ τοὺς ὑποβάλῃ τὶς παρακάτω
ἐρωτήσεις. Παρακαλοῦμε θερμὰ τοὺς ἀναγνώστες μας πού ἐνδια-
φέρονται πάντα γιὰ τὴν «Ἑκλογή» νὰ ἀπαντήσουν σὲς ἐρωτή-
σεις αὐτές. Οἱ ἀπαντήσεις τους θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ γνωρίσουμε
καλύτερα τὶς προτιμήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ καὶ
θὰ συντελέσουν στὴ βελτίωσιν τοῦ περιοδικοῦ.

Συμπληρώσατε τὶς ἐρωτήσεις, ἀποκόψετε τὸ φύλλο καὶ διπλώ-
σατε το στὰ τρία (ἡ διεύθυνσις εἶναι τυπωμένη στὸ πίσω μέρος) κλεί-
νοντάς το μὲ τὸ γραμματόσημο.

Ὄνοματεπώνυμο

Ἐπάγγελμα ἢ ἀσχολία

Ἡλικία

Πόλις

Διεύθυνσις

Πόσοι ἄλλοι φίλοι ἢ συγγενεῖς σας διαβάζουν τὸ δικό σας
ἀντίτυπο τῆς «Ἑκλογῆς»;

ἄνδρες

γυναῖκες

παιδιά

σύνολο

Τί εἶδους ἄρθρα προτιμᾶτε νὰ διαβάσετε;

Τί μεταβολὲς ἔχετε νὰ συστήσετε γιὰ τὴν «Ἑκλογή»;

Η «Εκλογή» θέλει να παίρνει όσο το δυνατόν περισσότερα γράμματα από τους αναγνώστες της. Η Διεύθυνσή της πιστεύει ότι οι αναγνώστες, όπως οι συγγραφείς, έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τη γνώμη τους από τις σελίδες του περιοδικού. Πιστεύει ακόμη ότι η άμοιβαία κατανόηση μεταξύ των λαών θα μπορέσει να επιτευχθεί μόνο όταν άνδρες και γυναίκες μπορούν να ανταλλάσσουν τις ιδέες τους.

Προς τὸ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΕΚΛΟΓΗ,"

Πρακτορείον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου

Σωκράτους 43

ΑΘΗΝΑΙ

ή ἐκλογή

καὶ τὰ γράμματα τῶν ἀναγνωστῶν της

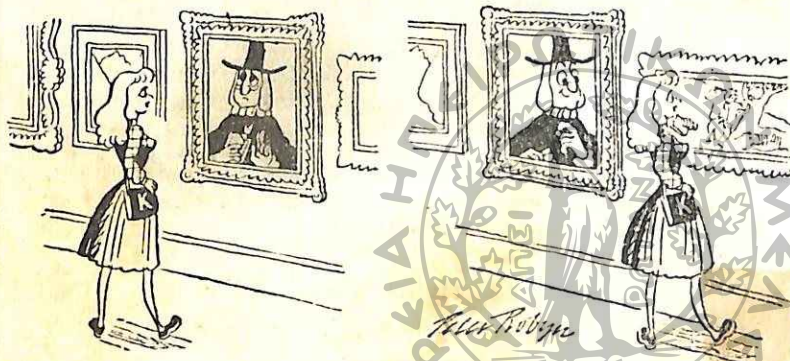
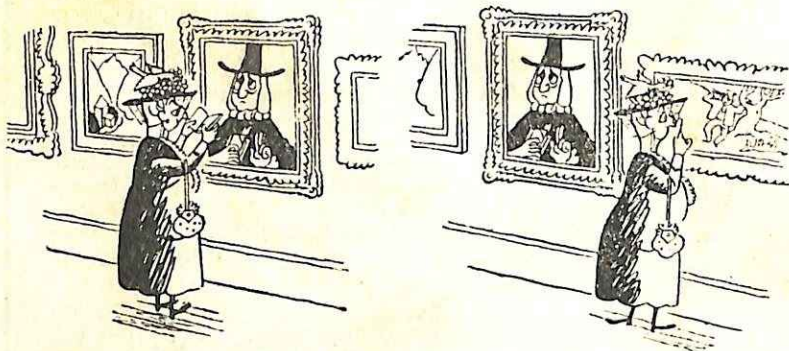
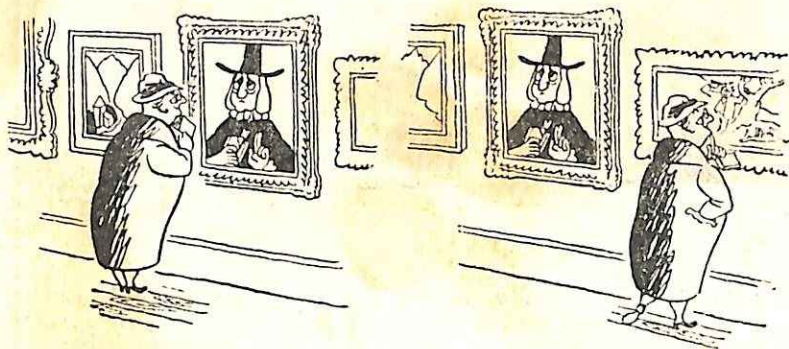
Η «Εκλογή» θέλει να παίρνει όσο το δυνατόν περισσότερα γράμματα από τους αναγνώστες της. Η Διεύθυνσή της πιστεύει ότι οι αναγνώστες, όπως οι συγγραφείς, έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τη γνώμη τους από τις σελίδες του περιοδικού. Πιστεύει ακόμη ότι η άμοιβαία κατανόηση μεταξύ των λαών θα μπορέσει να επιτευχθεί μόνο όταν άνδρες και γυναίκες μπορούν να ανταλλάσσουν τις ιδέες τους.

Η «Εκλογή» νομίζει ότι θα συντελέσει σ' αυτό τον σκοπό δημοσιεύοντας γράμματα, όχι μόνο αναγνωστών της αλλά και αναγνωστών της «Echo» και των άλλων περιοδικών που εκδίδονται σε συνεργασία μαζί της σε όλο τον κόσμο. Ελπίζει ότι οι σελίδες αυτές θα προκαλέσουν συζητήσεις επάνω στα παγκόσμια προβλήματα και θα δείξουν διάφορες απόψεις. Ελπίζει ακόμη ότι θα δώσει έτσι μία γενική εικόνα της κοινωνικής και πνευματικής ζωής των διαφόρων χωρών, όπως την αντιλαμβάνονται οι αναγνώστες της.

Η ποιότητα και το ενδιαφέρον των σελίδων αυτών θα εξαρτηθεί από τους ίδιους τους αναγνώστες. Γράφετέ μας για θέματα που νομίζετε ότι θα ενδιαφέρουν και τους αναγνώστες άλλων χωρών. Έτσι θα μπορούν να δημοσιευτούν και στα άλλα περιοδικά που εκδίδονται σε συνεργασία με την «Εκλογή». Όταν ένα γράμμα εκλεγεί για να δημοσιευτεί σε ξένο αντίστοιχο περιοδικό, ο αναγνώστης μας θα λάβει ένα αντίτυπό του.

Δώστε μας τη γνώμη σας για άρθρα που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό, τις ιδέες σας επάνω στο τί μπορούν να κάνουν οι άνθρωποι για τη συνεννόηση και την ειρηνική διαβίωση του κόσμου. Τα γράμματά σας να είναι όσο το δυνατόν συντομότερα, γιατί όσο μεγαλύτερα είναι τόσο λιγότερα θα μπορούμε να δημοσιεύουμε. Η διεύθυνσή μας είναι:

Περιοδικόν ΕΚΛΟΓΗ
Πρακτορείον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου
Σωκράτους 43, Ἀθήναι

Από το "Lilliput", Λονδίνο